GENERALUL G. D. MĂRDĂRESCU

CAMPANIA
PENTRU
DESROBIREA ARDEALULUI
ŞI
OCUPAREA BUDAPESTEI
(1918—1920)

Editura CARTEA ROMÂNEASCĂ S. A. Bucureşti
Sediul: Tipografia „CAROL GÖBL" S-sor I. St. Rasidescu.
16, STRADA PARIS, 16.
1922

GENERALUL G. D. MĂRDĂRESCU

CAMPANIA

PENTRU

DESROBIREA ARDEALULUI

ŞI

OCUPAREA BUDAPESTEI

(1918—1920)

Editura CARTEA ROMANEASCA S. A. Bucureşti
Sediul: Tipografia „CAROL GÖBL“ S-sor I. St. Rasidescu.
16, STRADA PARIS, 16.
1922 6005

Domnului General de corp de armată adjutant

Constantin Prezan

Ii închin această lucrare, în semn de respect şi multă admiraţiune pentru înaltul său patriotism şi remarcabila sa competinţă ostăşească.

Prefață.

Increderea M. S. Regelui și a Țării chemându-mă, pe ziua de 12 Aprilie 1919, la comanda trupelor din Transilvania, trupe cari au înfăptuit desrobirea Ardealului, îmi propun prin lucrarea de față, să dau un rezumat asupra evenimentelor și mersului operațiunilor, cari au îngăduit realizarea acestei sfinte năzuinți a întregii suflări românești.

Urmărind, să informez marele public asupra acestor chestiuni și să stabilesc adevărul—deoarece s'au născocit multe legende—am căutat, să descarc lucrarea de detalii cu caracter technic, fără a o face însă neînțeleasă; rămâne, ca uvrajele oficiale să pună la dispoziția profesioniștilor toate datele, după cari să se poată studià în mod amănunțit această sublimă pagină a istoriei neamului românesc, pagină care este și va rămâne una dintre cele mai bune dovezi ale vredniciei ostașului român.

Incheiu, descoperindu-mă cu smerenie la amintirea eroilor, cari și-au jertfit viața cu seninătate pentru îndeplinirea idealului nostru național.

Trimit toată dragostea mea bravilor ostași ai Comandamentului trupelor din Transilvania, alături de cari și împreună cu cari am putut scrie această pagină măreață în cartea neamului.

In fine, exprim toată recunoștința mea colaboratorilor—în special Generalului Panaitescu Ștefan, Șeful meu de stat-major—și vrednicilor camandanți de toate treptele, cari m'au onorat cu întreaga lor încredere și m'au secondat mai presus de orice laudă, pe timpul cât am exercitat comanda trupelor din Transilvania.

București, Aprilie 1921.

Autorul.

CAMPANIA
PENTRU
DESROBIREA ARDEALULUI
ŞI
OCUPAREA BUDAPESTEI
(1918—1920).

PARTEA I-a.

Dela începutul operaţiunilor pentru desrobirea Ardealului până la ofensiva din Aprilie 1919.

1. Consideraţiuni generale.

Situaţia creată României, prin pacea dela Bucureşti, echivalà cu o robie a întregului neam românesc. Ea nu puteà fi privită, aşà dar, decât ca o necesitate de moment, rezultată din trădarea fără precedent a armatelor ruseşti.

România, în urma sugrumării ce i se aplicase, nu puteà aveà decât o singură ţintă: salvarea armatei.

In adevăr, din Maiu până în Octombrie 1918, n'a rămas sfortare neîncercată pentru neştirbirea oştirii noastre. Pretenţiunile duşmanilor se loviau continuu de rezistenţa şi patriotismul luminat al Românilor strânşi în colţişorul neinvadat al Moldovei. Armamentul erà ascuns cu îngrijire, spre a nu fi predat vrăjmaşului. In fine, efectivele, ce ni se tăgăduiau sub cele mai injurioase ameninţări, erau mereu sporite de către bravii noştri ostaşi, cari nu

voiau să se demobilbizeze şi să se reîntoarcă sub apăsarea teutonă din teritoriul ocupat.

Intre timp, numeroasele încercări ofensive ale duşmanului, îndreptate cu furie pe frontul de vest, se prăbuşiau şi slăbiau considerabil forţele lui, pe câtă vreme, acele ale aliaţilor, alături de cari ne sacrificasem din belşug, sporiau continuu.

La data de 15 Iunie 1918, echilibrul este pentru totdeauna rupt în favoarea aliaţilor, astfel, că somările, ce ni se făceau la Bucureşti, pentru disolvarea armatei noastre, din ce în ce mai greu puteau fi aduse la îndeplinire de duşman, din lipsă de mijloace de constrângere.

Strânşi de aproape în lupta decisivă, ce se angajase pe frontul de vest, Germanii îşi subţiaseră neîncetat diviziile din Muntenia, astfel, că la începutul lui Octombrie, atunci când Bulgaria erà scoasă afară din cauză, armatele franceze nu mai întâmpinară la Dunărea decât o rezistenţă descusută, din cauza slăbiciunii adversarului şi a reintrării în scenă a armatei româneşti (28 Octombrie 1918), care—conform înţelegerii prealabile şi la apelul Comandamentului francez—porneşte cu tot elanul contra duşmanului, rămas încă în teritoriul nostru ocupat.

Ora supremă a victoriei sunase şi pentru mult încercata armata românească.

II. Situația politică și militară a României la data reluărei operațiunilor.

Rusia eșise din scenă, însă armatele ei revoluționare fraternizau cu Germanii și ele nu puteau uità, că au fost dezarmate pe teritoriul nostru. In loc de o Rusie țaristă aliată, dar rău voitoare, aveam acum la răsărit o Rusie revoluționară, dușmănoasă pe față, care ne declarase războiu în mod oficial. O parte din mica noastră armata trebuià deci, să steà cu arma în mână, în lungul Nistrului.

Ungaria nu se puteà obicinuì cu ideea, că fiind învinsă, aveà să fie constrânsă, să renunțe pentru totdeauna la ținuturile frumoase și mănoase ale Ardealului și deci, își retrăgeà din toate părțile armata ei, pe care o reorganizà și înarmà contra noastră. Ea își găseà ajutor și încurajare în condițiunile armistițiului acordat de Generalul Franchet d'Esperey, care ignorase revendicările recunoscute nouă prin tratat și oprise înaintarea trupelor noastre.

Serbia, aliata noastră de totdeauna, ignorà orice moderațiune față de noi și, în beția victoriei, trecù peste îndatoririle alianței noastre cu ea, ocupând în întregime Banatul, care constituià unul dintre punctele de căpetenie ale aspirațiunilor, pentru cari ne jertfisem alături de ea. Puteam și eram îndreptățiți a nu mai contà deci pe amiciția și alianța acestui popor.

Bulgaria ocupà încă, cu consimțimântul marilor noștri aliați, toată Dobrogea, pe care nici Germanii, aliații lor, nu le-o recunoșteau. Armistițiul, încheiat la prăbușirea Bulgariei, nu țineà seamă de loc de interesele României, care se sbăteà încă în ghiarele acaparatoare ale dușmanilor, contra cărora își sacrificase tot, ce putea fi sacrificat. Asistam astfel la o situație fără precedent în istoria popoarelor: ca învinsul să mențină și să cotropească mai departe ținuturi, cari au fost ale învingătorului.

In rezumat deci, aliaţii uitaseră legăturile contractate, şi, deşi reintraţi în luptă după cererea lor, invocau pacea ce din vina lor ni s'a impus la Bucureşti, spre a se desinteresà complect de ţara noastră. Erà deci necesar, ca aducerea la îndeplinire a acelor ce ni s'au promis şi recunoscut în scris de ei, să le înfăptuim cu propriile noastre forţe.

Situaţia noastră militară, în acel moment, nu erà dintre cele mai strălucite, căci, pacea dela Bucureşti impunându-ne un efectiv redus al oamenilor sub arme, am fost siliţi, să demobilizăm în vara anului 1918 toate contigentele de miliţieni şi rezervişti, menţinând sub arme numai 4 contigente: 1916, 1917, 1918 şi 1919.

Afară de Diviziile IX-a şi X-a, precum şi I-a şi II-a de cavalerie, concentrate în Basarabia, restul armatei erà dislocat cu diviziile din Moldova în garnizoanele lor de pace, iar diviziile din Muntenia, Dobrogea şi Oltenia erau grupate în diferite regiuni die Moldova.

Armătură şi muniţiuni erau în cantităţi relativ suficiente, lipsiau însă animalele de tracţiune pentru unităţile de artilerie şi diferitele trenuri.

Cavaleria, de asemeni, rămăsese după război cu cai puţini şi slăbiţi, din cauza lipsei de furaj, datorită faptului, că teritoriul Moldovei, prea mic chiar pentru nevoile propriei noastre armate, a trebuit să aprovizioneze şi o numeroasă armată rusă.

Imbrăcămintea din magaziile de mobilizare ale corpurilor, ca şi acea existentă în restul depozitelor, nu erà suficientă decât pentru un efectiv restrâns.

In privinţa hranei oamenilor, depozitele din Moldova ar fi putut face faţă pentru un timp nevoilor armatei; lipsiau însă mijloacele de transport necesare.

Eram reduşi deci şi din punct de vedere militar tot la propriile noastre mijloace, totuşi acţiunea trebuià începută, cu ceeace aveam.

Mobilizarea a fost ordonată pe ziua de 28 Octombrie 1918.

Au fost mobilizate la început numai diviziile, cari îşi aveau reşedinţa în Moldova. Diviziile din Muntenia şi Oltenia nu puteau fi mobilizate, întrucât oamenii demobilizaţi erau plecaţi la vetrele lor din teritoriul ocupat. Mobilizarea lor nu se putea începe, decât după transportul părţilor active în garnizoanele de reşedinţă, ceeace, în situaţia de atunci a transporturilor noastre, nu se putea face înainte de Martie 1919.

Marele cuartier general a dispus chemarea sub arme numai a 4

contingente: 1912, 1913, 1914 şi 1915, stabilind pentru diviziile mobilizate numai oarecare norme de organizare, cari le vom arătà mai jos.

Diviziile Corpului IV armată, dislocate în garnizoanele de pace, terminând cele dintâi mobilizarea, au fost destinate a operà astfel: Divizia VII-a în Transilvania, iar Divizia VIII-a în Bucovina.

Divizia I-a de vânători terminând mobilizarea în acelaşi timp cu diviziile Corpului IV armată, a fost destinată pentru operaţiunile din Transilvania, împreună cu Divizia VII-a.

III. Operaţiunile armatei din Transilvania, dela trecerea munţilor Carpaţi pânăla atingerea Mureşului.

Situaţia în fosta monarhie austro-ungară, în cursul lunei Noembrie 1918, erà dintre cele mai critice. După înfrângerile depe frontul italian şi depe fronturile din România şi Galiţia, armata austro-ungară s'a răspândit în unităţi răsleţe, cari, întorcându-se în garnizoanele respective de pace fără ordin şi fără a ascultà de şefi, s'au dedat la acte de bolşevism, transformându-se în bande purtătoare de jaf şi de crimă. Mai cu seamă, satele şi localităţile româneşti din Ardeal erau la discreţia furiei acestor bande, cari, sub masca bolşevismului, continuau politica de şovinism, prin persecuţii selbatice contra Românilor. Dar, dacă Românii din Ardeal nu şi-au pierdut nicicând conştiinţa naţională, susţinând-o cu mari sacrificii în decursul atâtor veacuri, cu atât mai mult ea a început să reacţioneze acum, când erà clar, ca lumina zilei, că a ajuns vremea încetărei stăpânirei asupritoare, dând loc dreptului la viaţă tuturor popoarelor.

Conglomeratul de naţionalităţi, care până eri se numeà monarhia austro-ungară, ne mai putând dăinuì nici o clipă, fiind simbolul nedreptăţii şi al crimelor, neavând un corp, în care să vibreze acelaşi suflet, se disociase, se prăbuşise. Fiecare naţionalitate, simţind sosirea ceasului mult aşteptatei mântuiri, a început să reacţioneze pentru câştigarea dreptului la vieaţă, prin acte şi întruniri paşnice, fără selbătăcii, fără crime.

Pentru apărarea intereselor lor naţionale, Românii din Ardeal şi-au format comitete naţionale în fiecare localitate şi, ca să pareze furia selbatică a Ungurilor, au înfiinţat gărzi naţionale.

Adunarea măreaţă din ziua de 18 Noembrie (1 Decembrie) 1918,

dela Alba-Iulia, la care au luat parte zeci de mii de Români, din toate provinciile din Ungaria locuite de Români, a cerut unirea definitivă a Ardealului cu patria mumă; atunci, trupele române au trecut Munţii Carpaţi şi au pătruns grabnic în Transilvania, pentru a da fraţilor lor mână de ajutor şi pentru a asigurà ordinea, avutul şi viaţa locuitorilor, ameninţate de spiritul bolşevic.

Pentru operaţiunile din Transilvania au fost destinate deocamdată numai Diviziile VII-a şi I-a de vânători, rămânând, ca ele să fie întărite şi cu alte trupe, după cum necesitatea va cere şi pe măsură ce mobilizarea celorlalte divizii din ţară va fi terminată. In acest scop, în primele zile ale lunei Noembrie 1918 st. v., trupele acestor 2 divizii au început să fie transportate cu calea ferată, din garnizoanele lor respective: acele ale Diviziei VII-a la Piatra Neamţ (Schiţa No. 1), iar acele ale Diviziei I-a de vânători la Comăneşti şi Asău.

Avantgarda Diviziei VII-a urmând itinerariul Piatra—Prisăcani—Borszek—Toplicza—Ditro, a trecut Munţii Carpaţi în primele zile ale lunei Noembrie 1918, punând stăpânire pe calea ferată din valea Mureşului superior.

Avantgarda Diviziei I-a de vânători a trecut Munţii Carpaţi pe la Palanca, în acelaşi timp cu a Diviziei VII-a, după care urmând itinerarul Palanca-Csik Szepuis-Csik Szereda, a pus stăpânire pe valea Oltului superior.

Sub protecţia avantgardelor respective, grosul trupelor Diviziilor VII-a şi I-a de vânători a continuat trecerea munţilor, urmând itinerarul avantgardelor, şi s'a concentrat: Divizia VII-a în regiunea Toplicza—Ditro—György Szt. Miklos, iar Divizia I-a de vânători în regiunea Csik Szereda—Csik Szt. Domokos.

Odată cu ocuparea acestor prime zone de concentrare, asigurându-se stăpânirea liniei ferate din valea Mureşului superior şi din valea Oltului superior, zonele de activitate ale diviziilor au fost lărgite; în care scop, Divizia VII-a a ocupat, în a doua jumătate a lunei Noembrie, regiunea Târgul Mureş—Szasz Regen—Bistriţa; iar Divizia I-a de vânători, în acelaşi timp, s'a întins, ocupând regiunea Odorheiu—Sighişoara—Braşov.

Deci, pânăla sfârşitul lunei Noembrie 1918 st. v., Divizia VII-a ocupase partea de nord a districtului Ciuc, districtul Mureş—Turda şi partea de sud a districtului Bistriţa—Năsăud. Divizia I-a de vânători ocupase partea de sud a districtului Ciuc, districtele Odorheiu şi Braşov, precum şi partea de răsărit a districtelor Târnava-

Mare şi Târnava-Mică. Linia de despărţire între zonele de activitate ale acestor două divizii erà formată, în general, de Târnava Mică. Astfel, rămăsese din Ardeal partea de sud, cu districtele Făgăraş, Sibiu şi Hunedoara, asupra cărora nu se mai putea întinde activitatea de menţinerea ordinei a acestor 2 divizii, întrucât zonele de activitate se lărgiseră foarte mult: aceea a Diviziei VII-a în partea de nord a Transilvaniei şi pe valea Mureşului superior; iar aceea a Diviziei I-a de vânători la sud de Mureş, pe valea Târnavei Mari şi pe valea Oltului superior, pânăla Braşov inclusiv. Pentru acest motiv, în primele zile ale lunei Decembrie 1918, a început transportul în Transilvania, cu calea ferată, a Diviziei II-a de vânători, având hotărîtă ca zonă de concentrare regiunea Sibiu—Orăştia—Deva—Pietroşani.

Prin concentrarea Diviziei II-a de vânători în această regiune, se asigurau legăturile de cale ferată între valea Jiului, valea Oltului, valea Prahovei, valea Mureşului central şi valea Târnavei Mari, prin stăpânirea liniilor ferate:

Lupeni — Pietroşani — Haţeg — Piski (pe valea Mureşului), Sibiu — Copşa Mică (pe valea Târnavei Mari) — Teiuş (pe valea Mureşului).

Predeal — Braşov — Sighişoara (pe valea Târnavei Mari).

Dat fiind interesul de-a se ocupà dela început regiunea minieră Lupeni—Aninoasa—Pietroşani—Petrila, unde începuseră a se manifestà agitaţiuni anarhiste, Regimentul 10 de vânători, din Divizia II-a de vânători, a fost transportat pe zona de concentrare a diviziei încă dela 30 Noembrie 1918 st. v., ocupând cu un batalion regiunea minieră, iar cu al 2-lea batalion regiunea Deva—Piski—Orăştia—Hunedoara.

IV. Continuarea operaţiunilor, dela linia Mureşului pânăla ocuparea regiunei Dej-Cluj-Turda.

In acest timp, ştirile primite din regiunea Cluj—Dej erau alarmante. După aceste ştiri, oarecare forţe armate ungureşti se adunaseră în această regiune, terorizând populaţia românească.

Faţă de această situaţie, aliaţii consimţind să depăşim linia Mureşului, Divizia VII-a a înaintat şi ocupat regiunea Dej—Cluj—Turda (Schiţa No. 1), până în ziua de 11 Decembrie 1919 st. v.

In vederea ocupării acestei regiuni, au fost luate din partea noastră toate măsurile. Comandamentul militar ungar din Cluj a fost prevenit despre motivul înaintării noastre, invitându-l, de-a părăsì neîntârziat regiunea indicată de aliaţi, spre a fi ocupată de către trupele noastre, pentru a se evità astfel un conflict armat. Totuşi, pentruca, la nevoe, acţiunea Diviziei VII-a să poată fi sprijinită la timp, Divizia I-a de vânători, odată cu înaintarea Diviziei a VII-a, a împins pe valea Târnavelor maximum de forţe, în regiunea Alba Iulia—Teiuş—Aiud. Acţiunea ambelor divizii a fost astfel coordonată, încât trupele ungureşti, cu toată disperarea lor, n'au avut încotro şi au fost nevoite să se retragă din faţa trupelor române, evacuând toată regiunea Dej—Gherla—Cluj—Turda.

Oraşul Cluj a fost ocupat în ziua de 11 Decembrie 1918 st. v. Cu ocazia intrării în Cluj, s'a făcut trupelor noastre o primire grandioasă. Populaţia românească, din localităţile învecinate, a luat parte în număr extraordinar de mare la această manifestaţie de bucurie. Clujul, din care Ungurii făcuseră un puternic centru de maghiarizare, în mijlocul populaţiei româneşti, ce locuià regiunea învecinată, îşi terminase menirea. Pe instituţiunile lui şoviniste maghiare fâlfâià mândru tricolorul românesc, simbolul dreptului la

vieaţă nu numai al suflării româneşti, ci, al tuturor naţiunilor, ale căror viaţă şi avut urmà să le ocrotească, de acì înnainte, cutele acestui măreţ tricolor şi baioneta ostaşului român.

Prin ocuparea regiunei Dej—Gherla—Cluj—Turda de către Divizia VII-a şi a regiunei Aiud—Teiuş—Alba Iulia de către Divizia I-a de vânători, precum şi prin ocuparea regiunei Sibiu—Piski—Deva—Pietroşani de către trupele din Divizia II-a de vânători, se asigurase stăpânirea întregii reţeli de căi ferate din Transilvania, cari leagă văile Oltului şi Jiului cu ale Târnavelor şi Mureşului şi acele cari unesc valea Mureşului superior şi central cu văile Crişului şi Someşului.

In spatele zonelor respective, Diviziile VII-a şi I-a de vânători au lăsat, în centrele principale, mici detaşamente, cu însărcinarea de-a servì drept sprijin gardelor naţionale la menţinerea ordinei.

Intrucât zonele Diviziilor VII-a şi I-a de vânători se lărgiseră, iar, pe de altă parte, Divizia II-a de vânători erà în curs de concentrare în Transilvania, pentru coordonarea acţiunilor acestor 3 divizii, a luat fiinţă, pe ziua de 11 Decembrie 1918 st. v., Comandamentul trupelor din Transilvania.

Postul de comandă al acestui comandament a fost instalat la Sibiu, în scopul unei conlucrări cu Consiliul dirigent, care aveà reşedinţa în această localitate, iar comanda grupului fu încredinţată celui mai vechiu dintre comandanţii de divizie aflaţi în Ardeal, Generalul Moşoiu Traian [1]).

---

[1]) Până la această dată, operaţiunile au fost coordonate şi conduse direct de Marele cuartier general.

V. Continuarea operațiunilor, dela ocuparea regiunii Dej-Cluj-Turda până la ocuparea zonei Sighet-Baia Mare-Zsibo-Zalau-Maros Illye-Bukova.

Dela 14 Decembrie 1918 st. v., trupele Diviziei II-a de vânători încep să sosească cu calea ferată în Transilvania și să fie dirijate pe zona de concentrare a diviziei, în regiunea Sibiu — Orăștia—Deva—Hațeg—Pietroșani.

Pânăla data de 20 Decembrie 1918 s. v., toate trupele diviziei erau sosite pe zona de concentrare, afară de Regimentul 9 de vânători, reținut în București pentru menținerea ordinei acestei garnizoane.

Ca unități de artilerie, divizia nu aveà decât 4 baterii.

Cum întinderea teritoriului ocupat în Transilvania erà prea mare, față de forțele de cari dispuneau cele 3 divizii (Diviziile I-a și II-a de vânători și Divizia VII-a), iar, pe de altă parte, în scopul de-a se dispune de trupe suficiente, pentru a se face față eventualelor evenimente și operațiuni, armata din Transilvania a fost întărită cu Divizia VI-a, care a început deplasările cu calea ferată, prin Palanca, în ziua de 16 Noembrie 1918 s. v.

In interesul, ca o parte din trupele Diviziilor VII-a și I-a de vânători să fie degajate și să devină disponibile, Divizia VI-a a fost concentrată între Divizia VII-a și I-a de vânători, în regiunea centrală Târgul Mureș—Cluj—Alba Iulia (Schița No. 2).

Concentrarea trupelor Diviziei VI-a, în această zonă, s'a terminat în ziua de 29 Decembrie 1918 s. v.

In acest timp, știrile primite confirmau prezența de trupe ungu-

reşti în regiunea Zsibo—Zalău, cât şi pe valea Crişului repede, la vest de Cluj. Aripa dreaptă a trupelor noastre erà astfel periclitată, putând fi întoarsă printr'un atac al inamicului, executat dela nord la sud, pe valea Someşului, în flancul drept al Diviziei VII-a, iar, pe de altă parte, populaţia românească din teritoriul încă ocupat de inamic erà terorizată. Astfel, în localitatea Baia Mare, în noaptea de 22/23 Decembrie 1918 s. v., Românii au fost atacaţi cu arme și grenade de către aproximativ 800 lucrători dela minele de aur, împrejurare care a făcut, să se trimeată în acea localitate un batalion de infanterie din trupele dela Cluj, pentru menţinerea ordinei şi punerea în siguranţă a minelor şi averilor statului. Aceste consideraţiuni au determinat pe comandamentul român, ca să ocupe regiunea Sighet—Baia Mare—Zsibo—Zalău, precum şi o porţiune de teren la vest de Cluj (acţiune aprobată şi de aliaţi, prin Generalul Berthelot, cu ocazia vizitei ce-a făcut la Cluj, în luna Decembrie 1918), pentru a pune la adăpost acest oraş de eventualitatea oricărei încercări de atac. La sud, pe restul frontului, deşi se stabilise, ca trupele noastre să nu treacă de linia Moros Illye—Bukova, totuşi a fost nevoe să se ocupe localitatea Zam, la 24 Decembrie 1918 s. v., tot după înţelegerea cu aliaţii, întrucât la Fabrica Transilvaniei, din acea localitate, se găsiau mari cantităţi de arama, cărbuni şi alte materiale, pe cari Ungurii voiau să le ridice.

Regiunea Sighet—Baia Mare—Zsibo—Zalău a fost ocupată de către Divizia VII-a (ale căreia trupe au fost degajate, prin ocuparea regiunei Cluj de către Divizia VI-a). Regiunea centrală Alba Iulia—Aiud—Turda—Cluj—Târgul Mureş formà zona Diviziei VI. Divizia II-a de vânători îşi mărise zona sa de activitate (Sibiu—Sebeşul săsesc — Orăştia — Piski — Deva—Hunedoara—Haţeg—Pietroşani) la vest până în linia Zam—Bukova inclusiv, iar la est pânăla Făgăraş inclusiv. Prin ocuparea regiunei Aiud—Alba Iulia de către trupe din Divizia VI-a, zona Diviziei I-a de vânători se restrânse, cuprinzând districtele Târnava-Mică, Târnava-Mare, Odorheiu, Braşov, Trei Scaune şi partea de sud a districtului Ciuc, deci, erau trei divizii în linia 1-a şi una în linia 2-a.

Deplasările de trupe, pentru ocuparea noilor regiuni afectate diviziilor, s'au efectuat în ultimele zile ale lunei Decembrie 1918 s. v., aşà, că pânăla 1 Ianuarie 1919 s. v., Diviziile II-a de vânători, VI-a şi I-a de vânători terminaseră gruparea forţelor în zonele respective, fără nici un incident. Nu tot astfel s'au petrecut lucrurile la Divizia VII-a. Această divizie destinase pentru ocuparea regiunii

Baia Mare—Sighet un detaşament mixt, format din Regimentul 14 de infanterie, 2 baterii de câmp şi escadronul divizionar; iar pentru ocuparea regiunii Zsibo—Zalău hotărâse Regimentul 16 de infanterie şi o baterie; în fine, în linia 2-a, pentru ocuparea restului zonei, Divizia VII-a deplasase Regimentul 15 de infanterie în regiunea Dej—Bistriţa, iar Regimentul 27 de infanterie în regiunea Szasz Regen—Toplicza, asigurând prin ocuparea acestei zone şi legătura cu interiorul ţărei, prin Prisăcani.

Detaşamentul mixt destinat pentru ocuparea regiunei Sighet—Baia Mare se concentrează cu calea ferată în regiunea Baia Mare, în intervalul dela 29 Decembrie 1918 — 1 Ianuarie 1919, după care, lăsând pentru ocuparea acestei regiuni Batalionul 1 din Regimentul 14 de infanterie cu Bateria 2-a din Regimentul 4 de artilerie şi escadronul divizionar, restul detaşamentului (compus din Batalionul 2 din Regimentul 14 de infanterie şi Bateria 7-a din Regimentul 4 de artilerie) porneşte prin marşuri pe jos, în ziua de 2 Ianuarie 1919 s. v., spre Sighet, însoţit la o zi de marş şi de Batalionul 3 din Regimentul 14 de infanterie.

In timpul marşului, se prezintă la Comandantul Regimentului 14 de infanterie, din partea Comandantului unei gărzi ucrainene din Sighet, câţivà parlamentari, cari au declarat, că şi ei au ordinul să ocupe localitatea Sighet, cerând, în scopul de-a se evità ciocniri, să se numească o comisie mixtă, care să stabilească linia de despărţire pe baza dreptului naţionalităţilor şi a dreptului de-a dispune fiecare în mod liber de soarta sa.

Comandantul Regimentului 14 de infanterie însă le-a dat răspunsul ce li se cuveneà, adică, a continuat înaintarea spre obiectivul ordonat.

In ziua de 4 Ianuarie 1919 s. v., detaşamentul ajungând în localitatea Budfalu (10 km. sud de Sighet), a trimis parlamentari comandantului gărzii ucrainene din Vadul (4 km. de Sighet), pentru a-l anunţà, să evacueze regiunea. Parlamentarii fiind primiţi cu focuri, comandantul detaşamentului a atacat pe Ucrainieni, cari fiind bătuţi, s'au retras în dezordine, suferind pierderi: 30 morţi şi 50 răniţi, lăsând încă în mâinile noastre 7 ofiţeri şi 337 oameni de trupă, 4 mitraliere şi numeroase arme (de partea noastră au fost numai 1 sergent mort şi 1 soldat rănit).

In urma acestui atac, în ziua de 5 Ianuarie 1919 s. v., trupele noastre urmărind pe inamic, au curăţat complect regiunea Sighetului de resturile de bolşevici ucrainieni, după care au instalat po-

sturi de trecere şi supraveghere la Trebuşa, Hossumező şi Apsza.

Tot astfel, trupele noastre însărcinate a ocupà Zalăul, au fost atacate mişeleşte de bandele ungureşti din această regiune, al căror comandant dând asigurări, prin parlamentari, Comandantului Batalionului 2 din Regimentul 16 de infanterie, dela Zsibo, cum că localitatea este evacuată de trupele ungureşti, comandantul batalionului a trimis cu calea ferată 2 companii şi 2 secţii mitraliere, pentru a o ocupà; dar, în momentul când trenul se găsià în apropiere de gara Ţigani (5 km. nord de Zalău), grupe răzleţe de trupe ungureşti au atacat prin surprindere trenul, în timpul cărui atac, trupele noastre au avut 6 morţi, 13 răniţi şi 7 dispăruţi. Intervenind restul batalionului, dela Zsibo, localitatea Zalau a fost ocupată şi curăţită de bandele ungureşti.

Ocuparea regiunei Baia Mare—Zsibo—Zalău asigurà trupelor noastre stăpânirea văei Someşului mijlociu şi a căei ferate depe această vale, precum şi a nodului de comunicaţie Zsibo, care leagă calea ferată depe valea Someşului cu calea ferată ce duce la Carei; iar prin ocuparea regiunei Sighet, flancul drept al trupelor noastre, din regiunea Baia Mare, erà asigurat contra oricărei eventualităţi de atac îndreptat din regiunea Sighet.

Divizia VI-a urmând a ocupà o zonă de protecţie la vest de Cluj, contra resturilor de trupe ungureşti, cari se grupaseră în defileul Crişului repede şi cari manifestau intenţiuni agresive, a ocupat cu Batalionul 2 din Regimentul 10 de infanterie, în ziua de 1 Ianuarie 1919 s. v., localitatea Huedin (Banffy-Hunyad), după ce-a dezarmat o companie ungurească, ce se găsià în localitatea Egeres. După ocuparea localităţei Huedin, trupele noastre au instalat posturi de trecere şi supraveghere la Sebeşul Mare, pe valea Crişului, cât şi pe Dealul Fundacului, la nord de Sebeşul Mare.

La data de 9 Ianuarie 1919 s.v., trupele noastre terminaseră ocuparea noilor regiuni. Faţă însă de atitudinea provocatoare a resturilor de trupe ungureşti pe frontul Diviziei VII-a (pe valea Someşului), pe frontul Diviziei VI (pe valea Crişului repede), precum şi pe frontul Diviziei II-a de vânători (pe valea Mureşului), se impuneà stăpânirea Munţilor Apuseni de către trupele noastre. Imprejurări independente de voinţa noastră, consecinţe ale armistiţiului acordat Ungurilor de aliaţi, ne-au silit însă, pentru moment, să ne oprim cu trupele într'o situaţie desavantajoasă din punct de vedere militar. In faţa acestor împrejurări, trebuià să ne impunem răbdare, până când dreptatea cauzei noastre va izbì

clar, ca lumina zilei, ochii lumii întregi; în schimb însă, s'au îndreptat sforţările în sensul, ca cel puţin, să se îmbunătăţească această situaţie; în acest scop, s'a pus stăpânire pe poziţiuni, cari întrucâtva dădeau avantajul stăpânirii unor anumite puncte din Munţii Apuseni, pentru a puteà face faţă contra încercărilor de atac ale duşmanului, şi, s'a ocupat cu posturile înaintate o linie, care treceà dela nord la sud prin următoarele puncte: Trebuşa, Hosszumezö, vârful Capul Feţei, Nagy Sikarlo, Recse, vârful Măgura Priei, Nagy Sebes, vârful Dealul Secătura, vârful Caprei, vârful Glăvoiul, vârful Bihor, vârful Găina, Brotuna, Zam, Pozsoaga, Fintoag, Runc, Bukova.

Cu toate, că linia de despărţire între trupele noastre şi cele ungureşti a fost stabilită de comun acord cu aliaţii şi recunoscută de Unguri, ea a fost respectată numai de noi, deşi aveam destule motive s'o depăşim. Ungurii, din contra, au început atacurile mişeleşti încă din prima jumătate a lunei Ianuarie 1919. Astfel, în sectorul Diviziei VI-a, posturile noastre înaintate dela Sebeşul Mare, din valea Crişului şi depe Dealul Fundacului (nord Sebeşul Mare), au fost atacate, cu începere dela 11 Ianuarie, de către forţe superioare inamice, cari au ajuns la tăria de 1000—1200 oameni, prevăzute cu numeroase mitraliere şi susţinute de artilerie, precum şi de acţiunea a 2 trenuri blindate; şi, cum aceste atacuri au continuat până în ziua de 14 Ianuarie, nu erà altă hotărîre de luat din partea noastră, decât, de-a reacţionà cu energie, a distruge forţele inamice din faţă şi a pune stăpânire pe defileul dela Csucsa şi Kiralyhago; însă, hotărîrea noastră a fost paralizata din nou de voinţa altora. Dar, nu numai pe frontul Diviziei VI-a, ci, pe întreaga linie de despărţire, trupele ungureşti deveniau din zi în zi mai agresive, trecând această linie şi atacând (cu patrule puternice, înarmate cu mitraliere) posturile noastre înaintate.

VI. Activitatea armatei româneşti pânăla ofensiva din Aprilie 1919.

S'a arătat la începutul lucrării, scopul trecerii trupelor române în Transilvania.

Armata română, ca aducătoare de pace, ordine şi dreptate, nu s'a desminţit. Fiecare soldat român a făcut toate sforţările, ca să dovedească, că el este solul libertăţii şi al civilizaţiei, pe pământul pe care a păşit. Şi, nu după multă vreme dela intrarea trupelor noastre în Transilvania, s'au încredinţat despre acest adevăr şi acei ce nu erau de un neam cu noi; dovada o avem nu numai din partea Saşilor, dar chiar a unei părţi din populaţia ungară, care posedând simţul realităţii, şi-a exprimat dorinţa, în diferite ocaziuni, atât prin graiu, cât şi prin scris, că voeşte, să trăiască ca cetăţeni liberi sub scutul României Mari.

Dar, majoritatea populaţiei ungureşti nu vroià să se convinga despre această necesitate şi continuă, cu toată atitudinea noastră paşnică şi corectă, cu aceleaşi procedeuri din trecut, uneltind şi complotând contra siguranţei armatei şi a Statului român, ajungând uneori pânăla acte criminale săvârşite pe faţă.

Câtă deosebire între procedarea noastră şi aceea pe care ar fi avut-o Ungurii, cu siguranţă, dacă ar fi fost ei în locul nostru!

In cât priveşte situaţia din Ungaria, dincolo de linia de despărţire, ea erà continuarea politicii de imperialism şi asuprire, ascunsă sub masca democratismului guvernului Karoly.

Graba cu care se făceà organizarea armatei ungureşti, precum şi concentrarea de trupe în apropierea liniei de despărţire, erau cele mai bune mărturii ale intenţiunilor poporului unguresc. Apoi, diferitele scrisori şi manifeste, prinse de organele noastre, precum şi declaraţiile contelui Karoly şi ale Ministrului de răsboiu

ungar, cu ocazia inspecţiilor ce-a făcut, în cursul lunei Februarie 1919, trupelor din Satmar şi din alte garnizoane, nu lăsau nici cea mai mică îndoială asupra acestor intenţiuni.

Cum acţiunile poporului ungar au fost călăuzite în totdeauna de uneltire, tot astfel a procedat şi de data aceasta. In adevăr, comitetul de propagandă dela Budapesta a început trimeterea de manifeste de tot soiul, în teritoriul ocupat de trupele noastre, manifeste cari periclitau interesele şi siguranţa armatei noastre; şi când a văzut, că nu reuşeşte, a căutat, prin organele lui rămase în Transilvania, să samene revolta şi bolşevismul în rândurile ostaşilor noştri; s'a înşelat însă, căci aceste rătăciri nu se lipiau de sufletul curat al soldatului român.

Exasperaţi, Ungurii au început atunci atacurile şi crimele cele mai odioase contra populaţiei româneşti din teritoriul ocupat de ei. Bandele armate de guvernul din Budapesta s'au aruncat ca selbatecii asupra satelor româneşti, jefuind şi aruncând teroarea pretutindeni. Ştirile cari veniau pe diferite căi, cât şi prin locuitorii români refugiaţi (în special preoţii şi învăţătorii, contra cărora erà îndreptată toată furia acestor bande), arătau toate ororile, ce săvârşiau zilnic, asupra populaţiei româneşti, aceşti barbari pripaşiţi în mijlocul Europei civilizate.

Crimele săvârşite în diferite localităţi, precum şi atacul Secuilor, cari au trecut linia de despărţire şi au deschis foc asupra satului Illesfalva, pe timpul înmormântărei lui Gh. Popp de Băseşti, atac respins prin intervenţia trupelor noastre, vor formà mărturia cea mai vie pentru nelegiuirile săvârşite de aceste bande de mercenari (pentru îndeplinirea năzuinţelor criminale ale guvernului din Budapeste, oamenii din aceste bande erau plătiţi cu câte 100 coroane pe zi).

In faţa acestor crime, cari umpleà sufletul de revoltă, oştirea românească erà silită să steà cu arma la picior, să privească cu durere şi să fie martoră neputincioasă la toate suferinţele îndurate de fraţii ei.

In acest timp, apelurile de disperare venite dela Românii de peste linia de despărţire, adresate guvernului dela Bucureşti şi întregii lumi civilizate, au determinat guvernul român, de-a reflectà asupra măsurilor urgente de luat, spre a se curmà odată această stare de lucruri.

Văzând însă inactivitatea armatei româneşti, impusă din cauze streine de voinţa noastră, Ungurii au început a trece (în cete ar-

mate cu mitraliere, uneori în forţă până la o companie) chiar linia de despărţire şi a atacà trupele noastre. Aceste provocări, cu începere din luna Februarie 1919, se repetau, şi, posturile noastre erau supuse astfel la mari sacrificii în oameni. In câtevà locuri, trupele ungare au încercat a da chiar lovituri cu forţe însemnate. Astfel, în noaptea de 22/23 Februarie 1919 s.v., trupele noastre dela aripa stângă a Diviziei VII-a, din sectorul Göreson—Cziganyi—Zalău, au fost atacate de aproximativ 2 batalioane ungureşti, prevăzute cu numeroase mitraliere şi susţinute de focul a două baterii de artilerie. La acest atac a luat parte şi populaţia civilă, care a fost înarmată de trupele regulate ungureşti. Posturile noastre înaintate fiind răspândite pe un front întins şi cu flancul stâng descoperit, a trebuit să cedeze forţelor mult superioare inamice şi să părăsească pentru moment satul Cziganyi, precum şi localitatea Zalău, pentru a evità ca să fie înconjurate de inamic. Contraatacat însă de rezervele de sector ale Brigadei 13-a de infanterie, din regiunea Zsibo, inamicul a fost bătut, retrăgându-se în debandadă din localităţile Cziganyi şi Zalău, cari au fost reocupate de către trupele noastre.

Tot astfel, în dimineaţa zilei de 28 Februarie, postul nostru dela Nagy Sikarlo atacat fiind de 2 companii inamice, susţinute de artilerie, a fost nevoit să părăsească această localitate, pe care a recucerit-o prin intervenţia rezervelor.

Toate aceste atacuri mişeleşti ale trupelor ungare, cari au călcat condiţiunile armistiţiului, trecând linia de despărţire, au dovedit complecta lor lipsă de bună credinţă şi ne-au făcut să vedem clar, că avem în faţa noastră un duşman, care nu respectă legile războiului, nici cuvântul dat, şi, ca atare, erà capabil de orice. In situaţia aceasta, Marele cuartier general şi-a îndreptat toată atenţia în direcţia complectării armatei din Transilvania.

O comparaţie între starea de organizare în care au venit diviziile din regat în Transilvania şi aceea la care ajunsese armata din Transilvania, în ajunul ofensivei din Aprilie 1919, ne va da o idee clară asupra sforţărilor făcute în acest sens.

După cum am arătat mai sus, împrejurările din ajunul decretării mobilizării au permis, să se stabilească numai oarecare norme de organizare pentru diviziile ce se mobilizau. După aceste norme, în compunerea organică a fiecărei divizii intrau 2 brigade de infanterie, sau de vânători (fiecare brigadă a 2 regimente), o brigadă de artilerie (compusă dintr'un regiment de artilerie de câmp

a 6 baterii şi un divizion de obuziere a 2 baterii), un escadron de cavalerie divizionară, un batalion de pionieri şi serviciile strict necesare (o secţie de ambulanţă spitalizatoare, o brutărie de campanie cu convoiul de trăsuri şi o secţie de autocamioane).

Fiecare regiment de infanterie a fost format pe 3 batalioane, iar regimentul de vânători pe 2 batalioane. Fiecare batalion aveà 3 companii de infanterie şi 1 companie de mitraliere.

Pentru diviziile de vânători nu s'a putut mobilizà dela început batalioanele de pionieri; iar acele ale Diviziilor VI-a şi VII-a erau formate numai din 1 companie de pionieri şi 2 secţii de telegrafie (batalionul Diviziei VI-a mai erà prevăzut şi cu o secţie de poduri uşoare).

In privinţa artileriei, deşì se stabilise pentru fiecare divizie mobilizarea unei brigade cu compunerea arătată mai sus, fiind însă nevoe, ca mobilizarea să se facă repede, şi, cum numărul cailor aflaţi la corpurile de trupă, cât şi acei dela locuitori, cu cari trebuià să se complecteze efectivele, nu erau suficienţi, s'a luat atunci dispoziţia, ca Brigada 6-a de artilerie, ce aparţineà organic Diviziei VI-a, să mobilizeze 3 baterii de câmp şi 1 de obuziere; iar Brigada 7-a artilerie, a Diviziei VII-a, să mobilizeze 3 baterii de câmp şi 2 de obuziere. Restul bateriilor au rămas în ţară, pânăla complectarea cailor. Pentru diviziile de vânători, pânăla organizarea şi mobilizarea artileriei organice, li s'a ataşat operativ baterii dela brigadele de artilerie ce aparţineau organic altor divizii. Astfel, Diviziei I-a de vânători i s'a ataşat o baterie de câmp din Regimentul 12 de artilerie (ce aparţineà organic Diviziei VIII-a), o a doua baterie de câmp din Regimentul 11 de artilerie (ce aparţineà organic Diviziei VI-a) şi o baterie de obuziere din Regimentul 17 de obuziere (dela Divizia VIII-a). La Divizia II-a de vânători au fost ataşate operativ o baterie din Regimentul 4 de artilerie (ce aparţineà organic Diviziei VII-a), o baterie din Regimentul 24 de artilerie (ce aparţineà organic Diviziei XIV-a) şi o baterie din Regimentul 8 de obuziere (ce aparţineà Diviziei VII-a). In urma acestei repartiţii, fiecare din Diviziile I-a şi II-a de vânători, VI-a şi VII-a, au trecut în Transilvania cu 2 baterii de câmp şi 1 de obuziere, afară de diviziile de vânători, cari mai aveau în plus câte o baterie de munte.

Dintre unităţile de infanterie, au fost lăsate în ţară: Regimentul 11 de infanterie din Divizia VI-a, fiind destinat pentru Basarabia,

precum şi Regimentul 9 de vânători din Divizia II-a de vânători, rămas pentru garnizoana Bucureşti.

In total, armata din Transilvania, compusă din 4 divizii, dintre cari 2 de vânători, dispuneà la sfârşitul lunei Decembrie 1918 s.v. de: 35 batalioane, 4 escadroane cavalerie divizionară, 8 baterii de artilerie de câmp, 4 baterii de obuziere şi 2 baterii de munte.

Efectivele erau cu totul reduse. Astfel, efectivul unui regiment de infanterie, în combatanţi, èrà între 1200—1300 oameni; iar efectivul combatant al unui regiment de vânători erà de 600—800 oameni. Unităţile de artilerie, astfel cum erau distribuite, nu erau organizate pe calibre şi erau lipsite de un comandament unic de divizion şi regiment.

Din cele de mai sus se vede, că aceste forţe erau cu totul insuficiente, faţă de întinderea teritoriului ocupat, a cărui siguranţă erà lăsată numai în sarcina armatei de operaţiuni, cât şi faţă de starea de lucruri din Ardeal, unde, la început, nimic nu erà organizat în privinţa administraţiei, poliţiei şi jandarmeriei. Gărzile naţionale, cari la intrarea armatei române în Transilvania, în entusiasmul revoluţiei, au fost de folos, acum erau un pericol, din cauza bolşevismului introdus de soldaţii întorşi din captivitate, cât şi din cauza propagandei revoluţionare, ce se făceà de către diferiţi agenţi streini.

In această situaţie, se impuneà dar, ca armata de operaţiuni să fie întărită atât ca efectiv, cât şi ca putere de foc. Dar, cum mărirea efectivelor unităţilor, pânăla complectarea celor de războiu, nu se puteà aduce la îndeplinire, Marele cuartier general a căutat, deocamdată, ca diviziile din Transilvania să aibă pe zonele respective, cel puţin, toate unităţile ce intrau în compunerea lor organică. Pentru aceasta, la începutul lunei Februarie, au fost transportate la diviziile respective Regimentele 9 de vânători şi 11 de infanterie. Restul unităţilor de artilerie de câmp şi de obuziere, rămase în ţară, întâmpinând dificultăţi în complectarea cailor, au fost trimise în Transilvania, aşà cum se găsiau, în cursul lunei Februarie, împreună cu 3 baterii de munte. La sfârşitul lunei Februarie, compunerea artileriei organice a diviziilor erà armătoarea: Divizia VII-a aveà Brigada 7-a de artilerie (cu Regimentul 4 de artilerie de câmp şi 1 divizion din Regimentul 8 de obuziere). Divizia VI-a aveà Brigada 6-a de artilerie (cu Regimentul 11 de artilerie şi 1 divizion din Regimentul 16 de obuziere), Divizia I-a de vânători aveà Brigada 13-a de artilerie (cu Regimentul 23 de

artilerie şi 1 divizion din Regimentul 28/3 de obuziere), iar Divizia II-a de vânători aveà Brigada 14-a de artilerie (cu Regimentul 24 de artilerie şi 1 divizion din Regimentul 29/4 de obuziere). Fiecare regiment de artilerie erà format pe 6 baterii (2 baterii de divizion). Cele 5 baterii de munte au fost ataşate operativ, după necesităţi, la diviziile VII-a, VI-a şi II-a de vânători, din linia 1-a.

Afară de unităţile de artilerie şi de infanterie, ce aparţineau organic diviziilor, forţele din Transilvania au mai fost întărite cu Regimentul 7 de infanterie şi Brigada 2-a de roşiori (Regimentele 4 şi 9 de roşiori), aduse din Basarabia. Aceste unităţi au sosit în Transilvania în primele zile ale lunei Februarie s. n., concentrându-se: Regimentul 7 de infanterie în regiunea Braşov—Odorheiu—Sighişoara (Schiţa No. 2), iar Brigada 2-a de roşiori în regiunea Toplicza—Ditro—György Szt. Miklos—Csik Szereda. La sfârşitul lunei Februarie 1919 s.n., a mai fost transportată în Transilvania Brigada 5-a de roşiori (Regimentele 2 şi 7 de roşiori), concentrându-se în regiunea Sighişoara—Dicsö Szt. Marton—Blaj—Mediaş (Schiţa No. 3). In fine, la începutul lunei Martie, a fost adusă Brigada 3-a de roşiori (Regimentele 5 şi 10 de roşiori), care şi-a continuat transporturile în regiunea Nagy Somkut (Schiţa No. 5), unde erà dejà transportată şi Brigada 2-a de roşiori, constituindu-se astfel Divizia II-a de cavalerie.

In prima jumătate a lunei Martie, Brigada 5-a de roşiori a fost deplasată în regiunea Sighet (Schiţa No. 5), unde, împreună cu un batalion din Regimentul 14 de infanterie şi o baterie de artilerie din Regimentul 4 de artilerie (al Diviziei VII-a), a constituit Detaşamentul General Olteanu, cu începere dela 23 Martie 1919.

Unităţile călări sosite în Transilvania, în special cele de artilerie, nu puteau fi întrebuinţate operativ, din lipsa cailor. Prin îngrijirea comisiunilor de remontă, secondate de delegaţi din partea Consiliului dirigent, s'a ajuns, ca pânăla sfârşitul lunei Martie s.n., chiar trenurile să fie prevăzute cu animale de tracţiune necesare şi astfel să poată fi întrebuinţate operativ.

Odată cu complectarea şi organizarea unităţilor, s'a căutat, ca armata de operaţiuni din Transilvania să fie dotată, în limita posibilităţii, cu tot ce erà necesar operaţiunilor militare moderne; astfel, la sfârşitul lunei Martie 1919, Comandamentul armatei din Transilvania, cât şi diviziile, erau prevăzute ca unităţi technice şi de specialităţi strict necesare (posturi de telegrafie fără fir,

secţii de telegrafie cu fir, depozite şi trenuri de muniţiuni, materiale de geniu, depozite de subzistenţă, trenuri sanitare, etc.).

In fine, pentru asigurarea legăturilor şi recunoaşterilor aeriene, la începutul operaţiunilor din Transilvania se dispuneà de o singură escadrilă, ataşată pe lângă Divizia VII-a; în luna Ianuarie, înfiinţându-se însă Grupul 5 de aviaţie, pe lângă Comandamentul trupelor din Transilvania, s'a ajuns a se organizà 3 escadrile de aviaţie, câte una pentru Diviziile VII-a, VI-a şi II-a de vânători, din linia 1-a. Deşi aceste escadrile nu dispuneau de numărul necesar de aparate, acele existente însă au fost repartizate astfel, ca fiecare escadrilă să poată face faţă atât recunoaşterilor, cât şi incursiunilor aeriene inamice.

Paralel cu complectarea organizării, se impuneà, ca armata de operaţiuni să fie degajată de serviciile, ce le îndeplinià în tot cuprinsul teritoriului ocupat. Trebuià, ca toate forţele ei să devină disponibile, pentru a se puteà face faţă eventualelor operaţiuni. Lipsind trupe de etape, la început, comandamentul a fost nevoit să facă faţă tuturor cerinţelor cu trupele ce aveà, şi, ca să aibă cât mai multe forţe disponibile, a recurs la măsura de-a restrânge zonele diviziilor din linia I-a (Schiţa No. 3).

Mărindu-se zona Diviziei I-a de vânători (ce erà în linia 2-a) spre nord cu regiunea Toplicza—Szt. Miklos (degajând astfel o parte din trupele Diviziei VII-a) şi spre vest cu regiunea Sibiului (degajând o parte din trupele Diviziei II-a de vânători), nu se sporià cu mult efectivul pentru operaţiuni, întrucât, trupele devenite disponibile erau prea puţine; trebuià degajată deci şi Divizia I-a de vânători, căci, gruparea dispuneà numai de rezervele parţiale de divizii, insuficiente pentru întinderea frontului unei divizii, iar comandamentul armatei nu aveà la îndemână o rezervă generală, cu care să intervină acolo, unde nevoea ar fi cerut.

Regimentele de călăraşi, distinate încă dela începutul operaţiunilor ca trupe de etape, neputând fi trimise în Transilvania, din cauza situaţiei din Basarabia, Comandamentul trupelor din Transilvania a recurs la concursul jandarmilor şi armatei ardelene.

Funcţionarea regulată a căilor ferate şi a mijloacelor de legătură din spatele armatei a format preocuparea de căpetenie a comandamentului, în vederea asigurării, în viitor, a operaţiunilor militare. Preîntâmpinarea grevelor, cari începuseră a se manifestà încă din luna Ianuarie şi cari periclitau operaţiunile, absorbise o bună parte din trupele operative (paza căilor ferate şi a lucrărilor

de artă). In prima jumătate a lunei Februarie 1919 s. n. însă, terminându-se organizarea a 3 regimente de jandarmi ardeleni şi a corpului voluntarilor ardeleni (format din Regimentele de voluntari Avram Iancu şi Alba Iulia), trupele armatei de operaţiuni, absorbite în serviciile pentru menţinerea ordinei şi paza căilor de comunicaţie, în spatele armatei de operaţiuni, au început a fi înlocuite prin unităţi ardelene din aceste 2 regimente.

Prin trimiterea în Transilvania a Regimentului 7 de infanterie, concentrat în regiunea Braşov—Odorheiu—Sighişoara, prin ocuparea regiunei Toplicza—Ditro—Csik Szereda cu Brigada 2-a de roşiori, precum şi a regiunei Sighişoara—Dicsö Szt. Marton—Mediaş—Blaj cu Brigada 5-a de roşiori, trupele Diviziei I-a de vânători fiind degajate, comandamentul a putut concentrà aceste trupe în spatele armatei de operaţiuni, în regiunea Alba Iulia — Teiuş—Turda (Schiţa No. 4).

In a doua jumătate a lunei Februarie, închegându-se organizarea regimentelor de infanterie ardelene Cluj, Târgul Mureş, Bistriţa, Dej şi Orăştia, Diviziile XVI-a şi XVIII-a au început a concurà şi ele la serviciile de garnizoană, precum şi a luà în primire paza căilor ferate; iar, pe de altă parte, unităţile de jandarmi şi ale corpului voluntarilor ardeleni terminând dislocarea în centrele mai importante, din teritoriul din spatele armatei de operaţiuni, cele două brigade de roşiori (2-a şi 5-a), menite a concurà provizoriu la menţinerea ordinei, împreună cu Regimentul 7 de infanterie, au putut fi deplasate, în primele zile ale lunei Martie 1919 s.n., pe zona de operaţiuni: Brigada 2-a pe zona Diviziei VII, în regiunea Nagy Somkut, iar Brigada 5-a în regiunea Sighet (Schiţa No. 5).

Cele 4 divizii, împreună cu Brigadele 2-a şi 5-a de roşiori, fiind disponibile, Comandamentul trupelor din Transilvania s'a văzut în măsură, ca, în a doua jumătate a lunii Martie 1919, să împartă întreg teritoriul ocupat în două zone bine distincte şi anume:

— Zona de supraveghere, formată din districtele Bistriţa—Năsăud, Mureş—Turda, Odorheiu, Ciuc, Târnava-Mare, Târnava-Mică, Trei-Scaune, Braşov, Făgăraş şi Sibiu.

— Zona de operaţiuni propriu zisă, formată din restul comitatelor aflate la vestul zonei de supraveghere, pânăla linia de despărţire.

Zona de supraveghere a fost ocupată cu regimentele de voluntari ardeleni Avram Iancu, Alba Iulia, Regimentul de voluntari ardeleni venit din Italia (Horia-Odorheiu), precum şi Regimentul

7 de infanterie. Intreaga zonă de supraveghere a fost pusă provizoriu sub ordinele Diviziei I-a de vânători.

Pentru fiecare unitate din regimentele de voluntari ardeleni s'a destinat câte o subzonă de acţiune, în care a continuat cu dezarmarea localităţilor, menţinerea ordinei şi executarea diferitelor servicii locale. La menţinerea ordinei şi îndeplinirea serviciilor de garnizoană concurau şi regimentele de infanterie ardelene, cari erau înc urs de organizare şi cari depindeau direct de Comandamentul armatei ardelene dela Sibiu (Secţia de organizare 6—7), fiecare unitate în garnizoana respectivă. In seama acestor unităţi a mai trecut paza căilor ferate şi a lucrărilor de artă, ajutate fiind de unităţile de jandarmi ardelene, iar Regimentul 7 de infanterie a rămas cu unităţile întrunite, în garnizoanele principale din interiorul zonei de supraveghere, în scopul de-a interveni acolo, unde va fi nevoe.

Zona de operaţiuni propriu zisă a fost ocupată cu Brigada 5-a de roşiori, Diviziile VII-a, VI-a şi II-a de vânători, în linia 1-a; iar Divizia I-a de vânători şi Divizia II-a de cavalerie, în linia 2-a.

In adevăr, Brigada 5-a de roşiori, împreună cu un batalion şi o baterie din Divizia VII-a, formând Detaşamentul mixt General Olteanu, s'au concentrat în regiunea Sighet; aceasta a permis, ca Divizia VII-a să se restrângă la zona Baia Mare—Dej—Zalău. Divizia VI-a a rămas în zona centrală, formată de districtul Cojocna şi parte din districtul Turda—Arieş. Divizia II-a de vânători în zona de sud, formată din districtul Huniedoara. Divizia I-a de vânători şi-a păstrat zona formată din districtul Alba-de-jos şi parte din districtul Turda-Arieş. In fine, Divizia II-a de cavalerie, formată din Brigada 2-a de roşiori şi Brigada 3-a de roşiori (care a fost deplasată din Basarabia în Transilvania, în a 2-a jumătate a lunei Martie), a fost grupată în zona Diviziei VII-a, în spatele acestei divizii, în regiunea Nagy Somkut—N. Körtvelies—Kis Doboka—Dragosfalva.

Tot în interiorul zonei de operaţiuni se mai aflau unităţi din regimentele de vânători ardelene Avram Iancu şi Alba-Iulia (cari au fost dislocate în centrele mai importante, pentru menţinerea ordinei, şi, în special, pentru ocuparea regiunilor miniere dela Pietroşani), precum şi regimentele de infanterie ardelene aflate în curs de organizare (Bistriţa, Dej, Cluj, T. Mureş, Alba-Iulia şi Orăştie).

Divizia de cavalerie, în a doua jumătate a lunei Martie, eră încă în curs de transport pe zonă şi de complectarea cailor; or, fiind nevoe de-o trupă de manevră în spatele armatei de operaţiuni,

şi, cum zona de concentrare a Diviziei I-a de vânători (în regiunea Alba Iulia—Turda) erà excentrică, s'a dispus concentrarea acestei divizii, la sfârşitul lunei Martie 1919 s.n., în regiunea Apahida—Gherla (Schiţa No. 6). Concentrarea Diviziei I-a de vânători, în această regiune, permiteà a o întrebuinţà mai uşor, ca trupă de manevră, pe linia de rocadă formată de calea ferată depe văile Someşului şi a Mureşului (a interveni la timp, atât în zonele Diviziilor VII-a şi VI-a, cât şi în zona Diviziei II-a de vânători).

In acest timp, Diviziile XVI-a şi XVIII-a ardelene terminând organizarea şi mobilizarea regimentelor de infanterie, au fost puse sub ordinele Comandamentului trupelor din Transilvania (prima cu începere dela 8 Aprilie 1919 şi a doua cu începere dela 10 Aprilie). Armata de operaţiuni dispunând de încă 2 divizii, a putut să-şi constitue rezerve, astfel:

In spatele sectorului de nord a fost concentrată Divizia XVI-a, pe valea Almaşului, în regiunea Psz. Szt. Mihaly—Almaş Balazshaza, între aripa stângă a Diviziei VII-a şi aripa dreaptă a Diviziei VI-a, putând interveni cu uşurinţă în sectoarele ambelor divizii.

Divizia XVIII-a a fost concentrată în regiunea Cluj—Turda—Aiud—Alba Iulia, ca rezervă generală, la mijlocul dispozitivului armatei. Prin existenţa Diviziei XVIII-a în această regiune, trupele Diviziei VI-a devenind disponibile, ele au fost împinse spre vest de Cluj, pe valea Crişului repede, în regiunea Varmezö—Sebesvar—Huedin.

Ambele divizii ardelene au fost concentrate în regiunile indicate mai sus numai cu cele 4 regimente de infanterie, întrucât unităţile de artilerie şi de cavalerie, ce le aparţineau organic, nu terminaseră încă organizarea.

Pentru degajarea trupelor Diviziei II-a de vânători, Regimentul 92 de infanterie (Orăştia), din Divizia XVIII-a, a rămas pe loc, trimiţând 2 batalioane la Zam, pentru a schimbà Regimentul 2 de vânători. La dispoziţia Diviziei II-a de vânători a mai fost pus Regimentul Beiuş împreună cu o baterie, format din voluntari ardeleni (în cursul lunei Februarie), din regiunea Beiuş.

In fine, Divizia II-a de cavalerie terminând complectarea cailor, i s'a încredinţat operativ zona V. Rotunzilor—Illesfalva.

Prin această grupare a Diviziei de cavalerie, zona de concentrare a Diviziei VII-a s'a restrâns la regiunea Szilagy Szeg—Zsibo—Zalău.

PARTEA II-a.

Dela ofensiva din Aprilie 1919 pânăla ofensiva din Iulie 1919.

VII. Justificarea acțiunii noastre ofensive din Aprilie 1919.

Armata română, chemată de frații noștri din Ardeal, a trecut Munții Carpați în numele unor drepturi sfinte naționale și pentru a garantà siguranța tuturor celor cari locuiau în aceste ținuturi, fără deosebire de neam și lege.

Ungurii, asupritorii de veacuri ai Românilor, n'au voit să se convingă, că a sosit momentul descătușării, și, s'au dedat la jafuri și crime selbatice, făcând viața Românilor din teritoriul ocupat de ei din cale afară insuportabilă; în plus, lunile Ianuarie, Februarie și Martie 1919 au fost un lanț neîntrerupt de atacuri din partea bandelor unguresți, asupra posturilor noastre.

Date fiind, pe de o parte, atacurile Ungurilor contra trupelor noastre, călcând astfel condițiile armistițiului, la care consimțiseră; iar, pe de altă parte, propaganda bolșevică, cu care încercau să răspândească anarhia, împingând la nesupunere trupele și funcționarii noștri; apoi, terorizarea populației românești, aflată în teritoriul încă neocupat de noi, toate acestea au contribuit, ca trupele române să ia ofensiva în zorii zilei de 16 Aprilie 1919 s. n.

Rădbarea întrecuse marginile, trebuià să se pună capăt odată nelegiuirilor.

VIII. Forțele ungurești și ale noastre.

Forțele ungurești, în ajunul ofensivei noastre, erau următoarele:

In linia 1-a aproximativ 20.000 oameni, cu 72 guri de foc și 5 trenuri blindate; aceste forțe erau grupate astfel:

In fața Detașamentului General Olteanu, pe valea Tisei, în regiunea dela nord-est de Sighet până la Körösmezö (Schița No. 7), erau 3000 bolșevici Unguri și Ucrainieni; iar la vest de Sighet, până la Huszt, Regimentul 1 Secui (cap de mort), cu un efectiv de 1700 oameni și 4 guri de foc.

In fața Diviziei II-a de cavalerie, pe valea Someșului, Regimentul 2 Secui și Regimentul 12 honvezi, cu un efectiv de 2400 oameni, numeroase mitraliere, 6 guri de foc și un tren blindat. Aceste forțe erau grupate pe batalioane și companii, cu începere din fața posturilor noastre de trecere depe valea Someșului (instalate la Nagy—Sikarlo și Erdöszada) și pânăla Szatmar, unde se aflà postul de comandă al Brigadei de Secui.

In fața trupelor Diviziei VII-a, pe valea Crasnei și împrejurimi, în regiunea Tasnad—Szilagy Somlyo—Hadad, se află o Brigadă de honvezi, formată din Regimentele 24 și 32, cu un efectiv de 4000 oameni și 16 guri de foc.

In fața sectorului Diviziei VI-a, pe valea Crișului repede, în regiunea Csucsa—Oradea Mare, erau 8 batalioane din Regimentele 3, 4 și 21 honvezi și Regimentele 37, 39 și 51 de infanterie, cu un efectiv total de 5000 oameni, formând o brigadă (cunoscută, din informații, ca Brigada 39-a de infanterie), cu 18 guri de foc și un tren blindat.

In fața trupelor Diviziei II-a de vânători, pe valea Crișului negru, în regiunea Kristyor—Vascou, se găsiau aproximativ 1500 oameni, din Regimentele 4 și 21 honvezi și Regimentele 37, 82 și 101 de infanterie, cu 8 guri de foc și un tren blindat. Pe valea

Crişului alb, în regiunea Csucs—Borosjeno, se aflà o brigadă de infanterie, cu postul de comandă la Boros-Sebes, compusă din unităţi din Regimentul 2 honvezi, 33, 46 şi 61 infanterie şi Batalionul 28 de vânători, cu un efectiv total de 3000 oameni, 20 guri de foc, 2 trenuri blindate şi o escadrilă de 3 avioane.

Afară de aceste forţe, în linia 1-a mai erau centre de recrutare în localităţile: Szatmar Nemeti (2000 oameni), Szilagy Somlyo (1000 oameni), Oradia Mare (6000 oameni).

In linia 2-a, totalul forţelor ungureşti se ridicà la 47.000—50.000 oameni, cu 65 guri de foc, grupate astfel: la centrul de mobilizare din Bekescsaba 25.000 oameni cu 50 guri de foc, la Gyula 2000 oameni, la Ketegyhaza 15.000 oameni, la Kurtös 400 oameni, la Debreczen 1200—3000 oameni cu 15 guri de foc, la Careii Mari 2000 oameni, iar la Szolnok între 1600—2000 oameni.

Totalul forţelor ungureşti, din ambele linii, se ridicà, aproximativ, la 70.000 oameni, cu 137 guri de foc şi 5 trenuri blindate. Acest total erà probabil, întrucât, armata ungurească fiind în curs de mobilizare şi organizarea unităţilor şi comandamentelor, din informaţiile primite nu s'au putut identificà decât Diviziile XXIII-a şi XXVIII-a, precum şi fracţiuni dintr'o sumă de regimente, cari aveau unele unităţi în linia 1-a, iar restul în 2 zone de concentrare, în vederea clasării şi echipării; aceste 2 zone corespundeau celor două sectoare, din cari se recrutau oamenii, şi anume: zona Szatmar-Careii Mari—Debreczen pentru sectorul de nord şi zona Bekescsaba pentru sectorul de sud.

Infanteria erà bine echipată şi înarmată, dispuneà de numeroase mitraliere şi puşti-mitraliere.

Artileria erà insuficientă şi neconstituită în comandamente. In ceeace priveşte calibrele, erau unităţi de artilerie de câmp de 77 m.m., 80 m.m. şi 100 m.m., iar unităţile de artilerie grea nu erau încă organizate (se identificase în linia 1-a numai 2 piese de 150 m.m., în sectorul Crişul alb; iar în linia 2-a vre-o 15 piese de 150 m.m.).

Unităţile de cavalerie nu se organizaseră încă; se identificase un singur ploton de cavalerie în valea Crişului alb.

Inapoia liniei 2-a, pe dreapta Tisei, în regiunea Kecskemet—Kis Kun Felegyhaza, se găsià, în afară de alte unităţi, o divizie roşie în formaţiune; iar în regiunea Budapesta erà un centru de organizare cu 50.000—60.000 oameni, neconstituiţi încă în unităţi.

Instrucția și disciplina acestor trupe lăsau mult de dorit. Bolșevismul pătrunsese în toate trupele, afară de Secui, cari erau refractari; dar, aceasta numai în ceeace privește disciplina, întrucât, din punctul de vedere al jafurilor și crimelor erau neîntrecuți.

Trupele maghiare, lipsite de disciplină și pătrunse de ideile comuniste, nu puteau fi capabile de-o acțiune coordonată; totuși, erà de așteptat o rezistență destul de serioasă din partea lor, dată fiind propaganda șovinistă împotriva noastră.

Recrutarea și organizarea armatei nefiind încă terminate, guvernul din Budapesta erà silit să temporizeze ofensiva contra noastră, pentru a terminà înjghebarea oștirii și a-i sosì ajutoarele bolșevice, promise de sovietele ruse, cu cari stà în legătură strânsă, în scopul unei cooperațiuni simultane dela est și dela vest; în acest timp însă, Ungurii au continuat cu acțiunea disperată de propagandă, mai ales în teritoriul românesc ocupat încă de ei; astfel, în Banat, profitând de reducerea efectivelor trupelor de ocupațiune franceze, propaganda bolșevică s'a făcut pe-o scară întinsă, fiind răspândită chiar de administrația și jandarmeria ungurească, reinstalate cu îngăduința aliaților noștri.

In ajunul ofensivei, armata noastră din Transilvania erà compusă din: 4 divizii din vechiul regat (Diviziile I-a și II-a de vânători, Diviziile VI-a și VII-a), 1 divizie (a 2 brigade) de roșiori și 1 brigadă de cavalerie (care împreună cu 1 batalion și 1 baterie, detașată dela Divizia VII-a, formau un detașament mixt) și 2 divizii ardelene [1]).

In total, armata noastră de operațiuni dispuneà, în ajunul pronunțării ofensivei, de 64 batalioane de infanterie, 28 escadroane, 152 tunuri (inclusiv bateria Regimentului de voluntari ardeleni Beiuș și divizionul de artilerie călăreață al Diviziei II-a de cava-

[1]) Aceste divizii erau compuse la începutul operațiunilor numai din cele 4 regimente de infanterie și serviciile strict necesare, întrucât artileria și cavaleria divizionară ale aecstor divizii neterminând organizarea, pânăla data începerii ofensivei, se hotărâse, să li se trimită câte un divizion de cavalerie și o brigadă de artilerie din regat. In acest scop, s'a început mobilizarea Brigadei 11-a de artilerie, dela Divizia XI-a (formată din Regimentul 21 de artileriea a baterii și un divizon din Regimentul 26/1 de obuziere a 2 baterii) pentru Divizia XVIII-a; iar Brigada 12-a de artilerie, dela Divizia XII-a (formată din Regimentul 12 de artilerie și un divizion din Regimentul 27/2 de obuziere, cu aceiaș compunere) pentru Divizia XVI-a. Inf ine, în ceeace privește cavaleria divizionară, s'a destinat câte un divizion, din Regimentul 1 de călărași, pentru fiecare divizie ardeleană.

lerie), 32 de obuziere, 8 autotunuri, 1 tren blindat și 1 grup moto-mitraliere; iar ca trupe speciale, erà prevăzută cu Grupul 5 aviație (format pe 3 escadrile) și 2 batalioane de pionieri (ale Diviziilor VI-a și VII-a).

In vederea acțiunei ofensive proectate [1]), pe ziua de 12 Aprilie 1919 [2]), comanda tuturor forțelor din Transilvania a fost încredințată mie, iar Generalul Panaitescu Ștefan a continuat a îndeplinì, pe lângă mine, funcțiunea de Șef de stat-major.

---

[1]) Ordinul pentru această operație mi-a fost înmânat de D. General de corp de armată adjutant Prezan, Șeful statului-major general al armatei, în ziua de 11 Aprilie 1919, ora 1 p. m., cu care ocaziune mi s'a făcut cunoscut încă, că mi s'a încredințat comanda tuturor trupelor din Transilvania.

Plecat din București, în ziua de 11 Aprilie 1919 ora 3 p. m., am ajuns la Sibiu în seara de 12 Aprilie, când am luat neîntârziat comanda trupelor, și, după alcătuirea tuturor lucrărilor referitoare la acțiunea proectată, am dat trupelor ordinul de operațiune respectiv. Așa dar, acțiunea a fost îndrumată, după ce-am luat comanda trupelor din Transilvania.

[2]) Dela trecerea Carpaților de către trupele din regat și pânăla această dată, n'a avut loc nici o operațiune de seamă, rolul diviziilor noastre limitându-se la ocuparea teritoriului Ardealului și la izgonirea jandarmilor, finanților și bandelor armate unguręști.

IX. Misiunea armatei din Transilvania şi gruparea forţelor noastre.

Misiunea armatei din Transilvania erà: respingerea bandelor de bolşevici şi a trupelor regulate ungureşti peste Munţii Apuseni şi ocuparea Crişanei şi a Maramureşului.

In misiunea dată, primul obiectiv al armatei erà: trecerea munţilor şi ocuparea liniei nodurilor de comunicaţie Huszt—Szatmar Nemeti—Nagy Karoly (Careii Mari)—Oradia Mare—Salonta Mare (Nagy Szalonta)—Beiuş (Belenyes)—Boros Sebes.

In vederea îndeplinirii acestei misiuni, forţele armatei din Transilvania au fost grupate astfel:

— Grupul de nord, sub comanda Generalului Moşoiu Traian, compus din:

a) Detaşamentul mixt Generalul Olteanu, constituit din Brigada 5-a de roşiori (Regimentele 2 şi 7 de roşiori), Batalionul 3 din Regimentul 14 de infanterie, 1 batalion din Regimentul 81 de infanterie din Divizia XVI-a ardeleană şi 1 baterie din Regimentul 4 de artilerie.

b) Divizia II-a de cavalerie (Brigadele 2-a şi 5-a de roşiori, Divizionul 2 din Regimentul 1 de artilerie călăreaţă, compania de ciclişti), la care s'a ataşat şi Grupul 2 de motomitraliere.

c) Divizia VII-a, Divizia VI-a şi Divizia XVI-a ardeleană (Regimentele 81, 82, 83 şi 84 de infanterie).

— Grupul de sud, sub ordinele directe ale Comandamentului trupelor din Transilvania, compus din:

Diviziile I-a şi II-a de vânători, precum şi Divizia XVIII-a ardeleană (Regimentele 89, 90, 91 şi 92 de infanterie).

Aceste forţe, în ajunul ofensivei, erau dispuse: trei divizii

şi 1 de cavalerie (împreună cu Detaşamentul mixt General Olteanu) în linia 1-a, două divizii în linia 2-a şi o divizie în linia 3-a.

In linia 1-a se găsiau:

— Detaşamentul General Olteanu, în regiunea Hosszumezö—Sighet.

— Divizia II-a de cavalerie aveà Brigada 3-a de roşiori din Vârful Rotunzilor (22 km. nord de Baia Mare) pânăla Illesfalva, iar Brigada 2-a de roşiori în regiunea Benedekfalva.

— Divizia VII-a, în regiunea Szilagy Szeg—Zalău—Zsibo.

— Divizia VI-a, în regiunea Sebesvar—Huedin—Egeres.

— Divizia II-a de vânători, având în plus Regimentul ardelean Beiuş şi 1 baterie, în regiunea Halmagy—Brad exclusiv—Roşia.

— In linia 2-a au fost lăsate: Divizia I-a de vânători, în spatele Diviziei II-a de vânători, în regiunea Brad—Deva, precum şi Divizia XVI-a, concentrată pe valea Almaşului, între Psz. Szt. Mihaly şi Almas—Balazshaza, ca rezervă a grupului de nord.

In fine, în linia 3-a se găsià Divizia XVIII-a, dislocată între Alba-Iulia şi Cluj.

X. Planul nostru de campanie.

Planul de campanie, elaborat de Comandamentul trupelor din Transilvania [1]), erà următorul:

1. O ofensivă energică spre vest, pe tot frontul, pentru a trece Munţii Apuseni, cu prim obiectiv determinat de linia Huszt—Satmar Nemeti—Careii Mari—Oradia Mare—Nagy Szalonta; apoi atingerea liniei Vasaros Nemeny (gura Someşului)—Debreczen—Oroshaza—Szeghedin şi chiar dincolo de această linie, pânăla Tisa.

2. Executarea unei acţiuni hotărîtoare cu grupul de nord, în modul următor:

a) Detaşamentul General Olteanu să răspingă orice atac, care s'ar produce pe valea Tisei, şi, să înainteze cu obiectivul Huszt.

b) Divizia II-a de cavalerie să păstreze cu Brigada 2-a de roşiori sectorul ocupat pe valea Someşului, făcând recunoaşteri ofensive pe tot frontul, pentru a fixà forţele inamicului în această parte, până când Diviziile VI-a şi VII-a, prin înaintarea lor, vor obţine un succes hotărîtor asupra inamicului, după care, mişcările înaintate ale acestei brigade trebuiau să fie regulate de Comandamentul grupului de nord; iar Brigada 2-a de roşiori trebuia să urmeze mişcările Diviziei VII-a, făcând legătură cu dreapta acestei divizii.

c) Străpungerea dispozitivului inamic pe frontul Diviziilor VI-a şi VII-a: înaintarea Diviziei VII-a cu obiectiv Careii Mari; în acelaş timp, Divizia VI-a progresând pe valea Crişului repede, să ocupe eşirea din defileul Csucsa, după care să se dirijeze spre

[1]) Acest plan a fost alcătuit, în întregime, după data de 12 Aprilie 1919, adică, după ce-am luat comanda trupelor din Transilvania.

Oradia-Mare, legându-se la dreapta cu Divizia VII-a (în timpul înaintării), printr'un detaşament mixt puternic, cu direcţia Margita (nord-est Oradia Mare).

3. Inaintarea Diviziei II-a de vânători pe văile Crişului alb şi negru (cu coloana principală pe valea Crişului alb), cu o flanc-gardă pe stânga, pe valea Mureşului, din Divizia I-a de vânători, cu misiunea de-a pune stăpânire pe eşirea defileului dela Csucs şi a ocupà localităţile Beiuş, Boros—Sebeş şi Mariaradna. Grupul de sud servind de pivot în timpul executării acţiunii hotărâtoare a grupului de nord, mişcarea lui trebuia să se oprească pe linia localităţilor de mai sus, pânăla noui dispoziţiuni, pentru a fi în acord cu desfăşurarea acţiunii principale.

4. Intrebuinţarea rezervei generale, fie în sectorul Diviziei II-a de vânători, fie în sectorul principal de atac, după împrejurări.

Hotărând a se angajà acţiunea decisivă în sectorul grupului de nord, pe frontul Diviziei VII-a, în special, comandamentul a fost călăuzit de următoarele consideraţiuni:

Se urmăreà despărţirea trupelor de Secui, depe văile Someşului şi Tisei (cari erau mai disciplinate, mai bine organizate şi mai pregătite) de restul trupelor bolşevice depe văile Crişurilor.

Configuraţiunea terenului şi căile de comunicaţie favorizau operaţiunile în sectorul grupului de nord, în special pe direcţiile de înaintare ale Diviziei VII-a.

In fine, după eşirea din munţi, primele obiective, ce trebuiau atinse (Szatmar, Careii-Mari, Oradia-Mare), erau în imediata apropiere a grupului de nord.

XI. Desfăşurarea acţiunii.

In noaptea de 15/16 Aprilie, inamicul, în urma unei pregătiri de artilerie, a atacat posturile noastre de trecere dela nord-vest de Nagy Sikarlo, din sectorul Brigadei 3-a de roşiori, pe valea Someşului, reuşind să le respingă. Intervenind rezervele locale, inamicul a fost gonit, iar posturile noastre şi-au reocupat poziţiunile lor Tot în cursul acestei nopţi, forţe inamice au întreprins încercări de atac în sectorul Diviziei VII-a, asupra posturilor noastre dela Hadad Györtelek—Cziganyi, precum şi în sectorul Diviziei VI-a, lo nord-est de Csucsa. Toate aceste atacuri au fost respinse.

In sectorul Brigadei 3-a de roşiori, pe valea Someşului, inamicul a continuat atacurile şi în cursul zilei de 16 Aprilie, pe frontul Nagy Sikarlo—Erdöszada; trupele brigadei de roşiori au rezistat însă cu energie, respingând toate atacurile inamicului.

Grupul de nord a început acţiunea ofensivă cu Diviziile VII-a şi VI-a în zorii zilei de 16 Aprilie, la ora 3,15.

Divizia VII-a, pornind din regiunea Hadad Györtelek—Zalau, a înaintat pe 3 coloane:

a) Coloana de nord, compusă din Regimentul 16 de infanterie şi 3 baterii de artilerie, plecând dela Hadad Györtelek, a atacat trupele inamice întărite împrejurul satului Hadad, pe care l-a ocupat, după o luptă de câteva ore, şi, continuând înaintarea, a ajuns în seara zilei la Hadad Nadasd.

b) Coloana din centru, formată din Regimentul 27 de infanterie, un batalion din Regimentul 15 de infanterie, 2 baterii de câmp şi 1 de obuziere, pornind dela Cziganyi, a ocupat cu Regimentul 27 de infanterie, la ora 8, satul Haraclău, de unde, inamicul s'a retras spre Dioszad şi Balla, urmărit de trupele noastre. Regimentul 27 de infanterie continuând înaintarea, a întâmpinat o vie rezistenţă din partea inamicului, ce ocupase pădurea Csar-

nok, situată la 3 km. sud-est de localitatea Balla. După o luptă de câtevà ore, inamicul fiind învins, trupele noastre au ocupat pădurea, iar în cursul nopţii de 16/17 Aprilie, au pus stăpânire pe localitatea Balla, de unde forţele inamice s'au retras în dezordine. Batalionul 3 din Regimentul 15 de infanterie, împreună cu o baterie de câmp, a înaintat cu întreaga coloană până la Haraclău, de unde s'a îndreptat spre Varsolcz.

c) Coloana de sud, formată din Batalioanele 1 şi 2 din Regimentul 16 de infanterie şi o baterie de munte, pornind din Zalau prin Egrespatak, a respins, după o luptă scurtă, forţele inamice, cari au continuat rezistenţa la pădurea Aranok, vest de Egrespatak. In seara zilei, această coloană a ocupat satul Recse, dupa o uşoară rezistenţă opusă de inamic în direcţia satului Mgy. Keczel (Căţelul unguresc).

Divizia VI-a a pornit pe 3 coloane, cu următorul dispozitiv general:

a) Coloana de nord, formată din Regimentul 24 de infanterie întărit cu 2 baterii de artilerie de câmp şi 1 baterie de munte, cu obiectiv, pentru prima zi, localităţile Bogdanhaza—Bojan. Această coloană începând acţiunea, a înaintat cu Batalionul 3, o baterie artilerie de câmp şi o baterie de munte, dela Varmezö spre Bogdanhaza; iar cu Batalionul 1 şi 1 baterie de câmp, dela F. Füld, spre localitatea Bojan; în acelaş timp, Batalionul 2, care ocupà poziţie călare pe şoseaua Varmezö—Csucsa, înaintând, s'a dirijat spre nord, în direcţia satului Bojan. Fracţiunile inamice din jurul localităţilor Bogdanhaza şi Bojan au fost nevoite să se retragă în dezordine, faţă de înaintarea concentrică a batalioanelor Regimentului 24 de infanterie asupra acelor 2 localităţi, cari au fost ocupate de către trupele noastre, în seara zilei.

b) Coloana centrală, a fost formată din 2 batalioane din Regimentul 10 de infanterie (din Brigada 10-a de infanterie), Regimentul 11 de infanterie (din Brigada 12-a de infanterie), 2 baterii de artilerie de câmp şi 1 de munte, cu misiunea de-a pune stăpânire pe defileul Csucsa, urmărind apoi energic pe inamic şi nedându-i răgaz să mai ocupe poziţiuni succesive în defiliu. Această coloană aveà ca ax principal de mişcare valea Crişului repede.

Batalioanele 2 şi 3 din Regimentul 10 de infanterie, împreună cu 1 baterie de munte, înaintară pe la nord de Criş, pentru a acţionà apoi cu direcţia sud-vest, spre Feketetö, ameninţând astfel,

în flancul stâng, liniile de rezistenţă ale inamicului dela nordul defileului Csucsa, precum şi acele dela vest de defileu.

Batalionul 1 din Regimentul 11 de infanterie şi o baterie de câmp au înaintat tot pela nord de Criş şi au angajat un atac demonstrativ de front asupra forţelor inamice, până când cele 2 batalioane din Regimentul 10 de infanterie vor cădeà în flancul şi spatele poziţiei inamice.

Batalioanele 2 şi 3 din Regimentul 11 de infanterie şi o baterie de câmp plecând din Sebesvar şi înaintând pela sud de Criş, au ocupat în seara zilei Dealul Secătura (sud Csucsa).

c) Coloana de sud a Diviziei VI-a, formată din Regimentul 12 de infanterie şi 1 baterie de munte, a plecat din Szekelyo, cu misiunea de-a înlesnì acţiunea de front a Regimentului 11 de infanterie, printr'o mişcare de întoarcere executată în direcţia Remecz şi Dealul Mare. In seara zilei, această coloană a ocupat satul Luszca şi Dealul Scoroşetului (25 km. sud Csucsa).

Divizia II-a de vânători a început acţiunea pentru ocuparea defileului Csucs, depe valea Crişului alb, cu următorul dispozitiv:

Brigada 4-a de vânători a atacat de front poziţiile inamice, cu 1 batalion din Regimentul 10 de vănători şi 1 batalion din Regimentul 9 de vânători, având 1 batalion din Regimentul ardelean Beiuş în linia 2-a; iar 1 batalion din Regimentul 10 de vânători şi 1 batalion din Regimentul Beiuş în rezerva brigadei, călare pe şoseaua Halmagy—Csucs. Acţiunea de front a fost sprijinita de 5 baterii de artilerie de câmp, 1 baterie de obuziere şi 1 secţie de autotunuri.

In acelaş timp cu acţiunea de front, Divizia II-a de vânători a executat 3 atacuri pentru întoarcerea poziţiilor inamice din defileul Csucs.

a) Un atac executat pela nordul defileului, de către 1 batalion din Regimentul 9 de vânători, 1 batalion din Regimentul Beiuş, 1 baterie de câmp şi 1 de obuziere, pe direcţia Magulicsa—Csucs.

b) Două atacuri executate pela sudul defileului, de către Brigada 3-a de vânători: unul întreprins de Regimentul 3 de vânători, pe direcţia Baszarabasza—Talacs; iar al doilea, de Regimentul 2 de vânători şi 1 baterie de munte, pe direcţia Zöldes—Honczto.

Rezerva diviziei, la Hosszusor, erà formată din 1 batalion din Regimentul Beiuş, 1 baterie de câmp şi 1 de obuziere.

Atacul de front a fost precedat de un puternic bombardament de artilerie, în urma căruia, batalionul din Regimentul 10 de vâ-

nători atacă pozițiile inamicului dela vest de defileul Csucs. La aceiaş înălțime cu batalionul din Regimentul 10 de vânători înaintează, la dreapta, batalionul din Regimentul 9 de vânători.

In acelaş timp cu atacul de front, se pronunță şi atacul în flancul stâng inamic, executat de batalionul din Regimentul 9 de vânători, batalionul din Regimentul Beiuş, 1 baterie de câmp şi 1 baterie de obuziere, dela Brustur, pe direcția Magulicsa—Csucs.

Forțele inamice, după o rezistență de câtevà ore, se retrag în debandadă, iar Regimentul 10 de vânători pune stăpânire pe defileul Csucs.

Acțiunea asupra acestui defileu fiind terminată, Regimentul 9 de vânători, Batalionul 2 din Regimentul ardelean Beiuş, 1 baterie de câmp şi 1 de obuziere, constituind un detaşament mixt, sub comanda Colonelului Rasoviceanu, Comandantul Regimentului 9 de vânători, se îndreaptă prin Magulicsa în direcția Dealul Mare, pentru a ocupà Vascou.

In înaintare, detaşamentul întâmpină o rezistență înverşunată la Dealul Mare, precum şi la Kerpenyet, unde lupta a durat până la ora 2 noaptea, când inamicul fiind înfrânt, s'a retras spre Vascou, care a fost ocupat de trupele noastre.

In acelaş timp cu acțiunea de front şi aceea dela nord, se produc şi cele 2 acțiuni de întoarcere pela sud de defileul Csucs, executate de Regimentul 3 de vânători (care a ocupat, după retragerea precipitată a inamicului din defileul Csucs, localitatea Talacs) şi Regimentul 2 de vânători cu o baterie de munte (care înaintând dela Zöldes, dela sud spre nord, a sdrobit rezistența inamicului şi a ocupat localitatea Honczto, după o luptă de aproape 2 ore).

Regimentul 10 de vânători, dela Csucs, continuând înaintarea, devansează Regimentul 3 de vânători şi ocupă localitatea Holdmezes, legându-se la stânga cu Regimentul 2 de vânători, care ocupase satul Boncesd, împreună cu 1 baterie de artilerie de munte.

Pentru noaptea de 16/17 Aprilie, Divizia II-a de vânători s'a oprit cu elementele cele mai înaintate pe linia Boncesd—Holdmezes—Vascou, având Regimentele 2 de vânători la Boncesd, Regimentul 3 de vânători la Honczto, Regimentul 10 de vânători pe Criş (în regiunea Holdmezes), detaşamentul Colonel Rasoviceanu la Vascou, iar rezerva diviziei în regiunea Talacs.

Detaşamentul din Divizia I-a de vânători, format din Regimentul 5 de vânători, sub comanda Locotenent-colonelului Gagiu,

înaintând prin Zam, pe valea Mureşului, pentru a acoperì stânga Diviziei II-a de vânători, a ajuns la Totvarad.

Astfel, în prima zi de ofensivă, trupele noastre au înfrânat pretutindeni încercările de rezistenţă ale inamicului.

Avântul şi curajul, cu cari s'au aruncat ofiţerii şi soldaţii în luptă, asupra primelor poziţii inamice, după mai bine de 3 luni de suferinţe ale fraţilor lor de peste linia de despărţire, ni le arată progresul vertiginos al trupelor noastre.

A doua zi, 17 Aprilie, trupele noastre continuă operaţiile, după planul de acţiune stabilit.

Grupul de nord, pivotând pe Detaşamentul General Olteanu (de pe valea Tisei) şi pe Brigada 3-a de roşiori (depe valea Someşului), continuă acţiunile angajate de către Diviziile VII-a şi VI-a.

In acest scop, coloana de nord a Diviziei VII-a înaintează dela Hadad spre Al. Szopor.

Coloana din centru înaintând, ocupă F. Szopor.

Coloana de sud ocupă Szilagy Somlyo.

Inamicul, după o scurtă rezistenţă opusă coloanelor Diviziei VII-a, în faţa acestor localităţi, s'a retras în dezordine spre vest.

La dreapta Diviziei VII-a, Brigada 2-a de roşiori, care în cursul zilei de 16 se deplasase dela Benedekfalva la Szilagy Szeg, a înaintat (împreună cu 1 batalion din Regimentul 14 de infanterie din Divizia VII-a, 1 baterie călăreaţă şi 1 grup de motomitraliere) pânăla Korond, ţinând legătură la stânga cu coloana de nord a Diviziei VII-a.

Divizia VI-a continuând înaintarea, a ocupat cu coloana de nord Kraszna. Această coloană, compusă din Regimentul 24 de infanterie, 2 baterii de artilerie de câmp şi 1 baterie de munte, a format, cu începere din ziua de 17 Aprilie, un detaşament mixt, cu misiunea de-a face legătură cu Divizia VII-a, pe direcţia Margita.

Coloana din centru acţionând cu 2 batalioane din Regimentul 10 de infanterie şi 1 baterie de artilerie de munte pela nord de Crişul repede, asupra flancului inamic, iar cu Batalionul 1 din Regimentul 11 de infanterie de front, pe când restul Regimentului 11 de infanterie şi 1 baterie de artilerie de câmp executau mişcarea de întoarcere a defileului Csucsa pela sud, trupele inamice au fost silite să se retragă în grabă şi dezordine din defileul Csucsa-Feketetö.

Coloana de sud a Diviziei VI-a (Regimentul 12 de infanterie şi

o baterie de artilerie de munte) înaintând dela Dealul Scoroşetului, pentru a tăià linia de retragere a inamicului de pe valea Crişului repede, a ocupat Csarnohaza.

Divizia II-a de vânători, în cursul zilei de 17 Aprilie, a continuat înaintarea pe văile Crişului alb şi negru.

Pe valea Crişului alb, trupele diviziei au înaintat pe 2 coloane,

Coloana din dreapta, la nord de Criş, formată din Regimentul 10 de vânători (din Brigada 4-a de vânători), Regimentul Beiuş şi 2 baterii, a înaintat pe direcţia Holdmezes—Boros Sebes.

Coloana din stânga, la sud de Criş, formată din Brigada 3-a de vânători (Regimentele 2 şi 3 de vânători), cu 3 baterii de artilerie, pe direcţia Boncesd—Bittyn.

Coloana din deapta a întâmpinat rezistenţa pe linia Szelezsan—Boros Sebes; iar coloana din stânga, succesiv, în faţa localităţilor prin cari a înaintat.

Forţele inamice din faţa ambelor coloane fiind bătute, s'au retras în dezordine spre vest, iar divizia a ocupat cu Regimentul 10 de vânători Barza şi Buttyn.

Detaşamentul Colonelul Rasoviceanu înaintând dela Vascou, în cursul zilei de 18, după o luptă de câtevà ore cu forţele inamice (cari ocupau poziţie pe linia Korostarkany—Kisz Nigerfalva—Belenyes Szeleste, întărite cu numeroase cuiburi de mitraliere şi o baterie de artilerie), a ocupat localitatea Belenyes (Beiuş).

Detaşamentul Locotenent-colonel Gagiu, din Divizia I-a de vânători, înaintând pe valea Mureşului, a ajuns în seara zilei de 18 Aprilie la Mariaradna.

Cu ocuparea localităţilor Boros Sebes şi Beiuş, Divizia II-a de vânători atinsese obiectivele ordonate de Comandamentul trupelor din Transilvania. Forţele inamice, complect înfrânate pe văile Crişului alb şi negru, se retraseră în debandadă spre vest, lăsând în mâna trupelor noastre numeroşi prizonieri (între cari şi pe Comandantul batalionului unguresc dela Beiuş), 5 piese de 100 m.m., numeroase arme, mitraliere şi muniţiuni, după ce suferiseră pierderi simţitoare.

In urma operaţiunilor, ce-au avut loc în primele zile, inamicul bătut, retrăgându-se pe toată linia din faţa trupelor noastre, Grupul de nord a început acţiunea pe văile Tisei şi Someşului, pentru cucerirea obiectivelor de seamă depe aceste două văi.

In acest scop, Detaşamentul General Olteanu, având ca ax de mişcare valea Tisei şi ca obiectiv Huszt (lăsând Batalionul 3 din

Regimentul 14 de infanterie, 1 escadron şi 2 tunuri, pentru mentinerea localităţii Sighet şi apărarea defileului Tisei la Trebuşa, asigurându-şi astfel spatele), a înaintat în cursul zilei de 18 Aprilie până la localitatea Tecsö.

Brigada 3-a de roşiori, susţinută de Batalionul 16 de vânători al Diviziei XVI-a, a înaintat pe valea Someşului şi a ocupat localităţile Valaszut, Veresmart şi Szinyer Varalja.

Divizia VII-a continuând înaintarea, a debuşat complect din Munţii Apuseni, ajungând, în seara zilei de 18 Aprilie, cu elementele cele mai înaintate, pe linia Tasnad Szanto—Akos.

Coloana din stânga a Diviziei VII-a, dela Szilagy—Somlyo, înaintează pe stânga Crasnei, către Tasnad, spre a se întrunì cu restul diviziei.

Brigada 2-a de roşiori, cu Batalionul 2 din Regimentul 14 de infanterie, grupul de motomitraliere şi 1 baterie călăreaţă, formând un detaşament mixt, cu misiunea de-a înaintà pe valea Krasnei și a interceptà calea ferată Nagy Karoly—Szatmar, la Kis Majteny, a ajuns la Gyöngy.

Prin ocuparea acestei linii, trupele Diviziei VII-a se găsiau la o zi de marş de nodul de cale ferată Careii-Mari, iar forţele inamice din regiunea Szinyer Varalja—Szatmar, depe valea Someșului, din faţa Brigadei 2-a de roşiori, au fost nevoite să se retragă în grabă, fiind amenințate a li se tăià linia de retragere.

In cursul zilei de 19 Aprilie, Divizia VII-a continuând înaintarea, cu obiectiv principal Careii-Mari, a ajuns cu capetele de coloană pe linia Kis Majteny—Careii Mari—Er. Endred, interceptând astfel calea ferată Szatmar—Careii Mari, în timp ce Brigada 3-a de roșiori, înaintând pe ambele maluri ale Someșului, a ocupat Szatmar Nemeti, iar Detaşamentul General Olteanu, depe valea Tisei, a ocupat localitatea Huszt, stabilind legătură cu Divizia II-a de cavalerie, depe valea Someşului.

In acest timp, Divizia VI-a, care în cursul zilei de 17 Aprilie pusese stăpânire pe defileul Csucsa, a continuat înaintarea pe 3 coloane:

— La nord, pe valea Beretului, detaşamentul format din Regimentul 24 de infanterie cu 3 baterii, înaintând dela Krasna, în legătură cu coloana din stânga a Diviziei VII-a (Regimentul 15 de infanterie), ce se aflà la Szilagy Somlyo, a ocupat până în seara zilei de 19 Aprilie localitatea Marghita.

— Pe valea Crișului repede, la nord de acest râu, detaşamen-

tul compus din 2 batalioane din Regimentul 10 de infanterie și 1 baterie de munte, a ajuns la Al. Lugos, fiind precedat de escadronul divizionar, care ocupând localitatea Orvend, se aflà numai la 30 km. est de Oradia-Mare.

La sud de Crișul repede, Brigada 12-a de infanterie întrunită, împreună cu 2 baterii de câmp și 1 baterie de munte, înaintând în regiunea Csarnohaza, a ocupat localitățile Rikkosd, Szaszfalva și Kalota.

Astfel, după 4 zile de operațiuni neîntrerupte, Grupul de nord atinsese obiectivele prime ordonate de Comandamentul trupelor din Transilvania, obiective cari erau formate de nodurile de comunicații Huszt (pe valea Tisei), Szatmar Nemeti (pe valea Someșului) și Careii Mari. Mai rămăsese de ocupat Oradia-Mare, pentru atingerea cărea, afară de Divizia VI-a, Comandamentul trupelor din Transilvania luase măsuri de-a dirijà Divizia II-a de vânători spre Nagy—Szalonta, acoperită la stânga de un detașament format din Brigada I-a de vânători, 1 divizion de artilerie de câmp și 1 divizion de obuziere din Divizia 1-a de vânători, detașament care s'a concentrat, în cursul zilei de 19 Aprilie, în regiunea Mariaradna, iar în cursul zilei de 20 Aprilie în regiunea Muszka, eșalonându-se înapoi și spre stânga Diviziei II-a de vânători.

Comandamentul Brigadei 2-a de vânători, cu Regimentul 6 de vânători și 1 divizion de artilerie de câmp din Divizia I-a de vânători, au fost puse la dispoziția Grupului de nord; în care scop, au fost transportate în regiunea Cziganyi—Balla, intrând în compunerea rezervei grupului, împreună cu Divizia XVI-a.

Prin ocuparea Oradiei-Mari fără luptă, în ziua de 20 Aprilie, de către trupele Diviziei VI-a (General Holban), iar, pe de altă parte, trupele Diviziei VII-a ocupând și localitatea Er. Mihalyfalva, care leagă Debreținul cu calea ferată Careii Mari—Oradia Mare, întreaga linie ferată Szatmar—Careii Mari—Oradia Mare, care leagă valea Crișului repede cu valea Someșului, erà în stăpânirea trupelor noastre. Față de această situație, trupele ungurești erau nevoite să se retragă: acele din fața Diviziei II-a de cavalerie și a Diviziei VII-a, din regiunea Careii-Mari, pe valea Someșului, spre Csap (direcțiune excentrică) și în regiunea Nyregyhaza—Debreczen; acele din fața Diviziei VI-a în regiunea Debreczen și la sud; iar acele din fața Diviziei II-a de vânători în regiunea Bekescsaba.

Linia generală ocupată de trupele grupului de nord, în seara zilei de 20 Aprilie, erà determinată de localitățile Huszt—vest Szatmar Nemeti—Careii Mari—Er. Mihalyfalva—Oradia Mare; iar la sud, Divizia II-a de vânători eșise complect din defileul Crișului alb, ajungând în zona Bel—Borosjeno—Gyarmat; în fine, Divizia I-a de vânători se găsià în regiunea Muszka.

Divizia II-a de vânători, Brigada I-a de vânători, împreună cu 1 divizion de artilerie de câmp și divizionul de obuziere din Divizia I-a de vânători, au format, cu începere din ziua de 20 Aprilie, grupul general Dabija.

Divizia XVI-a, rezerva grupului de nord, urmase mișcările diviziilor din linia 1-a, concentrându-se în seara zilei de 19 Aprilie în regiunea Balla—Szilagy Somlyo, iar în ziua de 21 Aprilie în regiunea Tasnad—Er. Kavas, în spatele Diviziei VII-a.

Rezerva Comandamentului trupelor din Transilvania, formată din infanteria Diviziei XVIII-a, a fost concentrată în regiunea Zalău—Krasna—Szilagy Somlyo.

După trecerea Munților Apuseni, primele obiective ordonate fiind atinse, și, cum informațiunile primite confirmau, că forțele inamice, în retragere, se concentrează în regiunile Debreczen la nord și Bekescsaba la sud, Marele cuartier general ordonă, ca operațiunile începute să se continue cu maximum de energie, pânăla complecta distrugere a forțelor, cu cari inamicul operase la est de Tisa.

In vederea continuărei acestor operațiuni, Divizia II-a de cavalerie, încă din ziua de 20 Aprilie, a fost dirijată (întărită cu un batalion din Divizia VII-a și Grupul de motomitraliere) pe valea Someșului, în direcția generală Csenger—Mate Szalka, pentru a distruge calea ferată și lucrările de artă dela Csap și împrejurimi, precum și a ocupà nodul principal de comunicații Nyiregyhaza, tăind astfel linia de retragere a inamicului la nord, spre Csap și Tokay.

In acelaș timp, Detașamentul General Olteanu continuà înaintarea dela Huszt spre Kiralyhaza, pentru a ocupà și stăpânì podul de peste Tisa, pe linia ferată Kiralyhaza—Nagy Zsöllös. In înaintare, detașamentul întâmpină rezistență la vest de Huszt, la localitățile Kiralyhaza și Veresmart, dar, după o luptă de câtevà ore, pune stăpânire pe ambele localități, în ziua de 21 Aprilie, și urmărind pe inamic, trupele detașamentului ocupă localitatea Nagy Zsöllös.

Divizia II-a de cavalerie, în înaintarea sa spre Csap, întâmpina

rezistență pe linia Okorito—Györtelek; iar Batalionul 3 din Regimentul 16 de infanterie și Grupul de motomitraliere, trimise de Divizia VII-a pentru a ajutà trecerea Diviziei de cavalerie în defileul Mate Szalka, întâmpină o rezistență înverșunată în împrejurimile acestei localități [1]).

Cu ocazia rezistenței opuse Diviziei de cavalerie și batalionului din Divizia VII-a, stabilindu-se, că Divizia de Secui, după retragerea ei depe valea Someșului, s'a concentrat în regiunea Mate Szalka—Vaja—Hodasz, amenințând în flancul drept înaintarea trupelor noastre asupra Debreținului, erà necesar, ca Divizia de Secui să fie respinsă și apoi trupele Grupului de nord să atace Debreținul. In acest scop, s'a pus la dispoziția Diviziei II-a de cavalerie un detașament mixt din Divizia VII-a, sub comanda Colonelului Rotaru, compus din 4 batalioane și 2 baterii. Acest detașament înaintând dela Careii Mari spre nord, a atacat în ziua de 22 Aprilie, pe la sud, forțele inamice din Divizia de Secui, dela Mate Szalka, în timp ce Divizia de cavalerie a atacat dela est. Forțele inamice fiind respinse spre nord-vest, Divizia II-a de cavalerie și Detașamentul Colonelul Rotaru au ocupat regiunea Györtelek—Mate Szalka.

In urma acestei operațiuni, Divizia II-a de cavalerie fiind degajată, a continuat înaintarea spre obiectivele ordonate (Csap și

[1]) Divizia II-a de cavalerie (General Constantinide), prin lupta ce-a dus contra Diviziei de Secui—care erà cea mai bună unitate depe frontul vrăjmaș—constrângând-o la capitulare, a săvârșit unul dintre cele mai frumoase fapte de arme cunoscute în istoria războaelor.

Trebuește semnalat însă, că, în această împrejurare, Divizia II-a de cavalerie n'a fost utilizată în conformitate cu ordinul categric al Comandamentului trupelor din Transilvania, nici cu propietățile armei.

In adevăr, ordinul Comandamentului trupelor din Transilvania prevedeà, că Divizia II-a de cavalerie trebue să fie utilizată astfel, ca în momentul când trupele noastre vor ajunge în preajma Tisei, numita unitate să-și fi termitat mișcarea de alunecare în lungul Tisei, dela nord la sud, spre a intercepa din vreme comunicațiile inamicului cu țărmul drept al Tisei, făcând astfel anevoioasă retragerea lui și imposibilă evacuarea materialului rulant. Or, în loc de-a se beneficia de proprietățile cavaleriei —așa cum gândise și prescrisese Comandamentul trupelor din Transilvania —Divizia II-a de cavalerie a fost angajată în lupte grele cu Diviția de Secui, în defileul Someșului, iar, mai în urmă, însărcinată cu dezarmarea numitei divizii inamice, ceeace a avut ca consecință imposibilitatea executării ordinului Comandamentului trupelor din Transilvania și în definitiv, a îngrăduit vrăjmașului să-și retragă din timp materialul rulant pe țarmul drept al Tisei.

Nyiregyhaza), acoperind astfel dreapta Grupului de nord în înaintarea lui spre Debreczen.

In acest timp, Comandamentul grupului de nord a concentrat Divizia VII-a (mai puţin Detaşamentul Colonel Rotaru, pus la dispoziţia Diviziei II-a de cavalerie), întărită cu Detaşamentul Colonel Cristofor din Divizia VI-a (format din Regimentul 24 de infanterie şi 3 baterii de artilerie) în regiunea Samson—Hajdu Vamos Percs, în vederea atacului Debreţinului pela nord-est; iar Divizia VI-a (mai puţin Detaşamentul Colonel Cristofor dela Divizia VII-a, precum şi 3 batalioane şi 2 baterii lăsate pentru asigurarea Oradiei Mari şi acoperirea spre Bekescsaba) în regiunea Szovat, în scop de-a cooperà la atacul asupra Debreţinului, prin o acţiune pe la sud.

In cursul înaintării, Detaşamentul Colonel Christofor a avut o ciocnire cu inamicul la Hajdu Vamos Percs; iar Divizia VI-a, în înaintarea dela Nagy Leta spre Szovat, a întâmpinat rezistenţă la Hosszu Palyi şi Monostor Palyi (17 km. sud-est de Debreczen). Ambele coloane, după o luptă de $1^1/_2$ oră, a respins forţele inamicului cu pierderi mari.

Pe timpul operaţiunilor asupra Debreczenului, acoperirea dreptei armatei de operaţiuni, dela confluenţa Someşului cu Tisa până la Rahos, precum şi observarea comunicaţiilor spre Munkacs şi Kolomea, au fost asigurate de către Detaşamentul General Olteanu, care, în acest scop, pe lângă unităţile de cari dispuneà (1 baterie de artilerie, Batalionul 3 din Regimentul 14 de infanterie, 1 batalion din Regimentul 81 de infanterie) este întărit cu încă 2 batalioane din Regimentul 92 de infanterie, 1 batalion voluntari ardeleni venit din Italia şi Compania 8-a de grăniceri.

Brigada 5-a de roşiori formează 2 escadroane pe jos, cari continuă a rămâne la dispoziţia Detaşamentului General Olteanu, iar restul brigadei este pus sub ordinele Diviziei II-a de cavalerie.

Odată cu înaintarea trupelor Grupului de nord, rezerva grupului (formată din Divizia XVI-a, Regimentul 6 de vânători şi un divizion de artilerie de câmp din Divizia I-a de vânători) a fost deplasată în regiunea Careii Mari—Piskolt—Vezend — Tasnad Szanto, iar rezerva Comandamentului trupelor din Transilvania în regiunea Marghita.

Contra forţelor inamice semnalate la sud, în regiunea Bekescsaba, a fost dirijat Grupul de sud, căruia i s'a alipit din nou Detaşamentul Colonel Rasoviceanu, detaşament care fusese hotărît

a concurà cu Divizia VI-a la ocuparea Oradiei Mari. Grupul de sud s'a dirijat cu direcţia generală Bekescsaba, ajungând (pe când Grupul de nord erà concentrat în jurul Debreczenului) cu Divizia II-a de vânători şi Detaşamentul Colonel Rasoviceanu în regiunea Nagy Szalonta—Nagyzerend, iar cu Divizia I-a de vânători în regiunea Kisjeno. In înaintarea spre această regiune, trupele Diviziei I-a de vânători au respins câtevà fracţiuni inamice, cari au încercat să opună rezistenţă la localitatea Szinte.

Adunarea forţelor inamice în regiunile Debreczen şi Bekescsaba necesitând, ca trupele Grupului de nord să acţioneze asupra Debreczenului, iar acele ale Grupului de sud spre Bekescsaba, se produse un gol de aproximativ 60 km. între aceste două grupuri. Cum însă Debreczenul fu ocupat în după amiaza zilei de 23 Aprilie, de către trupele Diviziei VII-a, iar, pe de altă parte, Divizia de Secui, respinsă din regiunea Mate Szalka, s'a retras spre Csap şi Nyiregyhaza, urmărită de aproape de Divizia II-a de cavalerie şi detaşamentul mixt din Divizia VII-a, situaţia nu prezentà nici o gravitate, mai ales, că Divizia de Secui începuse tratativele de predare.

In vederea operaţiunilor viitoare în sectorul Grupului de sud, Comandamentul trupelor din Transilvania ia noui dispoziţiuni de gruparea forţelor, întărind acest grup cu Divizia VI-a şi Regimentul 7 de roşiori.

Grupul de sud, astfel constituit (Divizia II-a de vânători, Brigada I-a de vânători din Divizia I-a de vânători, un divizion de artilerie de câmp, un divizion de obuziere, Divizia VI-a şi un regiment de roşiori), sub comanda Generalului Holban, Comandantul Diviziei VI-a, urmà să-şi termine gruparea până în seara zilei de 25 Aprilie, în vederea atacului trupelor inamice dela Bekescsaba.

Grupul de nord—constituit din aceleaşi forţe, mai puţin Divizia VI-a şi Regimentul 7 de roşiori dela Detaşamentul General Olteanu—pe lângă urmărirea şi distrugerea tuturor trupelor şi bandelor inamice, rămase încă în zona grupului, pânăla Tisa, mai având şi însărcinarea să intervină cu Divizia VII-a în acţiune, la nevoe, în zona Grupului de sud, sau, să dirijeze această divizie spre Szolnok, imediat ce situaţia va cere, a concentrat Divizia VII-a (mai puţin cele 4 batalioane dela Divizia II-a de cavalerie şi batalionul din Regimentul 14 de infanterie dela Detaşamentul General Olteanu) în regiunea Hajdu Szobozlo—Kaba—Puspök Ladany.

In spatele Grupului de nord, în regiunea Debreczen, a fost concentrată Divizia XVI-a, în rezerva grupului; iar rezerva Camandamentului trupelor din Transilvania (Divizia XVIII-a) a fost concentrată în spatele intervalului dintre cele 2 grupuri, în regiunea centrală Oradia Mare—Nagy Szalonta.

In acest timp, Divizia II-a de cavalerie formând 3 coloane, continuă urmărirea Diviziei de Secui, a forțelor inamice cari se retrăgeau pe direcțiunile Vasaros Nomeny—Csap și Mate Szalka—Nyiregyhaza, precum și a bandelor izolate de foști jandarmi și finanți.

Coloana de nord, General Davidoglu, compusă din Brigada 2-a de roșiori, 1 baterie călăreață, 2 batalioane din Regimentul 27 de infanterie și 1 baterie de artilerie de câmp dela Divizia VII-a, înaintează de'a Mate Szalka spre Csap, cu misiunea de-a pune stăpânire pe acest punct de trecere și a interceptà retragerea inamicului prin această parte. Pe timpul înaintării, această coloană a întâmpinat rezistență din partea forțelor inamice, ce se retrăgeau. Rezistența inamicului fiind însă zdrobită, coloana General Davidoglu a ocupat în ziua de 26 Aprilie localitățile Zakony (2 km. sud Csap), interceptând calea ferată Nyregyhaza—Csap și aruncând peste Tisa toate trupele inamice din unghiul Tisei, din regiunea Csap. După terminarea acestor operațiuni, Detașamentul General Davidoglu a luat măsuri de supraveghere pe Tisa, în sectorul gura Someșului—Dombrad (sud-vest Csap), ce i s'a afectat de Grupul de nord.

Coloana din centru (formată dintr'un batalion din Regimentul 27 de infanterie, 1 secție de artilerie dela Divizia VII-a și 1 escadron din Regimentul 2 de roșiori fost în Detașamentul General Olteanu), a înaintat pe direcția Nyir Mada—Kis Varda, în legătură cu coloana de sud.

Coloana de sud (compusă din Brigada 3-a de roșiori, 1 baterie călăreață, 2 batalioane din Regimentul 16 de infanterie și 1 baterie din Regimentul 4 de artilerie dela Divizia VII-a), sub comanda Colonelului Ioan, Comandantul Brigadei 14-a de infanterie, i se fixează ca obiectiv ocuparea nodului de comunicații Nyiregyhaza. Această coloană respingând forțele inamice, cari au încercat să opună rezistență pe linia Hodasz—Gebe (10 km. sud-vest Mate Szalka), a înaintat prin Kantor Ianoș—O. Fejerto—Nyir Bater, de unde s'a dirijat spre Nyiregyhaza pe 2 coloane: una prin Napkor și alta prin Nagy Kallo. Ajungând pe linia Pazony — Orso—Nyirges (10 km. nord-est și sud-est de Nyiregyhaza), co-

loanele au întâmpinat o rezistenţă înverşunată din partea a circa 2000 gardişti roşii, cu multe mitraliere şi tunuri de diferite calibre. La această rezistenţă, trupele ungare au fost îndemnate de însuşi Ministrul de războiu ungar Pogany, care venind dela Budapesta, a făcut o vie propagandă, ca Secuii să nu se predeà, ci, să lupte. Coloanele noastre însă respingând forţele inamice, au ajuns, în ziua de 26 Aprilie, la 4 km. est Nyiregyhaza. Pentru ocuparea acestei localităţi, Grupul de nord a dirijat dela Debreczen un detaşament din Divizia XVI-a, compus din 2 batalioane din Regimentul 81 de infanterie şi Bateria 6-a din Regimentul 23 de artilerie, sub comanda Colonelului Dragu, Comandantul Brigadei 41-a de infanterie, pentru a acţionà dela sud asupra forţelor inamice din regiunea Nyiregyhaza, forţe cari fiind atacate şi pela est, de Detaşamentul Colonel Ioan, au fost silite să se retragă, iar Nyiregyhaza a fost ocupată de trupele noastre, în cursul zilei de 27 Aprilie.

După ocuparea acestei localităţi, Detaşamentul Colonel Ioan având misiunea de-a urmărì inamicul şi a distruge podul de peste Tisa, dela Tokay, constitue, în acest scop, o coloană compusă din 2 batalioane de infanterie, Regimentul 5 de roşiori, 1 baterie de artilerie de câmp şi 1 baterie de obuziere, cari înaintând spre Tokay, întâmpină rezistenţă din partea forţelor inamice dela Rakamaz, forţe întărite de aproximativ 3000 gardişti, cu artilerie şi 30 mitraliere, cari se oprise, formând un cap de pod în fata trecerei dela Tokay. Acţionând cu câte un escadron pe la nord şi sud de Rakamaz, această localitate a fost ocupată de trupele noastre, în ziua de 29 Aprilie, iar restul trupelor inamice s'au retras în dezordine peste Tisa, pela Tokay.

Ocuparea punctului de trecere dela Csap, de către Detaşamentul General Davidoglu, şi a trecerei dela Tokay, de către Detaşamentul Colonel Ioan, a tăiat orice linie de retragere pentru Divizia de Secui, care, din regiunea Mate—Szalka, s'a retras în regiunea Kemecse—Demecser—Ramocsahaza—Tass (nord Nyiregyhaza). Fiind complect încercuită de către cele două coloane ale Diviziei de cavalerie, Divizia de Secui, cu un efectiv de aproape 10.000 oameni, a fost nevoită să se predeà.

Pentru încercuirea complectă şi executarea dezarmării Diviziei de Secui, o coloană din Detaşamentul General Davidoglu, compusă din 6 escadroane din Brigada 2-a de roşiori şi 1 baterie călareaţă, s'a dirijat dela nord, prin Kis Varda, spre Demecser; iar

dela sud, spre aceiaşi localitate, a fost dirijat Regimentul 10 de roşiori, din Detaşamentul Colonel Ioan, dela Nyiregyhaza, formând cu coloana dela nord cordon împrejurul Diviziei de Secui. Astfel, până în ziua de 29 Aprilie, Divizia II-a de cavalerie asvârlise peste Tisa ultimele resturi de forţe inamice din sectorul Csap—Tisza Lök.

Pentru respingerea ultimelor grupe răsleţe inamice, din regiunea dela vest de Debreczen pânăla Tisa, cât şi pentru ocuparea liniilor ferate Debreczen—Hajdu Böszörmeny—Hajdu Nanas—Tisza Lök şi Debreczen—Balmaz Ujvaros—Tisza Füred, Grupul de nord a ocupat în cursul zilelor de 26 şi 27 Aprilie, cu unităţi din Divizia XVI-a, dela Debreczen, localităţile Hajdu Böszömeny (nord-vest de Debreczen) şi Balmaz Ujvaros (vest de Debreczen), respingând bandele inamice din această regiune.

In timp ce Divizia II-a de cavalerie înaintà din regiunea Mate Szalka spre Nyiregyhaza şi Csap, informaţiunile primite indicau, că la Csap sunt circa 1200 gardişti roşii, iar la Munkacs 400 gardişti, cari terorizează în mod îngrozitor populaţia care nu aderà la comunism. Din cauza acestei terorizări familiile notabile din regiunea Csap—Munkacs au cerut Detaşamentului General Olteanu protecţia armatei române, declarând, că preferă a fi internaţi, decât să se mai întoarcă înapoi.

In acest timp, ştirile primite confirmau, că pe valea Tisei superioare, în regiunea Körösmezö—Rahos, se formează gărzi roşii şi se concentrează trupe bolşevice spre Körösmezö. Faţă de aceste ştiri. Detaşamentul General Olteanu a început o acţiune ofensivă la nord de Tisa, în direcţia Munkacs—Csap, pentru a întrerupe comunicaţiile Csap—Munkacs—Galiţia, împiedicând astfel trupele ungureşti să-şi deà mâna cu bolşevicii ruşi, cât şi pentru a întoarce rezistenţa, pe care o întâmpină Divizia de cavalerie în înaintarea sa spre Csap şi Nyiregyhaza, ameninţând spatele Diviziei de Secui. In acest scop, detaşamentul a fost întărit cu 2 baterii de artilerie din Regimentul 23 de artilerie (al Diviziei I-a de vânători, ataşat Diviziei XVI-a) şi Batalionul 16 de vânători, ce fusese pus sub ordinele Diviziei II-a de cavalerie, la Szatmar.

Pentru îndeplinirea misiunii, Detaşamentul General Olteanu a constituit un detaşament mixt, format dintr'un batalion din Regimentul 92 de infanterie, 3 escadroane din Regimentul 2 de roşiori şi 1 secţie de artilerie, detaşament care a ocupat în cursul zilei de 26 Aprilie localitatea Tisza Ujlak, după o rezistenţă din

partea inamicului de mai bine de o oră, apoi, detaşamentul continuând urmărirea, a ocupat în ziua de 17 Aprilie localitatea Beregszasz, după o scurtă luptă ce-a avut la 4 km. sud de această localitate, interceptând căile ferate Beregszasz—Csap şi Csap—Munkancs.

Pe când Detaşamentul General Olteanu acţionà la nord de Tisa, trupe ceho-slovace, înaintând dela nord, au ocupat localitatea Csap cu unităţi din Brigada 4-a ceho-slovacă. Pentru stabilirea legăturii cu aceste trupe ceho-slovace, o parte din Detaşamentul Colonel Pop s'a dirijat spre Csap, cu recunoaşteri puternice spre Munkacs şi Ungvar.

In ziua de 28 Aprilie, patrule din Detaşamentul Colonel Pop intră în Munkacs, de unde, 400 gardişti ungureşti se retraseră încă din ajun. A doua zi, localitatea a fost ocupată de 1 escadron şi 1 secţie de mitraliere, iar în cursul zilei a sosit în Munkacs şi 1 batalion ceho-slovac, însoţit de un ofiţer francez.

Odată cu operaţiunile Grupului de nord în regiunea vest Debreczen—Nyiregyhaza—Csap, Grupul de sud începuse concentrarea, în vederea atacului forţelor inamice semnalate în regiunea Bekescsaba.

Nevoia operaţiunilor din zilele precedente răspândind trupele Diviziei VI-a spre Debreczen (Detaşamentul Colonel Christofor, cu Regimentul 24 de infanterie şi 5 baterii, cari au fost trimise, ca să întărească Divizia VII-a, pentru ocuparea Debreczenului), precum şi spre Oradia Mare (unde se aflà Regimentul 11 de infanterie), Grupul de sud, pentru accelerarea operaţiunilor asupra Bekescsabei, începe, în cursul zilei de 25 Aprilie, să deplaseze spre Hajdu Szoboslo numai acele trupe ale diviziei, cari se concentraseră în vederea atacului Debreczenului pe la sud şi anume: Regimentul 12 de infanterie, 2 batalioane din Regimentul 10 de infanterie, 2 baterii de munte, 1 de câmp şi $1^1/_2$ baterie de obuziere. Aceste trupe, formând un detaşament mixt, sub comanda Generalului Sachelarie, Comandantul Brigadei 12-a de infanterie, se pune în marş în dimineaţa zilei de 25 Iulie, pentru a se concentrà în regiunea Kaba—Puspök Ladany, urmând, ca din această regiune să se dirijeze şi să acţioneze, după situaţia inamicului din regiunea Bekescsaba şi după planul stabilit de Comandamentul trupelor din Transilvania, plan după care, operaţiunile asupra Bekescsabei trebuiau să fie energic conduse şi astfel coordonate, încât să se poată tăià retragerea forţelor inamice către

Szolnok şi Seghedin. In acest scop, acţiunea Diviziei VI-a trebuià astfel dirijată, încât, în timp ce Divizia II-a de vânători va atacà de front, Detaşamentul General Sachelarie, din Divizia VI-a, să cadă în flancul şi spatele forţelor inamice.

Inaintarea Detaşamentului General Sachelarie, pentru îndeplinirea acestei misiuni, a fost stânjenită însă de trupele inamice, cari, în retragerea lor dela Oradia Mare şi Debreczen, se grupaseră în lungul căei ferate Debreczen—Szolnok, în regiunea Kaba—Puspök Landany—Karczag, trupe cari, spre a opune o rezistenţă îndârjită, pentru a apărà linia de retragere spre Szolnok, au fost întărite cu trupe din Divizia IV-a de gardă roşie ungurească, (aproximativ 4 batalioane şi 1 baterie), dela vest de Tisa, trecute pe la Szolnok şi concentrate în regiunea Karczag.

Detaşamentul General Sachelarie înaintând dela Hajdu Szoboszlo, a întâmpinat, în cursul zilelor de 25 şi 26 Aprilie, o rezistenţă înverşunată în faţa localităţilor Kaba şi Puspök Ladany, din partea a 2000—3000 Secui. Inamicul fiind respins însă cu pierderi sângeroase, s'a retras înapoia canalului Hortobagy Csatorna şi la Karczag.

In lupta dela Kaba, Generalul Sachelarie fiind rănit, comanda detaşamentului o ia Colonelul Voiculescu, Comandantul Regimentului 12 de infanterie.

In acest timp, Divizia II-a de vânători continuând înaintarea spre Bekescsaba, din regiunea Szalonta—Nagy Zerend, a ajuns, în cursul zilei de 25 Aprilie, cu Detaşamentul Colonel Rasoviceanu la Doboz (12 km. nord-est de Bekescsaba), iar cu restul trupelor diviziei în localitatea Gyula, în timp ce Divizia I-a de vânători ocupase localitatea Ketegyhaza (14 km. sud-est de Bekescsaba), după o scurtă luptă la Ottlaka.

In cursul zilei de 26 Aprilie, Detaşamentul Colonel Rasoviceanu înaintând dela Doboz, a ocupat localitatea Bekes (nord Bekescsaba), după ce-a respins forţele inamice ce-au încercat să reziste la vest de Bekes, în timp ce Divizia I-a de vânători înaintând pe la sud de Bekescsaba, dela Ketegyhaza, a ocupat după o scurtă luptă satul Ujkigyos. Bekescsaba fiind înconjurată pela nord şi pela sud, a fost ocupată, după o scurtă rezistenţă opusă de inamic, de trupele Diviziei II-a de vânători.

După ocuparea localităţii Bekescsaba, nu rămâneà forţelor inamice, decât să se retragă în direcţia Szolnok, organizând rezistenţă înapoia Crişului şi Bereteului, în regiunea Gyoma—Szarvas—

Turkeve—Mezö Tur, unindu-se la stânga cu forţele inamice din regiunea Kis Ujszalas—Karczag, cari rezistau trupelor Diviziei VI-a pe canalul Hortobagy Csatorna, la est de Karczag, iar o parte dintre ele să se dirijeze spre punctele de trecere Szentes—Csongrad şi Mindszent—Hodmezö Vasarhely.

Faţă de această situaţie, Divizia II-a de vânători a fost dirijată în direcţia generală Szarvas—Öcsöd, spre vest, având Regimentul 7 de roşiori la dreapta, pentru legătură cu Divizia VI-a şi pentru tăerea retragerei coloanelor inamice pe direcţia Karczag—Kis Ujszalas—Szolnok şi Gyoma—Szolnok. Stânga Diviziei II a de vânători erà acoperită de o brigadă din Divizia I-a de vânători, care continuà înaintarea spre Oroshaza.

In acest timp, forţele inamice din faţa Diviziei VI-a fiind întărite cu trupe dela Szolnok, în forţă de aproximativ 4—5 batalioane, numeroase mitraliere, artilerie şi un tren blindat, se organizaseră defensiv în lungul canalului Csatorna—Hortobagy, la 6 km. est Karczag. Rezistenţa înverşunată opusă de inamic în faţa localităţii Karczag, precum şi în regiunea Turkeve—Gyoma—Mezö Tur, erà ultima sforţare ce-o făceà, pentru asigurarea retragerii pe liniile de comunicaţii ce duceà la punctele de trecere Tisza Füred, Kis Köre, Szolnok şi Csongrad.

Pentru respingerea inamicului dinapoia canalului Hortobagy Csatorna, s'a trimis din Divizia VII-a, care se concentrase în regiunea Hajdu Szoboszlo—Kaba—Puspök Ladany, un detaşament compus din Regimentul 15 de infanterie, 1 baterie de câmp, 1 baterie de munte şi 1 de obuziere, sub comanda Generalului Tăut, Comandantul Brigadei 13-a de infanterie. Acest detaşament înaintând dela Puspök Ladany, a acţionat în cursul zilelor de 27 şi 28 Aprilie asupra canalului Hortobagy, în legătură cu Detaşamentul Colonel Botea din Divizia VI-a. Atacate de front de Detaşamentul Colonel Botea (care a înaintat călare pe şoseaua Puspök Ladany—Karczag), iar de 2 batalioane şi 1 baterie de munte din detaşamentul General Tăut (care a înaintat prin Puspök Ladany—Szt. Agota csd) în flancul stâng, întorcând astfel apărarea canalului Hortobagy, forţele inamice s'au retras în direcţiile Madaras şi Kis Ujszalas.

Divizia II-a de vânători continuând înaintarea în cursul zilei de 27 Aprilie, din regiunea Bekes—Bekescsaba, pe 2 coloane (una pe direcţia Bekes—Mezö Bereny—Gyoma şi alta pe direcţia Bekescsaba—Kondoros—Szarvas), reuşeşte să zdrobească rezistenţa opusă de inamic la Gyoma şi Szarvas şi ocupă cu Brigada 4-a de

vânători şi Detaşamentul Colonel Rasoviceanu regiunea Gyoma—Endröd, iar cu Brigada 3-a de vânători Szarvas, pe stânga Crişului.

In acelaşi timp, Brigada I-a de vânători înaintând la stânga Diviziei II-a de vânători, dela Ujkigyos, a ocupat Oroshaza.

In seara zilei de 28 Aprilie, situaţia trupelor noastre erà următoarea:

In zona Grupului de nord, Detaşamentul General Olteanu ocupase la nord de Tisa localităţile Beregszasz şi Munkacs. Divizia II-a de cavalerie aruncase peste Tisa, în sectorul Gura Someşului—Tisza Lök, toate resturile armatei inamice, afară de capul de pod dela Bakamaz, în faţa Tokayului, unde, o parte din forţele inamice au mai rezistat până în ziua de 29 Aprilie, când au fost respinse complect peste Tisa. Divizia XVI-a ocupase, la vest de Debreczen, localităţile Hajdu Böszörmeny (pe calea ferată Debreczen—Tisza Lök) şi Balmaz Ujvaros (pe calea ferată Debreczen—Tisza Füred). In fine, Divizia VII-a ocupase canalul Hortobagy.

Grupul de sud aveà Divizia VI-a la canalul Hortobagy, pe care îl ocupase în legătură cu Divizia VII-a. Divizia II-a de vânători erà în regiunea Gyoma—Szarvas. In fine, o bragadă din Divizia I-a de vânători la Oroshaza.

Legătura dintre Diviziile VI-a şi II-a de vânători erà asigurată prin Regimentul 7 de roşiori, pe direcţia Szeghalom—Devavanya.

Rezerva armatei (Divizia XVIII-a) se deplasase din regiunea sud Oradia Mare—Nagy Szalonta şi se grupase între Oradia Mare şi Debreczen, în regiunea Bihar Torda—Sap—Berettyo Ujfalu, înapoia centrului armatei de operaţiuni, în spatele Diviziilor VII-a şi VI-a.

Pentru distrugerea şi aruncarea peste Tisa a tuturor bandelor răzleţe rămase în faţa grupurilor, Comandamentul trupelor din Transilvania acţionează contra forţelor inamice din zona Turkeve—Mezö Tur cu trupele Diviziei VII-a, sub comanda Generalului Tăut, în direcţia Karczag—Madaras, pentru a acoperì astfel dreapta Grupului de sud şi a interceptà calea ferată Kis Ujszalas—Kis Köre; iar Grupul de nord înaintează cu detaşamente din Divizia XVI-a, din regiunea Balmaz Ujvaros—Hajdu Böszörmeny, în direcţiile Csege şi Tisza Füred, detaşamente cari, în strânsă legătură cu Divizia VII-a, să concure la măturarea grupelor inamice, înainte de-a se concentrà şi ocupà punctul de tre-

cere Tisza Füred, precum şi să împiedice orice amenințare a forțelor inamice spre sud, către Grupul de sud, ce operà spre Szolnok.

In cursul zilei de 29 Aprilie, trupele continuând înaintarea spre obiectivele ordonate, Detaşamentul General Tăut, din Divizia VII-a, ocupă Karczagul, iar Divizia VI-a localitatea Kis Ujszalas, după o luptă de câteva ore.

Divizia II-a de vânători urmărind pe inamic pe dreapta Crişului, ocupă cu Brigada 4-a de vânători Mezö Tur şi cu a 3-a Turkeve, în timp ce Divizia I-a de vânători înaintează spre Szentes, Mindszent şi Hodmezö Vasarhely.

In cursul zilei de 30 Aprilie, Detaşamentul General Tăut înaintând pre Madaras, ocupă Tisza Szt. Imre, de unde detaşează o coloană de 2 batalioane şi 1 baterie, care înaintând dela sud, a ocupat, în ziua de 1 Maiu, Tisza Füred. In acelaş timp, un detaşament de 2 batalioane şi 1 baterie din Divizia XVI-a, înaintând prin Balmaz Ujvaros, a respins forțele inamice din localitatea Egyek (nord-est Tisza Füred).

La nord, un alt detaşament din Divizia XVI-a, de aceiaşi tărie, a înaintat, în cursul zilelor de 29 şi 30 Aprilie, din Hajdu Böszörmeny spre Csege, pe care l-a ocupat prin luptă, în seara zilei de 30 Aprilie.

Grupul de sud continuând urmărirea inamicului în direcția Szolnok, a ocupat cu Divizia VI-a localitatea Török—Szt—Miklos, în timp ce Divizia II-a de vânători înaintând dela Mezö Tur şi Turkeve spre nord-vest, cu aceiaşi direcție generală, a ajuns la sud de Török—Szt—Miklos, ocupând cu 1 batalion şi 1 baterie localitatea Tisza Földvar, pe Tisa (20 km. sud Szolnok).

Divizia I-a de vânători, în cursul zilei de 30 Aprilie, a ocupat localitățile Szentes, Mindszent şi Hodmezö Vasarhely, după ce-a gonit 2 companii inamice, cari organizaseră un cap de pod la Szentes.

In fața Diviziilor VI-a şi II-a de vânători, inamicul organizând un puternic cap de pod la 5 km. est de Szolnok, pe linia Tisza Szajol—Pers Sziget—Mausoleum, în scopul de-a protejà retragerea ultimelor elemente pela Szolnok, Divizia VI-a, dela Török—Szt.—Miklos, a atacat de front în direcția Tisza Szajol, în timp ce Divizia II-a de vânători, înaintând la stânga Diviziei VI-a, în intrândul Tisei, la sud de Szolnok, a deschis un foc violent de artilerie asupra podurilor de peste Tisa dela Szolnok, determinând retragerea precipitată a forțelor inamice din capul de pod, forțe

cari opuseseră o rezistenţă înverşunată trupelor Diviziei VI-a, tot cursul zilei de 1 Maiu.

In sectorul Diviziei I-a de vânători, fracţiuni inamice au încercat să treacă Tisa, în cursul zilei de 1 Maiu, pe podul căei ferate Csongrad—Szentes. Toate încercările de trecere au fost respinse însă cu mari pierderi pentru inamic.

La 1 Maiu, trupele noastre atinseseră pretutindeni Tisa, obiectivul final hotărît de Marele cuartier general.

Se dă mai jos telegramele expediate cu această ocaziune, răspunsurile respective, precum şi ordinul de zi de mulţumire dat trupelor. Aceste documente [1]) vor face pururea dovadă de măreţia faptelor de arme îndeplinite de bravii ostaşi al Comandamentului trupelor din Transilvania, într'un interval de timp atât de scurt.

* * *

M. S. REGELUI

Trupele din Ardeal punând stăpânire pe tot ţărmul stând al Tisei, în primul moment de răgaz îşi îndreaptă gândurile cu dragoste şi supunere spre Comandantul lor de căpetenie, iubitul lor Suveran, şi într'un singur glas strigă:

Trăiască M. S. Regele!

Trăiască M. S. Regina, sprijinul tuturor celor îndureraţi!

Trăiască A. S. Regală Principele Moştenitor şi toate Vlăstarele Dinastiei!

Dumnezeu să ia în ocrotirea sa România Mare înfăptuită.

Comandantul trupelor din Transilvania
General Mărdărescu.

* * *

General Mărdărescu
Comandantul trupelor din Transilvania.

Cu o vie şi legitimă bucurie salut înaintarea bravilor Mei ostaşi pânăla Tisa, purtând tricolorul român în ţinuturile de mult asuprite, ca un simbol de mântuire şi ca o chezăşie a ordinei. Mulţu-

[1]) Aceste documente şi-ar fi avut locul în lucrarea Marelui stat- major asupra acestor operaţiuni. Cum' acea lucrarea va apare cu oarecare întârziere, am fost nevoit să fac uz de ele, spre a spulberà un moment mai de vreme unele legende.

mesc tuturor pentru avântul arătat, pentru pilda de disciplină ce-au dat, și, aștept cu nerăbdare momentul, când să pot mulțumì prin viu grai dragilor Mei ostaşi. Ca semn exterior, pentru modul abil cum ai condus operațiunile, îți confer ordinul Mihai Viteazul clasa 3-a [1]). Trupelor le vei împărtăşì mulțumirea Mea.

FERDINAND

* * *

Domnului General Mărdărescu
Comandantul trupelor din Transilvania
Sibiu

Față di minunatul avânt, de care trupele de sub comanda Domniei-voastre au dat dovadă, în luptele împotriva armatelor ungu-

[1]) Dau mai jos și textul Inaltului decret, prin care M. S. Regele, Comandantul de căpetenie, a binevoit a-mi conferì această înaltă distincțiune.

Inalt decret No. 1804, din 7 Mai 1919.

FERDINAND I,

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională

REGE AL ROMÂNIEI,

La toți de față și viitori sănătate.

Asupra raportului Ministrului Nostru Secretar de Stat la Departamentul de războiu, sub No. 3434, din 7 Mai 1919.

AM DECRETAT ŞI DECRETĂM:

Art. I. Conferim decorațiunile de războiu următorilor ofițeri generali, superiori, inferiori, precum și gradelor inferioare, astfel după cum urmează:
Ordinul militar Mihai Viteazul clasa III-a.
Generalului de divizie Mărdărescu Gheorghe, Comandantul trupelor din Transilvania, pentru energia și distoinicia cu care a condus operațiunile din Aprilie 1919, în scopul eliberării teritoriului din Ardeal, rămas încă ocupat de armata maghiară. Sfărămând cu iuțeală orice încercare de rezistență la inamicului, a reușit în scurt timp să-l arunce în debandadă peste Tisa.
Art. II. Ministru Nostru Secretar de Stat la Dapartamentul de războiu este însărcinat cu executarea Decretului de față.

Dat în Bucureşti, la 7 Mai 1919.

FERDINAND

Ministru de războiu

General de corp de armată Văitoianu

rești, cari de luni de zile schingiuesc, în disprețul tuturor legilor umanității, pe frații noștri din Transilvania, vă rog, primiți Domnule General pentru Domnia-voastră, și, să transmiteți ofițerilor și soldaților, felicitările călduroase ale Guvernului român.

Țara e mândră de armata ei, care, după ce s'a acoperit de glorie în tot timpul războiului pentru unitatea noastră națională, dă astăzi din nou lumii dovada strălucitei sale virtuți ostășești și admirabilului său spirit de disciplină, în luptele ce suntem siliți a purtà pentru apărarea neamului și pentru stăvilirea forțelor anarhice ce ne înconjoară.

Președintele consiliului adinterim
Ministru Pherichide.

* * *

Domnului Pherichide
Președintele Consiliului de miniștri
București.

In numele bravelor trupe din Ardeal vă rog, să binevoiți a primì viile noastre mulțumiri, pentru cuvintele încurăjătoare și înălțătoare, ce le adresați în numele Guvernului țărei.

Plecați din creștetul munților de apus ai Transilvaniei, cu un avânt fără seamăn și fără un moment de răgaz, vitezele divizii românești nu s'au oprit decât atunci, când au pus Tisa între ele și protivnic.

Faptul, că avântul lor a adus curmarea suferințelor fraților ardeleni, precum și recunoașterea țărei, prin graiul Domniei-voastre, că cu toții ne-am făcut datoria de soldați și de buni Români, este cea mai scumpă răsplată a sforțărilor făcute.

Comandantul trupelor din Transilvania
General Mărdărescu.

* * *

Domnului General G. Mărdărescu
Comandantul trupelor din Transilvania
Sibiu

Consiliul dirigent al Transilvaniei, Banatului și ținuturilor românești din Ungaria, își exprimă admirațiunea sa față de vitejia și avântul trupelor române din vechiul Regat și din Transilvania,

conduse de Domnia-voastră, Domnule General, prin cari, în sborul lor pânăla Tisa, au scăpat şi adăpostit pe fraţii de sânge, desnădăjduiţi de schingiuirile nemiloase ale unui duşman neîmpăcat şi au înfăptuit idealul scump al naţiunii române.

Vă rugăm, să primiţi, Domnule General, şi să transmiteţi ofiţerilor, soldaţilor şi întregei armate, felicitările noastre cele mai vii şi asigurarea vecinicei noastre recunoştinţe.

I. Maniu

Preşedintele consiliului dirigent.

* * *

Domnului I. Maniu
Preşedintele consiliului dirigent.

Vă mulţumesc din adâncul sufletului, în numele meu şi al bravelor trupe, ce le am sub comandă, pentru cuvintele binevoitoare ce ne adresaţi, ca urmare a măreţului fapt de arme săvârşit de curând de diviziile din Regat şi cele ardelene.

Uscarea lacrimilor depe figurile îndurerate ale fraţilor noştri de sânge, foşti schingiuiţi îndelungat, în mod nemilos, de un duşman neîmpăcat, precum şi faptul, că astăzi, toţi cetăţenii din zona ocupată de trupele române—indiferent de naţ'onalitate şi religie—şi-au regăsit liniştea şi li se respectă viaţa, libertatea şi avutul, constituesc, pe de o parte, dovada gândurilor curate cu cari armata română a păşit înainte, iar, pe de altă parte, sunt cea mai preţioasă răsplată a tuturor sacrificiilor făcute, în folosul fraţilor noştri ardeleni şi al umanităţii.

Comandantul trupelor din Transilvania
General Mărdărescu.

* * *

Generalului Mărdărescu
Comandantul trupelor din Transilvania.
Sibiu.

Am urmărit cu e emoţiune crescândă, plină de bucurie, desfăşurarea ofensivei, şi, te felicit cu toată căldura inimii de splendidul rezultat.

Spune la toţi, că avântul lor eroic a făcut admiraţia tuturor. S'a dovedit încă odată, că virtuţile strămoşeşti ale neamului românesc au rămas neştirbite în piepturile ostaşilor noştri. Sunt mândru şi fericit, că mă găsesc în mijlocul camarazilor mei, în aceste momente înălţătoare.

General Prezan.

* * *

Domnului General Prezan
Şeful statului-major general

Vă mulţumesc cu toată energia sufletului pentru cuvintele binevoitoare ce mi-aţi adresat. Voi transmite cu mândrie trupelor salutul Domniei-voastre camaraderesc.

Comandantul trupelor din Transilvania
General Mărdărescu.

* * *

Ordin de zi No. 25, din 2 Maiu 1919.

Bravi ostaşi ai Comandamentului trupelor din Transilvania,

Mânaţi de strigătele de durere ale fraţilor noştri ardeleni, cari erau schingiuiţi şi batjocoriţi de luni de zile de trupele şi bandele ungureşti, v'aţi revărsat cu un avânt fără seamăn, din Munţii Apuseni ai Transilvaniei, spre câmpia Tisei, pe care aţi atins-o după 15 zile de sforţări uriaşe, gonind pe protivnic pe ţărmul opus.

Mântuirea, mângâerea şi liniştea ce-aţi dus fraţilor noştri ardeleni, precum şi siguranţa vieţei, cinstei şi avutului întregei populaţiuni din regiunile călcate de voi, este cea mai preţioasă răsplată sufletească pentru toate greutăţile, prin cari aţi trecut.

Falnicile divizii româneşti, prin realizarea acestui strălucit fapt de arme, au făcut dovadă încă odată lumii întregi de strălucitele virtuţi ostăşeşti şi admirabilul spirit de disciplină, de cari este animat ostaşul român.

Mândru de-a vă fi comandat într'o întreprindere pe cât de grea, pe atât de măreaţă prin rezultatele ei, vă mulţumesc călduros tuturor, dela mic la mare, pentru stăruinţa şi bărbăţia de cari necurmat aţi făcut dovadă şi încheind, vă zic:

Sănătate şi voe bună, bravi ostaşi ai Comandamentului trupelor din Transilvania.

Comandantul trupelor din Transilvania
General Mărdărescu.

XII. Acoperirea pe Tisa şi activitatea armatei de operaţiuni în teritoriile noui ocupate.

Obiectivul final fiind atins, şi, cum nu mai aveam nici un interes a continuà operaţiunile, trupele noastre au fost oprite pe Tisa, cu misiunea de-a menţine frontul ocupat şi a asigurà ordinea, avutul şi viaţa locuitorilor din ţinuturile eliberate.

Fig. 1.
O delegaţiune a cetăţenilor din Nyiregyhaza mulţumeşte Comandantului trupelor din Transilvania, că i-a salvat de regimul lui Bela Kuhn.

Faţă de intenţiunile agresive ale Ungurilor, cari s'au dat la iveală prin organizarea febrilă a armatei, menţinerea trupelor noastre pe Tisa erà necesară, întrucât aveam frontul acoperit de

un obstacol natural, care ne asigurà contra unor eventuale atacuri, la care se mai adăogà şi acoperirea flancurilor prin fronturile aliate (la nord de trupele ceho-slovace, iar la sud de trupele franco-sârbe).

In raport cu noua misiune, Comandamentul trupelor din Transilvania, în vederea dispozitivului de acoperire pe Tisa, a grupat forţele astfel:

Intregul front a fost împărţit în 3 sectoare de acoperire şi pentru ocuparea lor s'au format 2 grupuri:

1. Grupul de nord, constituit din detaşamentul mixt General Olteanu (Brigada 5-a de roşiori, Regimentul 16 de vânători al Diviziei XVI-a, 1 companie de grăniceri şi 2 baterii de munte), Divizia XVI-a şi Divizia II-a de vânători, sub comanda Generalului Moşoiu Traian (până la data de 23 Iunie, când comanda acestui grup a luat-o Generalul Mihăescu, Comandantul Diviziei I-a [1]), a ocupat 2 sectoare:

a) Primul sector la nord, dela Vârful Stog până la gura Someşului, acoperite de Detaşamentul mixt General Olteanu.

b) Al doilea sector, dela gura Someşului pânăla localitatea Abad-Szalok, pe Tisa, acoperit de Divizia XVI-a.

In rezerva Grupului de nord se găseà Divizia II-a de vânători, concentrată la început în regiunea Debreczen—Careii Mari, iar după terminarea operaţiunilor din capul de pod Tokay, ce-au avut loc în a 2-a jumătate a lunii Maiu, contra trupelor bolşevice cari au atacat pe Ceho-Slovaci, Divizia II-a de vânători a fost concentrată în regiunea Nyiregyhaza—Debreczen, constituind mai departe rezerva Grupului de nord.

2. Grupul de sud, sub comanda Generalului Holban, Comandantul Diviziei VI-a (compus din Divizia XVIII-a şi Divizia I-a de vânători), a ocupat al treilea sector, dela Abad—Szaloc pânăla Gura Mureşului, cu Divizia XVIII-a în acoperire şi Divizia I-a în rezervă, în regiunea Bekescsaba.

La dispoziţia grupurilor au fost puse câte 1 escadrilă de aviaţie, 1 batalion voluntari ardeleni (ca trupă de etape) şi, provizor, câte un regiment de roşiori din Divizia II-a de cavalerie (cari.

---

[1]) După instalarea trupelor noastre pe Tisa, s'a creat (între Tisa şi frontiera ce ni se recunoscuse în 1916) o zonă militară, care trebuia exploatată sistematic şi administrată astfel, ca să trăească prin ea însăşi. Ca guvernator al zonei militare a fost numit Generalul Moşoiu, punându-i-se la dispoziţie toate mijloacele necesare pentru exploatarea zonei şi menţinerea ordinei.

la începutul lunei Iunie, au fost readuse la Divizia de cavalerie).

Rezerva generală a fost formată din:

a) Divizia VI-a, care a fost concentrată în regiunea Berettyo-Ujfalu—Oradia Mare—Nagy Szalonta.

b) Divizia 2-a de cavalerie, concentrată în regiunea Oradia Mare, până la începutul lunei Iunie, când a fost deplasată, pentru a înlocuì în serviciul de acoperire, pe Tisa, trupele Diviziei XVI-a, cari, în urma luptelor din capul de pod Tokay, având nevoe de refacere şi instrucţie, urmau să fie retrase în regiunea Nyiregyhaza.

Fig. 2.
O delegaţiune a cetăţenilor din Tokay, mulţumeşte Comandantului trupelor din Transilvania, că i-a mântuit de regimul odios bolşevic.

Divizia de cavalerie a executat serviciul de acoperire până la data de 19 Iunie, când s'a hotărât, ca acoperirea să se execute tot de Divizia XVI-a, iar Divizia de cavalerie a fost concentrată la nord de Debreczen, în regiunea Hajdu Hadhaz—Uj Feherto—Balkany—Nyir Adoni, reintrând în rezerva armatei.

c) Comandamentul grupului 5 aviaţie, cu 1 escadrilă, la Oradia Mare.

d) Două companii de pontonieri, la Oradia Mare.

e) Regimentul 4 de vânători, din Divizia I-a de vânători, în regiunea minieră Deva-Pietroşani (Schiţa No. 5).

Divizia VII-a a fost transportată, în a 2-a jumătate a lunei Maiu, în nordul Moldovei, în regiunea Dorohoi—Botoşani—Suceava—Fălticeni.

Mai târziu, rezerva armatei din Transilvania a fost mărită cu Divizia I-a (care a fost transportată în Transilvania în prima jumătate a lunei Iulie, concentrându-se în regiunea Careii Mari—Er. Mihalyfalva) şi cu Divizia I-a de cavalerie (care a fost adusă din Basarabia, în prima jumătate a lunei Iulie, concentrându-se în regiunea Szeghalom—Körös Ladany—Sarkad).

La nord, detaşamentul General Olteanu se găsià în legătură cu trupele ceho-slovace dela Munkacs şi Csap; iar Diviziei XVI-a (ce formà un cap de pod pe dreapta Tisei, la Tokay), cu acele dela Miskolcz.

Detaşamentul General Olteanu ocupase la nord de Tisa şi nodul de comunicaţie Batyu. Menţinerea punctelor Munkacs şi Batyu de către trupele noastre, cu toate împotrivirile Ceho-Slovacilor, erà necesară, pentru consideraţiunea, că toate comunicaţiile, cari vin din Galiţia pe frontul Munkacs—Szighet, duceau în spatele trupelor noastre depe Tisa.

La sud, limita de despărţire între noi şi trupele franco-sârbe din Banat erà formată din linia Mureşului (Schiţa 8 A).

Pe această linie, în sectorul Seghedin—Zam, în sectorul Zam pânăla frontiera Olteniei, precum şi pe frontiera de vest a Banatului, au fost instalate câte o companie de grăniceri, cari erau însărcinate cu executarea serviciului de vamă între Banat şi ţinuturile eliberate şi ocupate de armata română, precum şi cu împiedecarea infiltraţiunilor bolşevice, date fiind agitaţiunile şi propaganda Ungurilor din Banat, propagandă care, în unele părţi, se făceà în văzul autorităţilor militare franco-sârbe.

Gruparea şi eşalonarea forţelor, arătate mai sus, în vederea acoperirii şi menţinerii frontului pe Tisa, trebuià să corespundă şi cu misiunea de-a asigurà ordinea, avutul şi viaţa locuitorilor din ţinuturile eliberate, precum şi cu nevoia de-a prevenì şi a potolì mişcările populaţiei ungureşti, aflată în spatele trupelor. Or, experienţa făcută în Basarabia, ne dovedise, că bolşevicii pregătesc mai întâi răsvrătirea populaţiei aflată în spatele armatei şi după aceea întreprind acţiunea militară, bazând reuşita ei mai mult pe mişcarea populaţiei, decât pe operaţiunile militare pro-

priu zise; aşà dar, sistemul de apărare contra bolşevicilor trebuià să fie astfel organizat, încât să se poată face faţă, în bune condiţiuni, ambelor acţiuni inamice, cari de obiceiu se produceau deodată.

In acest scop, Comandamentul trupelor din Transilvania a împărţit întreg teritoriul ocupat în:

1. Zona de operaţiuni şi

2. Zona de supraveghere (care cuprindeà tot Ardealul, fiind despărţită de zona de operaţiuni prin limitele de nord, respectiv de vest, a districtelor Bistriţa-Năsăud, Szolnok-Dobâca, Cojocna, Turda-Arieş şi Huniedoara. Această zonă aveà un comandament

Fig. 3.
Parastasul oficiat la Sibiu pentru odihna sufletor celor căzuţi pe câmpul de onoare (eşirea din catedrală).

special—sub ordinele directe ale Comandamentului trupelor din Transilvania—şi care aveà la dispoziţie, pentru menţinerea ordinei şi paza căilor de comunicaţie, regimentele de voluntari ardeleni Avram Iancu şi Alba Iulia—transformate mai târziu în batalioane de etape—Regimentul 97 Odorheiu, Regimentul 7 de infanterie, un batalion de vânători şi una baterie de munte).

Zona de operaţiuni a fost împărţită, potrivit cu gruparea forţelor arătată mai sus, în:

a) Zona grupurilor de acoperire (de nord şi de sud) şi

b) Zona rezervelor Comandamentului trupelor din Transilvania (ocupată de Divizia I-a şi Divizia VI-a).

Aceste zone, la rândul lor, au fost împărţite în zone de divizii, corespunzătoare regiunilor în cari erau concentrate, iar zonele de divizii în subzone de brigadă, regiment şi batalion.

Divizia II-a de cavalerie făceà parte din rezerva Comandamentului trupelor din Transilvania şi a fost dislocată, după ofensiva Ungurilor contra Ceho-Slovacilor, într'o regiune la nord de Debreczen, în zona Diviziei II-a de vânători, care formà rezerva Grupului de nord.

In fiecare zonă, sau subzonă, unităţile au fost împărţite astfel, încât o parte să execute dezarmările şi să menţină ordinea, prevenind şi potolind răscoalele, ce eventual s'ar produce, iar cealaltă parte erà ţinută gata, pentru a fi îmbarcată la primul ordin.

Deplasările unităţilor însărcinate cu dezarmarea, menţinerea ordinei şi potolirea răscoalelor, se făceau de aşà manieră, încât să nu fie în dauna exercitării comandei, instrucţiei, sau a transportului la timp a unităţii, acolo unde va cere nevoile operative.

XIII. Acțiunea ofensivă a trupelor roșii ungare contra Ceho-Slovacilor.

După respingerea peste Tisa, unitățile bolșevice, cari au operat la est de Tisa, au început să se desorganizeze, desfăcându-se în bande răzlețe, cari se conduceau după bunul plac.

Pentru a menține în rândurile armatei capacitatea de luptă, guvernul comunist a întrebuințat toate mijloacele; între altele, a distribuit trupelor, ce-au luptat, suma de 16 milioane coroane, promițându-li-se, în acelaș timp, noui daruri bănești, dacă vor reușì, să respingà armata română. O parte din trupe, sub influența acestor ademeniri, s'au grupat, după retragerea lor peste Tisa, în diferite puncte, în special în regiunea Szolnok—Csongrad, de unde au încercat să treacă Tisa și să atace trupele noastre; toate încercările lor au fost însă zădarnice.

In acest timp, situația guvernului comunist începuse să se clatine. Populația erà deprimată, în urma panicii provocată de ofensiva noastră. Afară de aceasta, partidele adversare comunismului începuse propaganda și mișcările antirevoluționare. Gărzile albe ale guvernului ungar din Seghedin au încercat chiar acțiuni armate contra trupelor roșii, pentru ocuparea Szolnokului.

Pe de o parte, deprimarea populației și mișcările anticomuniste, pe de altă parte, planul aliaților de-a executà o acțiune militară comună contra Ungariei, în scopul de-a pune capăt stărei anarhice, au silit pe Bela Kuhn, pentru a se sustrage urgiei populației, sá facă propuneri de armistițiu guvernelor: român, jugo-slav și cehoslovac.

Propunerea de armistițiu a fost adusă la cunoștința Comandamentului trupelor din Transilvania, în ziua de 2 Maiu 1919, prin Locotenentul-colonel Werth, Comandantul trupelor ungurești dela

Szolnok. Prin această propunere, guvernul Bela Kuhn recunoştea României, Jugo-Slaviei şi Ceho-Slovaciei pretenţiunile asupra teritoriilor respective din Ungaria, cerând imediata încetare a ostilităţilor, precum şi stabilirea condiţiunilor armistiţiului.

Guvernul român n'a voit să trateze cu cabinetul ungar, care nu prezentà nici o garanţie, nefiind expresiunea voinţii poporului, ci, reprezentà bolşevismul şi teroarea, şi declarase ca legitimă orice înşelare a guvernelor burgheze; la cererea de armistiţiu însă, s'a răspuns guvernului ungar de către Marele cuartier general, printr'o convenţiune militară, care cuprindeà condiţiunile suspenderii ostilităţilor dintre România şi Ungaria. Această convenţie a fost comunicată numai de formă, întrucât se ştià sigur, că propunerea de armistiţiu, făcută de guvernul comunist, erà o manoperă, şi, că ţinta adevărată a politicii lui Bela Kuhn erà cu totul alta.

Neprimirea condiţiilor cuprinse în convenţia noastră, sforţarile ce depuneà Bela Kuhn pentru reorganizarea armatei, cât şi mijloacele întrebuinţate în acest scop, evidenţiau, că starea anarhica din Ungaria nu se puteà curmà pe calea înţelegerei; numai o acţiune energică armată şi ocuparea Budapestei, care erà centrul comunismului, ar fi putut curmà anarhia şi teroarea din Ungaria.

Soluţiunea aceasta a început să se impună şi celor mai prevăzători din Consiliul suprem, cari au conceput posibilitatea unei operaţiuni comune contra Ungariei, cu armatele franco-sârbă, româna şi ceho-slovacă, precum şi cu concursul celorlalţi aliaţi, în total 200.000 oameni. In acest scop, armata franceză de Ungaria (compusă din 2 divizii a 3 regimente fiecare, artileria grea a armatei, 6 batalioane senegaleze şi 1 brigadă de cavalerie) s'a concentrat, în prima jumătate a lunii Maiu 1919, în colţul de nord-vest al Banatului, în regiunea Seghedin-Nagy Kikinda (Kikinda Mare), în vederea unei înaintări spre nord-vest; iar trupele sârbeşti (în forţă de o divizie a 4 regimente şi o brigadă de cavalerie) s'au grupat în regiunea Szabadka (Maria Theresiopel), între Tisa şi Dunărea. Intervenind însă diferite dificultăţi politice, a trebuit, ca trupele aliate să se oprească la aceste mişcări pregătitoare, iar operaţiunea plănuită să nu mai aibă loc.

Dacă operaţiunea comună contra Ungariei, plănuită de Mareşalul Foch, ar fi avut loc imediat după respingerea forţelor bolşevice la vest de Tisa de către armata română, nedând răgaz guvernului comunist să-şi reorganizeze armata şi să se consolideze, starea anarhică din Ungaria, întronată de Bela Kuhn, ar fi luat

sfârşit, iar restabilirea păcei în Europa centrală s'ar fi îndeplinit mai curând.

Lui Bela Kuhn fiindu-i absolut necesare acţiuni armate, ale caror rezultate să-l conducă la obţinerea încrederii în interior, pentru consolidarea guvernului său şi ridicarea moralului oştirii, imediat după încetarea ofensivei noastre, el începe reorganizarea armatei. In acest scop, s'au făcut noui recrutări, între 19—25 ani, în special de lucrători, cari se înrolau, datorită faptului, că erau bine plătiţi; în plus, guvernul luase măsură a nu se mai da hrană decât celor depe front, creând, în acelaş timp, mari avantaje pentru familiile celor mobilizaţi.

Fig. 4.
Inspectarea frontului de vest de către MM. LL. Regele şi Regina.

După retragerea peste Tisa, situaţia strategică a armatei roşii ungare erà critică, întrucât linia de apărare contra armatei române, formată de Tisa, erà întoarsă de frontul ceho-slovac la nord şi cel franco-sârb la sud. Bela Kuhn nu-şi puteà reorganiză deci armata decât în trunghiul Budapesta—Erlau—Kecskemet, zonă care, din punct de vedere militar, nu prezintă nici o importanţă, fiind lipsită de o linie naturală defensivă tare înspre nord şi sud, în plus, fronturile adversare erau în imediat contact.

Pentru a protejà organizarea armatei în interiorul acestei zone, cât şi pentru ascunderea mişcărilor de trupe proectate, Comandamentul suprem ungar a concentrat forţe însemnate spre frontul franco-sârb, în regiunea Kecskement—Kis Kun Hals—Kis Kun Majsa—Kistelek, cât şi pe frontul nostru, în lungul Tisei.

Cum o acţiune militară spre sud, contra Franco-Sârbilor, erà exclusă, întrucât nu prezentà nici un interes, iar contra noastră neputându-se deocamdată încumetà, după înfrângerile suferite, guvernul comunist a început acţiunea contra Ceho-Slovacilor, cari oferiau partea cea mai slabă şi deci mai uşor de-a obţine un rezultat favorabil. Prin această acţiune, Bela Kuhn intenţionà, pe de o parte, să rupă legătura dintre noi şi Ceho-Slovaci, spre a da mâna cu bolşevicii ruşi, dela cari aşteptà ajutor, iar, pe de alta parte, prin succesele obţinute contra Ceho-Slovacilor, sa-şi întarească curând situaţia în interior. Se mai presupune încă, că Bela Kuhn urmărià, se asigure salvarea comuniştilor peste munţi, cu avutul din Ungaria, pentru a merge în Rusia, în caz când situaţia sa ar fi periclitată, fie prin mişcările anticomuniste din interiorul Ungariei, fie printr'o eventuală acţiune militară a aliaţilor.

Pentru executarea acţiunii plănuite, Ministrul de războiu, Böhm, a concentrat în regiunea Emöd—Mezö Kövesd (200 km. sud Miskolcz) Diviziile I-a şi V-a, precum şi alte unitaţi, în tărie aproximativ de 40 batalioane, cu numeroase guri de foc de toate calibrele, între care şi artilerie grea. Aceste forţe mai erau prèvăzutè cu câtevà trenuri blindate şi cu un număr suficient de aeroplane.

In faţa lor, Ceho-Slovacii nu dispuneau, în imediată apropiere, decât de Divizia VI-a, sub comanda Generalului Rossi, care ocupase linia Rozzvagy—Pazin—Vajdacska (9 km. sud Satoraljaujheli)—Albany Szanto—Miskolcz, cu postul de comanda la Kaschau.

Acţiunea contra Ceho-Slovacilor a început în ziua de 20 Maiu 1919, având ca prim obiectiv localitatea Miskolcz, nod important de comunicaţie.

Trupele ceho-slovace din Miskolcz, atacate de forţe bolşevice mult superioare (compuse din o brigadă de lucrători şi alte unităţi, 3 baterii de artilerie şi câteva piese de artilerie grea), au fost respinse, fiind nevoite să se retragă la 15 km. nord de Miskolcz, pe linia Sajo Szt. Peter-Szikszo. Localitatea Miskolcz a fost ocupată de trupele ungare în seara zilei de 20 Maiu.

In urma acestui atac, situaţia trupelor ceho-slovace fiind peri-

clitată, Comandantul Diviziei VI-a ceho-slovacă a cerut sprijinul nostru. Marele cuartier general român a aprobat să se deà ajutorul cerut, din spirit de camaraderie şi în vederea susţinerii unei armate amice, la care s'a adăogat şi consideraţiunea, că erà şi în interesul nostru propriu, de-a nu fi respinşi Ceho-Slovacii, de oarece, înaintarea trupelor bolşevice spre nord, între Tisa şi munţi, la nord de Csap, ar fi ameninţat flancul drept al apărării noastre în lungul Tisei.

Trecerea trupelor noastre la vest de Tisa, pentru a ajutà pe Ceho-Slovaci, s'a făcut în raport cu situaţia tactică, întărindu-se succesiv unităţile din Divizia XVI-a, ce constituiau capul de pod dela Tokay (3 batalioane de infanterie din Brigada 41 de infanterie, 1 pluton de cavalerie şi 1 baterie de artilerie). Până în ziua de 21 Maiu, au fost concentrate pe dreapta Tisei, în interiorul capului de pod, în regiunea Tisza Lucz-Hernad Nemety-Szernocs, restul Brigadei 41 de infanterie din Divizia XVI-a (mai puţin 2 batalioane), 1 batalion din Regimentul 9 de vânători din Divizia II-a de vânători, 4 baterii de câmp şi 1 baterie de obuziere, în total: 5 batalioane cu 5 baterii artilerie. Aceste forţe, puse sub comanda Colonelului Dragu Constantin—Comandantul Brigadei 41 de infanterie—au început acţiunea ofensivă în ziua de 23 Maiu, înaintând pe 3 coloane, din regiunea Hernad Nemety-Belso Böcs-Tisza Lucz, cu misiunea de-a atacà flancul drept al trupelor ungureşti, oprindu-le înaintarea contra Ceho-Slovacilor, şi, chiar a le tăià linia de retragere, interceptând calea ferată Miskolcz—Emöd.

Simultan cu acţiunea noastră dela est, în flancul drept al trupelor bolşevice din regiunea Miskolcz, trebuià să se producă şi atacul de front al trupelor ceho-slovace, dela nord. In acest scop, trupele ceho-slovace au început înaintarea depe linia Sajo Szt Peter-Szikszo, pe văile Hernard şi Sajo, în timp ce o coloană ceho-slovacă, în forţă de 2 batalioane şi 1 baterie, a pornit dela Satora-Gjaujheli spre Szernocs, cu misiunea de-a înaintà prin Gesztely spre Miskolcz, făcând legătură de acţiune cu dreapta trupelor noastre.

După lupte înverşunate, trupele noastre au respins forţele inamice pânăla linia Puszta Kemely—vest Sajo Lad—Köröm.

In acest timp, trupele ceho-slovace, cari au înaintat pânăla 4 km. nord Miskolcz, fiind surprinse şi atacate viguros de forţe superioare, s'au retras în desordine, oprindu-se pe linia Gesztely—

Szikszo—Parasznya. Insuşi Generalul Rossi, Comandantul Diviziei VI-a ceho-slovacă, a declarat, că batalioanele legionare, ce le are, nu sunt suficiente, iar trupele de apărare naţională fiind dezorganizate, nu poate relua ofensiva, decât dacă va primi întăriri.

Dată fiind situaţia neclară depe frontul ceho-slovac, cât şi concentrarea a numeroase trupe bolşevice în regiunea Miskolcz—Ladhaza—Emöd—Tisza Keszi, Comandamentul trupelor din Transilvania s'a văzut nevoit să oprească înaintarea trupelor noastre şi să le menţină înapoia (pe stânga) râurilor Hernad şi Sajo, între Hernad Lak şi Tisa, pânăla stabilirea legăturii cu Ceho-Slovacii şi identificarea intenţiunilor lor viitoare.

Cum însă atitudinea pasivă a Ceho-Slovacilor evidenţià capacitatea de luptă a unităţilor lor, Marele cuartier general român a hotărât menţinerea trupelor noastre în strictă defensivă, în capul de pod Tokay. Ajutorul dat până aci, din iniţiativa Marelui cuartier general, din spirt de camaraderie şi pentru a ajută o armată amică, făcându-se cu sacrificii în personal, fără a se fi pronunţat o acţiune eficace din partea Ceho-Slovacilor, cari erau direct interesaţi în cauză, guvernul a hotărît, că dacă Ceho-Slovacii vor mai avea nevoe în acţiunile viitoare de ajutorul nostru, va trebuì să se stabilească o înţelegere prealabilă între guvernele respective. Până atunci, pentru a se face faţă eventualelor atacuri ale inamicului, care îngrămădise trupe numeroase împrejurul capului de pod Tokay, Detaşamentul Colonel Dragu a fost întărit cu 4 batalioane, 2 baterii de artilerie de câmp şi 1 de obuziere, în total: 9 batalioane (5 din Brigada 41 de infanterie şi 4 batalioane ale Regimentelor 9 şi 3 de vânători) şi 8 baterii de artilerie, sub comanda Generalului Hanzu, Comandantul Diviziei XVI-a, iar restul Diviziei II-a de vânători a fost concentrată în regiunea Nyiregyhaza—Debreţin.

In intervalul dela 25—30 Mai, trupele noastre au respins, cu mari pierderi, multe atacuri puternice, executate de trupele bolşevice pe întreg frontul capului de pod, mai puternice contra aripei noastre stângi. Din cauza retragerii Ceho-Slovacilor, Comandamentul trupelor din Transilvania a ordonat retragerea acestei aripe, atât cât va impune situaţia şi menţinerea unei strânse legături cu Ceho-Slovacii la dreapta.

In noaptea de 30/31 Maiu, trupele ceho-slovace retrăgându-se pe linia F. Dobsza—Forro—Putnok (aproximativ 40 km. nord de Miskolcz), retragere care, în unele locuri, cum a fost în localitatea

Hernad—Kercs, la dreapta trupelor noastre, a degenerat în debandadă, oamenii aruncând armele, Comandamentul grupului de nord a fost nevoit să restrângă capul de pod pe linia Szernocs—Monok—Harangod Csilay tu—Takta Harkany—Tisa veche.

In zilele următoare, trupele ceho-slovace demoralizate continuând retragerea pe tot frontul, până pe o linie la 50 km. nord de Miskolcz, rupând orice legătură cu noi, Comandamentul trupelor din Transilvania a hotărît retragerea trupelor noastre la est de Tisa, întrucât flancurile — în special cel drept—prin retragerea Ceho-Slovacilor, erau amenințate a fi întoarse de bolșevici.

Retragerea la est de Tisa a avut loc în noaptea de 2/3 Iunie, distrugându-se trecerile de peste Tisa dela Tokay și rupându-se orice contact cu inamicul.

In urma retragerii trupelor ceho-slovace și din regiunea Csap, o parte din Detașamentul General Olteanu (care a fost întărit cu 1 regiment de infanterie, 2 baterii de artilerie de câmp și 1 de obuziere) a ocupat linia Csap-Munkacs, în scopul de-a împiedecà trupele ungare să înainteze și să stabilească între Tisa și munți, în regiunea Csap-Munkacs, fapt ce-ar fi ușurat întoarcerea apărării noastre în lungul Tisei, compromițând și legătura dintre Transilvania și Galiția. In acelaș timp, s'a luat înțelegere cu Polonezii, ca să supravegheze comunicația Munkacs, căutând să facă legătură cu trupele Detașamentului General Olteanu. Aceste măsuri se impuneau cu atât mai mult, cu cât în nordul Maramureșului și la frontiera cu Galiția, în regiunile neocupate de trupele noastre sau aliate, gărzi roșii rutene, precum și altele, în curs de formațiune, la cari se atașau foștii prizonieri unguri din Rusia, constituiau o primejdie pentru situația trupelor noastre depe Tisa, mai ales, că aceste gărzi puteau să se unească prin Körösmezö cu bandele de bolșevici ruși.

Odată cu înaintarea Diviziei VIII-a din Bucovina în Pocuția, în intervalul dela 23—25 Maiu, venind în ajutorul Polonezilor, Comandamentul trupelor din Transilvania a ocupat Körösmezö și Jablonica, de unde a făcut legătură cu Divizia VIII-a, asigurând astfel stăpânirea comunicațiilor, cari leagă Sighetul cu Kolomea.

Prin această ultimă operațiune, de acord cu acțiunea Diviziei VIII-a, s'a înlăturat putința unei legături între bolșevicii ruși și unguri.

Față de înfrângerile Ceho-Slovacilor și de înaintarea Ungurilor,

Consiliul suprem al aliaţilor a început să exercite presiuni, silind pe Unguri, să încheie un armistiţiu cu Ceho-Slovacii, în baza caruia, Ungurii s'au retras, în prima jumătate a lunii Iulie, pe linia Agard-Semyon-Karcza-Albereczki.

In urma încheierii acestui armistiţiu şi a operaţiunilor Polonezilor în Pocutia, din cursul lunilor Maiu şi Iunie, trupele ceho-slovace şi poloneze fiind în măsură să ocupe regiunile ce li se cuveniau, ca aparţinând statelor respective, din ordinul Marelui cuartier general, trupele noastre, cari din interese operative înaintaseră la nord de Tisa şi ocupaseră regiunea Csap-Munkacs, au evacuat această regiune şi s'au retras pe linia de despărţire convenţională, stabilită de comun acord cu comandamentele cehoslovac şi polonez.

Această linie, dela vest la est, este determinată de: cursul Tisei între Csap şi Tisa Ujlak, apoi o linie convenţională care dela Tisa se dirijează către nord-est şi trece prin Verböcz, vârfurile Kruhle, Rakovec, Tupoj, Pletna, Mihaly, Lelak, Capes, localitatea Kalocsa-Laz, vârfurile Busztul, Berty, Durny, Brahowska, Czarna-Klevi, Wyznapreluha, Kukul, Kostricza, Bystrzec, Creta, spre frontiera Bucovinei, apoi pe frontiera Bucovinei până la Nistru. Toate aceste puncte inclusiv pentru noi, afară de Csap.

XIV. Ocuparea Aradului şi Banatului.

După ajungerea trupelor noastre pe Tisa, din toate ţinuturile româneşti, ce ni se cuveniau, mai rămăsese Banatul neeliberat. Acest ţinut erà ocupat de trupele franco-sârbe, cari erau răspândite şi pe malul drept al Mureşului, ocupând localităţile Mako şi Arad (Schiţa No. 8 A). La nord de Arad, trupele franceze au făcut în timpul ofensivei noastre şi un' cap de pod, pe motivul, de-a acoperì flancul stâng al trupelor noastre.

După terminarea ofensivei, localitatea Mako ne-a fost predată, în primele zile ale lui Maiu; iar din Arad, odată cu concentrarea trupelor franceze în regiunea Seghedin—Kikinda Mare, s'a retras brigada de cavalerie franceză, oraşul rămânând ocupat numai de 1 batalion francez.

In urma intervenţiei guvernului nostru, oraşul Arad, dela nord de Mureş, ne-a fost cedat, pe baza ordinului Generalului Franchet d'Esperey, Comandantul trupelor aliate din orient, iar batalionul francez s'a retras pe stânga Mureşului, în Aradul nou.

In ziua de 17 Maiu, a intrat în Arad Regimentul 6 de vânători şi 1 baterie de artilerie din Divizia I-a de vânători, spre bucuria nemărginită a tuturor Românilor din localitate.

Odată cu intrarea trupelor române în Arad, a fost instalat şi noul prefect român, deşì comandamentul francez şi-a exprimat dorinţa, ca prefectul român să-şi exercite atribuţiile numai în judeţul Arad, capitală rămânând tot sub conducerea unui prefect ungur.

Aşa dar, după 2 săptămâni dela ajungerea trupelor române pe Tisa, se ocupase şi Aradul, poarta Banatului. Dincolo însă de această poartă nu erà permis încă să păşim. Ţinutul bogat al Banatului, pe pământul căruia a trăit, trăeşte şi va trăì cel mai curat suflet românesc, trebuia să mai sufere încă; şi, aceasta du-

rere erà cu atât mai mare, cu cât, la suferințele pricinuite de dușmanul stăpânitor de veacuri, se adăogaseră acum acele ale prezentului, pricinuite chiar de aliatul României, care susțineà cu toată înverșunarea pretențiunile sale asupra unei bune părți din trupul Banatului.

După o luptă aprigă dusă atât de guvernul român, cât și de *reprezentanții noștri* la Conferința dela Paris; după nenumărate protestări nu numai în interiorul Banatului,' ci în tot cuprinsul Românismului, în sensul de-a ni se dà neîntârziat Banatul cuvenit, ne-au fost ascultate cererile, s'a făcut dreptate, însă o dreptate știrbită

Fig. 5.
Decorarea Comandantului trupelor din Transilvania și a generalilor în subordine, de către M. S. Regele, pe front.

La 12 Iulie, întreg orașul Arad, depe dreapta și stânga Mureșului, trece complect sub administrația românească; iar în a 2-a jumatate a lunii Iulie, în baza dispozițiunilor Consiliului suprem, Comandamentul armatei aliate din Constantinopol da ordin Comandamentului armatei franceze de Ungaria, de-a ne predà teritoriul de est din Banat, pe care Conferința păcii l-a afectat României.

Limita de despàrţire fixată de Consiliul suprem, între teritoriul cedat nouă şi porţiunea din Banat atribuită Sârbilor, este determinată, în general, de o linie care pleacă dela 9 km. vest de Mako, trece între Valkany (care rămâne României) şi calea ferată, dirijindu-se către Mokrin-Kikinda Mare-Hatzfeld (toate aceste localităţi lăsate Serbiei), pe urmă se îndreaptă către sud, lasând României localităţile Paradany şi Modos, iar de acì se îndreaptă spre calea ferată Temişoara-Dunărea, pe care o traversează între Vattina (lăsată Serbiei) şi Morawicza (lăsată României), ocoleşte Werschetz (lăsat Serbiei), trece la vest de Varadia, Mircovacz, lasă localitatea Weisskirchen Sârbilor şi întâlneşte Dunărea la vest de Baziaş.

Primirea acestui teritoriu, care se aflà sub autoritatea Comandamentului francez, de către autoritaţile române, şi, retragerea autorităţilor militare şi administrative sârbe, au fost conduse de o comisie mixtă franco-româno-sârbă, constituită la Temişoara, sub preşedinţia Generalului de Tournadre, şi compusă din Colonelul român Economu Virgil şi Locotenentul-colonel sârb Velicovitsch.

Această comisie a început lucrările în ziua de 18 Iulie 1919, stabilind:

a) Datele când trupele române pot ocupà teritoriul hotărît României, precum şi data şi ordinea în care autorităţile române se vor puteà instalà în acest teritoriu.

b) Data când posturile franceze se vor retrage definitiv depe linia de despărţire, care separà zona românească de zona sârbească.

In afară de această misiune, Colonelul Economu aveà însarcinarea, ca, împreună cu Comandamentul francez, să stabilească, cu acte legale, starea de fapt pe care o vor lăsà Sârbii, în zona ce vor evacuà; în care scop, i s'a ataşat personalul necesar, compus din: un delegat al Consiliului dirigent, un ofiţer dela Marele cuartier general (secţia transporturilor) ajutat de un delegat al Căilor ferate române, un delegat al poştelor, un ofiţer de grăniceri şi un ofiţer de intendenţă.

In constatarea stării de lucruri şi în încheerea actelor legale, s'a făcut delegaţilor noştri toate dificultăţile.

Situaţia reală însă, lăsată de Sârbi, erà de aşà natură, încât nu mai erà nevoe de cercetări. Atât bunurile şi instituţiile publice, cât şi proprietăţile private, *trebuiau dijmuite de armata*

şi autorităţile sârbeşti cu un astfel de procent, încât să ne rămână prea puţin, din ce-a fost, şi, dacă erà cu putinţă, să nu ne mai rămână nimic.

Conform hotărîrii Consiliului suprem, autorităţile sârbeşti trebuiau să evacueze toată regiunea cedată nouă, pânăla 31 Iulie; dificultăţile în primirea teritoriului însă au făcut, ca autorităţile administrative şi militare române să termine instalarea mult mai târziu.

Fig. 6.
Trecerea prin Arad a Comandantului trupelor din Transilvania.

Pentru ocuparea Banatului a fost destinată Divizia II-a, care a început transporturile, din interiorul vechiului regat, la data de 21 Iulie 1919. Cum însă necesităţile operative, rezultate din ofensiva trupelor ungare contra noastră, au impus întrebuinţarea acestei divizii în operaţiunile depe Tisa, ea a fost concentrată în regiunea Arad, iar după complectarea animalelor de tracţiune, de cari a avut nevoe, a fost transportată pe front, la sfârşitul lunii Iulie, lăsând numai un regiment, care împreună cu Regimentul 108 de infanterie, un batalion din Regimentul 105 de infanterie şi o baterie de artilerie din Divizia XXI-a, au format trupele de ocupaţie ale Banatului.

PARTEA III-a.

Dela ofensiva Ungurilor din Iulie până la pronunţarea contraofensivei noastre.

XV. Consideraţiuni generale.

Situaţia guvernului comunist ungar înbunătăţindu-se, în urma succeselor obţinute contra Ceho-Slovacilor şi a înăbuşirii contra-revoluţiei, pentru o şi mai sigură consolidare în interior şi mărirea prestigiului în afară, guvernul ungar aveà nevoe de succese contra Românilor. In acest scop, în urma încetării operaţiunilor armatei roşii pe frontul ceho-slovac, prin armistiţiul încheiat, o parte însemnată din forţele devenite disponibile pe acest front, împreună cu alte unităţi din rezervă, au fost transportate şi concentrate spre sud, în vederea luării ofensivei pe frontul român.

Dealtfel, Bela Kuhn erà convins, că succesele pe frontul român nu-i vor venì aşà uşor, ca acele pe care le-a obţinut contra Ceho-Slovacilor. Pentru întreprinderea unei acţiuni militare contra noastră, aveà nevoe de-o armată puternică şi bine pregătită, de aceea, comuniştii unguri îşi îndreptară toate sforţările lor în această direcţie.

Profitând de răgazul acordat de armistiţiul cu Ceho-Slovacii, guvernul comunist desfăşoară o activitate febrilă pentru organizarea unităţilor de toate armele, mărindu-le efectivele prin noui recrutări, între 18—46 ani, căutând să le doteze, pe cât cu putinţă, cu mijloace moderne de luptă şi serviciile necesare, precum şi să le constituească în unităţi mari de luptă.

Pentru executarea recrutărilor, a fost întrebuinţată, de cele

mai multe ori, forța și teroarea. In special, s'au înrolat lucrătorii, pe motivul, că guvernul luase măsura, de-a nu se da hrană decât celor depe front, și, a nu se ajută decât familiile celor mobilizați, carora le făceà toate înlesnirile de trai. Ordinul de mobilizare, publicat la 26 Iunie, și care prevedeà și înrolarea țăranilor, nu prea a dat rezultatul dorit de guvernul comunist, deoarece, cea mai mare parte din populația rurală erà contra cauzei comuniste. Totuși, datorită mijloacelor întrebuințate, comuniștii parvin, ca la sfârșitul primei jumătăți a lunii Iulie 1919, să dispună de-o armată destul de numeroasă, înzestrată cu un bun material de infanterie și o puternică artilerie (care cuprindeà și unități suficiente de artilerie grea de 150 m/m, 305 m/m. și chiar câtevà piese de 420 m/m.).

Această forță armată, după înfrângerea Ceho-Slovacilor, comuniștii au prezentat-o în fața populației ca o armată naționala, destinată a eliberà Ungaria.

Că ne vor atacà Ungurii, nu ne-am îndoit o clipă. Credința aceasta se sprijinia pe: activitatea guvernului comunist, reorganizarea armatei, numeroase transporturi de trupe din interior spre est, deplasările de forțe depe celelalte fronturi și dirijarea lor în regiunile Tokay și Szolnok (Schița No. 8 C), incursiunile și atacurile zilnice ale trupelor ungurești depe linia Tisei, precum și informațiunile obținute (după cari, Ungurii urmau să înceapă atacul contra noastră în noaptea de 19/20 Iulie), etc.; toate acestea trădau intenția inamicului de-a ne atacà.

In prima jumătate a lunii Iulie, aceste intențiuni încep a se manifestà fățiș; astfel:

1. In cursul perioadei dela 1—15 Iulie, atitudinea provocatoare și agresivă a trupelor maghiare se accentuează aproape pe întreg frontul, atât prin activitatea artileriei, care în sectorul Szolnok ia caracterul unui bombardament de-o intensitate deosebită, cât, mai ales, prin încercări de trecere și dese incursiuni în sectorul de nord (regiunea Tokay), ca și în cel de sud (regiunile Tisza-Roff, Fegyvernek, Tisza-Nagy-Rev, Tisza-Uj, Tisza-Sas, etc.). Dintre aceste încercări de trecere, sunt de remarcat, în special, următoarele:

a) Incercarea de trecere din noaptea de 2/3 Iulie, în regiunea Timar (nord Tokay), în timp ce unitățile inamice din regiunea sud Tokay acționau demonstrativ în fața localității Tisza-Eszlar.

b) Incursiunea inamicului la sud de Szolnok, în dimineața zilei

de 5 Iulie, care a fost respinsă prin contra-atacurile trupelor noastre.

c) Repetatele atacuri din ziua de 7 Iulie ale trupelor inamice, în forţă de 3—4 companii, din regiunea Nagy-Körü, asupra poziţiilor noastre din sectorul Fegyvernek.

2. Marele cuartier general român interceptează, la data de 8 Iulie, o radiotelegramă, prin care guvernul maghiar comunică, că trupele române neefectuând încă retragerea hotărîtă, a reluat ostilităţile cu România.

Deci, prin această telegramă, Bela Kuhn comunica Antantei intenţiunile sale. Această îndrăzneală îşi are origina, în mare parte, în politica de tărăgănire a Antantei, în ceeace priveşte măsurile ce trebuiau luate, de multă vreme încă, pentru curmarea stării de lucruri din Ungaria.

Timp îndelungat, Conferinţa de pace a fost nehotărîtă, ce atitudine trebue să adopte faţă de Ungaria. Telegramele, ce sosiau în această privinţă, erau contradictorii şi reflectau clar aceasta nehotărîre. Acì se păreà, că Conferinţa ar fi decisă să recunoasca guvernul bolşevic, aci, o altă depeşă ne vesteà, că Conferinţa nu poate tratà cu Bela Kuhn, menţinând blocusul contra Ungariei. A fost vorba chiar de-o acţiune militară în stil mare împotriva Budapestei, acţiune despre care m'am ocupat mai sus, făcându-se o anchetă asupra mijloacelor, ce-ar necesità [1]).

Deabea când comuniştii trec la fapte, atacându-ne, devine evident adevărul, că singura soluţie pentru înlăturarea stării anarhice din Ungaria şi restabilirea ordinei aci, datorită de toată Europa, este intervenţia armată a aliaţilor şi ocuparea capitalei Ungariei, citadela nefastului regim comunist.

Din diferite consideraţiuni însă, această acţiune n'a avut loc nici de data aceasta, ea a fost înlocuită prin alte măsuri, la cari recurge Conferinţa de pace, măsuri cari sunt cuprinse într'o radiogramă din Lyon, cu data de 27 Iulie, prin care Consiliul suprem interaliat adresează o notă lui Bela Kuhn, cu următorul conţinut:

„Guvernele aliate şi asociate sunt foarte doritoare de-a în„cheià pacea cu poporul ungar şi de-a pune capăt stării de lu„cruri, care face imposibilă reconstituirea economică a Europei.

---

[1]) Ancheta a fost făcută chiar de Mareşalul Foch, în urma cererei Conferinţei dela Paris. Pentru această acţiune s'a considerat necesar minimum 200.000 luptători.

„centrale şi pune o piedică oricărei încercări de-a aprovizionà „populaţia. Este chiar o imposibilitate de-a încercà această opera, „mai înainte ca în Ungaria să fie un guvern reprezentând popo- „rul şi care să-şi execute ad-literam angajamentele lui, luate faţă „de guvernele asociate. Regimul lui Bela Kuhn nu răspunde nici „uneia din aceste condiţiuni; el nu numai că a rupt armistiţiul „semnat de Ungaria, dar, în momentul de faţă, atacă o putere amică „şi aliată. Se cuvine guvernelor aliate, de-a lua sub propria lor „răspundere măsurile, cari comportă acest aspect particular al „chestiunii. Dacă hrana şi proviziile trebuesc furnizate, dacă blo- „cusul trebue ridicat, dacă opera de refacere economică trebue să „fie reinstalată, apoi toate acestea nu vor puteà aveà fiinţă, decât „cu un guvern reprezentând poporul ungar, nu cu un guvern al „cărui autoritate s'a fondat pe teroare. Puterile asociate cred ne- „merit de-a adăoga, că orice ocupaţie străină a teritoriului ungar, „aşà după cum este definit prin Conferinţa de pace, va lua sfârşit, „de îndată ce Comandamentul suprem interaliat va socotì, că con- „diţiunile armistiţiului au fost executate într'un mod mulţumitor".

Se cere, cu alte cuvinte, în vederea tratativelor de pace, retragerea lui Bela Kuhn, cu care, în sfârşit, aliaţii s'au convins, cam târziu dealtfel, că nu se poate tratà şi discutà. In ce priveşte atacurile împotriva *statelor amice şi aliate,* nota dela Paris reprezintă un protest tardiv şi platonic. Tardiv, deoarece se produce, după ce România a bătut singură pe Unguri, cari o atacese, ameninţând astfel nu numai frontierele României, dar şi ordinea Europei centrale; platonic, fiindcă nota aliaţilor se mulţumeşte să constate numai faptul de-a ne fi atacat Ungurii, fără să anunţe măsurile pe cari ar fi trebuit să le ia, faţă de atitudinea lui Bela Kuhn.

Incât ne priveşte, după cum aveam credinţa, că Ungurii ne vor atacà, în aceiaşi măsură avem deplină siguranţă, că vom fi în stare singuri, prin noi înşine, nu numai să ne apărăm contra duşmanului, dar, că prin reacţiunea noastră vom ajunge la o isbândă deplină, care să aibă ca urmare stârpirea bolşevismului şi restabilirea liniştii în Europa centrală.

XVI. Organizarea armatei maghiare.

Din informaţiunile obţinute — şi cari au putut să fie controlate, după terminarea operaţiunilor, prin interogatoriile luate prizonierilor şi diferiţilor particulari — din documentele capturate, cât şi din alte surse, armata maghiară dispuneà, înainte de pronunţarea ofensivei, de 4 corpuri de armată (Schiţa No. 8 B):

Corpul 1 armată, cu reşedinţa la Czegled, erà compus din 3 divizii: Divizia II-a cu postul de comandă la Kis-Kun-Felegyhaza, Divizia VII-a în regiunea Szolnok şi Divizia VI-a în regiunea Nagy Körös-Czegled-Abony.

Corpul II armată, în formaţie la vest de Dunăre, cu postul de comandă la Siofoc, era compus din 4 brigade independente (dintre cari 3 de grăniceri) şi Divizia VIII-a (concentrată în regiunea Hajmasker, 160 km. de Budapesta). Cele 3 brigade de grăniceri supravegheau frontierele ceho-slovacă, austriacă şi jugoslavă.

Corpul III armată, cu postul de comandă la începutul operaţiunilor la Miskolcz şi apoi la Hatvan, erà compus din 2 divizii şi 2 brigade independente, total 3 divizii, şi anume: Divizia I-a în regiunea Miskolcz, Divizia V-a în regiunea Iasz Ladany-Ujszasz, iar cele 2 brigade independente, formate din lucrători şi Secui, în regiunea Tokay şi nord Tokay.

Corpul IV armată, cu postul de comandă la Budapesta, erà compus din 4 divizii (dintre cari 2 erau formate din lucrători metalurgişti din Budapesta) şi anume: Divizia IV-a pe frontul franco-sârb, în regiunea Kistelek; Divizia III-a pe frontul cehoslovac, în regiunea Retsag, dar care în timpul operaţiunilor a fost transportată pe frontul nostru; în fine, cele 2 divizii de lucrători în regiunea Budapesta (dintre cari a fost identificată Divizia IX-a de lucrători).

Se mai afla apoi, în regiunea Poroszlo-Tisa Babolna, Brigada 80 internaţională

In regiunea Tokay-Miskolcz se identificase, la sfârşitul lunii Iunie, *detaşamentul Kaschau* şi unităţi din aşa zisa *armata de fer;* însă, ştirile ulterioare, din ajunul ofensivei, n'au mai confirmat prezenţa acestor trupe în regiunea indicată. Probabil, că în urma mişcării contra-revoluţionare, ce-a avut loc către finele lunii Iunie, aceste forţe au fost luate din linia 1-a şi transportate în interiorul Ungariei, fiind înlocuite cu cele 2 brigade independente de lucrători şi Secui, cari au fost menţionate mai sus, ca intrând în constituirea Corpului III armată, precum şi cu un detasament denumit *Szanto,* de tăria unei divizii, care s'a semnalat în regiunea Tokay, la începutul lunii Iulie.

Organizarea diviziilor erà următoarea:

Infanteria. Două brigade, a câte 2 regimente fiecare, regimentul constituit pe 3 batalioane, fiecare batalion compus din 3 companii de infanterie şi 1 de mitraliere a 8 piese; în plus, fiecare regiment erà prevăzut cu o companie de asalt, o companie pionieri şi o companie telefonişti. Efectivul stabilit pentru un batalion erà de: 30 ofiţeri, 500 trupă, 8 mitraliere, 4 bucătării, 4 trasuri hrană şi 4 chesoane. La stat-majorul regimentului se găseau 100 căruţe.

Artileria. O brigadă de artilerie a 2 regimente, fiecare regiment constituit din 6 baterii, din care 2 de 8 c/m., 3 de 10 c/m. şi 1 de 15 c m.

Trupe speciale şi servicii. O companie pionieri, o companie telegrafie, un escadron cavalerie divizionară, o companie stat-major, brutării de campanie, tren de muniţiuni şi tren de alimente.

In realitate, această organizare a existat mai mult pe hârtie, întrucât, diviziile, la data începerii ofensivei, difereau foarte mult unele de altele ca organizare. Adevărata stare de lucruri, în ceeace priveşte organizarea armatei maghiare, erà următoarea:

a) Nu toate diviziile aveau 2 brigade de infanterie, adică 4 regimente. Divizia VII-a, dela Szolnok, aveà numai 3 regimente. Cum această divizie erà în linia 1-a, Comandamentul suprem ungar a luat dispoziţiuni, să i se complecteze regimentele, ataşându-i-se operativ Regimentul 101 dela Divizia VI-a, ce erà în linia 2-a.

b) Regimentele de infanterie nu erau toate organizate pe 3 batalioane; unele aveau numai 2 şi chiar 1 batalion. Aşà, Divizia

VIII-a, care se află la vest de Dunăre, în regiunea Hajmasker, aveà 1 regiment pe 3 batalioane, 2 pe 2 batalioane şi 1 pe 1 batalion. Divizia I-a, dela Miskolcz, aveà 1 regiment pe 2 batalioane, celelalte pe 3 batalioane.

c) Fiecare divizie dispuneà de 2 categorii de unităţi de infanterie: unităţi de formaţie veche şi unităţi de formaţie nouă, de nuanţa comunistă (regimente de gardă roşie şi batalioane de lucrători).

d) Artileria nu erà deopotrivă repartizată pe divizii; în general, s'a dat artilerie numai la unităţile depe front, mai multa şi mai puternică în punctele mai importante. Diviziile depe Tisa aveau fiecare câte o brigadă de artilerie. Organizarea acestor brigade însă varià dela o divizie la alta, atât ca număr de baterii şi de piese, cât şi din punctul de vedere al calibrului.

In regiunea Szolnok, pe frontul Diviziei VII-a, care erà în linia 1-a şi care aveà misiunea de-a trece cea dintâi Tisa la Szolnok, pe unde se hotărîse a se da lovitura principală, Comandamentul suprem maghiar a concentrat întreaga artilerie a Diviziilor VI-a şi VII-a, 20 baterii, cari au fost întărite, mai pe urmă, şi cu artileria Diviziilor V-a şi VIII-a, în total 40 baterii.

Artileria celorlalte divizii, cari nu erau pe front, sau cari fiind pe front, erau destinate pentru misiuni mai puţin importante, erà mai slabă; aşà: Divizia V-a aveà o brigadă de artilerie a 2 regimente, a 4 baterii, a 2—3 piese. Divizia III-a, care în ajunul operaţiunilor erà în curs de transport de pe frontul ceho-slovac pe frontul Tisei, spre Szolnok, şi care lăsase o parte din trupe pe acel front, nu aveà decât 3 baterii (2 de câmp de 8 cm. şi 1 de obuziere de 10 cm.). Divizia IV-a, care ţineà frontul spre Sârbi, aveà numai un regiment de 4 baterii tunuri de 8 cm. şi obuziere de 10 cm. Divizia II-a, depe frontul Csongrad-Mindszent, pe Tisa, aveà aproximativ 14 baterii, de 2—3 piese, de tunuri de câmp de 8 cm şi obuziere de 10 cm.; aceste baterii erau adunate dela unităţile din interior (Divizia VIII-a şi brigadele de grăniceri).

e) Brigadele de grăniceri erau constituite pe 5—6 batalioane fiecare.

f) Companiile de asalt, prevăzute în organizarea regimentelor de infanterie, n'au existat în realitate.

g) Companiile de telefonişti şi pionieri aveau efective reduse şi au funcţionat ca plotoane.

h) Corpurile de armată aveau la dispoziţia lor, ca trupe neindivizionate, un număr de batalioane de gardă roşie.

i) Aviaţia formà o direcţie superioară, pe lângă Comandamentul suprem. Ea urmà să fie organizată pe companii, câte una de corp de armată, a 8 aparate. De fapt însă, nu s'a ţinut seamă de proectul de organizare, ci, s'a căutat, ca faţă de personalul şi aparatele disponibile, să se organizeze companii, cari au fost repartizate apoi grupurilor operative superioare, în număr mai mare la grupul de atac dela Szolnok, căruia i s'a repartizat 2 companii (una cu 6 aeroplane de luptă şi alta cu 2 aparate de recunoaştere).

j) Efectivele variau dela o unitate la alta. In general, unităţile depe front aveau efectivele mai mari, pe când cele din interior aveau efectivele mai scăzute, din cauza dezertărilor şi a neprezentării rezerviştilor chemaţi la mobilizare.

Efectivele companiilor diviziilor depe front variau între 80—160 oameni (efectivele Diviziei I-a Miskolcz şi Diviziei VII-a Szolnok erau cele mai complecte, având între 150—160 oameni).

După informaţiuni de încredere, efectivul total al armatei roşii ungare, în ajunul ofensivei, se ridicà aproximativ, la:

160—175 batalioane cu un efectiv de 80.000—90.000 arme şi 127 companii mitraliere cu 964 piese.

90 baterii de artilerie (30 baterii de câmp de 80 m.m., cu 112 piese; 37 baterii de obuziere de 100 m.m., cu 148 piese; 7 baterii de munte de 60 m.m., cu 29 piese; 15 baterii grele de 150 m.m., cu 34 piese; în fine, 1 baterie a 4 piese de 305 m.m.); în total, 327 guri de foc.

10 escadroane, cu un efectiv total de 1340 săbii.

9 trenuri blindate.

13 companii pionieri.

10 companii aviaţie (40 aparate), dar cari n'au putut fi toate întrebuinţate.

In aceste efective intră şi unităţile ce erau în formaţiune, în regiunea Budapesta şi la vest de Dunăre.

Cea mai mare parte a acestor forţe au fost concentrate pe frontul român şi anume: Divizia I-a, II-a, V-a, VI-a şi VII-a, Divizia III-a adusă depe frontul ceho-slovac şi Divizia IV-a depe frontul sârb; iar în urma desfăşurării defavorabile a ofensivei, a fost transportată, cu direcţia Szolnok, şi Divizia VIII-a, dela vest de Dunăre. Aşà dar, am avut în faţa noastră 8 divizii, afară de cele 2 brigade independente de Secui şi detaşamentul Szanto din regiunea Poroszlo. Totalul forţelor ridicate contra noastră se urcă

deci, aproximativ, la 100 batalioane cu un efectiv de 50.000 arme, 800 mitraliere, 10 escadroane (1340 săbii), 60 baterii de toate calibrele și 9 trenuri blindate.

La numărul de baterii de mai sus trebue adăogată și artileria Diviziei III-a (5 baterii), care a fost repartizată Diviziei I-a, precum și 4 baterii ale Diviziei VIII-a, cari, după informațiuni, ar fi fost transportate în regiunea Czegled-Szolnok.

k) Atât unitățile de infanterie, cât și cele de artilerie, fiind lipsite de trenuri de luptă, se aprovizionau cu munițiuni dela divizii, cari erau prevăzute cu câte un tren de munițiuni. Aprovizionarea se făceà deci cu calea ferată, pe baza cererii corpurilor.

Existà un depozit central de munițiuni la Csepel (sud Budapesta), unde erà și o fabrică de munițiuni, și care fabricà munițiuni de infanterie și artilerie; cantitatea de munițiuni a fost însă sporită, în urma capturării dela Ceho-Slovaci, la Kaschau, a unui mare depozit de munițiuni.

l) In principiu, hrana se procurà prin rechiziții. Fiecare divizie aveà însă un tren de alimente, cu care se transportau subsistențele dela depozitele corpurilor de armată și apoi erau distribuite corpurilor.

După operațiunile contra Ceho-Slovacilor, guvernul comunist se convinse pe deplin, că rezultatul dezastros, în ce privește instrucția și disciplina în armată, se datorește, în cea mai mare parte, procedeului întrebuințat până atunci pentru alegerea și numirea ofițerilor comandanți de unități.

Pentru restabilirea disciplinii și autorității ofițerilor în rândurile armatei, au fost înlăturate vechile procedee bolșevice, luându-se măsurile următoare:

— Desființarea comisarilor poporului depe lângă comandanții diferitelor unități de trupă.

— Ofițerii primiau comanda de unități numai în urma unui examin în fața unei comisii militare; prin aceasta votul sovietului soldățesc a fost suprimat.

— S'au redat ofițerilor semnele distinctive ale gradelor corespunzătoare, semne cari nu se puteau purtà însă decât pe front.

— S'au reînființat pedepsele disciplinare în armată și s'au pedepsit unitățile cari au încercat fraternizări, retrăgându-se depe front și demobilizându-le, ca nedemne.

Este de remarcat, că deși au fost desființați comisarii poporului

pe lângă unităţile de trupă, au fost menţinuţi însă la comandamentele mari de armată şi corpuri de armată.

Astfel:

Comandamentul general al armatei, dela Gödölö, erà sub ordinele mecanicului [1]) Landler Jeno, care a înlocuit pe Böhm, cu câtevà zile înainte de începerea operaţiilor.

Comandamentul Corpului I armată se aflà sub ordinele profesorului Vago.

.Comandamentul Corpului II armată se găseà sub ordinele ziaristului Pogany.

Corpul III armată erà sub ordinele lui Bokany.

In fine, în fruntea Corpului IV armată erà ferarul Haubrich.

Acestia erau ajutaţi în conducerea comandamentelor respective de ofiţeri superiori, militari de carieră, cari îndepliniau funcţiunea de şefi de stat-major.

La comandamentele de divizii erau însă numai ofiţeri de cariera (coloneli, sau locotenenţi-coloneli).

Din toate forţele destinate a luptà contra noastră s'au format 3 grupuri operative de divizii, puse sub comanda corpurilor de armată, comandamente cari se aflau în regiunea, unde erà concentrat fiecare grup.

După declaraţiile ofiţerilor prizonieri, cât şi din modul cum au luptat contra noastră, diviziile cele mai disciplinate şi mai bine instruite erau acele depe frontul românesc, între cari se pot cità: Divizia din regiunea Tokay, Diviziile VI-a şi VII-a din regiunea Csongrad-Mindszent, apoi unităţile de Secui, cari îşi fac apariţia cu începere dela 2 Iulie, în sectorul Tokay, şi cari au manifestat dela început o evidentă superioritate în organizare, disciplină şi moral, faţă de detaşamentul Kaschau, pe cale l-au înlocuit.

Unităţile din interior însă, în special cele 2 divizii de lucrători ale Corpului IV de armată din Budapesta, în cari spiritul bolşevic erà adânc înrădăcinat, lăsau foarte mult de dorit din punct de vedere al instrucţiei şi disciplinii.

Deşi unităţile depe front erau cele mai disciplinate, totuşi, spiritul bolşevic existà în toată armata, fapt care a avut ca rezultat desmembrarea fulgerătoare a armatei, în faţa contraofensivei noastre, tocmai atunci, când situaţia impuneà mai mari sacrificii.

Informaţiunile cele mai bune le căpătau Ungurii prin Comitetul central comunist din Viena, apoi dela diferiţii negustori cari căla-

[1]) Unii afirmă, ca Landler era de profesiune avocat.

toriau din România în Ungaria, prin aeroplane şi, în fine, dela prizonieri.

Prin aceste mijloace, Ungurii erau informaţi, că în întreaga Transilvanie sunt 5 divizii, dintre cari, Divizia XVIII-a pe frontul Tisei dela Abad-Szalok spre sud, Divizia XVI-a tot pe frontul Tisei dela Abad-Szalok spre nord, o divizie la Arad, una la Oradia Mari şi una în Ardeal.

Deşi bănuiau, că în realitate sunt mai multe trupe în Ardeal, comandanţii însă nu arătau aceasta trupei, pentru a nu le scădeà moralul; din contra, ei spuneau oamenilor, că celelalte divizii româneşti sunt în vechiul regat şi în Dobrogea, unde e gata să isbucnească revoluţia, precum şi în Basarabia, unde se aşteaptă intrarea Ruşilor. Pentru încurajarea Secuilor, li se spuneà, că în Secuime (ţinuturile Trei-scaune, Ciuc, Odorheiu) sunt lupte între Români şi Secui.

Prizonierii români erau forţaţi a dà declaraţii falşe, în sensul, că numai siliţi de preoţi şi învăţători vin la mobilizare. Aceste declaraţiuni falşe erau tipărite apoi în culoare roşie vizibilă şi afişate, pentru a fi cetite de trupă.

Se mai afişau ordonanţele de chemare ale Consiliului dirigent, la care adăogau, că în cutare şi în cutare ţinut oamenii n'au răspuns la chemare şi s'au dedat la revolte.

Soldaţii făcuţi prizonieri erau bine trataţi, şi supuşi la şcoală de bolşevism. Prin aceasta, comandamentele ungare urmăriau consimţirea soldaţilor prizonieri de-a se înrolà în armata roşie. Datorită acestui procedeu, a luat naştere Brigada 80-a internaţională.

In rezumat, Comandamentul suprem ungar n'a putut să deà o organizaţie omogenă tuturor unităţilor cari compuneau armata roşie. S'a silit atunci a da o organizaţie mai omogenă şi mai complectă unităţilor depe frontul Tisei, unităţi cari aveau efectivele mai numeroase.

In ultimul timp, atât artileria, cât şi aviaţia inamică, au făcut mari progrese, atât din punct de vedere cantitativ, cât şi calitativ. De asemenea: Comandamentul armatei roşii a dat toată importanţa trenurilor blindate, ceeace a făcut, ca numărul acestor trenuri să fie sporit pânăla 9, iar armarea lor a fost perfecţionata.

S'a căutat, în fine, a se îmbunătăţì instrucţia, disciplina şi moralul trupelor.

XVII. Gruparea forțelor ungare în vederea acțiunii ofensive.

Odată armata organizată, după cum s'a arătat mai sus, comuniștii au socotit, că este momentul propice de-a ne atacà, întrucât din partea Ceho-Slovacilor erau asigurați prin armistițiul încheiat, iar de frontul franco-sârb nu se îngrijiau, fiind convinși, că din această parte nu se va produce nici o acțiune contra lor.

Masurile luate de Comandamentul armatei roșii, în vederea acțiunii lor ofensive, au fost aflate la timp, prin diferite mijloace ale serviciului de informațiuni, precum și prin documentele găsite asupra dezertorilor inamici și a prizonierilor, astfel, că înainte de pronunțarea atacului, s'a putut stabilì aproape exact intențiunile inamicului și gruparea forțelor.

Concentrarea forțelor inamice s'a făcut în zonele Kecskemet—Czegled—Szolnok și Csongrad—Mindszent pentru sectorul de sud, iar în zona Tokay pentru sectorul de nord.

Gruparea forțelor, înaintea producerii atacului, a fost următoarea (Schița No. 8 B).

In sectorul de sud 5 divizii, cu centrul de greutate Szolnok (Divizia II-a și VII-a pe Tisa, în linia 1-a; Divizia IV-a în linia 2-a, în regiunea Kistelek; Diviziile VI-a și V-a la vest de Szolnok).

In sectorul de nord 1 divizie, 2 brigade independente și mai multe detașamente, cu centrul de greutate în regiunea Tokay (Brigada 80-a internațională, Regimentul 39 de infanterie, detașamentul Szanto, Brigadele 2-a și 3-a, în linia 1-a; iar Divizia 1-a, ca rezervă a sectorului, în regiunea Miskolcz).

Pentru executarea planului de campanie hotărît, Comandamentul suprem maghiar a constituit din toate aceste forțe 3 grupuri de divizii (Schița No. 8 C.): 2 grupuri secundare (unul puter-

nic în sectorul de nord, în regiunea Tokay, şi altul mai slab, în sectorul de sud, în regiunea Csongrad—Mindszent) şi un grup principal, însărcinat cu acţiunea hotărâtoare, în regiunea Szolnok.

Grupul secundar de nord, din regiunea Tokay, erà constituit din următoarele forţe, grupate astfel:

Brigadele 2-a şi 3-a independente de Secui şi lucrători, în regiunea Kiraly Helmcz (frontiera ceho-slovacă)—Tokay.

Detaşamentul Szanto şi Regimentul 39 în regiunea Tokay şi sud Tokay.

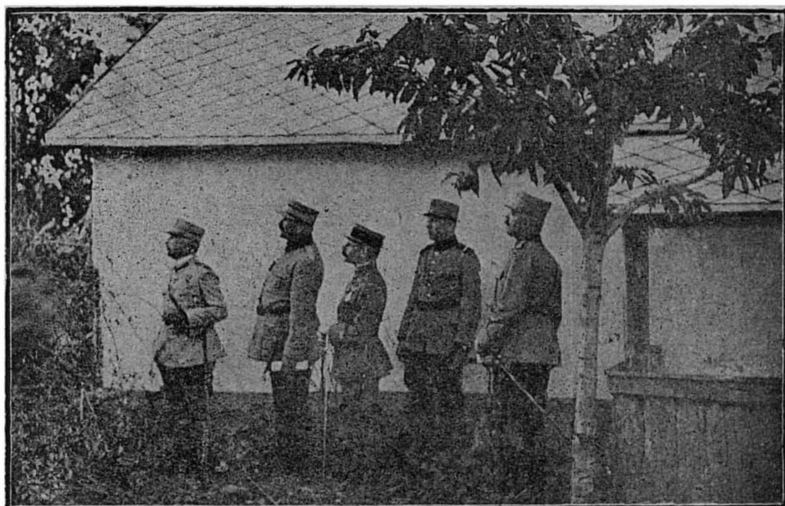

Figura 7.
Inspectarea sectorului Szolnok.

In rezerva grupului Divizia I-a, în regiunea Miskolcz.

Grupul principal (central), din regiunea Szolnok, erà constituit din 3 divizii:

Divizia VII-a, în regiunea Szolnok,

Divizia V-a, în regiunea Iasz Ladany—Ujszasz şi

Divizia VI-a, în regiunea Abony.

Toate aceste 3 divizii au fost concentrate în ajunul acţiunii în regiunea Szolnok, pe unde urmau să execute trecerea Tisei.

Rezerva grupului din centru a fost constituită din o jumătate din Divizia III-a, adusă la Czegled depe frontul ceho-slovac.

Legătura între grupul de nord şi cel central erà făcută de către Brigada 80-a internaţională, grupată în regiunea Poroszlo.

Grupul de sud, constituit din Divizia II-a, grupata în regiunea nord Csongrad—sud Mindszent.

In ce priveşte rezerva acestui grup, Comandamentul suprem maghiar intenţionà să întrebuinţeze Divizia IV-a, care a fost concentrata în regiunea Kistelek, în spatele Diviziei II-a, pe frontul franco-sârb, dacă situaţia depe acest front va permite şi daca nevoile operative vor cere.

Rezerva generală a armatei a fost constituită din a doua jumătate a Diviziei III-a (adusă depe frontul ceho-slovac) şi un regiment de husari, în regiunea Czegled-Abobny.

Efectivul total al armatei roşii ungare, care a acţionat contra noastră, este cel arătat la capitolul organizării forţelor ungureşti şi anume: 100 batalioane, 800 mitraliere, 10 escadroane, 60 baterii şi 9 trenuri blindate.

In privinţa conducerii operaţiilor, grupul de nord a fost pus sub ordinele Corpului III armată, dela Hatvan; iar celelalte două grupuri sub ordinele Corpului I armată, dela Czegled.

XVIII. Planul de companie al comandamentului suprem maghiar.

Dupa informațiunile obținute dela ofițerii prizonieri, din modul desfașurarii acțiunii, precum și din conținutul unui ordin de operații al Diviziei II-a inamice, din regiunea Csongrad-Mindszent, gasit la un ofițer ce s'a predat, planul de campanie al Comandamentului suprem maghiar, pare, a fi fost, în linii generale, urmatorul:

a) Trecerea Tisei în dimineața zilei de 20 Iulie, ora 3, executata simultan de către toate cele 3 grupuri, în punctele Tokay, Szolnok, Csongrad și Mindszent.

b) Stabilirea capetelor de pod la est de Tisa, în fața acestor puncte, pânăla trecerea peste Tisa a tuturor forțelor grupurilor.

c) Continuarea ofensivei, pentru a atinge linia Satmar—Careii Mari, Oradia Mare, cu următoarele obiective și misiuni:

1. Grupul de nord, după ce va respinge forțele de acoperire și va executà trecerea Tisei în regiunea Tokay, aveà însărcinarea de-a ocupà nodul de comunicații Nyiregyhaza și orașul Debrețin, după care, toate forțele grupului trebuiau să se îndrepte spre Careii-Mari.

Brigada 80-a executând trecerea la Poroszlo, aveà aceiași direcție de înaintare (Debrețin—Careii Mari), căutând a face legatura cu trupele grupului din centru.

2. Grupul din centru (Diviziile V-a, VI-a și VII-a) trebuià sa pronunțe atacul principal la Szolnok și după trecerea Tisei, sa înainteze cu:

Divizia VI-a în direcția Karczag,
Divizia V-a către Turkeve și
Divizia VII-a spre Mezö Tur—Gyoma.

După ocuparea acestei linii, aceste 3 divizii urmau să înainteze concentric, cu obiectiv Oradia-Mare.

3. Divizia II-a trebuià să forţeze trecerea Tisei la Csongrad, cu majoritatea forţelor (3 regimente de infanterie şi aproape întreaga artilerie), iar cu al 4-lea regiment şi o baterie de artilerie urmà să execute trecerea Tisei pela sud, în dreptul localităţii Mindszent, sub protecţia capetelor de pod, ce trebuiau să se facă de către primele unităţi, după ocuparea localităţilor Szentes şi Mindszent, depe malul stâng al Tisei.

Figura 8.
Inspectarea capului de pod dela Tokay.

După ocuparea primelor obiective (Hodmezö Vasarhely şi Oroshaza), Divizia II-a trebuià să continue ofensiva pe 2 coloane, în direcţiile Arad şi Bekescsaba.

Misiunea acestei divizii erà, de-a asigurà dreapta grupului din centru.

Intenţiunile guvernului comunist (care urmărià, după cum am arătat, consolidarea în interior şi mărirea prestigiului în afară) erau, ca prin această ofensivă să se reocupe şesul din stânga Tisei, înainte de strângerea recoltei, spre a asigurà hrana populaţiei din interiorul Ungariei şi, mai ales, a armatei roşii, care suportà mari lipsuri, din cauza sleirii depozitelor, iar, în al doilea rând, după informaţiuni precise, se urmărià chiar cucerirea Ardéalului.

XIX. Gruparea forțelor românești.

S'a arătat mai sus, că datorită informațiunilor obținute prin diferite mijloace, precum și atitudinii adversarului, din ce în ce mai agresivă, Comandamentul român a putut stabilì cu multa precisiune și din vreme intențiunea inamicului de-a ne atacà și chiar data începerii atacului.

Față de această intențiune, Comandamentul trupelor din Transilvania a menținut gruparea existentă a forțelor, întrucât această grupare, atât ca dispozitiv de acoperire, cât și ca eșalonare în adâncime, corespundeà în totul cerințelor (dată fiind întinderea frontului ocupat), cât și distribbuției căilor de comunicație pe teritoriul ocupat.

Această grupare, care a fost păstrată în toată perioada dela 1 Maiu (ajungerea trupelor noastre pe Tisa) și pânăla 20 Iulie (începutul ofensivei ungare), erà următoarea:

Intregul front al Tisei, dela gura Someșului și pânăla gura Mureșului, erà împărțit în 2 sectoare de acoperire:

1. Sectorul de nord, dela gura Someșului și pânăla localitatea Abad-Szalok (pe Tisa de mijloc), erà ocupat de Grupul de nord, sub comanda Generalului Mihăescu, constituit din:

Divizia XVI-a ardeleană, întărită cu Brigada 12-a artilèrie[1]), în acoperire pe Tisa.

Divizia II-a de vânători în rezerva grupului, în regiunea Nyiregyhaza-Debrețin.

Detașamentul General Olteanu (Brigada 5-a de roșiori, 6

[1]) In perioada dela 1 Maiu—20 Iulie, brigadele de artilerie, aparținând organic Diviziilor XVI-a și XVIII-a ardelene, terminându-și organizarea, au fost transportate la diviziile respective, înlocuind Brigadele 11-a și 12-a din regat, cari au rămas atașate însă susmenționatelor divizii, pentru operațiunile din cursul lunii Iulie.

baterii de munte, 6 companii ardelene din batalioanele de etapă Cloşca şi Crişan şi 1 companie de grăniceri) în acoperire pe frontiera de nord, dela gura Someşului, spre est, pânăla vârful Stog.

Dreapta Grupului de nord fiind acoperită de armata ceho-slovacă (care, după încheierea armistiţiului cu Ungurii şi stabilirea liniei de despărţire între noi şi trupele ceho-slovace, ocupase toată regiunea dela nord de Tisa, între Csap şi Tisza—Ujlak, făcând legătură cu trupele Diviziei XVI-a la Csap), menţinerea Detaşamentului General Olteanu n'a mai fost necesară. Ca atare, acest detaşament a fost desfiinţat chiar dela începutul ofensivei maghiare, iar majoritatea forţelor ce-l compuneau (Brigada 5-a roşiori şi bateriile de munte), au fost întrebuinţate în operaţiunile depe Tisa.

Pentru serviciul de pază şi control, pe linia de despărţire între trupele noastre şi ceho-slovace, în locul Detaşamentului General Olteanu s'a constituit un alt detaşament, de un efectiv mult mai redus.

Totalul forţelor Grupului de nord (Diviziile XVI-a, II-a de vânători şi Brigada 5-a de roşiori) se ridică la: 22 batalioane, 24 baterii şi 12 escadroane (număr în care intră şi cavaleria divizionară a Diviziei XVI-a).

2. Sectorul de sud, dela Abad-Szalok pânăla gura Mureşului, erà ocupat de Grupul de sud, sub comanda Generalului Holban Ştefan, format din 2 divizii:

Divizia XVIII-a ardeleană, întărită cu Brigada 11-a de artilerie, în acoperire, făcând legătură la dreapta cu Divizia XVI-a, iar la stânga cu trupele franceze din regiunea Seghedin.

Divizia I-a de vânători în rezerva grupului, în regiunea Bekescsaba.

Efectivul total al forţelor Grupului de sud se ridică la: 22 batalioane, 24 baterii şi 4 escadroane.

3. Rezerva generală a Comandamentului trupelor din Transilvania erà constituită din 4 divizii (2 infanterie şi 2 cavalerie) şi anume:

Divizia I-a în regiunea Careii Mari—Er. Mihalyfalva. Aceasta divizie a fost transportată în Transilvania în prima jumătate a lunii Iunie.

Divizia VI-a în regiunea Berettyo Ujfalu—Oradia Mare—Salonta Mare (Nagy Szalonta).

Divizia II-a de cavalerie în regiunea Hajdu Hadhaz—Debreţin —Nyir Adony—Balkany.

Divizia I a de cavalerie în regiunea Szeghalom—Veszto—Sarkad.

Totalul forțelor rezervei generale a Comandamentului trupelor din Transilvania, la data de 19 Iulie, se ridică la: 24 batalioane, 42 escadroane și $23^1/_2$ baterii artilerie.

Afară de unitățile mari organice enumerate mai sus (6 divizii și 2 divizii de cavalerie), armata de operațiuni din Transilvania mai dispunea de următoarele unități neindivizionate și trupe speciale:

Figura 9.
M. S. Regele în inspecția frontului de vest.

a) 7 baterii de munte, cari intrau în compunerea Detașamentului General Olteanu și cari au fost repartizate pentru operațiuni diferitelor grupuri operative.

b) Diferite guri de foc de câmp:

2 baterii autotunuri, a 4 piese de 76,2 m.m.

1 baterie pe platforme de cale ferată, a 4 piese de 57 m.m.

2 piese de 75 m.m. pe platforme de cale ferată.

1 tren blindat cu 2 piese de 75 m.m. și 1 tren blindat cu o singură piesă de 53 m.m.

1 baterie pe platforme de cale ferată, de 75 m.m.

Inainte de începerea operaţiunilor, această artilerie erà repartizată astfel:

Câte o baterie de autotunuri şi 1 tren blindat la dispoziţia fiecărui grup; în plus, o piesă de 75 m.m., pe platforme de cale ferată, la Grupul de nord.

Restul artileriei erà la dispoziţia Comandamentului trupelor din Transilvania.

c) Grupul 5 aviaţie, compus din 3 escadrile, dintre cari 2 au fost repartizate grupurilor de acoperire.

d) 2 companii de pontonieri de râuri, iar în timpul operaţiunilor au fost sporite la 6 (4 de fluvii).

e) 4 secţii proectoare (2 repartizate la trupele de acoperire).

f) Un grup de motomitraliere.

Afară de armata de operaţiuni, dislocată în zona de operaţiuni, Comandamentul trupelor din Transilvania mai dispuneà în interiorul zonei de supraveghere, pentru menţinerea ordinei, de Regimentul 7 de infanterie, Regimentul 97 de infanterie şi 4 batalioane de etapă.

In scopul, ca diviziile din rezerva armatei să fie disponibile în întregime pentru operaţiuni, Marele cuartier general a pus sub ordinele Comandamentului trupelor din Transilvania, după cerere, întreaga infanterie a Diviziilor XX-a şi XXI-a ardelene, pentru a fi întrebuinţată pentru asigurarea spatelui armatei de operaţiuni.

Pânăla data de 19 Iulie, regimentele de infanterie ale acestor 2 divizii au fost transportate pe zona de operaţiuni, repartizându-se, pentru instrucţie, astfel:

O brigadă din Divizia XX-a la Divizia II-a de vânători şi a 2-a brigadă la Divizia I-a.

O brigadă din Divizia XXI-a la Divizia I-a de vânători şi a 2-a brigadă la Divizia VI-a.

La data de 22 Iulie, aceste 2 divizii au trecut în întregime sub ordinele Comandamentului trupelor din Transilvania, transportându-se pe zona de operaţiuni şi artileria lor organică: a Diviziei XX-a la Careii Mari, iar a Diviziei XXI-a la Arad.

Această artilerie neavând însă organizarea complectă, n'a fost întrebuinţată în operaţiuni.

Totalul forţelor armatei de operaţiuni, în ajunul ofensivei ungare, se ridică deci la:

8 divizii infanterie: Diviziile I-a şi II-a de vânători, Diviziile I-a şi VI-a, Diviziile ardelene XVI-a, XVIII-a, XX-a şi XXI-a (aceste 2 din urmă compuse numai din regimentele de infanterie).

2 divizii de cavalerie.

Unitățile neindivizionate arătate mai sus.

Efectivul total al acestor forțe se ridică la: 92 batalioane, 58 escadroane, $80^1/_2$ baterii (dintre cari 54 baterii de câmp, $17^1/_2$ baterii de obuziere, 7 baterii de munte, 2 baterii autotunuri, 2 trenuri blindate, exceptând posturile de artilerie antiaeriană, dislocate în interiorul Ardealului, pentru ocrotirea centrelor mai importante).

In ajunul contraofensivei noastre, armata de operațiuni a fost întărită cu:

a) Divizia II-a, care fiind destinată pentru ocuparea Banatului, a început transporturile din Oltenia, la data de 21 Iulie.

Cum însă nevoile operative au reclamat întrebuințarea acestei divizii pe front, ea a fost transportată la început în regiunea Arad, pentru complectarea cailor, și apoi concentrată cu calea ferată în regiunea Kunhegyes, la data de 29 Iulie, formând rezerva armatei de operațiuni [1]).

b) Divizia VII-a, cerută de Comandamentul trupelor din Transilvania înainte de pronunțarea ofensivei inamice. Această divizie a fost adusă din nordul Moldovei și concentrată în regiunea Madaras.

c) Regimentul de vânători de munte și Regimentele 7 și 8 de vânători. Primul a terminat transporturile în regiunea Madaras în ajunul contraofensivei; iar ultimele 2 regimente au sosit pe zona de operațiuni după trecerea armatei peste Tisa, fiind re-

---

[1]) In vederea transportării Diviziei II-a din Oltenia în Banat, s'a intervenit pe lângă Comandamentul sârbesc, prin mijlocirea Comandamentului francez, ca să admită trecere transporturilor numitei divizii pe linia Vârciorova-Temișoara (adică, pe teritoriul ce ne fusese cedat de Conferința dela Paris și care, prin urmare, ne aparținea, deși fusese ocupat anterior de trupele sârbești), dar am fost refuzați, ceeace ne-a silit, sa dirijăm numitele transporturi prin Râmnicul Vâlcei. Mai târziu, Comandamentul sârbesc a revenit asupra refuzului său, dar, demnitatea nu ne-a îngaduit să mai profităm de această bunăvoință tardivă a aliatului nostru, care n'a voit să înțeleagă la timp sprijinul de bună camaraderie ce-i solicitasem (mai cu seamă, că porțiunea din Banat, ce ni se cedase, urma să fie ocupată de noi peste 4—5 zile), în momentul când armata română erà atacată de vrăjmașul comun de eri.

Asupra acestei atitudini a Comandamentului sârbesc prefer să nu insist mai mult.

partizate, în timpul înaintarei la vest de Tisa, câte unul la cele 2 divizii de vânători.

Tot în cursul operaţiunilor, pânala pronunţarea contraofensivei noastre, au fost transportate din interiorul vechiului regat şi puse la dispoziţia Comandamentului trupelor din Transilvania, următoarele unităţi şi trupe speciale:

2 Divizioane de artilerie grea de 120 m.m, a 2 baterii fiecare,
2 Baterii de obuziere de 155 m.m.,
2 Baterii de artilerie de munte,
1 Companie de aerostaţie (un balon) şi
4 Companii de fluvii.

Unităţile de artilerie grea şi de munte au fost cerute de Comandamentul trupelor din Transilvania cu mult înainte de pronunţarea ofensivei maghiare, fiind nevoe:

a) A se face faţă artileriei grele inamice, care să semnalase în ultimul timp, şi a căreia acţiune devenià din zi în zi mai intensă.

b) A se întrebuinţà, în lipsa unei artilerii uşoare de mic calibru, unităţile de artilerie de munte, cari se puteau transportà mai lesne pe terenurile nisipoase din preajma Tisei, pentru a putea face faţă deselor incursiuni inamice.

Aceste unităţi de artilerie, afară de cele 2 baterii grele de 155 m.m., n'au fost întrebuinţate de loc în operaţiuni, nedispunând de animalele de tracţiune necesare.

In total, forţele armatei de operaţiuni, la sfârşitul lunii Iulie, în ajunul începerii contraofensivei, se ridicau la: 119 batalioane, $98^{1}/_{2}$ baterii (66 de câmp, $21^{1}/_{2}$ obuziere, 7 de munte, 2 grele de 155 m.m. şi 2 baterii autotunuri) cu un total de 392 guri de foc şi 60 escadroane.

In acest efectiv nu s'a contat Regimentele 7 şi 8 de vânători, cari au sosit pe zonă la sfârşitul operaţiunilor, şi cele 2 divizioane de artilerie grea, cât şi cele 2 baterii de munte, cari n'au fost întrebuinţate în operaţiuni.

Organizarea armatei Comandamentului trupelor din Transilvania erà acea stabilită la începutul operaţiunilonr; ea a fost aratată mai sus.

In rezumat, această organizare erà urmatoarea:

1. Fiecare divizie erà compusă din:

a) 2 Brigade de infanterie, a 2 regimente (total 4 regimente). Fiecare regiment pe 3 batalioane. Fiecare batalion a 3 companii de infanterie şi 1 de mitraliere a 8 piese. Fiecare companie

de infanterie erà prevăzută cu 6 puşti-mitraliere. Efectivul unei companii varià între 100—120 oameni.

b) Una brigadă de artilerie, constituită dintr'un regiment de artilerie de câmp a 6 baterii şi 1 diviziọn de obuziere a 2 baterii.

Artileria de câmp aveà calibrul de 75 m.m., afară de aceea a Diviziilor XVI-a şi XVIII-a ardelene, care erà de 76,2 m.m. Obuzierele aveau calibre diferite (majoritatea erà de 105 m.m., iar restul de 114,3 m.m., 120 m.m., 121,9 m.m., şi 155 m.m.).

c) Un escadron divizionar, exceptând Diviziile XVI-a şi XVIII-a ardelene şi Diviziile I-a şi II-a de vânători, cari aveau câte un divizion de cavalerie divizionară a 2 escadroane.

d) Un batalion de pionieri, compus din 2 companii de pionieri şi 2 secţii de telegrafie, iar unele aveau numai 1 companie de pionieri. Batalionul de pionieri al Diviziei VI-a a mobilizat, dela început, şi 1 secţie de poduri uşoare. Pentru celelalte batalioane, secţiile de poduri au fost mobilizate şi trimise în timpul operaţiunilor şi chiar după terminarea operaţiunilor.

e) Servicii: 1 ambulanţă divizionară, 1 brutărie campanie şi 1 secţie autocamioane.

2. Fiecare divizie de cavalerie erà compusă din 2 brigade de rosiori, 1 divizion de artilerie călăreaţă şi 1 companie de ciclişti, iar Divizia II-a de cavalerie mai aveà şi 1 grup de motomitraliere.

3. Aviaţia erà prevăzută cu aparate de recunoaştere, bambardament şi de luptă.

4. Artileria de munte aveà calibrele 75 m.m., şi 76,2 m.m., iar artileria antiaeriană cuprindeà piese de 53 m.m., 75 m.m. şi 76,2 m.m.

XX. Privire generală asupra situației inamicului și a noastră, în ajunul ofensivei.

Comparând datele relative la efectivele, organizarea și gruparea forțelor inamice, cari au fost concentrate pe frontul român, cu acele ale armatei noastre din Transilvania, în ajunul ofensivei maghiare (20 Iulie), rezultă următoarele:

1. Forța combativă a infanteriei erà aproape egală.

In privința artileriei, noi întreceam cu 10—15 numărul de baterii, de cari dispuneà armata inamică. Prin aducerea însă a artileriei Diviziei III-a depe frontul ceho-slovac și a Diviziei VIII-a dela vest de Dunăre, inamicul parvenise, să egaleze aproape numarul bateriilor de artilerie, cu acele de cari dispuneam noi. Dar, dacă numărul bateriilor noastre de câmp erà mai mare, în schimb, adversarul dispuneà de un număr îndoit de baterii de obuziere, precum și de o numeroasă artilerie grea (15 baterii), față de cele 2 baterii ale noastre de 155 m.m. Cele 2 divizioane de artilerie grea de 120 m.m. (6 baterii), transportate în Transilvania în timpul operațiunilor, n'au fost întrebuințate în perioada contraofensivei, rămânând în spatele armatei, pentru a-și complectà animalele de tracțiune. Puține câte erau, noi însă contam foarte mult pe ele.

Inamicul mai dispuneà de 9 trenuri blindate, în timp ce noi nu aveam decât 2 trenuri; noi aveam însă 2 baterii de autotunuri, cari au adus foloase reale în timpul acțiunii.

In ceeace privește forța combativă a cavaleriei, eram mult superiori, dispunând de 58 escadroane cu aproape 12.000 săbii, față de 10 escadroane cu 1345 săbii, pe cari le aveà adversarul.

2. Superioritatea noastră mare față de adversar constă însă în:

a) Organizarea omogenă a unităților mari și mici.

b) Prevederea lor cu toate serviciile necesare.

c) Instrucția și disciplina trupelor noastre (cari au uimit lumea întreagă, în timpurile de restriște din Moldova, din vara anului 1917, când, bolșevismul armatei ruse, alături de perseverența dușmanului puternic care ne stăteà în față, ne amenință cu pierderea și a ultimului petec de pământ rămas neocupat) s'a confirmat încă odată de data aceasta, în fața pericolului bolșevismului din Europa centrală.

d) Incadrarea unităților noastre, corespunzătoare unei solide armate naționale, conștientă de misiunea sa, și care erà în deplină opoziție cu încadrarea armatei comuniste ungară (asemănătoare cu aceea a unei armate de mercenari), la care, comandanții de corpuri de armată erau persoane civile, iar în capul unităților se găsiau partizani de ai comunismului, în general, oameni fără pregătirea technică și sufletească necesară.

3. In ce privește gruparea forțelor noastre, hotărâtă prin planul de apărare al Comandamentului trupelor din Transilvania, este de remarcat, că din punctul de vedere al apărării, situația noastra strategică erà foarte avantajoasă, având frontul acoperit cu un obstacol puternic de valoarea Tisei, iar flancurile sprijinite de armatele aliate, ceho-slovacă și franco-sârbă; în schimb, aveam de apărat un front cu o lungime de 300 km., dela Csap la Gura Mureșului.

Față de această întindere mare a frontului și față de forțele disponibile, Comandamentul trupelor din Transilvania, în scopul de-a para în bune condițiuni un eventual atac al inamicului, a luat dispozitivul de grupare eșalonată în adâncime, care în linii generale a constat:

a) Intr'o perdea de acoperire, compusă din 2 divizii, fiecare având un sector de 150 km. (corespunzător Grupului de nord și cel de sud), susținute fiind de alte 2 divizii, în rezervă, câte una de fiecare sector, cari erau dispuse către mijlocul sectorului și în raport cu rățeaua căilor ferate, încât să se poată face față imediat tuturor eventualităților de atac din cuprinsul sectorului.

b) Dispunerea rezervelor strategice înapoia și către mijlocul dispozitivului de acoperire și pe rățeaua de căi ferate, pentru a face posibilă întrebuințarea repede a acestor rezerve, după impre-

jurări, fie în sectoarele de grup, fie în spaţiul dintre grupurile de acoperire.

Modul de gruparea forţelor în dispozitivul de acoperire, cât şi dispunerea rezervei strategice în regiunea centrală, dealungul căei ferate Careii Mari—Oradia Mare, din care plecau numeroase ramificaţiuni divergente spre front, au asigurat libertatea de acţiune a Comandamentului trupelor din Transilvania, care a putut, în acest chip, să reacţioneze în cele mai bune condiţiuni, în timpul şi pe punctul voit. •

Tot în acest scop, s'au luat măsuri, ca în staţiile principale, din interiorul zonelor de concentrare ale diviziilor din rezerva grupurilor, cât şi din rezerva strategică, să fie adunat din vreme un număr de garnituri (trenuri) de rezervă, necesare transportului repede al unităţilor, acolo unde nevoia operativă va cere.

XXI. Desfăşurarea acţiunii.

Concentrarea şi gruparea forţelor fiind terminată, către 17 ale lunei Iulie, inamicul a început pregătirea atacului, prin trageri de distrugeri, recunoaşteri de aeroplane, aducerea materialului pentru construcţia podurilor, etc.

Este de remarcat, că pentru pregătirea atacului, inamicul a întrebuinţat artileria în masă, aducând aproape toate piesele din interior, inclusiv artileria Diviziei VIII-a dela vest de Dunăre, şi concentrându-le în regiunile, unde trebuiau să se producă atacurile principale. Astfel, la Szolnok s'au semnalat dela începutul acţiunii 100 guri de foc, iar la Tokay peste 50.

In perioada preparaţiei, recunoaşterile au fost executate, în regiunea Szolnok, de câte 8—15 aparate, zilnic.

In dimineaţa zilei de 20 Iulie, la ora 3, după un puternic bombardament de artilerie de toate calibrele, ofensiva inamică se deslanţueşte pe tot frontul, atacul principal pronunţându-se, conform planului, în regiunea Szolnok (cu 3 divizii), simultan cu atacurile secundare din regiunea Tokay (executat de 1 divizie şi 2 brigade independente) şi cele din regiunea Csongrad—Mindszent (unde a atacat Divizia II-a inamică). Numai Brigada 80, dela Poroszlo, a atacat cu 2 zile mai târziu.

La nord, în regiunea Tokay, până la ora 8.30, inamicul a reuşit sa treacă pe stânga Tisei—pe la Szabolcs (nord Tokay) şi Tokay—2 regimente din Brigadele independente 2 şi 3, sub protecţia carora a trecut şi restul acestor brigade, ocupând localităţile Timar, Rakamaz şi Tisza Eszlar, pe linia cărora s'a constituit un cap de pod, pentru asigurarea trecerii celorlalte forţe şi a artileriei; iar mai la sud, unităţi din Regimentul 39 şi Brigada 80-a internaţională au ocupat localităţile Tisza-Bö, Tisza Dob şi Tisza Dada.

Forțele inamice trecute pela Tisza-Bö, Tisza Dob și Tisza Dada fiind contraatacate puternic, au fost asvârlite cu mari pierderi peste Tisa, lăsând în mâinile noastre 130 prizonieri, iar localitățile au fost reocupate de trupele noastre. In același timp, Grupul de nord ia dispozițiuni de-a contraatacà trupele inamice din capul de pod Szabolcs—Rakamaz—Tisza Eszlar, cu rezervele de subsector din Divizia XVI-a pela sud, în direcția Tisza Eszlar, și cu Brigada 3-a de vânători (Regimentele 2 și 3) pela nord, în direcția Szabolcs, în care scop, această brigadă a fost deplasată dela Nyiregyhaza la Balsa.

In regiunea centrală Szolnok, la ora 3, după un puternic bombardament de artilerie, executat cu 100 guri de foc de toate calibrele, o brigadă de infanterie din Divizia VII-a și 2 baterii de artilerie reușind să treacă Tisa, a atacat cu înverșunare posturile de acoperire ale Regimentului 91 de infanterie (Divizia XVIII-a), ocupând linia Tisza Sajol (est și sud Szolnok), pe care a format un cap de pod, sub protecția căruia a trecut restul Diviziei VII-a și Divizia VI-a.

Trupele noastre de acoperire din acest sector, compuse din Regimentul 91 de infanterie, întărit cu o parte din Regimentul 92 de infanterie (Brigada 46 de infanterie din Divizia XVIII-a), s'au retras și au ocupat o linie vest și sud Török—Szt—Miklos.

La sud, în regiunea Csongrad—Mindszent, Divizia II-a inamică atacând pe frontul celor 2 poduri dela Szentes și în dreptul localității Mindszent, a reușit să respingă posturile noastre înaintate ale Regimentelor 89 și 90 (Brigada 45-a din Divizia XVIII-a). Prin contraatacuri puternice, trupele noastre și-au reluat pozițiile.

După un puternic bombardament de artilerie, în special de artilerie grea, inamicul a atacat din nou în sectorul gura Crișului. Toate încercările sale au rămas însă zădarnice, căci trupele noastre și-au menținut pozițiile, precum și cele 2 poduri dela Szentes; numai la sud, în regiunea Mindszent, inamicul a putut să se mențină și să ocupe localitatea Hodmezö—Vasarhely. Pentru reocuparea acestei localități, cât și pentru respingerea peste Tisa a forțelor inamice din sectorul dela sud de gura Crișului până la gura Mureșului, în regiunea Szentes—Mindszent, Grupul de sud ia dispozițiuni pentru concentrarea Brigadei 1-a de vânători (Regimentele 1 și 5 de vânători) la Oroshaza.

Astfel, în prima zi de ofensivă, inamicul, cu toată forța covârșitoare și înverșunarea atacurilor, n'a putut să înainteze decât câțivà

km., şi, aceasta numai în regiunile Tokay şi Szolnok, reuşind să menţină în aceste puncte mici capete de pod, precum şi localitatea Hodmezö—Vasarhely.

In faţa superiorităţii zdrobitoare a inamicului, posturile de acoperire ale Diviziilor XVI-a şi XVIII-a s'au retras, luptând pas cu pas, conform planului stabilit de Comandamentul trupelor din Transilvania pentru apărarea pe Tisa, apărare care, pentru a se puteà face în bune condiţiuni faţă de întinderea mare a frontului (aproximativ 300 km. dela Csap până la gura Mureşului), impuneà formarea unei perdele de acoperire eşalonată în adâncime (Diviziile XVI-a şi XVIII-a), pânăla rezerva grupurilor inclusiv (Diviziile I-a şi II-a de vânători).

Aşà dar, în conformitate cu planul stabilit pentru apărare, răţeaua de acoperire, în special Diviziile XVI-a şi XVIII-a, şi-au îndeplinit în întregime datoria încă din prima zi, ele având misiunea, ca:

a) Prin elementele înaintate, să informeze Comandamentul trupelor din Transilvania asupra punctului în care inamicul atacă cu fortele principale, tăria lui şi direcţiunile de atac ale coloanelor sale.

b) Prin manevra judicioasă a rezervelor proprii şi prin contraatacuri, să respingă atacurile secundare, sau demonstraţiunile inamice.

Din modul cum inamicul a început şi desvoltat acţiunea ofensivă în cursul primei zile, Comandamentul trupelor din Transilvania luminându-se pe deplin, că inamicul atacă cu un grup principal din direcţia Szolnok şi cu 2 grupuri secundare din direcţiile Tokay şi Csongrad—Mindszent, confirmându-se astfel toate informaţiunile anterioare asupra intenţiunilor lui de atac, se hotăraste a reacţionà, după următorul plan:

1. Contraatacarea şi respingerea forţelor inamice trecute în sectorul Grupului de nord, după care, forţele noastre din acest sector (Divizia XVI-a în acoperire dela Csap la Abad—Szalok şi Divizia 2-a de vânători ca rezervă) să se menţină în defensivă pe Tisa.

2. Grupul de sud să cedeze cu Divizia XVIII-a (din acoperire) terenul, luptând pas cu pas, căutând să stabilească cât mai exact fortele inamicului şi grupările lui, iar cu rezerva grupului (Divizia I-a de vânători) să intervină prin contraatacuri puternice, pentru a oprì înaintarea inamicului peste linia: vest Kis Ujszalas—

vest Mezö Tur—vest Oroshaza, atrăgând cât mai multe forţe inamice pe această linie.

3. Concentrarea rezervei generale a Comandamentului trupelor din Transilvania (Diviziile I-a şi VI-a şi Divizia II-a de cavalerie), până în seara zilei de 21 Iulie, în spaţiul dintre cele 2 grupuri (de nord şi de sud), în regiunea centrală Madaras—Karczag (Divizia II-a de cavalerie)—Kaba—Puspök Ladany (Divizia I-a) — Barand (Divizia VI-a), de unde se puteà face faţă atât în sectorul Grupului de nord, cât şi în sectorul Grupului de sud. Din acest mănunchiu de 3 divizii s'a constituit massa de manevră.

Divizia I-a de cavalerie a fost lăsată, deocamdată, pe zona ei, pentru a continuà cu complectarea cailor şi apoi a'i se da o întrebuinţare, în raport cu situaţia.

Executarea acestui plan ne-a condus pe deplin la scopul urmărit: mascarea acţiunii de manevră proectată, dând putinţa, ca massa de manevră să fie concentrată netulburată în regiunea arătată mai sus, asigurându-se astfel libertatea de acţiune a Comandamentului trupelor din Transilvania, în vederea întrebuinţarii acestei masse în timpul şi la locul dorit.

In dimineaţa zilei de 21 Iulie, acţiunea se continuă conform planului stabilit:

Grupul de nord începând contraatacurile, Regimentul 81 de infanterie, după lupte îndârjite, reocupă cu 1 companie localitatea Timar, iar cu alte 2 companii localitatea Rakamaz, pricinuind inamicului pierderi simţitoare şi capturând 70 prizonieri, 2 tunuri de câmp, 11 mitraliere şi numeros material de război.

In acelaş timp, Brigada 3-a de vânători (Regimentele 2 şi 3 de vânători) înaintând pela nord, în direcţia Szabolcs, reocupa cu Regimentul 3 de vânători localităţile Balsa şi Szabolcs.

In cursul aceleiaşi zile, inamicul, prin contraatacuri puternice susţinute de o numeroasă artilerie de toate calibrele, chiar şi 305, reuşeşte să reocupe localităţile Timar (cu 2 batalioane), Szabolcs (cu 3 batalioane) şi Rakamaz (cu 3 batalioane).

Trupele noastre, din cauza superiorităţii numerice a inamicului, şi, în special, din cauza bombardamentului eficace al artileriei, instalata pe Dealul Tokay, care domină tot malul stâng al Tisei, au fost nevoite să se retragă pe linia care trece dela nord la sud prin: Berczel (pe Tisa)—Szanto Halom—Roszasz psz—Tisa Eslar (pe Tisa), formând astfel un arc de cerc în faţa forţelor inamice din capul de pod dela Rakamaz. Această linie a fost întărită

cu noui forțe, în total 9 batalioane: 5 din Divizia XVI-a și 4 din Divizia II-a de vânători (întreaga Brigada 3-a de vânători, cu Regimentele 2 și 3 de vânători); iar Brigada 4-a de vânători este transportată la Nyiregyhaza, ca rezerva grupului.

Mai la sud, în sectorul Balmaz Ujvaros, neavând loc decât incursiuni de patrule, trupele Brigadei 42-a (Divizia XVI-a) continuă cu acoperirea pe Tisa.

Pe frontul Grupului de sud inamicul continuând înaintarea, atacă în regiunea Török—Szt—Miklos (cu Divizia VI-a) trupele Brigadei 46-a de infanterie (Regimentele 91 și 92) din Divizia XVIII-a, cari se retrag pe o linie la est și sud de Török—Szt—Miklos. In acelaș timp, Divizia VII-a inamică dirijându-se cu direcția generală Mezö Tur, atacă unitățile înaintate ale Regimentului 89 de infanterie (Brigada 45-a), cari se retrag spre Mezö Tur.

La sud, în regiunea Csongrod—Mindszent, Divizia II-a inamică reînoind atacurile, în cursul zilei de 21 Iulie, ocupă orașul Szentes, reușind să respingă micile fracțiuni din Regimentul 90 de infanterie (Brigada 45-a).

Astfel, conform planului stabilit, trupele Diviziei XVIII-a, din acoperirea Grupului de sud, cedează terenul, luptând pas cu pas, în timp ce rezerva grupului (Divizia I-a de vânători) este grupata, în vederea executării contraatacurilor, pentru a atrage cât mai multe forțe inamice în zona de acțiune a Grupului de sud. In acest scop, Comandamentul grupului de sud ia măsuri pentru concentrarea Brigadei 1-a de vânători (Regimentele 1 și 5 de vânători), până în ziua de 21 Iulie, la Oroshaza, cu misiunea de-a atacà, împreună cu Regimentul 90 de infanterie, forțele inamice ce-au trecut Tisa în regiunea Csongrod—Mindszent (Divizia II-a roșie), a le respinge peste Tisa și a curăți astfel de inamic toata zona cuprinsă între gura Crișului—gura Mureșului, în timp ce Brigada 2-a de vânători (Regimentele 4 și 6 de vânători) este dirijată în regiunea Gyoma—Devavania, gata a acționà în sectorul Diviziei XVIII-a, în direcțiile Turkeve și Mezö Tur.

Fața de presiunea puternică exercitată de inamic, în cursul zilei de 21 Iulie, atât asupra Grupului de nord, cât mai ales asupra Grupului de sud, pe frontul căruia inamicul își îndreaptă toate sforțările, Comandamentul trupelor din Transilvania, în vederea îndeplinirii întocmai a planului de acțiune, ia următoarele dispozițiuni:

1. Dacă nu va reuşì a respinge forţele inamice trecute la est de Tisa, Grupul de nord să se menţină, cu orice preţ, cu mijloacele ce are la dispoziţie, pe poziţia de rezistenţă pe care se găseşte (Berczel-Szanto Halom-Tisza Eszlar), pe timpul cât se va desfăşurà acţiunea principală dela Szolnok (5—6 zile). Pentru îndeplinirea acestei misiuni, se ataşează operativ Grupului de nord, în mod provizoriu, Brigada 49-a de infanterie din Divizia XX-a, ce se aflà la Nyiregyhaza, precum şi 2 baterii de munte [1]).

2. Grupul de sud este întărit cu:

a) Divizia I-a de cavalerie, din, care, din lipsă de cai, se formează un batalion de 1000 călăreţi pe jos, pe care Grupul de sud îl pune la dispoziţia Diviziei XVIII-a; iar Brigada 4-a de roşiori calare şi un divizion de artilerie călăreaţă, sunt transportate la Gyoma, la dispoziţia grupului; restul Diviziei I-a de cavalerie rămâne pe zonă, pentru a-şi complectà caii.

b) Regimentul 107 de infanterie, pentru întărirea Brigadei 1-a de vânători, din Divizia I-a de vânători, care aveà însărcinarea să atace şi sà respingă trupele inamice trecute în sectorul Csongrad—Mindszent.

Grupul de sud, întărit cu aceste noui forţe, trebuià, ca în sectorul Szolnok, prin manevre abile, să atragă cât mai multe forţe inamice în direcţia Mezö Tur-Turkeve şi chiar spre est de canalul Bereteu, căutând totodată să acopere concentrarea şi marşurile de apropiere ale Grupului de manevră; iar, după ce va curăţà complect zona dela sud de confluenţa Crişului cu Tisa de forţele inamice trecute pe stânga Tisei, să dirijeze Brigada 1-a din Divizia I-a de vânători către nord, pentru a luà parte la acţiunea principală dela Szolnok.

3. Grupul de manevră să lovească în flanc şi spate trupele inamice trecute la Szolnok, atacul executându-se cu toată energia, între Tisa şi canalul Bereteu, pentru a distruge în timpul cel mai scurt toate forţele duşmane, cari au trecut Tisa; în care scop, gru-

[1]) Brigada 49-a se gasea în rezerva armatei, pe aripa dreaptă, şi, potrivit ordinului de operaţiuni, nimeni n'o puteà întrebuinţa, fără aprobarea prealabilă a Comandamentului armatei.

Din cauza unei greşite concepţii asupra iniţiativei, această brigadă a fost utilizată însă fără cunoştinţa Comandamentului trupelor din Transilvania, care găsindu-se în faţa unui fapt împlinit, a aprobat ulterior ataşarea ei operativ şi în mod provizoriu pe lângă Grupul de nord, pânala noui dispoziţiuni.

pul urmează să înceapă marşurile de apropiere în cursul nopţii de 22/23 Iulie.

Divizia VI-a, din Grupul de manevră, este întărită cu Regimentul 99 de infanterie din Divizia XX-a.

In tendinţa de-a exploatà câştigul obţinut şi a aplicà planul de acţiune, trupele inamice continuă, în cursul zilei de 22 Iulie, a atacà cu înverşunare, căutând să lărgească şi să adâncească zonele ocupate pe malul stâng al Tisei.

Faţă de rezistenţa îndârjită a trupelor noastre de acoperire, inamicul aduce noui forţe, întărind Brigadele 2-a şi 3-a din capul de pod dela Rakamaz cu unităţi din Divizia I-a, iar Diviziile VI-a şi VII-a, din sectorul Szolnok, ce se găsiau angajate în întregime în luptă, la est de Tisa, sunt întărite cu Divizia V-a.

Prin întărirea trupelor din capul de pod Rakamaz, inamicul a urmărit să atragă în acest sector cât mai multe forţe de ale noastr, pentru a uşurà acţiunea principală dela Szolnok.

Pe de altă parte, tot în scopul de-a uşurà acţiunea trupelor trecute şi a întoarce rezistenţa trupelor noastre, Comandamentul trupelor ungare execută, în dimineaţa zilei de 22 Iulie, o noua trecere a Tisei, la Tisza-Füred, în sectorul de sud al Grupului de nord. Contraatacul, executat de 2 companii din Regimentul 84 de infanterie, reuşeşte să arunce înapoi, peste Tisa, fracţiunile inamice trecute prin acest punct.

In după ameaza zilei, inamicul atacând din nou, cu forţe superioare, din Brigada 80-a internaţională (Regimentele 26 şi 27) şi din Divizia III-a (unităţi aduse depe frontul ceho-slovac), reuşeşte să ocupe localitatea Tisza-Füred, iar trupele noastre se retrag pe linia Istvan Nyir—Felhalom tu. Faţă de această situaţie, Comandamentul trupelor din Transilvania ia dispoziţiuni pentru deplasarea Brigadei 4-a de vânători dela Nyiregyhaza spre Tisza—Füred, brigadă care împreună cu 2 batalioane din Regimentul 84 (din Divizia XVI-a) şi 6 baterii, formează un detaşament, însărcinat cu respingerea inamicului şi restabilirea situaţiei.

In acelaşi timp cu trecerea dela Tisza-Füred, alte forţe inamice trec Tisa mai la sud, pela Tisza—Szöllös şi Tisza—Roff, în sectorul de nord al Grupului de sud.

Regimentul 18 de vânători, Din Divizia XVIII-a, care se gaseà în acoperire în acest sector, a fost nevoit să-şi adune unităţile la Kunhegyes. Acì, atacat de forţe superioare, pela sud de trupele inamice cari ocupase Fegyvernek şi pela nord de forţele inamice

cari trecuseră Tisa la Tisza—Szöllös, a fost nevoit să se retragă la 4 km vest Madaras, pentru a evità pericolul unei înconjurări.

Prin retragerea Regimentului 18 de vânători, trupele inamice au atins cu primele elemente, în seara de 22 Iulie, linia localităţilor Kunhegyes—Kenderes.

In sectorul Szolnok, în faţa Diviziei XVIII-a, inamicul se mărgineşte, toată ziua de 22 Iulie, numai la acţiuni de recunoaştere cu mici detaşamente şi la bombardament de artilerie. Trupele noastre din acest sector (Divizia XVIII-a, Brigada 2-a de vânători, Brigada 4-a de roşiori şi Batalionul de 1000 călăreţi al Diviziei I-a de cavalerie) ocupă linia Madaras—vest Kis Ujszalas—vest Mezö Tur—Szarvas—Öcsöd—Kun Szt. Marton, făcând arc de cerc în faţa trupelor inamice.

Această atitudine a adversarului în sectorul Szolnok, în cursul zilei de 22 Iulie, se datoreşte, probabil, faptului, că, în urma contraatacurilor Diviziei I-a de vânători, inamicul bănuind, că pe acest front se desfăşoară acţiunea noastră principală, a crezut necesar, mai înainte de-a continuà operaţiunile cu grupul principal de forţe dela Szolnok, de-a se orientà. Presupunerea aceasta este confirmată şi de faptul trecerii Tisei în dreptul localităţilor Tisza—Roff şi Tisza—Szöllös, făcută de Comandamentul ungar, în scopul de-a întoarce rezistenţa noastră în sectorul Szolnok şi a uşurà astfel acţiunea trupelor proprii.

La sud, Brigada 1-a de vânători având misiunea, ca împreună cu unităţile Regimentului 90 de infanterie, din Divizia XVIII-a, să contraatace inamicul din regiunea Szentes—Mindszent—Hodmezö Vasarhely, înaintează dela Oroshaza pe 2 coloane:

Coloana de sud, compusă dintr'un batalion, o baterie şi un escadron, a ocupat, în noaptea de 21/22 Iulie, localitatea Hodmezö Vasarhely. Această coloană dirijându-se apoi spre Mindszent, a angajat, în cursul zilei de 22 Iulie, la marginea de sud a acestei localitaţi, o luptă crâncenă. Atacată de forţe superioare, coloana s'a retras la marginea de nord a satului Martely, pentru a-şi coordonà acţiunea cu aceea a coloanei de nord.

In acest scop, coloana de nord, compusă din 4 batalioane şi 4 baterii, a înaintat prin Derekegyhaza către Szegvar, pe care l-a ocupat, prin luptă, în seara zilei de 22 Iulie.

In cursul zilei de 23 Iulie, coloana dela Martely atacând localitatea Mindszent pela sud, iar coloana dela Szegvar pela nord,

după o scurtă luptă, trupele inamice sunt respinse, iar localitatea reocupată de vânători.

Alte forțe ale noastre, din Divizia XVIII-a, înaintând spre Szentes, au ocupat și această localitate.

Astfel, în seara zilei de 23 Iulie, forțele inamice, ce-au trecut pela Csongrad și Mindszent, au fost complect asvârlite peste Tisa, pe tot spațiul cuprins între gura Crișului și gura Mureșului.

In timp ce au loc aceste acțiuni la aripa stângă a Grupului de sud, inamicul continuă, în ziua de 23 Iulie, înaintarea în regiunea Szolnok, ajutat fiind și de trupele trecute la Tisza—Roff.

Divizia VI-a inamică, care ajunse cu primele elemente, în seara de 22 Iulie, în apropiere de Kis Ujszalas, începe, în dimineața de 23 Iulie, atacul acestei localități pela vest, în timp ce altă coloana în tărie, aproximativ, de 1 batalion și 1 baterie, înaintează din direcția Fagyvernek, pela nord-vest, iar a 3-a coloană inamică, în tărie de 2 batalioane, din trupele trecute în ziua precedentă pela Tisza — Roff, atacă localitatea Ujszalas pela nord, ajutată de focul a 3 baterii, instalate la marginea de vest a satului Kenderes.

Mai la sud, o altă coloană inamică din Divizia VII-a, tare, aproximativ, de 2 regimente și 3 baterii artilerie, înaintează și atacă localitatea Mezö Tur, în timp ce alte forțe inamice, din Divizia V-a, înaintează spre Turkeve.

După lupte crâncene, ce-au avut loc în după ameaza zilei de 23 Iulie, inamicul mult superior în număr, reușește să ocupe localitățile Kis Ujszalas, Turkeve și Mezö Tur.

Este de notat, că la Mezö Tur a luat parte la luptă și populația civilă maghiară, care a atacat mișelește, pela spate, trupele noastre, ca recunoștință pentru purtarea blândă, dreaptă și cinstita, care a avut-o ai noștri, față de această populație, timp de 3 luni.

Alte forțe inamice, dirijându-se spre sud, au încercat să atace la Szarvas și Öcsöd, însă au fost respinse cu pierderi sângeroase.

In urma ocupării localităților Kis Ujszalas, Turkeve și Mezö Tur, trupele noastre s'au retras pe stânga Bereteului.

Odată cu această retragere, trupele Grupului de sud își îndeplinesc în întregime misiunea, atrăgând majoritatea forțelor inamice pe linia Bereteului, în direcțiile Turkeve și Mezö Tur, inducând în eroare Comandamentul armatei maghiare, care, în fața rezistenței îndârjite a trupelor Diviziei XVIII-a și a contraatacurilor viguroase executate de Divizia I-a de vânători, crezând, că acțiu-

nea noastră principală are loc pe frontul Grupului de sud, a îndreptat toate sforțările în această parte.

După 3 zile dela începerea ofensivei inamice, prin acțiunile Grupurilor de sud și nord, Comandamentul trupelor din Transilvania își atinge pe deplin scopul urmărit: Grupul de manevră, acoperit de aceste acțiuni, se concentrează în liniște, până în seara de 22 Iulie, în regiunea ordonată (Madaras—Karczag—Kaba—Puspök Ladany—Baiand).

Situația nou creată, în cursul zilei de 22 Iulie, prin trecerea inamicului în regiunea Tisza—Füred, Tisza—Szöllös și Tisza—Roff și ocuparea liniei Kunhegyes—Kenderes, amenințând flancul drept și spatele grupului nostru de manevră, dădeà de sperat inamicului, ca va stânjenì acțiunea acestui grup; dar, Comandamentul trupelor din Transilvania se aștepta la această situație, și, pentru a o prevenì și a-i face față, a pus la dispoziția Grupului de manevră, din timp, Divizia II-a de cavalerie, pe flancul drept, iar, pe de altă parte, dupa cum se va arătà mai jos, măsurile luate atât la Grupul de nord, cât și la cel de manevră, au înlăturat complect și curând nazuințele inamicului.

In adevar, față de trecerea inamicului pela Tisza—Füred, Tisza—Szöllös și Tisza—Roff, cât și față de ocuparea localității Kis Ujszalas, Grupul de manevră, în scopul de a-și îndeplinì misiunea în cele mai bune condițiuni și a cădeà drept în flancul stâng și spatele trupelor inamice din fața Grupului de sud, a fost deplasat și si-a grupat forțele, în cursul zilei de 23 Iulie, mai la vest și anume:

Divizia I-a în zona Szilagy tu (est Madaras)—Mandoki tu.

Divizia VI-a cu Brigada 12-a la Karaczag și Brigada 11-a la Szt—Agoda—csd.

Divizia II-a de cavalerie rămâne la Madaras, acoperind flancul și spatele grupului.

Din această nouă zonă, Grupul de manevră reacționează spre sud, după următorul plan:

1. Regimentul 9 de roșiori, din Divizia II-a de cavalerie, întărit cu compania de cicliști și o baterie călăreață, trebuià să înainteze dela Madaras și să ocupe satele Tisza—Szt—Imre și Tisza—Igar, după care să coopereze cu trupele Grupului de nord, pentru reocuparea localității Tisza—Füred, atacând dela sud.

După respingerea inamicului dela Tisza—Füred, acest regiment trebuià să mențină localitățile Tisza—Szt—Imre și Tisza—Igar,

în scop de-a asigurà dreapta şi spatele Grupului de manevră în direcţia Tisza—Füred şi Abad—Szalok.

2. Divizia II-a de cavalerie, având misiunea de-a acoperì şi asigură aripa dreaptă a Grupului, să înainteze pela nord şi vest de satul Kunhegyes, căutând a tăià retragerea inamicului în acea parte şi a cooperà chiar la recucerirea localităţii Kunhegyes.

3. Regimentul 18 de vânători, din Divizia XVIII-a, aflat la Madaras, să atace Kunhegyes pela est.

4. Divizia I-a, însărcinată cu lovitura principală, să înainteze spre sud, între satele Kunhegyes şi Fegyvernek, având ca direcţie generală de înaintare gara Fagyvernek, cu misiunea de-a tăià linia de retragere a inamicului spre Szolnok.

5. Divizia VI-a să înainteze şi să atace cu Brigada 12-a satul Kis Ujszalas, iar Brigada 11-a, în rezerva generală a Grupului de manevră, să se ţină în spatele Diviziei I-a, astfel ca să poată interveni pe ambele flancuri. Această divizie formând (cu Brigada 12-a) pivotul întregei manevre, trebuià să aibă o acţiune cât mai energică şi să reziste tuturor atacurilor, în caz când inamicul, fiind superior, ar căutà să atace spre Karczag.

6. Să se ţină legătură strânsă între Divizia VI-a şi Grupul de sud (Divizia XVIII-a), prin escadronul divizionar al Diviziei VI-a.

In seara de 23 Iulie, toate trupele noastre sunt puse în situaţie de-a începe acţiunea de ansamblu, care trebuià să ne ducă la rezultatul final: zdrobirea forţelor inamice, cari au trecut la est de Tisa.

In rezumat, dispoziţiunile luate sunt următoarele:

a) Grupul de nord deplasează Regimentul 10 de vânători dela Debreţin, pentru a atacà şi respinge—împreună cu 2 batalioane din Regimentul 84 de infanterie şi în legătură cu Regimentul 9 de roşiori—trupele inamice dela Tisza-Füred. Aceste forţe, puse sub ordinele Comandantului Brigadei 4-a de vânători, au ocupat linia Istvan Nyir—Felhalom tu—Masza tu, în faţa localităţii Tisza—Füred.

b) Grupul de manevră, în dispozitivul arătat mai sus, erà gata a începe acţiunea.

c) Grupul de sud, care aveà misiunea de-a conlucrà deaproape cu Grupul de manevră, a-i înlesnì acţiunea, menţinând angajate cât mai multe forţe inamice, ia dispoziţiuni, în urma respingerii inamicului din regiunea Szentes—Mindszent, pentru o nouă grupare a forţelor, constituind 3 detaşamente:

Detaşamentul General Papp, format din unităţile Diviziei XVIII (Regimentele 91 şi 92 de infanterie), ce se aflau la est de Kis Ujszalas—Turkeve—Mezö Tur, Brigada 2-a de vânătnori (Regimentele 4 şi 6 de vânători) şi batalionul de 1000 călăreţi pe jos. din Divizia I-a de cavalerie, aveà misiunea de-a se menţine pe stânga Bereteului, desfăşurând o activitate neîntreruptă, în scopul de-a imobilizà pe inamic. Acest detaşament erà grupat în regiunea Gyoma—Endröd—Davavanya, cu elementele înaintate pe linia Bereteului.

Detaşamentele General Lecca, compus din Brigada 1-a de vânători (mai puţin 2 companii din Regimentul 1 de vânători, lasate în regiunea Szentes—Mindszent, pentru supravegherea acestui sector), 2 batalioane din Regimentul 90 de infanterie, 1 batalion din Regimentul 89 de infanterie şi Brigada 4-a de roşiori, grupat în regiunea Szarvas—Öcsöd—Kun Szt. Marton, aveà misiunea de-à ajutà acţiunea Grupului de manevră, printr'o acţiune îndreptată spre nord de Szarvas şi Öcsöd, astfel încât să cadă în flancul şi spatele inamicului.

Detaşamentul Colonel Pirici, compus din Regimentul 107 de infanterie, 2 companii din Regimentul 1 de vânători şi 1 batalion din Regimentul 89 de infanterie, grupat în regiunea vest Oroshaza, cu misiunea de-a interzice inamicului trecerea peste Tisa, în sectorul dela sud de gura Crişului pânăla gura Mureşului.

Acţiunea, în cursul zilei de 24 Iulie, decurge astfel:

In sectorul Grupului de nord, detaşamentul însărcinat cu respingerea inamicului ce trecuse Tisa şi ocupase localitatea Tisza—Füred, porneşte la atac pe 2 coloane: una, în tărie de 2 batalioane din Regimentul 84 de infanterie şi 2 baterii, înaintează pela nord de calea ferată; alta, compusă din Regimentul 10 de vânători şi 3 baterii de artilerie, înaintează pe şoseaua dela sud de calea ferata ce duce la Tisza—Füred.

Trupele inamice, în forţă de 3 batalioane din Regimentele 26 şi 27 şi 2 batalioane de lucrători (Brigada 80-a internaţională) rezistă cu îndârjire. După o luptă înverşunată de câtevà ore, rezistenţa inamicului este complect înfrântă, iar trupele lui se retrag în dezordine peste Tisa, lăsând în mâinile noastre 2 tunuri şi peste 500 prizonieri, afară de numeroase pierderi în morţi şi raniţi.

O încercare făcută de trupele inamiee dela Tisza—Szöllös şi Tisza—Igar, de-a venì în ajutorul celor dela Tisza—Füred, ata-

când flancul stâng al trupelor noastre, a eşuat complect, în urma unui contraatac energic, executat de câtevà plotoane de vânători.

Aceste trupe inamice, retrăgându-se în dezordine, de unde plecaseră, au căzut în mâinile Regimentului 9 de roşiori, care, înaintând dela Madaras, pentru a concurà la atacul localităţii Tisza—Füred, au ocupat localităţile Tisza—Szt—Imre şi Tisza—Szöllös.

Pe restul frontului, în special în sectorul Rakamaz, Grupul de nord execută numeroase recunoaşteri, în scopul de-a neliniştì pe inamic şi a-l imobilizà. Alte câtevà încercări parţiale de atac, executate de unităţi inamice, în forţă de 1—2 companii, au fost respinse cu pierderi de către posturile noastre. Astfel, în sectorul Grupului de nord, în seara de 24 Iulie, inamicul nu mai are pe stânga Tisei decât trupele din capul de pod dela Rakamaz; dar, şi în acest cap de pod, recunoaşterile noastre au stabilit, că inamicul dispune de forţe puţine şi că execută întăriri, fapt din care s'a dedus, că o parte din forţele duşmane din acest sector au fost retrase pentru altă destinaţie.

Faţă de această situaţie, Comandamentul trupelor din Transilvania, în scopul de-a împiedecà pe inamic să concentreze maximum de forţe în sectorul principal de atac Szolnok, ia dispoziţiuni, ca trupele Grupului de nord să aibă pe tot frontul o atitudine cu totul agresivă, executând chiar numeroase incursiuni la vest de Tisa, şi, dacă este posibil, chiar treceri cu caracter permanent. In acest scop, Grupul de nord este întărit cu Brigada 5-a de roşiori şi Regimentul 100 de infanterie din Divizia XX-a.

Prin aceste acţiuni ale Grupului de nord, se urmărià, a se asigurà şi mai mult libertatea de acţiune a Grupului de manevră.

Trecând la Grupul de manevră, acţiunea acestui grup, în ziua de 24 Iulie, s'a desfăşurat astfel:

Trupele grupului se pun în mişcare, spre obiectivele ordonate, la ora 4 dimineaţa:

— Regimentul 9 de roşiori, întărit cu Grupul de motomitraliere şi 1 baterie călăreaţă, înaintând dela Madaras, ocupă localităţile Tisza — Szt — Imre şi Tisza — Igar, acoperind astfel spatele şi dreapta Grupului de manevră în direcţiile Tisza—Füred şi Abad—Szalok.

— Brigada 2-a de roşiori, cu 2 baterii călăreţe, cu mişiunea de-a asigurà dreapta Grupului de manevră pe timpul acţiunii, înaintează şi ocupă localitatea Kunhegyes, împreună cu Regimentul 18 de vânători, după o scurtă luptă.

— Divizia I-a, înaintând din regiunea Szilagy tu—Mandoki tu, angajează lupta cu inamicul, care ocupă linia Polgar tu (10 km. nord-est Kenderes)—Kincstari nyr (12 km. est Kenderes).

După lupte îndârjite, inamicul înfrânt, se retrage în dezordine spre sud de Kenderes.

La dreapta, trupele Diviziei I-a (Regimentul 17 de infanterie) ocupă localitatea Fegyvernek.

Pentru noaptea de 24/25 Iulie, divizia se opreşte pe linia Fegyvernek—Kenderes.

— Brigada 12-a de infanterie, însărcinată cu atacul localităţei Kis Ujszalas, înaintând dela Karczag, angajează lupta cu inamicul ce ocupà linia lacurilor Keks Kerito—Czina Dereg. Inamicul fiind respins, brigada înaintează pânăla 3 km. est de Kis Ujszalas; dar, intervenind rezervele inamice, cari au atacat flancul stând al brigadei, trupele noastre au fost nevoite să se retragă pe linia lacurilor Keks Kerito—Czina Dereg.

In acest timp, trupele Grupului de sud, conform însărcinării ce aveau, se menţineau pe linia Bereteului, executând numeroase recunoaşteri ofensive în direcţiunile Turkeve şi Mezö Tur, precum şi spre nord de localităţile Szarvas, Öcsöd şi Kun—Szt—Marton, în scopul de-a imobilizà forţele inamice în această parte.

Către seară, artileria inamică a deschis un foc puternic asupra poziţiilor noastre depe stânga Bereteului şi asupra localităţei Gyoma, de care se apropiase un batalion inamic însoţit de 1 baterie. Reacţionând un batalion din Regimentul 4 de vânători şi 2 baterii, cari se aflau la nord-vest de Gyoma, batalionul şi bateria inamică s'au retras spre Mezö Tur.

In acest timp, un detaşament al nostru, compus din 1 batalion din Regimentul 4 de vânători, 300 călăreţi pe jos şi 1 baterie artilerie, care se găseà la 4 km. sud-vest de Turkeve, pe stânga Bereteului, a fost atacat de o coloană inamică, în forţă de 3 batalioane şi 3 baterii, care a înaintat dela Turkeve. După o luptă îndârjită, detaşamentul nostru reuşeşte a respinge coloana inamica peste Bereteu. Primind noui întăriri de infanterie şi artilerie, inamicul reià atacul, silind trupele noastre să se retragă spre Devavanya.

La sud, în sectorul Detaşamentului Colonel Pirici, 2 companii inamice, cari au reuşit să treacă Tisa şi să ocupe Szentes, au fost respinse peste Tisa cu mari pierderi.

In urma rezistenţei îndârjite opusă de inamic, în cursul zilei de

24 Iulie, atacului pronunţat de către Grupul de manevră, la nord-est de linia Kenderes—Kis Ujszalas, reeşià clar, că majoritatea forţelor inamice s'au concentrat pe frontul acestor localităţi, în timp ce, pe frontul Grupului de nord inamicul se menţineà în defensivă, mărginindu-se numai la atacuri parţiale de mici unităţi şi recunoaşteri ofensive, făcute în scopul evident de-a imobilizà forţele noastre pe acest front.

Comandamentul trupelor din Transilvania, în scopul de-a înlesnì executarea manevrei, ia următoarele măsuri pentru ziua de 25 Iulie.

1. Grupul de sud să atace cu toate forţele ce se găsesc înapoia Bereteului şi Crişului, între Öcsöd şi Turkeve, hotărând, de comun acord cu Grupul de manevră, direcţiunea de atac a detaşamentului General Lecca.

2. Concentrarea Diviziei II-a de vânători, până în seara de 25 Iulie, în regiunea Madaras—Karczag—Puspök Ladany, iar a Brigadei 5-a de roşiori la Puspök—Ladany, ambele la dispoziţia Comandamentului trupelor din Transilvania, pentru a fi întrebuinţate acolo, unde nevoia operativă va cere.

In cursul zilei de 25 Iulie intervin însă noui împrejurări, inerente războiului de mişcare, cari stânjenesc pentru un moment repeziciunea acţiunii de manevră, şi anume: Regimentul 17 de infanterie, dela aripa dreaptă a Diviziei I-a, care ocupase în seara de 24 Iulie satul Fegyvernek, a fost atacat în ziua de 25 Iulie de forţe superioare inamice, dinspre Szaparfalu. In acest timp, alte forţe inamice, în tărie aproximativ de 3000 oameni, trecând Tisa pela Tisza—Bö şi ameninţând spatele Grupului de manevră, Divizia I-a a fost silită să se retragă pânăla 3 km. est de Fegyvernek.

In urma contraatacurilor date cu o deosebită vitejie de către neîntrecuţii Mehedinţeni ai Regimentului 17 de infanterie, care pierde cu această ocazie aproape $1/2$ din efectiv, localitatea Fegyvernek este reocupată, iar prin intervenţia Brigadei 3-a de roşiori şi a rezervelor diviziei, inamicul (trecut la Tisza—Bö) este complect aruncat peste Tisa.

In acest timp localitatea Kis Ujszalas fiind atacată de Brigada 12-a de infanterie pela est şi de 1 batalion din Divizia I-a pela nord şi nord-vest, este ocupată de trupele noastre, iar inamicul s'a retras în debandadă, lăsând în stăpânirea noastră numeroşi prizonieri şi mari cantităţi de muniţiuni şi material de războiu.

După ocuparea localităţii Kis Ujszalas, Brigada 11-a de infan-

terie continuă urmărirea spre sud-vest, coordonându-şi acţiunea cu a Diviziei I-a.

Pentru noaptea de 25/26 Iulie, trupele Grupului de manevră se opresc pe linia sud Szaparfalu (Divizia I-a), 8 km. sud-vest Kis Ujszalas (Brigada 11-a din Divizia VI-a). Rezerva generală a grupului de manevră (Brigada 12-a de infanterie din Divizia VI-a şi Regimentul 99 de infanterie din Divizia XX-a), care a urmat la 6 km. înapoià centrului dispozitivului de înaintare al grupului, a fost dirijată prin Kenderes către Szaparfalu, pentru a participà adouazi la atacul localităţei Török—Szt—Miklos.

Pe când au loc aceste acţiuni la Grupul de manevră, Grupul de sud, care aveà însărcinarea să atace cu toate forţele din regiunea Öcsöd—Turkeve, pentru a ajutà acţiunea ofensivă a Grupului de manevră, a înaintat cu Detaşamentul General Papp în direcţiile Turkeve şi Mezö Tur, în scop de-a fixà pe inamic pe acest front şi a-i întârzià retragerea, în timp ce Detaşamentul General Lecca înaintează spre nord, din regiunea Öcsöd—Szarvas, spre a cădeà în spatele trupelor inamice.

Detaşamentul General Lecca înaintează pe 3 coloane:

— Coloana din stânga (1 regiment de cavalerie, 1 baterie călareaţă şi 1 batalion în căruţe) înaintează dela Öcsöd cu direcţia Szolnok.

— Coloana din centru (1 regiment de cavalerie, 2 baterii călareţe şi 1 batalion infanterie în căruţe), cu direcţia Török—Szt—Miklos.

— Coloana din dreapta (Regimentul 1 de vânători şi 3 baterii artilerie) atacă dela Szarvas spre nord, cu direcţia Mezö Tur.

Intreg Detaşamentul General Lecca a ajuns, în seara de 25 Iulie, la 10 km. sud-est de Török—Szt—Miklos, unde s'a oprit pe timpul nopţii.

Pentru acoperirea spatelui şi flancului stâng al detaşamentului s'a constituit 2 mici detaşamente mixte, cari să supravegheze sectorul Tisza Földvar—Kun Szt Marton.

In sectorul Grupului de nord, trupele noastre au executat recunoaşteri ofensive, susţinute de un foc viu de artilerie. Două atacuri încercate de inamic, în sectorul capului de pod Rakamaz, au fost respinse cu mari pierderi.

Regimentul 18 de vânători (Divizia XVIII-a), după înaintarea Grupului de manevră spre sud, a reocupat sectorul de acoperire Abad Szalok—Tisza Bö, respingând peste Tisa ultimele resturi de

fracţiuni inamice, cari au mai rămas izolate pe stânga Tisei, în acest sector.

In cursul zilei de 26 Iulie, trupele Grupului de manevră, în legătură cu trupele Grupului de sud, continuă urmărirea inamicului în direcţia Szolnok, căutând a-i taià linia de retragere.

Acţiunea decurge astfel:

Grupul de manevră înaintează cu Divizia I-a, întărită cu Brigada 12-a de infanterie (Divizia VI-a) şi Regimentul 99 de infanterie (Divizia XX-a), cu direcţia generală Török—Szt—Miklos, iar la stânga Diviziei I-a înaintează, cu aceiaşi direcţie generală, pela sud de Török—Szt—Miklos, Brigada 11-a de infanterie (Divizia VI-a), întărită cu Brigada 5-a de roşiori, care a fost deplasată dela Puspök—Ladany la Kis—Ujszalas, în scopul de-a acoperì stânga Diviziei VI-a, în timpul atacului localităţii Török—Szt—Miklos, şi a executà urmărirea, după respingerea inamicului.

Divizia II-a de cavalerie este menţinută în spatele dreptei întregului dispozitiv, în scopul de-a apărà dreapta şi spatele Grupului de manevră, cât şi a intervenì pentru urmărirea inamicului.

La ora 9,30, Divizia I-a ocupă localitatea Török—Szt—Miklos, iar restul trupelor continuă înaintarea spre direcţiile ordonate.

Pânăla ora 16, Grupul de manevră ajunge:

— Cu Divizia I-a, pe linia O Balla (pe Tisa, 8 km. nord Török—Szt—Miklos)—liziera de vest a satului Tisza Sajol.

— Cu Divizia VI-a (Brigada 11-a de infanterie), pe linia 96—sud Lederer (8 km. sud-vest de Török—Szt—Miklos), având la stânga Brigada 5-a de roşiori.

— Cu Brigada 12-a de infanterie (Divizia VI-a), la 4 km. înapoia aripii stângi a Diviziei I-a.

— Cu Divizia II-a de cavalerie, grupată cu o brigadă la Török—Szt—Miklos şi altă brigadă la Kenderes.

Divizia VI-a inamică, complect înfrântă, s'a retras în dezordine spre Szolnok, părăsind şi asvârlind enorme cantitaţi de muniţiuni şi material de război.

Divizia I-a, primind ordin să urmărească pe inamic, a atins pretutindeni Tisa, în sectorul O Balla (nord Szolnok)—Tenoy Altu (sud Szolnok).

Pe frontul Grupului de sud, Diviziile V-a şi VII-a inamice, din regiunea Turkeve—Mezö Tur—Szarvas, au început retragerea în grabă spre Szolnok, încă din dimineaţa zilei de 25, din cauza atacurilor de front executate de Detaşamentul General Papp, cât

şi din cauza înaintării energice a Detaşamentului General Lecca, în direcţia Török Szt Miklos—Szolnok, pe linia de retragere a inamicului.

In cursul zilei de 26 Iulie, Detaşamentele General Papp şi Lecca au continuat urmărirea inamicului (care s'a retras în capul de pod dela Szolnok) în strânsă legătură cu Grupul de manevră, asvârlind pe inamic pretutindeni dincolo de Tisa.

Pe frontul Grupului de nord, trupele noastre din regiunea Balsa —Berczel—Tisza Eszlar, în după ameaza zilei de 26 Iulie, pronunţă un atac contra inamicului din capul de pod Rakamaz. Atacul se produce pe 2 coloane: una pela nord, cu direcţia Balsa—Szabolcz; iar alta călare pe calea ferată Tokay—Rakamaz.

Inamicul rezistă cu îndârjire pânăla ora 10 seara, când, zdruncinat de atacurile viguroase ale trupelor noastre, se retrage în graba peste Tisa, lăsând în mâinile noastre mari cantităţi de muniţiuni şi mulţi prizonieri

Mai la sud, în dreptul localitaţii Tisza—Dob, posturile noastre resping un detaşament inamic, care încearcă să treacă Tisa, iar în dreptul localităţii Csege, câtevà fracţiuni de trupe de ale noastre executa o incursiune pe dreapta Tisei, la sud de Aroktö, capturând prizonieri.

Astfel, în urma luptelor aprige din zilele de 24, 25 şi 26 Iulie, ofensiva maghiara s'a năruit complect, transformându-se într'o retragere echivalentă cu cea mai pronunţată panică.

Timp de 7 zile, duşmanul s'a svârcolit în lupte crâncene şi neîntrerupte, pentru atingerea năzuinţelor sale, dar, s'a lovit de zidul format de piepturile bravelor trupe ale Grupurilor de nord şi sud, în timp ce Grupul de manevră s'a năpustit ca o vijelie asupra flancului şi spatelui inamicului, dându-i lovitura de moarte. Timp de 7 zile, valurile duşmane au trecut peste mormintele eroilor noştri, cazuti la Tisa în luptele din Aprilie, pentru dobândirea drepturilor noastre sfinte naţionale. Aceste morminte au rămas şi vor formà pururea o strajă neclintită în tot lungul Tisei, fiind mărturia cea mai vie, ca până acolo ţine Românismul.

In aceste mari zile de glorie, trupele noastre au suferit serioase pierderi, între cari cităm pe acea a bravului Colonel Tomoroveanu Victor, Comandantul Brigadei 2-a de infanterie (Divizia I-a), cazut în fruntea trupelor sale, la atacul înverşunat din ziua de 25 Iulie, din regiunea Fegyvernek.

In ceeace priveşte pierderile adversarului, în oameni şi material,

au fost atât de ridicate, încât, după 7 zile de luptă, descurajarea a luat aşà proporţii, că mişcarea lui de retragere s'a transformat în adevărată fugă.

Strălucitele fapte de arme ale vitejilor noştri ostaşi, în frunte cu comandanţii lor, reese din următoarea telegramă şi ordin de zi ale Comandamentului trupelor din Transilvania, date cu ocazia respingerii ofensivei ungare:

* * *

MAJESTĂŢII SALE REGELUI.

Trupele noastre, cari vegheau pe ţărmul stâng al Tisei, au fost atacate de inamic pe tot frontul, în dimineaţa zilei de 20 Iulie a.c.

Vrăjmaşul fiind bine utilat, a reuşit să împingă perdeaua noastră de acoperire pe toată întinderea frontului, să execute o trecere în massă în regiunea Szolnok şi să înainteze în direcţiunea Szolnok—Debreţin—Oradia Mare, pe o adâncime de 50 km.

Duşmanul fiind însă pretutindeni manevrat energic şi la timp, după lupte crâncene şi neîntrerupte de 7 zile, bravele noastre trupe au reuşit să-l arunce pe dreapta Tisei, în tot lungul frontului, în complectă debandadă.

Mândre, că au ştiut să-şi îndeplinească încă odată datoria faţă de Neam, Ţară şi Tron, bravele trupe ale frontului de vest îşi îndreaptă gândul cu dragoste şi supunere către Tron şi într'un singur glas strigă:

Să trăiască M. S. Regele, Comandantul de căpetenie!

Să trăiască M. S. Regina, îngerul protector al celor în suferinţă!

Să trăiască A. S R. Principele Moştenitor şi Toate Vlăstarele Dinastiei!

Comandantul trupelor din Transilvania
General Mărdărescu.

* * *

Ordin de zi No. 53, din 27 Iulie 1919.

Strajă fiind pe ţărmul stâng al Tisei, pentru a apără vatra strămoşească şi pentru a asigură viaţa, cinstea şi avutul întregei populaţiuni din regiunile ocupate de voi, fără deosebire de neam şi

de credință, inamicul trecând Tisa, s'a năpustit asupra voastră, atacându-vă furios în tot lungul frontului.

După lupte crâncene și neîntrerupte de 7 zile, dușmanul lovindu-se de zidul format de piepturile voastre de bravi, a fost zdrobit și aruncat peste Tisa în complectă debandadă.

Prin acest nou fapt de arme, falnicile divizii românești au făcut dovadă lumii întregi, încă odată, de neîntrecutele virtuți ostășești și neclintitul spirit de disciplină, cu cari sunt înzestrate.

Credința, că prin sforțările făcute v'ați îndeplinit o datorie sfântă față de Neam, Țară și Tron, este cea mai desăvârșită ușurare pentru toate greutățile, prin cari ați trecut.

Sunt neîntrecut de mulțumit și mândru, că m'am găsit în mijlocul vostru și v'am comandat într'o întreprindere atât de măreață.

Mulțumindu-vă la fiecare în parte, vă zic:

Sănătate și voe bună, bravi ostași ai Comandamentului trupelor din Transilvania.

Comandantul trupelor din Transilvania
General Mărdărescu.

Aruncând o privire asupra planului de campanie al inamicului, vom constată, ca executarea lui nu puteà să ducă la rezultatul urmărit, la atingerea obiectivului fixat (linia localităților Satmar, Careii Mari, Oradia Mare și Arad).

In adevăr, după acest plan, forțele inamice au fost dirijate spre puncte divergente, fără putința de-a se sprijinì reciproc. In special grupul din centru, care trebuià să deà lovitura principală, a fost împărțit în 3 coloane, îndreptate spre obiective geografice divergente (Kis Ujszalas, Turkeve și Mezö Tur), depărtate la cel puțin o zi de marș unele de altele, fără ca Comandamentul suprem maghiar să dispună de o rezervă puternică, pentru a face față oricărei eventualități și a intervenì acolo, unde nevoia operativă ar cere.

Dacă grupul principal, dela Szolnok, ar fi înaintat dela început, cu majoritatea forțelor, pe direcțiunea Török Szt Miklos—Kis Ujszalas—Oradia Mare, probabil, că mersul operațiunilor ar fi luat o altă întorsătură.

In ceeace privește contraatacul nostru, s'ar păreà, că ar fi fost necesar, ca forțele inamicului, din regiunea Szolnok, să fi fost lăsate a înaintà în interior pe o distanță mai mare, în scopul, ca

massa de manevra să dispună de mai mult spaţiu, iar trupele inamice să nu mai aibă timpul necesar de retragere. La războı însa intervin elemente neprevăzute, cari de multe ori stânjenesc desfăşurarea regulată a planului de acţiune; or, aşà s'a petrecut şi de astă dată.

De observat însa, că o întârziere mai mare în pronunţarea acţiunei massei de manevră, ar fi putut da timp inamicului, să treacă restul forţelor sale disponibile pe stânga Tisei, în sectorul din faţa Grupului nostru de manevră, spre a-i împiedecà acţiunea.

PARTEA IV-a.

Dela pronunțarea contraofensivei noastre contra Ungurilor pânăla evacuarea Ungariei.

XXII. Pregătirea contraofensivei.

Pentru a nu da ragaz inamicului de-a se reculege, a-şi reconstitui unitațile și a luà măsuri de apărare pe dreapta Tisei, Comandamentul trupelor din Transilvania, în vederea unei eventuale continuări a operațiunilor la vest de Tisa, ia dispozițiuni, chiar în cursul zilei de 26 Iulie, ca Grupul de manevră (întarit cu Brigada 5-a de roşiori) sa urmărească pe inamic şi peste Tisa, dincolo de Szolnok, *dacă se va puteà păşì repede pe urma lui.*

Tot în scopul continuarii operațiunilor la vest de Tisa și pentru a acoperì flancul drept şi spatele Grupului de manevră, pe timpul urmaririi inamicului la vest de Tisa, Divizia II-a de cavalerie (mai puțin Brigada 5-a de roșiori) este concentrata în regiunea Kenderes (Schița No. 9 A), la dispoziția Comandamentului trupelor din Transilvania, iar Divizia II-a de vânători este grupată în regiunea Kunhegyes, ocupând satele Tisza—Bö şi Fegyvernek, cu ordin a recunoaște și luà masurile necesare, în vederea unei eventuale treceri a diviziei peste Tisa; în acest sector; în acest scop, se pune la dispoziția Diviziei II-a de vânători 2 companii de pontonieri de râuri.

In ziua de 27 Iulie, Marele cuartier general român ordonă urmarirea energică a inamicului la vest de Tisa, pânăla complecta lui distrugere. Atacul mişelesc al Ungurilor a evidențiat, ca de data aceasta, punerea Tisei între noi şi vrăjmaş nu mai erà suficientă. Inamicul, care ne atacase în mod îndrăzneț, trebuià înge-

nuchiat, slăbit în aşà măsură, ca să se poată dobândì în mod sigur liniştea noastră şi a întregului apus, precum şi garanţia drepturilor noastre naţionale.

Potrivit acestui ordin, Comandamentul trupelor din Transilvania ia măsurile necesare, complectând instrucţiunile premergătoare date în ajun, în vederea continuării operaţiunilor la vest de Tisa, prin următoarele noui dispoziţiuni:

1. Grupul de manevră (Diviziile I-a şi VI-a) va continuà urmărirea inamicului la vest de Tisa, formând, după trecerea Tisei, un cap de pod dincolo de Szolnok. In acest scop, Grupul de manevră este întărit cu Divizia I-a de vânători, Brigada 4-a de roşiori (dela Grupul de sud) şi Divizia II-a de cavalerie (mai puţin Brigada 3-a de roşiori, ataşată operativ Grupului de sud).

2. Grupul de sud (compus din Divizia XVIII-a, Divizia II-a de vânători şi Brigada 3-a de roşiori) să treacă Tisa în sectorul Fegyvernek—Tisza Bö, cu Divizia II-a de vânători şi Brigada 3-a de roşiori, în timp ce pe restul frontului, în sectorul Szolnok—Mindszent, Divizia XVIII-a va executà demonstraţiuni şi incursiuni, în punctele posibile de trecere.

3. Grupul de nord (Divizia XVI-a şi Brigada 49-a de infanterie din Divizia XX-a) să facă demonstraţiuni în tot lungul Tisei, în sectorul Csap—Abad Szalok, prin incursiuni şi trageri de artilerie asupra poziţiunilor ocupate de inamic pe malul opus; iar Generalul Hanzu, Comandantul Diviziei XVI-a, cu un detaşament cât mai puternic, constituit din trupele sectorului Rakamaz, să urmărească de aproape trupele inamice aflate în retragere, păşind pe urmele lor, peste Tisa.

4. Transporturile Diviziei VII-a să fie împinse dela Oradia Mare pânăla Kis—Ujszalas şi Puspök—Ladany, fără a debarcà. Această divizie, cerută de Comandamentul trupelor din Transilvania înainte de-a se pronunţà ofensiva inamică, a fost transportată din nordul Moldovei în Transilvania, cu destinaţia Oradia-Mare, în timpul când se desfăşurà ofensiva inamicului (primele transporturi au început să sosească la Oradia Mare în ziua de 25 Iulie, deci, către sfârşitul ofensivei ungare).

5. Afară de unităţile cari erau angajate în operaţiuni, Comandamentul trupelor din Transilvania ia dispoziţiuni, ca restul unităţilor, ce le aveà sub comandă, să poată fi în stare de-a lua parte imediat la operaţiunile de peste Tisa. Astfel, Divizia II-a (mai puţin Regimentul 19 de infanterie, care erà destinat pentru Banat)

trebuià să grăbească complectarea cailor, şi, după terminarea transporturilor la Arad[1]), urmă să fie gata de plecare în tot momentul. Tot astfel, Divizia I-a de cavalerie (afară de Brigada 4-a de roşiori, pusă sub ordinele Grupului de manevră) a rămas pentru moment în zona ei, activând complectarea cailor şi luând măsuri de-a se putea deplasà la primul ordin.

In ce priveşte Diviziile XX-a şi XXI-a ardelene, regimentele de infanterie, cari au fost ataşate operativ, pe timpul operaţiunilor, la Grupul de manevră (Brigada 50-a de infanterie din Divizia XX-a cu Regimentele 99 şi 100) şi la Grupul de sud (Regimentul 107 de infanterie din Divizia XXI-a), trec din nou sub ordinele diviziilor respective, cari urmau să facă serviciul de pază şi supraveghere în spatele armatei de operaţiuni. Rămânând însă mai departe sub ordinele Grupului de nord, pânăla noui dispoziţiuni, numai Brigada 49-a de infanterie din Divizia XX-a (Regimentele 98 şi 104).

Potrivit acestor dispoziţiuni, toate grupele execută, în cursul zilei de 27 Iulie, operaţiunile premergătoare, în raport cu însărcinarea ce aveau; astfel:

Grupul de nord execută mişcări demonstrative de trecerea Tisei pe tot frontul dela Csap la Abad—Szalok, în special la nord şi sud de Tokay, capturând numeroase bărci, pe cari le-a adunat pe malul stâng al Tisei. In dreptul localităţei Tisza—Lök (sud Tokay), în zorii zilei, o companie din Regimentul 85 de infanterie trece Tisa în bărci, ocupă satele Tardos şi Csobay şi capturează un bac cu capacitatea de 40—50 oameni. Imediat, alte unităţi din Regimentul 81 de infanterie au trecut şi ele Tisa, spre a întărì compania trecută de dimineaţă.

In acest timp, artileria noastră a executat trageri demonstrative pe tot frontul, iar infanteria adunà bărci, în vederea trecerii Tisei.

Grupul de manevră îşi grupează forţele în vederea trecerii Tisei în regiunea Szolnok şi anume:

Divizia I-a în sectorul O Balla—Tenyöi hal.

Divizia VI-a dela Tenyöi hal pânăla satul Rakoczi.

In fine, Divizia I-a de vânători, venită dela Grupul de sud, se deplasează în zona Kis Szanday—Mausoleum—Tenöy tu (8 km. est de Szolnok).

Grupul de sud execută demonstraţiuni cu Divizia XVIII-a în

[1]) Vezi capitolul: *Ocuparea Aradului şi Banatului.*

sectorul sud Szolnok—Mindszent, iar Divizia II-a de vânatori pregăteşte trecerea Tisei în sectorul Tisza Bö—Fegyvernek.

Trecerea Tisei şi urmărirea inamicului, potrivit dispoziţiunilor arătate mai sus, n'au putut să aibă loc imediat, din următoarele motive:

1. Trupele Grupului de manevră erau prea obosite, după luptele grele ce-au susţinut, fără întrerupere, timp de 4 zile (23—26 Iulie).

2. Toate podurile depe Tisa, în punctele de trecere, au fost distruse de inamic în momentul retragerii.

3. Trebuià timp pentru reconstituirea unitaţilor şi o noua grupare a forţelor.

4. Unităţile inamice, instalate pe dreapta Tisei în toate punctele de trecere, în special unitaţile de mitraliere şi artileria de toate calibrele, până la 305 m.m., au întrebuinţat tot timpul, zi şi noapte, un foc violent, împiedecând orice încercare de trecere din partea noastră, operaţiune care ar fi provocat pierderi extrem de grele. Dealtfel, Comandamentul trupelor din Transilvania luând primele dispoziţiuni pentru trecerea Tisei, a hotărît, dupa cum am arătat mai sus, ca aceasta acţiune să aibă loc numai în cazul, când se va puteà păşì repede pe urma inamicului, fară ca trupele noastre sa fie expuse la pierderi prea mari, şi, numai atât, şi în aşà forţa, cât e nevoe pentru stabilirea unui cap de pod dincolo de Szolnok, cât şi în celelalte puncte, în scopul de-a nu se da timp inamicului să ia măsurile necesare de apărare şi a uşurà operaţiunea trecerii grosului forţelor noastre peste Tisa.

5. Atitudinea agresiva şi focul eficace întreţinut de infanteria şi artileria inamicului, pe malul drept al Tisei, în timpul retragerii şi imediat dupa retragerea lui la vest de Tisa, indicau, că Comandamentul suprem maghiar urmăreşte o nouă grupare a forţelor, la vest de Tisa. Această bănuială, confirmată prin declaraţiunile prizonierilor, reclamà din partea noastră, pentru conducerea mai departe a operaţiunilor, *oarecari măsuri premergătoare şi anume:*

a) Incursiuni pe dreapta Tisei în tot lungul frontului, întrebuinţând, acolo unde situaţia şi mijloacele de trecere permiteau chiar unităţi de cavalerie.

b) O vie şi continuă activitate în tot lungul Tisei.

6. In sfârşit, ordinul Marelui cuartier general prevedeà, de-a se amânà trecerea Tisei pentru noaptea de 29 30 Iulie.

In legătură cu consideraţiunile expuse mai sus, Comandamentul

trupelor din Transilvania ia următoarele dispozițiuni, în vederea trecerii Tisei:

a) Transporturile Diviziei VII-a să fie împinse până în regiunea Madaras. Tot în această regiune urmà să se concentreze și Regimentul de vânători de munte, care erà în curs de transport.

b) Transportarea Diviziei II-a, din regiunea Arad, cu începere din ziua de 29 Iulie, în regiunea Kunhegyes.

c) Concentrarea Diviziei I-a de vânători, în cursul zilei de 29 Iulie, prin marșuri pe jos, în regiunea sud Fegyvernek.

d) Concentrarea Diviziei II-a de cavalerie, la care se atașează și Brigada 4-a de roșiori din Divizia I-a de cavalerie, total 4 brigade, în regiunea Madaras.

e) Luarea tuturor măsurilor, ca Divizia XVIII-a să fie gata a schimbà trupele Diviziei I-a, în sectorul Szolnok.

In cursul zilei de 28 Iulie, pe tot frontul Tisei au loc acțiuni de patrule și bombardament reciproc de artilerie. Trupele noastre executa mai multe incursiuni pe dreapta Tisei, în scopul de-a face prizonieri și a aflà gruparea fortelor inamice.

Trupele Grupului de nord, trecute din ziua de 27 Iulie pe dreapta Tisei, în dreptul localității Tisza—Lök, au mai ocupat, în cursul zilei de 28 Iulie, localitățile Takta—Szada, Takta—Harkany, Tisza Lucz și Aroktö, trimițând numeroase recunoașteri spre vest, cari au întâmpinat o slabă rezistență din partea inamicului.

XXIII. Misiunea şi planul nostru de atac.

Din informaţiunile obţinute, în cursul zilelor de 27 şi 28 Iulie, rezultând, că inamicul ar fi renunţat să mai reziste pe Tisa şi că s'ar găsì în curs de executarea unei noui grupări, Comandamentul trupelor din Transilvania ia măsuri pentru continuarea imediată a operaţiunilor la vest de Tisa şi urmărirea energică a inamicului, în scopul, de a-i da o nouă lovitură, înainte de-a aveà timp să-şi repună trupele în mână şi să le regrupeze.

Trecerea Tisei este hotărîtă pentru noaptea de 29/30 Iulie, după următorul plan:

1. Executarea atacului principal în sectorul central Kis Köre—Fegyvernek.

Trecerea Tisei şi executarea atacului principal în acest sector corespundeau atât grupării inamicului, cât şi scopului urmărit prin contraofensiva noastră, întrucât:

a) Se putea uşor întoarce rezistenţa celor 2 grupuri principale de forţe ale inamicului (în regiunea Tokay—Miskolcz—Poroszlo la nord şi Szolnok—Czegled—Keskemet—Csongrad la sud).

b) Se tăià acestor grupuri legăturile de cale ferată cu Budapesta.

c) Se împiedecà reunirea celor 2 grupe inamice, putându-se astfel acţionà succesiv asupra lor.

2. Mascarea trecerii Tisei şi pronunţării atacului principal în sectorul Kis Köre—Fegyvernek, prin demonstraţiuni de trecere şi trageri de artilerie pe tot frontul dela Csap până la gura Mureşului, în scopul de-a fixà pe inamic în tot lungul Tisei.

XXIV. Gruparea forţelor noastre.

Potrivit acestui plan general de acţiune, Comandamentul trupelor din Transilvania face următoarea nouă grupare a forţelor, care trebuià să fie terminată în seara de 29 Iulie:

1. Grupul General Holban, format din Divizia II-a de vânători la est de Fegyvernek şi Divizia I-a de vânători la sud de această localitate.

2. Grupul General Moşoiu, format din Divizia VI-a la Török—Szt—Miklos şi Divizia I-a în faţa Szolnokului.

3. Grupul General Demetrescu, format din:

Divizia VII-a (în curs de terminarea transporturilor în regiunea Madaras).

Regimentul de vânători de munte (în curs de transport dela Arad la Madaras).

Divizia II-a de cavalerie (Brigadele 2-a, 3-a şi 5-a de roşiori), întărită cu Brigada 4-a de roşiori (din Divizia I-a de cavalerie), în regiunea Madaras.

4. Grupul de nord, sub comanda Generalului Mihăescu, format din Divizia XVI-a, întărită cu Brigada 49-a de infanterie (din Divizia XX-a) şi 3 baterii de munte de 75 m.m., în acoperirea sectorului Csap—Abad Szalok.

5. Divizia XVIII-a, sub comanda Generalului Papp, întărită cu Regimentul 107 de infanterie (din Divizia XXI-a) şi Brigada 11-a de artilerie, în acoperirea sectorului Abad Szalok—gura Mureşului.

6. Rezerva Comandamentului trupelor din Transilvania, formată din Divizia II-a, care trebuià să înceapă, în acest scop, în seara de 29 Iulie, transporturile cu calea ferată dela Arad în regiunea Kunhegyes.

Efectivul total al acestor forţe, inclusiv infanteriei Diviziilor

XX-a şi XXI-a, precum şi Regimentele 7 şi 8 de vânatori (cari au fost transportate în Transilvania în timpul executării contraofensivei, fiind repartizate la Diviziile I-a şi II-a de vânători), se ridicà la: 84.000 arme, 98 baterii (66 baterii de câmp, 21 de obuziere, 2 baterii grele de 155 m.m., 7 baterii de munte şi 2 baterii autotunuri) cu 392 guri de foc şi 60 escadroane cu 12.000 săbii.

Din acest total, maximum de forţe—grupurile General Holban, Moşoiu şi Demetrescu—au fost destinate pentru executarea atacului principal, în sectorul central de trecere Fegyvernek—Kis Köre.

XXV. Dispozițiuni de detaliu pentru îndeplinirea misiunii și executarea planului de atac.

1. Grupul General Holban aveà însărcinarea să treacă cel dintâi Tisa, în sectorul Fegyvernek—Tisza Bö, aruncând peste Tisa, în preajma acestor localități, cât mai multe poduri; în care scop, i s'a pus la dispoziție 2 companii de pontonieri de râuri, ajutate de echipele de poduri ușoare ale Diviziilor I-a și II-a de vânatori, cât și acele ale diviziilor din Grupul General Moșoiu.

După trecerea Tisei, Grupul General Holban trebuià să formeze un cap de pod, pentru a asigurà trecerea celorlalte divizii.

2. Grupul General Moșoiu trebuià să execute demonstrațiuni și trageri de artilerie în sectorul ocupat de Divizia I-a, în fața Szolnokului, pentru a fixà pe inamic în acest sector, iar în urmă, să treacă Tisa tot în sectorul Fegyvernek—Tisza Bö, imediat ce Grupul Holban va fi terminat trecerea Diviziilor I-a și II-a vânători; în care scop, diviziile Grupului General Moșoiu (I-a și VI-a) trebuiau dirijate din vreme spre punctele de trecere.

Sectorul Diviziei I-a, din fața Szolnokului, urmà să fie ocupat de unități din Divizia XVIII-a, unități cari trebuiau să degajeze imediat Divizia I-a; iar, pe de altă parte, erà necesar, cât mai multă artilerie să fie concentrată în acest sector, pentru a mascà scoaterea Diviziei I-a depe front; în fine, Diviziei XVIII-a i se mai cereà, ca, în acelaș timp, să continue fixarea inamicului din sectorul ce-l ocupà.

3. Grupul General Demetrescu, după pregătirea trecerii în sectorul Kis Köre, cu ajutorul unei companii de pontonieri de fluvii, ce i s'a pus la dispoziție, trebuià să execute trecerea Tisei prin acest punct, în noaptea de 30/31 Iulie, cu o zi mai târziu ca celelalte 2 grupuri.

După stabilirea capului de pod la vest de Tisa, acest grup aveà însărcinarea, ca printr'un detaşament (format din Brigada 4-a de roşiori, întărită cu divizionul de artilerie călăreaţă al Diviziei I-a de cavalerie şi susţinută, la nevoie, de infanteria strict necesară) să intercepteze calea ferată Miskolcz—Budapesta, în regiunea Kaal, şi să acopere dreapta armatei; iar cu grosul forţelor să înainteze în direcţia generală Iasz Bereny, pentru a întoarce rezistenţa, pe care inamicul ar pune-o, eventual, la trecerea principală Fegyvernek—Tisza Bö.

In fine, Divizia II-a de cavalerie, întărită cu Regimentul de vânători de munte şi o baterie de autotunuri, să acopere armata spre vest şi să intercepteze toate comunicaţiile de cale ferată, cari duc spre Budapesta, împiedecând, în acelaşi timp, ca grupurile principale ale inamicului să se reunească.

4. In timpul acţiunilor principale din sectorul Fegyvernek—Kis Köre, Grupul de nord avea însărcinarea de-a executà acoperirea în sectorul Csap—Abad Szalok şi de-a continuà înaintarea cu unităţile ce-au trecut Tisa prin punctul Tisza—Lök, în cursul zilei de 28 Iulie, întărindu-le cu artilerie şi cavalerie, precum şi a executà o altă trecere pela Tisza—Füred, cu un detaşament mai puternic, în scop de-a fixà şi a atrage forţele inamicului la nord de regiunea unde urmà să se pronunţe acţiunea principală. In aceste operaţiuni, dela vest de Tisa, trupele Grupului de nord nu trebuiau să depăşească, pânăla noui ordine, linia Poroszlo—Miskolcz.

In acest timp, Divizia XVIII-a, pe lângă acoperirea sectorului sud Abad Szalok—Gura Mureşului, mai aveà misiunea de-a executà incursiuni pe malul drept al Tisei, în acest sector, în punctele mai importante, fără a înaintà mai departe ca 10 km. la vest de Tisa.

După trecerea trupelor peste Tisa, Diviziile XVI-a şi XVIII-a trebuiau să acopere ţărmul stâng al Tisei printr'o perdea subţire, care să împiedice înfiltrarea elementelor bolşevice la est de Tisa, iar atunci când întreaga armată de operaţiuni va fi trecut Tisa, Comandamentul grupului de nord urmă să se transforme în Comandament general al etapelor, având la dispoziţie: pentru serviciul etapelor, la vest de Tisa, Divizia XX-a; iar pentru împiedecarea infiltraţiunilor bolşevice şi menţinerea ordinei, la est de Tisa şi în Banat, Diviziile XVI-a, XVIII-a şi XXI-a.

XXVI. Desfăşurarea acţiunii.

In cursul zilei de 29 Iulie, Grupul de nord întăreşte unităţile trecute pe dreapta Tisei. Până în seara zilei, au mai fost trecute următoarele unităţi din Divizia XVI-a: 2 batalioane din Regimentul 83 de infanterie (cari au ocupat satul Tisza—Ladany) şi 2 companii din Regimentul 16 de vânători (cari au ocupat satul Takta—Kenez). Pe restul frontului, trupele Grupului de nord au executat câtevà incursiuni, capturând câţivà prizonieri.

Grupurile General Holban şi General Demetrescu continuă cu concentrările în regiunile ordonate; iar pe frontul Grupului General Moşoiu, în faţa Szolnokului, cât şi la sud, pe frontul Diviziei XVIII-a, nu are loc, în cursul zilei de 29 Iulie, decât un schimb rar de focuri de armă şi mitraliere.

In noaptea de 29/30 Iulie, la ora 2.30, Grupul General Holban începe operaţiunea trecerii Tisei printr'un bombardament executat de întreaga artilerie a Diviziei II-a de vânători, la care inamicul a răspuns cu un foc rar de mitraliere, din câtevà puncte ale sectorului de trecere.

La ora 3.05, trec pe ţărmul drept al Tisei primele patrule de recunoaştere din Divizia II-a de vânători, fără a întâmpinà vre-o împotrivire din partea inamicului.

La ora 3.10, trece Tisa, în bărci şi pe pontoane, în dreptul satului Tisza—Bö, prima companie din Regimentul 9 de vânători, care, după o slabă rezistenţă din partea inamicului, înaintează spre vest, urmată de a 2-a companie.

Pânăla ora 6, Brigada 4-a de vânători (Regimentele 9 şi 10 de vânători) termină trecerea Tisei pe podul de pontoane instalat în dreptul localităţii Tisza—Bö, după care a început trecerea Brigadei 3-a de vânători (Regimentele 2 şi 2 de vânători). Pretutindeni, inamicul a pus o slabă rezistenţă, prin focuri de armă şi mitraliere.

Continuând înaintarea, unitățile din linia 1-a ale Diviziei II-a de vânători au ocupat, pânăla ora 11, linia Kötelek—Forrasparti tu—Nagy Körü, fără a întâmpină vre-o rezistență serioasa din partea inamicului.

La Kötelek și Nagy—Körü, trupele noastre au capturat 2 depozite de munițiuni de infanterie și de artilerie, părăsite de inamic în retragerea lui desordonată și precipitată.

In urma Diviziei II-a de vânători, a trecut Tisa Divizia I-a de vânători.

Ambele divizii continuând înaintarea și respingând fracțiunile inamice din cale, în seara de 30 Iulie se gasesc:

Figura 10.
MM. LL. Regele și Regina spre malul Tisei.

Divizia I-a de vânători, cu elementele cele mai înaintate pe linia Tisza Süly (pe Tisa, ocupând-o după un scurt bombardament de artilerie)—Symonytu, cu recunoașteri spre Iasz—Ladany.

La stânga, Divizia II-a de vânători, cu avantposturile pe linia Homorszög psz—Adler tu—Szoro tu (pe Tisa).

Deci, ambele divizii au format un cap de pod la 10 km. vest de Tisa, pe un arc de cerc cu capetele sprijinite pe Tisa.

Trupele inamice s'au retras în grabă spre vest, lăsând în mâna noastră 3 mitraliere, peste 200 arme și foarte multe munițiuni.

Grupul General Moșoiu, potrivit însărcinării date, a executat în

noaptea de 29 30 Iulie, în 2 rânduri, încercări demonstrative de trecere cu câtevà unităţi din Divizia I-a, în scopul de-a atrage şi fixà pe inamic în sectorul O Balla—Szolnok.

După ora 1.30, a început înlocuirea Diviziei I-a, în serviciul de acoperire pe Tisa, prin unităţi din Divizia XVIII-a.

Inlocuirea terminată, Divizia I-a s'a concentrat, în cursul zilei de 30 Iulie, în regiunea Fegyvernek—Tisza Bö, iar Divizia VI-a a trecut Tisa pe podul Tisza—Bö, după Diviziile I-a şi II-a de vânatori, rămânând, pentru un moment, în rezerva Grupului General Holban, pe malul drept al Tisei.

In tot timpul trecerii Tisei în sectorul Fegyvernek—Tisza Bö, Grupul de nord şi Divizzia XVIII-a au executat incursiuni şi trageri de artilerie, în punctele importante de trecere, în special în regiunea Tokay (la Grupul de nord) şi Tisza—Földvar, Szentes, Mindszent (pe frontul Diviziei XVIII-a), pentru a atrage forţele inamicului şi a le fixà în tot lungul Tisei, în sectoarele respective.

Grupul de nord a continuat cu înaintarea unităţilor trecute pe dreapta Tisei (din Divizia XVI-a), ocupând cu o companie din Regimentul 16 de vânători localitatea Pthrügy, cu ajutorul artileriei noastre instalată pe malul stâng, la Tisza—Dob. Artileria inamica a răspuns bombardamentului artileriei noastre, trăgând cu artilerie grea asupra localităţilor Rakamaz, Tisza—Dob şi Tisza—Dada, în timp ce forţe inamice puternice s'au dirijat, în după amiaza zilei, spre Takta—Kenez, probabil, cu intenţia de-a atacà trupele noastre trecute pe dreapta Tisei.

Rezultatul operaţiunilor, din cursul zilei de 30 Iulie, confirmând pe deplin, că inamicul a renunţat să mai reziste pe Tisa, întrucât massa noastră principală reuşise să treacă Tisa în sectorul Fegyvernek—Tisza Bö, fără a întâmpinà o rezistenţă serioasă din partea inamicului, pentru orientarea şi desvoltarea mai departe a contraofensivei noastre, erà necesar, să se stabilească cu precisie, unde se găseşte concentrat grosul forţelor inamice.

Pentru atingerea acestui scop, Comandamentul trupelor din Transilvania hotărăşte:

1. Intreaga cavalerie (Divizia II-a de cavalerie, întarita cu Brigada 4-a de roşiori, total 4 brigade) să treacă Tisa în ziua de 31 Iulie, pela Kis—Köre, sub protecţia Diviziei VII-a (care trebuià sa treacă Tisa, prin acest punct, în noaptea de 30 31 Iulie). Dupa trecere, misiunea cavaleriei erà următoarea:

a) O brigadă de roşiori (a 2-a), împreună cu o baterie căla-

reață, să se dirijeze către nord și nord-vest, cu însărcinarea de-a cadeà în spatele forțelor inamice, cari operau la nord, în fața Diviziei XVI-a (mai ales, că în cursul zilei de 30 Iulie se semnalase mișcări de forțe inamice, în fața trupelor noastre din Divizia XVI-a) și a luà contact cu trupele acestei divizii, trecute la vest de Tisa.

b) Grosul cavaleriei, întărit cu Regimentul de vânători de munte, toată artileria călăreață (2 divizioane) și 2 baterii autotunuri, după trecerea Tisei, luând contactul cu dreapta grosului trupelor, să opereze către vest și sud-vest, cu misiunea de-a precisà, unde se găsesc forțele inamice, cari au operat la Szolnok, de-a le cădeà în spate, în caz când sunt în retragere, sau de-a concurà la acțiune, în caz când massa inamicului ar atacà grosul trupelor noastre.

2. După trecerea Tisei, concentrarea Diviziei VII-a, cu maximum de mijloace, în zona Heves—Atany—Kömilö—Tarna Szt Miklos, spre a servì de pivot manevrei, pe care o va executà celè 2 grupè de cavalerie, a asigurà spre nord libertatea de acțiune a grosului trupelor noastre (Grupul General Holban și Grupul General Moșoiu) și a concurà cu el la acțiunea principală, în caz când necesitatea ar cere.

3. Grosul trupelor, aflat în capul de pod dela Tisza Bö—Fegyvernek, să continue lărgirea capului de pod pe linia Iasz Kis Er—Iasz Ladany, iar Divizia I-a (din Grupul General Moșoiu) să execute trecerea Tisei.

4. Divizia II-a (rezerva Comandamentului trupelor din Transilvania) să se concentreze în regiunea Fegyvernek—Tisza Bö.

În noaptea de 30/31 Iulie, la ora 1, Grupul General Demetrescu începe pregătirea trecerii Tisei, printr'un puternic bombardament de artilerie, în sectorul Kis—Köre, iar la ora 3 trec Tisa, la 6 km. nord de Kis—Köre, primele unități.

Pânăla ora 5, trec prin acest punct, pe dreapta Tisei, 3 batalioane din Brigada 14-a de infanterie, în timp ce alte unități din Divizia VII-a execută trecerea pela Kis—Köre, unde întâmpinând rezistență, un batalion, din cele 3 trecute mai la nord, se dirijează spre sud și întoarce rezistența opusă de inamic, cu concursul artileriei călărețe, ușurând astfel trecerea restului Diviziei VII-a. Această divizie continuând înaintarea, ajunge, în seara de 31 Iulie, cu capetele de coloană pe linia Tisza Nana—Tarna Szt Miklos—nord Pely (10 km. vest de Kis—Köre).

Sub protecţia trupelor trecute, se începe, la ora 11, construirea podului la Kis—Köre, iar la ora 16 fiind aruncat, execută trecerea Brigada 2-a de roşiori, pusă sub ordinele Diviziei VII-a.

După trecere, această brigadă şi-a continuat marşul în direcţia generală Kall, cu misiunea de-a intercepta calea ferată Miskolcz—Budapesta.

La ora 17, începe trecerea Tisei Divizia II-a de cavalerie, în prezenţa MM. LL. Regele şi Regina, Cari şi acum, ca totdeauna, au ţinut să vină în mijlocul trupelor, pentru a le răsplăti şi a le îmbărbătà.

Timp de 3 zile (30, 31 Iulie şi 1 August), MM. LL. însoţite de Generalul Prezan, Şeful statului-major general al armatei, au asistat la trecerea trupelor noastre peste Tisa, atât la Kis—Köre, cât şi la Tisza—Bö, înălţând încă, cu prezenţa Lor, moralul destul de ridicat al ofiţerilor şi trupei. MM. LL. au trecut şi peste Tisa, pânăla linia trupelor celor mai înaintate, interesându-Se de aproape de mersul operaţiunilor şi dând, astfel, cel mai înălţător exemplu de împlinirea datoriei către Ţară.

După trecere, Divizia II-a de cavalerie dirijează Brigada 5-a de roşiori spre Iasz—Apati, iar Brigada 4-a de roşiori spre Iasz—Kis—Er, menţinând Brigada 3-a în linia 2-a.

In dimineaţa zilei de 31 Iulie, Grupul General Moşoiu trece pe dreapta Tisei, pe podul dela Tisza—Bö, şi, Divizia I-a ocupă linia Bögre myr—Forrasparti tu (7 km. sud-vest Tisza—Bö), în timp ce Divizia VI-a, trecută pe dreapta Tisei din ajun (30 Iulie), se dirijează spre localitatea Bessenzög, luând, la ora 15.30, contact cu forţele inamice ce ocupau această localitate. Atacul s'a dat cu 2 batalioane de front, iar al 3-lea a executat învăluirea pela sud de sat.

La ora 17.30, satul a fost ocupat de trupele noastre, iar inamicul s'a retras spre vest, ocupând noui poziţii de rezistenţă, de unde a tras, cu artilerie de toate calibrele, asupra localităţii Bessenszög.

In seara de 31 Iulie, Divizia VI-a s'a oprit pe linia: 4 km. sud Iasz Ladany (făcând legătură la dreapta cu Divizia II-a de vânători)—2 km. est satul Rekas, iar cu flancul stâng sprijinit pe Tisa, la 2 km. nord Szolnok.

Grupul General Holban înaintând la dreapta Grupului General Moşoiu, ajunge, în seara zilei de 31 Iulie, cu Divizia II-a de vânători în localitatea Iasz—Ladany, de unde stabileşte legătură

la stânga cu Grupul General Moşoiu (Divizia VI-a); iar Divizia I-a de vânători respingând pe inamic, în tărie de aproximativ 3 companii, care ocupà linia canalului Iasz—Kis—Er, înaintează, făcând legătură la stânga cu Divizia II-a de vânători.

In acest timp, Grupul de nord ocupă pe dreapta Tisei, cu 2 batalioane din Regimentul 83 de infanterie, localităţile Tokay şi Tarkczal; iar mai la sud, trupe din Divizia XVI-a, trecute pe dreapta Tisei, ce se aflau în regiunea Pthrügy—Takta Kenez, au respins cu pierderi mai multe atacuri inamice. Spre seară, inamicul repetând contraatacurile cu forţe mult superioare (aproximativ 1 regiment, cu multă artilerie), iar alte forţe inamice (de aceiaşi tărie) semnalându-se în înaintare, pe 3 coloane, asupra satului Takta—Kenez, trupele noastre au fost nevoite să se retragă pentru un moment din aceste localităţi, pânăla sosirea ajutoarelor.

Pe restul frontului Diviziei XVI-a, trupele noastre au executat incursiuni şi demonstraţiuni puternice, înspre Aroktö şi Poroszlo. Inamicul a întâmpinat aceste incursiuni cu un foc viu, din direcţia podului Tisza—Füred şi Poroszlo.

In cursul zilei de 1 August, trupele noastre au continuat înaintarea spre obiectivele ordonate şi anume:

Grupul de nord, întărind trupele dela vest de Tisa, a reocupat satul Pthrügy—în urma contraatacurilor viguroase executate de un batalion din Regimentul 16 de vânători—şi satul Takta—Kenez cu al 2-lea batalion din Regimentul 16 de vânători, întărit cu un batalion din Regimentul 81 de infanterie. Inamicul s'a retras în debandadă, urmărit de focul artileriei noastre.

La nord de Tokay, trupele noastre au ocupat satele Bodrog Keresztur şi Zalkod.

Pentru întărirea trupelor din Divizia XVI-a şi continuarea operaţiunilor la vest de Tisa, Comandamentul grupului de nord trece pe dreapta Tisei, pela Tisza—Füred, întreaga Brigadă 49-a de infanterie (din Divizia XX-a).

Potrivit însărcinărilor date, Grupul General Demetrescu (Divizia VII-a şi Brigada 2-a de roşiori) constitue un detaşament mixt, în forţă de 1 batalion din Regimentul 14 de infanterie, 1 escadron şi 1 secţie obuziere, pentru stabilirea legăturii de acţiune cu trupele Grupului de nord, ce operau la vest de Tisa. Acest detaşament înaintând spre nord, a ocupat localitatea Poroszlo, după o slabă rezistenţă a inamicului, care s'a retras în debandadă, lăsând în mâinile trupelor noastre 18 prizonieri, 1 mitralieră, 86 lăzi cu

grenade, 9 trăsuri de subzistență, 3 bucătării de campanie și numeroase arme și muniţiuni.

Brigada 2-a de roșiori, după ocuparea satelor Atany și Kömilö, a înaintat și ocupat satele Erdötelek și Besenyö, de unde s'a dirijat și a pus stăpânire, în seara de 1 August, pe localitatea Füres Abony, capturând un tren cu muniţiuni, numaroase arme și mari cantități de alimente.

Prin ocuparea localității Füzes—Abony, legătura de cale ferată cu Budapesta, a trupelor inamice din regiunea Miskolcz—Eralu, erà tăiată.

Divizia VII-a a ocupat, în seara de 1 August, regiunea Kömilö-Heves.

In acest timp, Divizia II-a de cavalerie înaintând spre vest, ocupă cu Brigada 5-a de roșiori satul Iasz—Bereny (de unde trimite detașamente de descoperire spre Iasz Fenyszaru și Nagykata), iar cu Brigada 4-a de roșiori satul Tapyo Györgyo (cu recunoașteri către Tapyoszentmarton).

Grupul General Holban ocupă cu Regimentul 6 de vânatori (din Divizia I-a de vânători) satele Iasz—Kis—Er și Pely (vest de Kis Köre), unde stabilește legătură cu Divizia II-a de cavalerie; iar Divizia II-a de vânători ocupă localitatea *Iasz—Ladany*, de unde, trimițând o companie în recunoaștere spre vest, a pus stăpânire pe satele Ianoshida și Iasz—Al—Szt—György, în timp ce cavaleria grupului (formată din divizioanele de cavalerie divizionară ale Diviziilor I-a și II-a de vânători) s'a dirijat spre vest, pentru a interceptà calea ferată Szolnok—Budapesta, ocupând stațiile Boldoghaza și Tapyo—Szele.

Grupul General Moșoiu înaintând în direcția Rekas, s'a oprit în fața pârâului Zagyva, pentru a recunoaște și atacà forțele inamice, ce ocupau malul drept al acestui pârâu; iar un detașament compus din 1 batalion din Regimentul 10 de infanterie (Divizia VI-a) și 1 secție artilerie, a fost dirijat dela Fekete—Varos spre Szolnok, pentru a face legătură cu unitățile din Divizia XVIII-a (2 batalioane din Regimentul 92 de infanterie, cari, sub protecția focului a 5 baterii de artilerie, au trecut Tisa în dimineața zilei de 1 August și au ocupat orașul Szolnok, respingând trupele inamice din Szolnok, cari au încercat să reziste).

Inamicul primind întăriri de infanterie și artilerie dela Abony, precum și un tren blindat, a contraatacat spre seară trupele noastre din Szolnok, silind cele 2 batalioane din Regimentul 92

de infanterie să se retragă pe stânga Tisei. Din această cauză, batalionul din Divizia VI-a, care ajunse pânăla 2 km. nord-vest de Szolnok, a fost nevoit să se retragă înapoia pârâului Zagyva, spre a nu fi înconjurat.

Pe frontul Diviziei XVIII-a, afară de cele 2 batalioane cari ocupaseră Szolnokul, au mai trecut Tisa 1 batalion din Regimentul 89 de infanterie şi 1 batalion din Regimentul 91 de infanterie, pela Tisza—Vezseny, ocupând această localitate, precum şi Tisza—Varkony.

Din desfaşurarea operaţiunilor, cari au avut loc la vest de Tisa, până în seara de 1 August, precum şi din informaţiunile obţinute dela prizonieri, rezultând, că inamicul ar aveà intenţiunea să se retragă spre Budapesta, lăsând numai ariergarde, pentru protejarea evacuărilor şi acoperirea retragerii, Comandamentul trupelor din Transilvania, pentru a nu da timp inamicului să se întrunească, să se organizeze şi să încerce o nouă rezistenţă, hotărăşte a-l urmărì fără răgaz; în care scop, ia următoarele dispoziţiuni:

1. Se formează o avantgardă strategică, compusă din Divizia II-a de cavalerie (Brigadele 3-a şi 5-a de roşiori) şi Divizia I-a de vânători, sub comanda Generalului Holban, cu următoarea misiune:

a) Divizia II-a de cavalerie să exploreze zona dintre calea ferată Kall—Iasz Bereny—Hatvan—Aszöd spre nord şi calea ferată Kecskemet—Budapesta spre sud, şi, a interceptà căile ferate Szolnok—Nagykata, Szolnok—Alberti Irsa şi Kecskemet—Pesta.

b) Divizia I-a de vânători să înainteze în zona Tapyo Szele—Tapyo Györgyo.

2. Se formează un grup de manevră, compus din Divizia II-a de vânători şi Divizia I-a de infanterie, sub comanda Generalului Moşoiu, cu misiunea: de-a ocupà cu Divizia II-a de vânători localităţile Iasz—Al—Szt—György şi Iasz—Ladany, iar cu Divizia I-a de infenterie să înainteze în regiunea Rekas.

3. Rezerva armatei, constituită din Divizia II-a, în regiunea Bessenszög.

4. Se formează 2 flancgarde:

a) Flancgarda din dreapta, compusă din Brigada 2-a de roşiori şi Divizia VII-a, cu misiunea, ca brigada de roşiori să continue înaintarea, pentru a cădeà în spatele forţelor inamice ce operau în faţa Diviziei XVI-a şi a le tăià linia de retragere spre Budapesta, trimiţând totodată recunoaşteri spre nord-est, cu direcţia Miskolcz, pentru a descoperì, dacă inamicul are vre-o grupare în-

semnată în această parte; iar Divizia VII-a să se deplaseze în regiunea Mihalytelek—Iasz Apati.

b) Flancgarda din stânga, compusă din Divizia VI-a şi Brigada 4-a de roşiori, sub comanda Generalului Olteanu, aveà misiunea de-a înaintà cu Divizia VI-a în regiunea Abony, iar Brigada 4-a de roşiori să precedeze înaintarea acestei divizii.

5. Grupul de nord să împingă Brigada 49-a de infanterie până în zona Eger Lövö—Eger Farmos—Szöke psz, formând apoi din această brigadă pivot de manevră pentru Brigada 2-a de roşiori.

In rezumat, planul de acţiune al Comandamentului trupelor din Transilvania, care a fost urmat neîntrerupt, pânăla ocuparea Budapestei, în linii generale constà în: înaintare—pe direcţiunea în care se retrăsese majoritatea forţelor inamice—cu un grup principal de forţe, acoperit pe ambele flancuri cu câte o flancgardă puternică.

Continuându-se operaţiunile, în cursul zilei de 2 August, Grupul de nord ocupă, în sectorul Tokay, localităţile Saros—Patak (capturând o coloană de muniţiuni), Szernocs, Mohos—tu, Takta —Harkany şi Tisza—Lucz, iar la sud, Brigada 49-a de infanterie ocupà satele Tisza—Valk, Raboly-tu, Poroszlo şi Tisza—Babolna.

Grupul General Demetrescu execută cu Brigada 2-a de roşiori, dela Füzes—Abony, recunoaşteri spre nord şi nord-est, iar cu Divizia VII-a se menţine în regiunea Kömilö—Atany—Heves.

Avantgarda strategică ocupă cu Divizia II-a de cavalerie linia Tapyo Szele—Alberti, având elementele de recunoaştere împinse până aproape de Budapesta; iar cu Divizia I-a de vânători Tapyo—Györgyo.

Grupul de manevră începe, la ora 4 dimineaţa, bombardamentul asupra Szolnokului şi asupra comunicaţiei Szolnok—Abony, după care, continuând înaintarea, a angajat o luptă îndârjită pe linia Rekas—Szolnok. Lupta a durat până seara, când inamicul s'a retras spre Abony. Trupele grupului continuând urmărirea, iar Brigada 4-a de roşiori ocupând Alberti—Irsa, interceptând astfel linia ferată Czegled—Budapesta, forţele inamice, cari se aflau în regiunea Abony—Czegled—Nagy Körös—Kecskemet, fiind complet izolate şi cu linia de retragere spre Budapesta tăiată, erau pe cale de-a fi înconjurate. In această situaţie, diviziile bolşevice (III-a, V-a şi VI-a), ce se aflau în regiunea Abony—Czegled, au trimis parlamentari, pentru a capitulà. In acelaş timp, şi Divi-

ziile II-a și IV-a inamice, cari se aflau la sud, în regiunile Csongrod—Kecskemet—Kis Kun Felegyhaza, au trimis 2 parlamentari, în acelaș scop.

In sectorul de nord, în fața Diviziei XVI-a, informațiunile obținute semnalau prezența a fracțiuni inamice izolate, cari aveau legătură pierdută cu restul forțelor, în urma interceptării căei ferate Miskolcz—Füzes Abony—Hatvan—Budapesta, din care cauză, aceste fracțiuni au fost nevoite să se retragă spre Miskolcz; iar în regiunea Hatvan se semnalase alte grupuri inamice.

Pentru urmărirea acestor forțe, pentru înconjurarea complectă a grosului forțelor inamice dela sud (din regiunea Czegled—Abony—Kecskemet) și în vederea ocupărei Budapestei, Comandamentul trupelor din Transilvania ia dispozițiuni:

1. Avantgarda strategică să împingă Brigada 5-a de roșiori spre vest, pentru a interceptà toate comunicațiile ce merg spre Budapesta, iar Brigada 3-a de roșiori să înainteze în direcția generala Nagykata—Monor, stabilind legătură spre dreapta cu Brigada 5-a de roșiori.

Divizia I-a de vânători să înainteze la Gomba.

2. Grupul de manevră să deplaseze Divizia I-a de infanterie la Czegled, iar Divizia II-a de vânători la Tapyo—Szele și Tapyo—Györgyo.

3. Flancgarda din dreapta (Divizia VII-a) să se deplaseze la Iasz—Bereny și Mihalytelek, acoperindu-se cu unitați de cavalerie spre Hatvan și Arokszallas, iar în spate cu un regiment de cavalerie din Brigada 2-a de roșiori, care să exploreze întreaga zonă spre Miskolcz, în legătură cu Divizia XVI-a și Brigada 49-a de infanterie.

4. Flancgarda din stânga să se deplaseze cu Divizia VI-a la Nagy—Körös, iar Brigada 4-a de roșiori să amenințe în spate gruparea de forțe inamice semnalata la Kecskemet, interceptând, în acelaș timp, toate comunicațiile spre Budapesta și Szeghedin.

In cursul zilei de 3 August, Brigada 41-a de infanterie (Divizia XVI-a) înaintează spre Miskolcz, din regiunea Tokay, pe 3 coloane; iar Brigada 49-a de infanterie (Divizia XX-a) a ocupat linia Eger Lövö—Eger Farmos—Szöke psz.

In acest timp, Grupul General Demetrescu formează un detașament (compus din Regimentul 9 de roșiori, Regimentul 14 de infanterie, 3 baterii de câmp și 1 de obuziere), sub comanda Generalului Davidoglu, cu misiunea de-a curăți de trupe inamice tot

terenul dintre Tisa la est și linia Füzes Abony—Erlau la vest. Acest detașament a ajuns, în seara de 3 August, în zona Mezö Kövesd—Miskolcz. Divizia I-a roșie, din această regiune, fiind astfel izolată și înconjurată, a capitulat, începând predarea.

Divizia VII-a (mai puțin Regimentul 14 de infanterie dela detașamentul General Davidoglu) a ocupat regiunea Iasz Mihalytelek—Iasz Apati.

Avantgarda strategică continuând înaintarea spre Budapesta, Brigada 5-a de roșiori pornind dela Tapyosag, ajunge cu elementele cele mai înaintate la 15 km. est de Budapesta; iar Brigada 3-a de roșiori la Monor, cu elementele de recunoaștere la sud-est de Budapesta, pe Dunărea.

Divizia I-a de vânători a ocupat Gomba.

Grupul de manevră înaintează cu Divizia II-a de vânatori, din regiunea Iasz Ladany—Ianoshida, ocupând regiunea Tapyo György—Tapyo Szele; iar Divizia I-a se deplasează din regiunea Rekas—Ujszasz la Czegled, lăsând 1 batalion și 2 companii de pionieri la Abony, pentru dezarmarea prizonierilor și adunarea materialelor.

Flancgarda din stânga a dirijat Brigada 4-a de roșiori dela Alberti Irsa spre Kecskemet, cu misiunea de-a cădeà în spatele inamicului concentrat în această regiune [1]); iar Divizia VI-a s'a deplasat dela Abony la Nagy—Körös.

[1]) In realitate, Brigada 4-a de roșiori a trimes dela Alberti la Kecskemet numai 5 escadroane, sub comanda Locotenentului-colonel adjutant Athanasescu; iar restul brigadei (3 escadroane) s'a îndreptat spre Budapesta, poposind în cursul nopți de 3/4 August într'o cazarmă dela periferia orașului.

Prin împingerea celor 3 escadroane din Brigada 4-a de roșiori spre Budapesta, în ziua de 3 August, nu numai că nu se putea obține nimic—căci, vom vedea mai jos, cum s'a facut și cum trebuia să se facă ocuparea Budapestei—dar, operațiunea a întrecut marginile admisibile îndrăznelii și, în plus, erà în dauna scopului urmărit de Comandamentul trupelor din Transilvania.

In adevar, dacă cele 3 regimente de bolșevici (peste 7000 oameni) din Budapesta, cari au fost dezarmate de Divizia I-a de vânători în ziua de 4 August, ar fi ridicat armele în seara de 3 August contra celor 3 escadroane din Brigada 4-a de roșiori (300-400 călăreți), de sigur, că le-ar fi creat o situatiune mai mult ca neplăcută; iar prin dirijarea acestor 3 escadroane dela Alberti spre Budapesta, în loc de Kecskemet, se contraria intențiunea Comandamentului trupelor din Transilvania, care urmăria tăerea liniei de retragere spre sud a diviziilor maghiare din reguinea Kecskemet, divizii cari se puteau salva pe frontul sârb, ceeace ar fi pricinuit pierderea unei mari cantități de material de războiu, ce-am capturat dela inamic. Energia cu care a operat Locotenentul-colonel adjutant Athanasescu a remediat însă această greșală regretabilă.

La sud, pe frontul Diviziei XVIII-a, un batalion din Regimentul 90 de infanterie a intrat în Csongrad, capturând 600 arme şi 6 mitraliere; iar Regimentul 107 de infanterie a ocupat pe dreapta Tisei, în faţa oraşului Szentes, un cap de pod.

Rezultatul operaţiunilor întreprinse, până în seara de 3 August 1919, confirmà pe deplin complecta descompunere a armatei maghiare, în urma înaintării vertiginoase a trupelor noastre, cari au atins în 3 zile scopul urmărit şi anume:

La nord, Detaşamentul General Davidoglu, din Grupul General Demetrescu, căzuse în spatele forţelor inamice cari au operat pe frontul Grupului de nord, tăindu-le linia de retragere spre Budapesta. Ca urmare a acestei situaţii, Divizia I-a inamică se aflà în curs de capitulare în regiunea Miskolcz, iar restul trupelor inamice din acest sector (cele 2 brigade independente de Secui şi Brigada 80-a internaţională) se disolvaseră, rătăcind în grupe răzleţe şi retrăgându-se spre nord, spre frontiera ceho-slovacă.

La centru, avantgarda strategică, acoperită la dreapta şi în spate de flancgarda din dreapta (care ocupase regiunea Iasz Mihalytelek—Iasz Apati, iar detaşamentul General Davidoglu pusese stăpânire pe linia Mezö Kövesd—Miskolcz, în timp ce alte unităţi de cavalerie ocupaseră localităţile Arokszallas şi Gyöngyös, urmărind energic pe inamic spre nord), ajunsese în seara de 5 August, cu Brigadele 3-a şi 5-a de roşiori, la porţile Budapestei, interceptând complect toate comunicaţiunile ce convergeau spre capitală, atât din sectorul de sud, cât şi din cel de nord.

La sud, Grupul de manevră şi Grupul General Olteanu înconjurând forţele inamice din regiunea Abony—Czegled—Nagy Körös, au silit Diviziile III-a, V-a şi VI-a inamice, cari au luptat la Szolnok, să se predeà; iar prin înaintarea lor spre sud şi mişcarea de înconjur executată de 5 escadroane din Brigada 4-a de roşiori, în spatele şi pe linia de retragere a Diviziilor II-a şi IV-a inamice, cari se aflau în regiunea Kecskemet—Kis Kun Felegyhaza, au silit la capitulare şi aceste forţe inamice.

Pentru dezarmarea restului unităţilor inamice, cari s'ar mai aflà răzleţe în zona coprinsă între Tisa şi Dunărea, pentru continuarea operaţiunilor în raport cu noua misiune, în fine, pentru atingerea obiectivului final (Dunărea şi ocuparea Budapestei), Comandamentul trupelor din Transilvania face o nouă grupare şi anume:

1. Grupul General Moşoiu, format din Divizia VI-a, Divizia I-a şi Brigada 4-a de roşiori, să continue operaţiunile spre sud, ocu-

până toată zona pânăla linia Mindszent—Kis Kun Halas—sud Kalocsa, pe care nu trebuià să o depăşească.

2. Grupul General Holban, format din Divizia II-a de cavalerie (Brigadele 3-a şi 5-a de roşiori), Divizia I-a de vânători, Divizia II-a de vânători şi trupele Grupului General Demetrescu (Divizia VII-a şi Brigada 2-a de roşiori) aveà însărcinarea de-a continuà operaţiunile spre vest până în Dunăre şi spre nord pânăla limita stabilită cu ocazia armistiţiului între Ceho-Slovaci şi Unguri şi care treceà prin Csap—Satoralja Ujhely—nord Putnok—Balassa Gyarmat.

Divizia de cavalerie trebuià să încercuiască Budapesta spre vest, interceptând orice comunicaţie.

3. Rezerva armatei (Divizia II-a) în regiunea Bessenzög.

Potrivit acestor dispoziţiuni, operaţiunile s'au desfăşurat astfel, în cursul zilei de 4 August:

Grupul de nord ocupă cu Brigada 41-a de infanterie regiunea Gesztely—Onga—Al. Zsolcza—Hernad Nemety—Sajo Lad—Köröm (est Miskolcz), punând stăpânire pe cele 2 căi ferate ce duc dela Miskolcz spre frontiera ceho-slovacă (Csap şi Kaschau).

Brigada 49-a de infanterie, din regiunea Eger Farmos—Eger Lövö, făceà legătură cu Brigada 2-a de roşiori, din regiunea Miskolcz

Grupul General Demetrescu, cu Detaşamentul General Davidoglu a dezarmat Divizia I-a roşie, în timp ce un detaşament compus din 1 divizion de cavalerie, 1 companie şi 1 tun, ocupă localitatea Erlau, după o mică rezistenţă opusă de inamic, care s'a retras spre Fel-Nemet şi Bakta.

Divizia VII-a continuând înaintarea spre vest şi nord-vest, ocupă regiunea Hatvan—Gödölö—Koka, capturând la Hatvan 38 locomotive, foarte multe vagoane şi muniţiuni.

Grupul General Holban (Divizia II-a de cavalerie şi Diviziile I-a şi II-a de vânători) au continuat înaintarea spre Budapesta; Divizia II-a de cavalerie a ocupat un cap de pod la vest de Budapesta, în timp ce o parte din trupele Diviziei I-a de vânători luà măsuri de ordine şi siguranţă în Pesta; iar la ora 18, capitala Ungariei a fost ocupată de restul trupelor Diviziei I-a de vânători [1]).

Un detaşament—compus din Regimentul 4 de vânători, un di-

[1]) Să fie bine stabilit dar, că trupele Grupului General Holban au ocupat Budapesta, în ziua de 4 August.

vizion din Regimentul 23 de artilerie şi un divizion din Regimentul 6 de roşiori—intrând în oraş, a defilat în fața Comandantului trupelor din Transilvania, precum şi a unui imens public, pe Andrasystrasse, din Pesta.

Ținuta ofițerilor şi a trupei erà impunătoare, trupele au fost primite de public cu linişte, încredere şi chiar cu simpatie.

Comandantul trupelor din Transilvania a numit guvernator al Budapestei pe General Holban [1]).

Figura 11.
Hotelul Gellert, în care a fost instalat Comandamentul trupelor din Transilvania, pe timpul ocupațiunii.

La est de Budapesta, în regiunea Vecses, a fost menținută Divizia II-a de vânători, în rezerva Grupului General Holban, pentru a face față oricărei eventualități.

Grupul General Moşoiu, în acest timp, înaintând spre sud, ocupă cu Brigada 4-a de roşiori localitatea Kis Kun Felegyhaza, cu Divizia VI-a localitatea Kecskemet, iar cu Divizia I-a zona Czegled—Abony—Nagy Körös.

In cursul zilei de 5 August, trupele noastre au ocupat şi cartie-

[1]) Un distins ofițer de stat-major, care a făcut dovadă de o remarcabila pricepere pe timpul operațiunilor din Ardeal şi, în plus, avea toată pregătirea pentru o asemenea grea însărcinare, fiind fost în două rânduri ataşatul nostru militar la Petrograd.

rele orașului Buda, depe malul drept al Dunarei, formând un cap de pod la 8—10 km. vest de oraş.

Paralel cu acțiunea asupra Budapestei, restul trupelor noastre desăvârşesc victoria, urmărind cu energie ultimele rămăşițe de trupe maghiare între Tisa și Dunărea, astfel ca pânăla data de 7 August, Grupul General Moşoiu atinge spre vest Dunarea, în sectorul Budapesta—Kalocsa, iar la miazazi ajunge la sud de linia Kalocsa—Keczel—Kis Kun Majsa—Kistelek. La nord, în acelaşi timp, Detaşamentul General Davidoglu înaintând spre frontul ceho-slovac, ocupă linia Miskolcz—Eger (Erlau)—Gyöngyös—Hatvan—Gödölo—Budapesta.

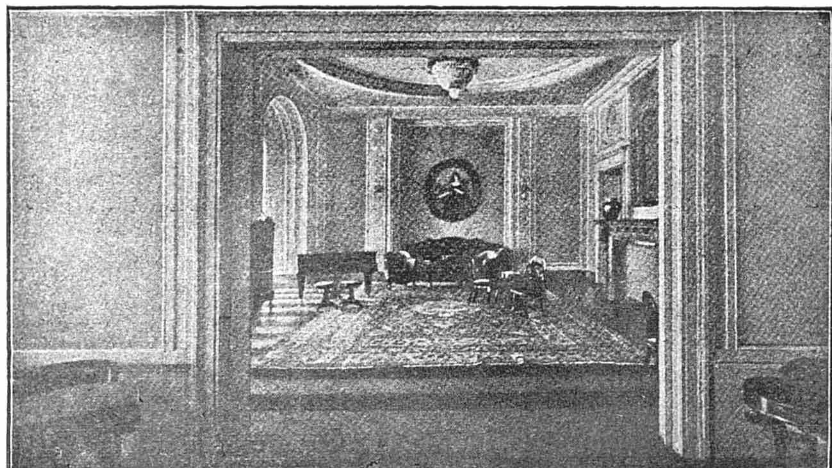

Figura 12.
Biroul Comandantului trupelor din Transilvania, în Hotelul Gellert.

După data de 7 August, parte din trupele noastre primesc misiunea de-a dezarmà unitațile capturate, precum și lucrătorii marilor uzine din Budapesta, iar parte au continuat curățirea teritoriului dintre Tisa și Dunarea de resturile trupelor inamice, cari, deşi fară nici o conducere, încercau încă să mai reziste în regiunile păduroase și accidentate, în special la nord, spre frontiera ceho-slovacă, terorizând și jefuind populația băştinaşă, care implorà protecția trupelor noastre.

In a doua jumatate a lunii August, trupele noastre reuşesc sa stârpească ultimele bande inamice și să stabilească contact direct cu trupele ceho-slovace la nord, pe frontul Satoralja Ujhely—nord

Putnok—Salgo Tarjan—nord Balassa Gyarmat—spre Dunărea, precum şi cu trupele franco-sârbe la sud, pe linia Kistelek—Iancovacz—sud Baja.

La vest de Dunăre (Schiţa No. 9 B), capul de pod, stabilit după ocuparea Budapestei, a fost lărgit, pe de o parte, în vederea siguranţei trupelor din capitala Ungariei, iar, pe de altă parte, pentru a fi dezarmate ultimele resturi din diviziile armatei roşii (cari se refugiaseră în regiunea Szekesfehervar—Lacul Balaton), precum şi bandele de lucrători bolşevici aflate în regiunea industrială Gyor. Aşà dar, trupele noastre au fost nevoite să reià înaintarea, ocupând în ziua de 13 August localitatea Szekesfehervar, la 16 localitatea Veszprem, iar la 20 oraşul Gyor şi întreaga regiune industrială (uzinele, fabricele de arme şi tunuri, precum şi depozitele de muniţiuni).

Astfel, după 6 zile dela trecerea Tisei, trupele noastre şi-au îndeplinit misiunea: urmărirea forţelor inamice la vest de Tisa, pânăla complecta lor distrugere şi ocuparea capitalei Ungariei, centrul de rezistenţă politică al comuniştilor şi focarul anarhiei şi tiraniei bolşevice.

Acest rezultat a dovedit pe deplin, că în urma luptelor aprige din zilele de 24—26 Iulie, cari au adus năruirea complectă a ofensivei ungureşti şi transformarea ei într'o retragere precipitată şi dezordonată, armata roşie nu s'a mai putut menţine nici în spatele unui obstacol de valoarea Tisei.

Odată linia Tisei cedată, nu rămâneà armatei roşii maghiare (la nord erà frontul ceho-slovac, iar la sub frontul franco-sârb), decât să se retragă cu grosul forţelor, sub protecţia anumitor elemente înaintate, într'o regiune centrală la est de Budapesta, de unde, rofosind răţeaua căilor de comunicaţie, cari divergeau spre front, să opereze pe linii interioare, potrivit situaţiei ce s'ar fi prezentat. Dar, impetuositatea contraofensivei noastre (potrivit planului de acţiune, de-a nu da timp forţelor inamice dela nord şi dela sud să se întrunească, ci a le înconjurà şi a le tăià linia de retragere spre Budapesta) n'a dat răgaz inamicului să se desmeticească şi să mai poată reacţionà, căci, în ziua de 2 August chiar, după 3 zile dela trecerea Tisei, grupurile principale de forţe inamice dela nord (din regiunea Mişkolcz) şi dela sud (din regiunea Czegled—Abony—Kecskemet) erau înconjurate şi cu linia de retragere spre Budapesta tăiată.

In această situaţie, armata inamică, complect dezorientată şi în plină descompunere, a fost nevoită să capituleze. S'au predat

trupelor noastre 6 divizii (I—VI-a), cuprinzând: 1235 ofiţeri, peste 40.000 soldaţi, 348 tunuri de diferite calibre, 2 guri de foc de 305 m.m., 332 mitraliere, 52.000 arme, 4316 carabine, 579 revolvere, 190 puşti mitraliere, mii de săbii şi pumnale, precum şi o enormă cantitate de muniţiuni şi material de războiu de toate categoriile, între cari şi 87 aeroplane. Aceste cifre reprezintă capturările făcute şi inventariate pânăla data de 8 August; ele au fost mărite considerabil prin capturările şi dezarmările ce s'au făcut ulterior.

Comparând numărul prizonierilor capturaţi cu numărul diviziilor ce s'au predat, se vede, că el este mic. Acesta se datoreşte

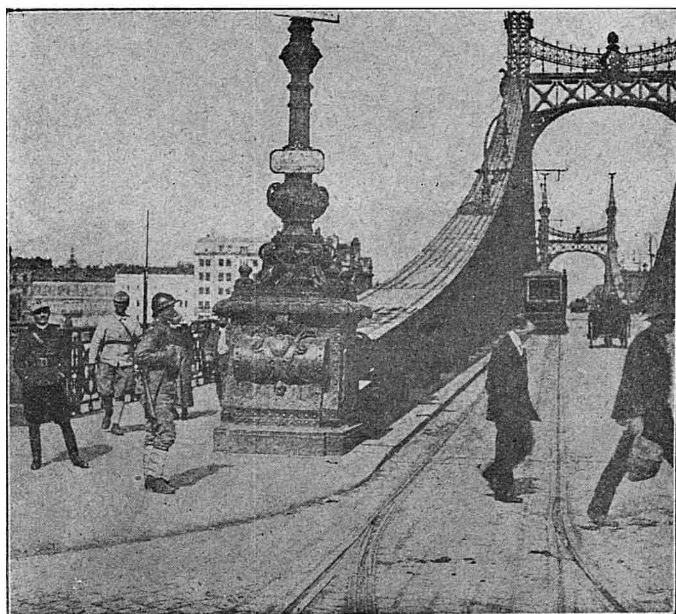

Figura 13.
Santinela română în Budapesta.

faptului stabilit prin declaraţiile prizonierilor, că, în urma loviturilor suferite pe frontul nostru, cea mai mare parte dintre oamenii diferitelor unităţi nu s'au predat, conform ordinelor şefilor respectivi, ci au dezertat, ne mai aşteptând rezultatele tratativelor parlamentarilor trimişi, aruncând uniforma şi armele şi ducându-se pe la casele lor, unde şi-au reluat ocupaţiile. Numai unele unităţi răzleţe au mai încercat a rezistà, în special în sectorul de sud,

dar fara un plan bine definit, fără legatură şi fără conducere. In faţa faptului împlinit al disolvării unitaţilor, stat-majoarele respective au fost nevoite să se predeà, indiferent de răspunsurile aduse de parlamentarii trimişi comandamentelor noastre. Astfel s'a predat stat-majorul Diviziei I-a (în regiunea Miskolcz), al Corpului I armată (la Czegled), al Diviziei II-a (la Kecskemet) şi al Diviziei IV-a (la Kis Kun Felegyhaza).

Aşà dar, trupele noastre, în operaţiunea ulterioară de dezarmarea trupelor inamice, au găsit foarte puţini oameni sub arme şi prea puţine unitaţi constituite. In schimb, făcându-se cercetări, au descoperit tot felul de material de războiu aruncat pretutindeni,

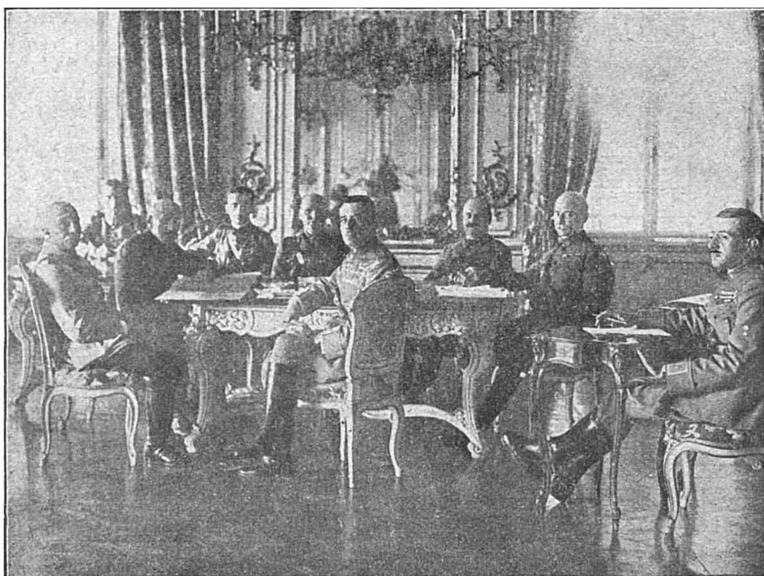

Figura 14.
Consfatuirea aliaţilor, în palatul regal din Buda.

precum şi foşti soldaţi roşii în haine civile, fie la munca câmpului, fie ascunşi prin sate, sau chiar hoinărind în bande de jefuitori prin localităţi, păduri, etc.

Incât priveşte trupele celorlalte 3 divizii maghiare (VII-a, VIII-a şi IX-a), informaţiunile obţinute arătau, că ele s'au disolvat în cea mai mare parte, iar resturile s'au retras în debandadă la vest de Dunăre.

In urma zdrobirei ofensivei maghiare pe frontul român, pusă la cale de guvernul comunist, contra voinţei majorităţii populaţiei,

guvernul Bela Kuhn nu s'a mai putut menţine; odata cu nimicirea armatei roşii, s'a prăbuşit definitiv acest guvern, împreună cu regimul bolşevic maghiar.

Anarhia şi teroarea, întronate în Ungaria de acest regim, au luat sfârşit sub genunchiul armatei române, care a adus, prin acţiunea ei, restabilirea drepturilor anterioare ale cetăţenilor maghiari, asigurând ordinea, avutul, viaţa şi cinstea tuturor.

In ziua de 4 August, înainte de intrarea trupelor noastre în Budapesta, reprezentanţii noului guvern maghiar Peydel (socialist)

Figura 15.
In momentul eşirii din Palatul regal din Buda, dela consfătuirea aliaţilor.

a cerut începerea tratativelor pentru încetarea ostilităţilor. Condiţiunile armistiţiului le-au fost înmânate a doua zi, 5 August.

Guvernul Peydel neavând însă încrederea populaţiei, n'a putut durà decât 3—4 zile, şi, a fost înlocuit, la 7 August, printr'un guvern provizoriu, prezidat de St. Frederich (sub regenţa Archiducelui Iosef), cu următorul program: distrugerea bolşevismului, executarea tratatului de armistiţiu încheiat cu aliaţii şi aranjareà diferendelor cu statele vecine.

Dăm mai jos: proclamaţia adresată populaţiei Ungariei, schimbul de telegrame, precum şi ordinul de zi adresat trupelor cu ocaziunea ocuparii Budapestei.

* * *

Proclamaţiune.

Se aduce la cunoştinţa populaţiunii următoarele:

1. Armata românească nu face războiu locuitorilor ei, ci, armatelor cari au atacat-o.

2. Soldatul român garantează liniştea, avutul şi viaţa cetăţenilor.

3. Toţi locuitorii sunt obligaţi să păstreze ordinea şi să respecte legile ţării, precum şi ordonanţele ce se vor da.

4. Viaţa în oraşe îşi va urmà cursul normal, circulaţia fiind permisă pânăla ora 21; dela această oră, toate localurile vor fi închise.

5. Se interzice întrunirile şi circulaţia în grupuri mai mari de 5 persoane.

6. Locuitorii, cari vor instigà contra ordinei, sau vor aduce prin glas, prin scris, sau prin gest, prejudicii trupelor româneşti, vor fi pedepsiţi conform legilor războiului.

Comandantul trupelor din Transilvania
General Mărdărescu.

Şef de stat-major
General Panaitescu.

Budapesta, 5 August 1919.

* * *

MAJESTĂŢII SALE REGELUI[1])

Am onoare a raportà, că eri, 4 August, orele 18, trupele au ocupat Budapesta fără rezistenţă.

---

[1]) Cu prilejul ocupării Budapestei, M. S. Regele a binevoit a-mi conferì ordinul Mihai Viteazul cl. II-a. Dau mai jos textul Inaltului decret relativ.

Inaltul decret No. 17, din 2 Ianuarie 1920.

FERDINAND I,

Prin graţia lui Dumnezeu şi voinţa naţională

REGE AL ROMÂNIEI,

La toţi de faţă şi viitori sănătate.

Asupra raportului Ministrului Nostru Secretar de Stat la Dapartamentul de războiu sub No. 26212, din 2. I. 920,

După luarea măsurilor de menţinerea ordinei, am trecut în revistă şi am primit defilarea trupelor (o brigadă din Divizia I-a de vânători, un divizion a 3 baterii şi un divizion din Brigada 4-a de roşiori) pe Andrasystrasse.

Guvernator al Budapestei l-am numit pe Generalul Holban.

Populaţiunea a primit trupele noastre în mod simpatic.

Comandantul trupelor din Transilvania

General Mărdărescu.

Şef de stat-major
General Panaitescu.

No. 2662
5 August 1919.

* * *

Ordin de zi No. 56, pin 5 August 1919.

Bravi ostaşi ai Comandamentului trupelor din Transilvania,

Acum câtevà zile, vă găsiaţi paşnici pe malul stâng al Tisei, formând cu piepturile voastre zid de apărare pentru toată suflarea omenească de dincoace de Tisa.

In dimineaţa zilei de 20 Iulie, duşmanul nelegiuit, care turbură liniştea inimei Europei, v'a atacat în mod furios.

Vrăjmaşul, mare în număr şi mijloace, a trecut pe stânga Tisei, şi, ameţit de izbânda împingerii perdelii noastre de acoperire, a înaintat ca o vijelie spre răsărit, în primele zile ale bătăliei, atras fiind de frumuseţea şi bogăţia Ardealului, această podoabă a Neamului românesc.

AM DECRETAT ŞI DECRETĂM:

Art. I. Conferim *proprio-motto*, ordinul militar *Mihai Viteazul cl. II-a*, Generalului de divezie Mărdărescu Gh., Comandantul trupelor din Transilvania, pentru deosebita pricepere cu care a condus operaţiunile ofensivei din Iulie 1919 şi cari s'au terminat cu complecta înfrângere a armatelor maghiare şi cu ocuparea Budapestei.

Art. II. Ministru Nostru Secretar de Stat la Departamentul de războiu este însărcinat cu executarea Decretului de faţă.

Dat în Bucureşti, la 2 Ianuarie 1920.

FERDINAND

Ministrul de războiu
General Răşcanu

Cel de sus însă, care împarte dreptatea şi veghează la înfăptuirea sfintei noastre năzuinţi, a făcut, ca bucuria inamicului să fie numai vremelnică; în adevăr, sosind momentul intrării în luptă a grosului trupelor noastre, duşmanul a fost aruncat peste cap, dincolo de Tisa, cu mari pierderi în oameni şi material de războiu.

De astă dată însă, punerea Tisei între noi şi vrăjmaş nu mai erà destul. Inamicul, care ne atacase în mod îndrăzneţ, trebuià îngenunchiat, zdrobit în aşà măsură, ca să se poată dobândì în mod sigur liniştea noastră şi a întregului apus.

Sprijinit pe voi, bravi ostaşi ai Comandamentului trupelor din Transilvania, Inaltul comandament a hotărât trecerea pe dreapta Tisei şi continuarea operaţiunilor pânăla sfârşit; dar, dincolo de Tisa, inamicul care simţise bărbăţia loviturei voastre, n'a mai fost în stare să opună nici o rezistenţă, şi, diviziile lui dezorganizate, în urma bătăliei depe stânga Tisei, au fost capturate una câte una.

Astfel, în curs de 16 zile numai, inamicul a fost cu desăvârşire distrus, iar în ziua de 4 August, orele 18, trupele noastre au ocupat Budapesta, ducând cu ele liniştea tuturor cetăţenilor paşnici ai Ungariei şi prin aceasta risipirea norilor din centrul Europei.

Faptul strălucit de arme săvârşit de voi, va rămâne pe vecie scris în cartea Neamului şi în Istoria omenirii; deci, vă puteţi mândrì de roadele ostenelilor voastre, şi, când văveţi înapoià la vetrele voastre, puteţi spune tuturor, cu seninătate, că v'aţi făcut pe deplin datoria faţă de Neam, Ţară şi MM. LL., Cari, în momentele grele ale bătaliei, au venit în mijlocul nostru şi au urmărit de aproape bravura voastră.

Sunt nespus de mândru, că v'am comandat; şi, adânc recunoscător tuturor pentru inima ce-aţi pus în înfăptuirea izbândei, vă mulţumesc la fiecare în parte şi vă zic:

Sanatate şi totdeauna voe bună, bravi ostaşi al Comandamentului trupelor din Transilvania.

Comandantul trupelor din Transilvania
General Mărdărescu.

* * *

Ordin de zi No. 57, din 6 August 1919.

Bravi ostaşi ai Comandamentului trupelor din Transilvania.

Domnul General Prezan, Şeful statului-major general al armatei, care s'a găsit în mijlocul trupelor, în tot timpul ofensivei

dela Tisa la Dunăre, şi, deci, a văzut şi cântărit sforţările voastre vitejeşti, a binevoit a vă trimete călduroșul său salut camaraderesc de mai jos, pe care mă grăbesc să vi-l aduc la cunoştinţă, fiind, pe deoparte, o scumpă răsplată a meritelor voastre ostăşeşti, iar, pe de altă parte, o hotărâre în ceeace priveşte conduita voastră în teritoriile de curând ocupate, pentru a rămâneà pururea neştirbită reputaţiunea armatei române.

Comandantul trupelor din Transilvania
General Mărdărescu.

* * *

General Mardărescu
Comandantul trupelor din Transilvania.

Cu o profundă emoţiune şi înaltă mândrie naţională, am urmărit şi de data aceasta frumoasele şi eroicele fapte de războiu ale armatei de sub comanda D-voastre şi, vă rog, să primiţi şi să transmiteţi la toţi camarazii, ofiţeri şi soldaţi, expresiunea admiraţiunii mele.

Am credinţa, că acum, când duşmanul a fost îngenunchiat şi distrus, armata ce comandaţi se va conduce cu locuitorii teritoriilor cucerite în aşà fel, încât lumea întreagă va puteà constatà, că noi, soldaţii, suntem cu adevărat reprezentanţii unui popor cinstit, drept, bun şi înaintat.

General Prezan.
No. 180
din 5 August 1919.

* * *

Domnului General Prezan
Şeful statului-major general al armatei

Cu adâncă recunoştinţă vă mulţumesc pentru cuvintele încurajatoare, ce-aţi binevoit a adresà mie şi trupelor de sub comanda mea, în urma strălucitelor operaţiuni dela Tisa la Dunăre.

Domnia-voastră, care v'aţi găsit în tot cursul acestor operaţiuni în mijlocul trupelor, aţi putut apreciă sforţările uriaşe făcute de ele,şi, cuvintele ce ne sunt adresate din parte-vă, ne umple sufletul de bucurie şi măresc încrederea în noi.

Mă voi grăbì a aduce cât de curând la cunoştinţa ofiţerilor şi trupei ordinul Domniei-voastre de mulţumire, spre a se bucurà cât mai de vreme de roadele sforţărilor lor.

Comandantul trupelor din Transilvania
General Mărdărescu.

No 8130
din 6 August 1919.

* * *

Ordin de zi No. 58, din 10 August 1919.

Cu deosebită bucurie şi mândrie aduc la cunoştinţa tuturor, ofiţeri şi trupă, telegrama de mai jos a Domnului Prim-ministru, care, pe timpul ocupaţiunilor recente, dintre Tisa şi Dunărea, a binevoit a venì în mijlocul nostru, urmărind clipă cu clipă desfăşurarea viguroasei noastre contraofensive.

Cuvintele Domniei-sale calde şi înălţătoare sunt o preţioasă răsplată a vredniciei voastre, de care vă puteţi mândrì.

Comandantul trupelor din Transilvania
General Mărdărescu.

* * *

Telegrama Domnului Prim-ministru

Cu simţimânt de caldă recunoştinţă pentru glorioasa noastră oştire şi de înaltă mândrie naţională, am aflat complectarea înfrângerei anarhiei duşmane şi intrarea trupelor noastre în Budapesta. Prin victoria ei, oştirea noastră a desăvârşit opera vitejească, prin care a asigurat unitatea naţională şi, totodată, a nimicit primejdia care amenință civilizaţia Europei centrale.

Vă felicit din inimă pe Domnia-voastră şi pe demnii Domniei-voastre camarazi de arme şi mă bucur, că Dumnezeu v'a dat gloria de-a conduce aceste operaţiuni.

Ioan I. C. Brătianu.

* * *

Domnului Prim-ministru
Ioan I. C. Brătianu.

In numele meu şi al trupelor în subordine, vă rog respectuos, să primiţi viile noastre mulţumiri.

Greutăţile şi sforţările uriaşe, prin cari am trecut pe timpul recentelor operaţiuni dela Tisa la Dunărea, sunt larg răsplătite prin căldura cuvintelor înălţătoare şi încurajatoare, ce-aţi binevoit a ne adresà.

Armata, însufleţită în tot cursul campaniei de cele mai strălucite calităţi ostăşeşti, a fost, este şi va fi neclintit scutul protegiuitor al scumpei noastre Românii Mari, înfăptuită cu atâtea sacrificii.

Neamul, Ţara şi Tronul să se bizue pururea pe inima caldă și braţul vânjos al apărătorilor lor, cari sunt mândri, de a le fi putut câştigà încrederea în vrednicia lor.

Comandantul trupelor din Transilvania
General Mărdărescu.

XXVII. Activitatea armatei româneşti pe timpul ocupării Ungariei.

Pentru a evidenţià rolul binefăcător al urmatei româneşti, pe timpul ocupării Ungariei, e necesar să se ştie:

a) In toata zona dintre Tisa şi Dunărea, atât populaţiunea urbană cât şi cea rurală, a primit armata românească cu linişte, în-

Figura 16.
Defilarea trupelor româneşti în faţa Comandantului lor şi în prezenţa misiunilor militare aliate din Budapesta.

credere şi bunăvoinţă, dându-şi seamă, că ea este purtătoarea ordinei şi siguranţei avutului, onoarei şi vieţii cetăţenilor, nesocotite în mod salbatic de bandele lui Bela Kuhn.

b) La intrarea trupelor româneşti în Budapesta, populaţiunea (peste 1.600.000 suflete) îţi dadeà impresia unui roiu de muşte cazut în amorţeală din cauza suferinţelor, la cari fusese supusă.

In timpul defilării trupelor, în momentul ocupării Budapestei, în ziua de 4 August, în toate părţile se vedeau copii, tineri şi bătrâni, bărbaţi şi femei, agitând batiste albe şi plângând chiar, la ideea, că au fost salvaţi de teroarea bolşevistă.

c) Foametea luase aşà proporţii, că de câtva timp populaţia Budapestei se nutreà aproape exclusiv cu dovleci, cari costau 5—6 coroane kilogramul.

De notat, că alimente nu lipsiau în Budapesta, după cum vom arătà mai jos, dar, ele erau sechestrate în folosul trupelor roşii.

d) Dreptul de întrunire erà suspendat, spre a nu se aduce cumva vre-o vătămare regimului comunist.

Figura 17.
Intrarea Diviziei I-a în Budapesta, pentru a schimbà trupele de ocupaţiune.

e) Ziarele, cari nu erau de nuanţă bolşevică, nu mai puteau apare, din cauza censurei sălbatice a Biroului presei lui Bela Kuhn, care suspendase apariţia lor pentru motive ridicole.

f) Avutul, onoarea şi viaţa cetăţenilor fuseseră la discreţia bandelor comuniste, cari jefuiau, batjocoriau, schingiuiau şi chiar executau pe nevinovaţi fără cruţare, fără teamă, că vor fi chemaţi la răspundere cândvà pentru ororile ce comiteau.

g) Administraţia, în bună parte, erà dezorganizată, căci, în timpul regimului lui Bela Kuhn, tovarăşii săi se călăuziau numai de

bunul plac şi înăduşiau cu cea mai mare asprime orice împotrivire la nelegalităţile ce ei înfăptuiau.

Munca uriaşă depusă de comandamentele şi trupele de ocupaţiune, pe de o parte, pentru a stabilì şi menţine ordinea în teritoriile ocupate, iar, pe de altă parte, pentru a aduce viaţa la normal în aceste ţinuturi, rămânând, în acelaşi timp, gata în tot momentul pentru eventuale operaţiuni, a fost în afară de orice închipuire; şi totuşi, armata de operaţiuni trebuià să se ocupe de toate, căci din lipsă de efective, Comandamentul trupelor din Transilvania n'a putut fi prevăzut cu întregul aparat reclamat de-o ocupaţiune.

Figura 18.
Inspectarea Diviziei I-a de vânator (General Lecca Aristide).

Problemele de rezolvat, ce se iviau în tot momentul, nu numai ca erau multiple, diverse şi complicate; dar, nu aveau nici o atingere cu cariera armelor; şi, meritul comandamentelor trupelor de operaţiune, pentru modul cum şi-au înţeles rolul în această chemare străină lor, este cu atât mai mare, tocmai pentru acest motiv.

Trimiterea Domnului Ministru plenipotenţiar Diamandy la Budapesta, în calitate de Inalt comisar al guvernului, a fost de un deosebit folos. In adevăr, lunga sa experienţă în diplomaţie şi calităţile cu totul deosebite cu cari este înzestrat, au permis, pe

de o parte, sá îndrumeze în folosul şi spre prestigiul ţării numeroasele chestiuni cu caracter diplomatic, ce zilnic intrau în discuţiune; iar, pe de altă parte, cu un remarcabil tact, a căutat să păstreze, tot timpul, cea mai cordială armonie între atribuţiunile Domniei-sale şi ale Comandamentului trupelor din Transilvania, ceeace mă face să păstrez cea mai plăcută amintire a zilelor măreţe, traite la Budapesta împreună cu Domnia-sa.

Fignra 19.
Cu ce se hrania populaţiunea Budapestei, în momentul intrării trupelor româneşti.

Comandamentul român conştient de sarcina grea şi răspunderea ce-i incumbà ocupaţiunea, şi, faţa de starea mizerabilă a lucrurilor, descrisa mai sus, gasită în urma dispariţiei lui Bela Kuhn şi a complicilor sai, a trebuit imediat să ia o serie de masuri, în toate direcţiunile, spre a evidenţià neîntârziat, că armata română a paşit înainte, depe malul stâng al Tisei, cu cele mai bune intenţiuni şi numai provocată fiind de atacurile armatei roşii [1]).

[1]) Generalul Holban, Guvernatorul Budapestei, şi Locotenent-colonelul Vasilescu Christea, Şeful sau de stat-major, au desfaşurat şi sub acest raport o activitate remarcabila, şi, profit de acest prilej, pentru a le exprima înca odata mulţumirea mea.

In aceste vederi:

1. Teritoriul ocupat de trupele româneşti, între Tisa şi Dunarea, a fost împărţit în zone de divizii, în sarcina cărora cădeà: menţinerea ordinei, dezarmarea resturilor armatei roşii şi a populaţiunii, mersul regulat al administraţiunii, precum şi aprovizionarea populaţiunii, mai cu seamă în oraşe, unde lipsa de alimente erà foarte serioasă.

Ordinea s'a menţinut prin dislocarea unitaţilor şi prin patrule mobile puternice; în plus, s'a organizat un serviciu de informaţiuni în fiecare zonă de divizie, în scop de-a semnalà la vreme orice mişcare s'ar produce.

Figura 20.
Piaţa Budapestei, în momentul intrării trupelor româneşti.

Dezarmarea s'a făcut prin detaşamente mixte volante, trimise de fiecare divizie, în zona ce-i aparţineà.

Administraţiunea teritoriului s'a exercitat în întregime prin organele administraţiunii maghiare.

2. Intrebuinţarea telegrafului şi telefonului a fost permisă autoritaţilor civile; orice alta întrebuinţare a fost interzisă, pentrucă raţeaua erà dispusă în vederea servirii organizaţiunilor comuniste.

3. Circulaţia pe căile ferate a fost reluata, sub controlul strict al autorităţilor militare, în ceeace priveşte identitatea calatorilor şi scopul deplasarii.

4. Pentru satisfacerea populaţiunii cu alimente, s'a dispus, ca:

a) Toţi agenţii Ministerului de alimentaţie maghiar, cari vor primì însărcinari oficiale, în legatura cu funcţiunile lor, să primească o autorizaţiune de liberă circulaţie în toată Ungaria. Numărul acestor agenţi întrecea cifra de 1200.

Cu toate aceste autorizări, date încă din ziua de 12 August, trenurile de alimentare puse în circulaţie se întorceau aproape

Figura 21.
Impărţirea pâinei zilnice populaţiunii din Budapesta, de către trupele de ocupaţiune.

goale; cauza erà, ca agenţii Ministerului de alimentaţie maghiar se îndeletniciau cu specula şi cu fraudele, în loc să se ocupe cu cumpararea şi transportul alimentelor; dovada de aceasta este faptul falşificării unei autorizaţiuni, dată în sute de exemplare, spre a se aduce alimente pentru funcţionarii Ministerului de alimentaţie maghiar, autorizaţiuni cu cari agenţii respectivi au adus o foarte mare cantitate de alimente, însa nu pentru a fi împarţite populaţiunii flamânde, ci, pentru a fi acumulate în depozite ascunse şi apoi speculate.

Figura 22.
O cantină la un corp de trupă.
Impărţirea hranei copiilor saraci din Budapesta.

Figura 23.
Armata română hrăneşte copiii populaţiunii sărace din Budapesta.

Pe lângă cele arătate mai sus, cu toate ordonanţele precise şi repetate ale Comandamentului român, pentru interzicerea transporturilor de alimente din Budapesta în afară, totuşi, au fost nenumărate cazurile de contrabandă, săvârşite cu autorizaţiunea scrisă a Ministerului de alimentaţie maghiar, aceasta, în scopul vădit de-a da curs liber speculaţiunii.

Când Comandamentul român s'a convins, că este neînlăturabilă reaua credinţă a organelor oficiale maghiare în chestiunea aprovizionarii, a numit delegaţi speciali din partea armatei române, cari să se ocupe atât cu strângerea alimentelor, cât şi cu transportul şi distribuţia lor la populaţie.

Figura 24.
Impărţirea hranei copiilor săraci din Budapesta, la cantina unui corp de trupă.

b) In fiecare zonă de divizie să se rechiziţioneze numai alimentele strict necesare traiului trupelor, iar prisosul să fie lăsat la dispoziţia organelor administrative, pentru îndestularea populaţiunii.

c) Budapesta, precum şi un mare număr de comune, cari fuseseră secătuite de trupele roşii, să fie scutite de orice réchiziţiuni de alimente.

d) Să fie aprovizionată populaţiunea oraşelor, în fiecare zi, cu cantitatea necesara de alimente, prin transporturi pe calea ferată, pe apă, cu camioane şi căruţe, a căror circulaţie să fie liberă

Figura 25.
Adunarea copiilor săraci din Budapesta, în vederea distribuirii hranei la cantina unui corp de trupă.

Figura 26.
Distribuirea hranei copiilor săraci din Budapesta, la bucătăria unui corp de trupă.

pe tot teritoriul unguresc ocupat, cu condițiunea, ca personalul transporturilor să fie prevăzut cu legitimațiuni.

e) Să se trimeată din regiunile Nyiregyhaza și Debrețin diferite legume (mai cu seamă cartofi), pentru satisfacerea nevoilor tuturor orașelor principale și, în special, ale Budapestei.

f) Să se pună la dispozițiunea organelor administrative toate manutanțele, cari n'ar fi necesare armatei române, pentru fabricarea pâinei populațiunii.

g) Să se cedeze abatoarelor, pentru folosința populațiunii, caii cari trebuiau împușcați, ca deveniți improprii serviciului armatei.

Figura 27.
Unul dintre multele clopote gasite la Budapesta, cari fuseseră ridicate de inamic, din bisericile noastre, pe timpul ocupațiunii.

h) Pentru aprozivionarea capitalei, să se formeze 2 perechi de trenuri pe zi, în toate direcțiunile cari pornesc din Budapesta. Orarul și itinerarul acestor trenuri să se afișeze în toate stațiunile drumului de fier, pentruca alimentele să fie aduse și încarcate în trenuri la timp.

i) Comandamentele de toate treptele să accelereze mișcarea vagoanelor cari transportau alimente pentru Budapesta.

j) Grupul General Moșoiu să trimeata la Budapesta, zilnic, la început 10—15 vagoane de grâu și 10 de legume, iar mai târziu aceste cantități să fie sporite.

k) O cantitate de: 50.000 kgr. carne de vacă, 20.000 kgr. carne de porc 20.000 kgr. carne sărată și 100.000 kgr. de grăsime, gă-

sită dosită în frigoriferele din Budapesta, de către Societatea de alimentare Haditelmin, patronată de Ministerul de alimentare maghiar, să se distribue populaţiunii capitalei, prin îngrijirea organelor Comandamentului român.

l) Să se pună la dispoziţia Ministerului de alimentare maghiar un număr de 60.000 porci, capturaţi în vecinătatea Budapestei, ca aparţinând statului maghiar, spre a fi tăiaţi pentru nevoile capitalei. Numitul minister a oprit însă tăierea, pe motivul, că porcii n'atinseseră îngrăşarea maximă; adică, aceşti porci, îngrăşaţi la maximum, urmau să fie tăiaţi, după ce populaţiunea Budapestei ar fi pierit de foame.

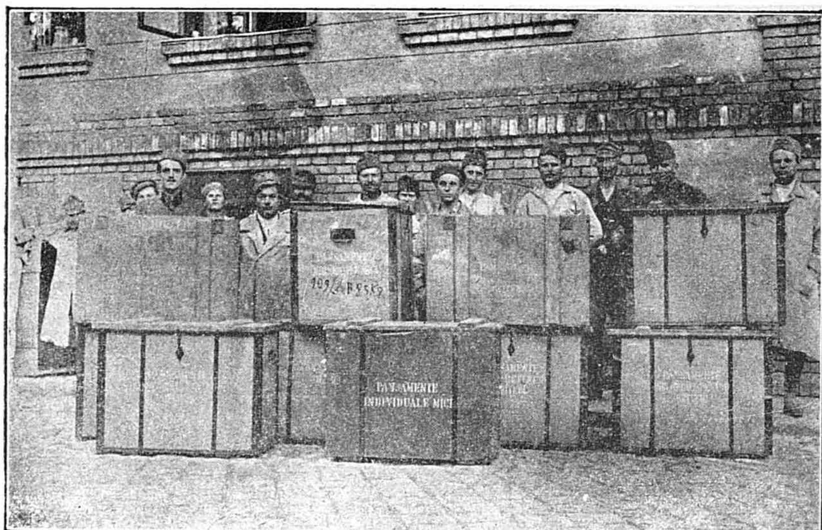

Figura 28.
Materialui nostru sanitar, ridicat de inamic pe timpul ocupaţiunii, gasit în mare cantitate, în magaziile armatei din Budapesta.

m) Un număr de circa 40 comune, situate în jurul Budapestei, să fie scutite de orice rechiziţiune pentru armată, în folosul capitalei.

n) Să se cedeze organelor administraţiunii centrale maghiare întreaga contitate de alimente capturată din depozitele din Budapesta ale statului, precum şi jumatate din conţinutul depozitelor de subsistenţă din capitală ale armatei roşii.

o) Să se intervină la Marele cuartier general român, pentru a da aprobare, ca un număr de câtevà mii de vagoane de grâu, din regiunea dintre Tisa şi frontiera noastră actuală, să fie cedat Mi-

nisterului de alimentare maghiar, pentru trebuințele Budapestei.

p) Să se mai intervină la Marele cuartier general, în sensul, ca o cantitate din grâul ce prisoseşte în România, să fie vândută ministerului mai sus menționat, tot pentru trebuințele populațiunii Budapestei.

q) In scopul hrănirii populațiunii sărace şi suferinde din Budapesta, să se înfiinţeze cantine populare, unde cei nevoiaşi să primească zilnic hrană, în mod gratuit.

r) Corpurile de trupă, de asemenea, să hrănească zilnic cât mai mulți săraci (bătrâni, femei şi copii), din propriile lor mijloace.

s) Spitalele, cari se găsiau în cea mai neagră mizerie, să fie imediat îndestulate cu alimente din depozitele capturate ale armatei roşii, şi, alimentele ce-ar lipsì, să fie aduse prin mijloacele trupelor române şi predate direct spitalelor.

t) Să se lase liberă cumpărarea grâului şi vânzarea făinei pentru populațiunea din Budapesta; aceasta, pentru a înfrânà speculațiunea ruşinoasă a Societății de alimentare, patronată de Ministerul respectiv maghiar, societate care desfăceà kilogramul de făină pe prețul de 25 coroane.

u) Plata măcinatului grâului, la toate morile, să nu se facă în bani, ci în dijmă, pentru ca faina ce rezultă astfel, să fie ridicată dela mori şi adusă la Budapesta, pentru nevoile populațiunii.

Această masură a fost impusă de faptul, că țăranii dosiau grâul ce-l aveau, pentrucă delegații Ministerului de alimentare maghiar nu plătiau imediat cantitatea ce-o cumpărau.

5. Pentru prevederea capitalei cu lemne şi cărbuni, s'au organizat transporturi atât pe caile ferate, cât şi pe Dunărea.

6. Câtevà zile după ocuparea Budapestei, după ce dezarmarea populațiunii a fost terminată, s'a dat cetațenilor dreptul de întruniri, cu obligațiunea păstrării ordinei cu cea mai mare rigurositate.

Aceste întruniri se făceau, bine înțeles, sub supravegherea organelor comandamentelor române.

E interesant de ştiut, că la una din aceste întruniri a luat parte peste 10.000 de cetățeni şi, cu această ocaziune, s'a strigat:

„Să trăiască armata română, sub protecția căreia ne-am putut „adunà astăzi, ca să discutăm în linişte şi siguranță asupra ne-„voilor noastre arzătoare, lucru ce nu ne-a fost îngăduit timp de „câtevà luni de către nefastul regim comunist, răsturnat, prin „voința lui Dumnezeu, de baioneta viteazului ostaş român".

7. S'a luat măsuri, ca ziarele de toate nuanțele să reapară; în acest scop, stocul de hârtie disponibil, foarte redus, a fost supus

unui anumit regim, astfel, ca nu cumva unele ziare să fie favorizate în paguba altora.

Datorită acestor măsuri, 16 zile după intrarea trupelor române în Budapesta, viaţa îşi luase cursul normal: piaţa îndestulată (rămâneau mari cantităţi de alimente de azi pe mâine), prăvăliile şi spectacolele deschise, funcţionarii şi muncitorii îşi reluaseră ocupaţiunile, etc., etc.

Daca la toate binefacerile semnalate mai sus se mai adaoga, ca sub ocrotirea armatei române de ocupaţiune, guvernul maghiar a putut procedà la reorganizarea armatei naţionale, menită

Figura 29.
Liniştea datoriei împlinite.

a asigurà liniştea, pe viitor, în cuprinsul frontierelor ce-au fost afectate Ungariei de Conferinţa dela Paris, se poate afirmà, cu drept cuvânt, că soldatul român a fost reclăditorul ordinei în inima Europei, deci, el binemerită admiraţiunea şi stima întregului continent; iar Ungaria, trebuie să ne rămână vecinic recunoscătoare pentru serviciile imense ce i s'au adus, căci, prin jertfele ce ne-am impus, s'a putut realizà stârpirea bolşevismului şi, ca consecinţă, restabirirea stării normale în interior. Or, aceasta ne va dovedi-o timpul.

PARTEA V-a.

Evacuarea Ungariei şi fixarea grănicerilor pe frontiera definitivă.

Armata romăna de ocupaţie dela vest de Tisa atingându-şi scopul urmarit—dezarmarea trupelor roşii ale lui Bela Kuhn, săvârşind prin aceasta o operă pacifică şi civilizatoare în centrul Europei—Inaltul comandament român, de acord cu Conferinţa de pace dela Paris, hotărăşte evacuarea teritoriului maghiar, pe care armata română fusese forţată să paşească, pentru stabilirea liniştii şi ordinei chiar în capitala duşmanilor noştri seculari.

Comandamentul trupelor din Transilvania, în înţelegere cu Inaltul comisar al guvernului român la Budapesta, D. Ministru Diamandy, şi cu Consiliul dirigent, fixeaza începerea operaţiunii de evacuare pentru ziua de 7 Noembrie 1919, operaţiune care a fost împărţită în 2 perioade (Schiţa No. 10).

Perioada pregătitoare, dela 7—12 Noembrie, care constă din:

a) Evacuarea la est de Tisa a tuturor impedimentelor aflate la unităţi şi comandamente, exceptând strictul necesar trupelor operative.

b) Evacuarea tuturor bolnavilor aflaţi în infirmerii şi spitale.

c) Transportul în vechiul regat al ultimelor unităţi din Brigada 11-a şi 12-a de artilerie, precum şi Diviziile VI-a şi VII-a.

d) Executarea de mişcări de trupe, în scopul de-a derută populaţia, pentru a nu ştì precis data începerii evacuării şi pentruca elementele cele mai înaintate să fie puse în situaţia iniţială céa mai favorabilă.

Perioada evacuării propriu zisă, care începe la 15 Noembrie 1919, când postul de comandă al Comandamentului trupelor din Transilvania este mutat dela Budapesta la Oradia-Mare şi când

începe mişcarea de evacuare a Budapestei. Până în seara zilei următoare, evacuarea capitalei Ungariei este terminată, în completă linişte şi ordine, predându-se oraşul comisiunii interaliate.

La intrarea unitaţilor din garda albă în Budapesta, care a urmat imediat după retragerea ultimelor elemente din Divizia I-a de vânatori, populaţia din capitala Ungariei n'a făcut nici o manifestaţie şi n'a arborat nici un steag.

In zilele urmatoare, pânala 18 Noembrie 1919, diviziile grupurilor General Moşoiu şi General Olteanu îşi continuară mişca-

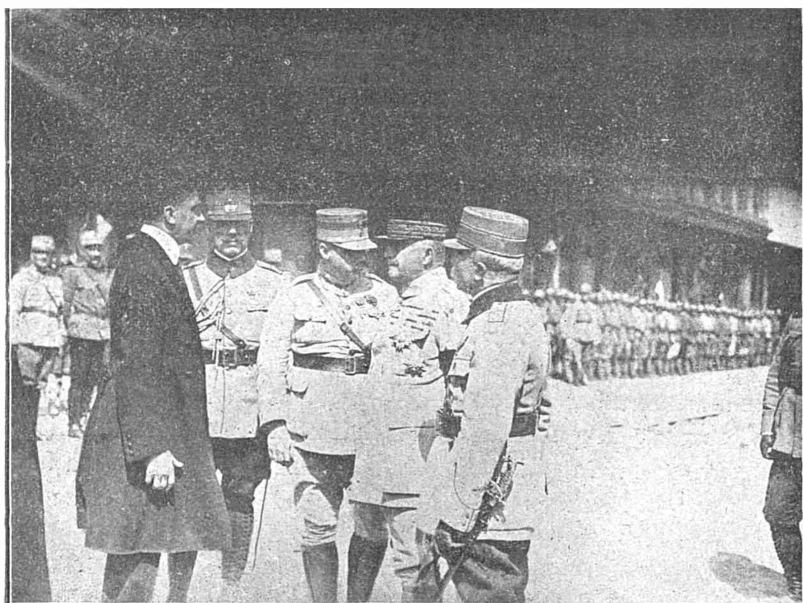

Figura 30.
Vizita Generalului Franchet d'Esperey în Ardeal.

rea de evacuare a teritoriului dela vest de Tisa, atingând zilnic etapele fixate în ordinul operativ, fara nici un incident, având ca axe de mişcare:

Brigada 5-a de roşiori: nord Budapesta—Aszöd—Hatvan—Iasz Apati—Kis Köre;

Divizia I-a de vânatori: Budapesta—sud Bakos Kerestur—nord Abony—Szolnok;

Divizia II-a de vânatori: Budapesta—Üllö—Pilis—Czegled—sud Szolnok;

Brigada 49-a de infanterie: Szalk Szt. Marton—Kun Szt. Miklos—Czegled—sud Szolnok;

Brigada 50-a de infanterie: Kecskemet—Kis Kun Felegyhaza—sud Csongrad;

Brigada 4-a de roşiori: sud-est Keczel—sud Csongrad.

In seara zilei de 18 Noembrie 1919, ultimele elemente din diviziile grupurilor General Moşoiu şi Olteanu, în executarea mişcării de evacuare, ating linia: Sziksza—Miskolcz—Füzes Abony—Erdötelek—Tapyo Györgyo—Czegled—Nagy Körös—Kecskemet—Kis Kun Majsa.

Figura 31.
La mormântul celor căzuţi pentru pacificarea Ungariei (Oradea-mare).

In dimineaţa zilei următoare, Divizia I-a de vânători execută trecerea Tisei pela Szolnok, cu toate elementele, dirijindu-şi marşul pe şoseaua Szolnok—Rakoczi—Tisa Földvar—Öksöd—Szarvas şi cantonând în timpul nopţii în regiunea Bakoczi—Tisa Földvar—Öksöd—Szarvas. In aceiaş zi trec Tisa: Brigada 2-a de roşiori din Divizia II-a de cavalerie, pela Szolnok, cantonând la Török Szt. Miklos; Regimentul 10 de roşiori pela Tokay, cantonând la Rakamaz; în fine, Brigada 49-a de infanterie pela Szolnok, cantonând noaptea în regiunea Tisa Sajol—Török Szt. Miklos.

In ziua următoare, Divizia II-a de cavalerie execută trecerea Ti-

sei pela Kis Köre, cu restul unităţilor (Brigada 5-a de roşiori, cu Regimentele 2 şi 7 de roşiori); Divizia II-a de vânători continuând mişcările de evacuare, ajunge spre seară la Szolnok, formând un cap de pod în această regiune, cu Regimentele 2 şi 9 de vânători, pe linia Bessenszög—Ujszasz—Abony—Tisza Varkony; în fine, Brigada 4-a de roşiori trece Tisa pela Csongrad.

In cursul zilei de 21 Noembrie au executat trecerea Tisei: Divizia II-a de vânători pela Szolnok, cantonând în regiunea Tisza Sajol—Török Szt. Miklos—Fegyvernek; iar Brigada 50-a de infanterie pela Csongrad, grupându-se în regiunea Szentes.

Figura 32.
Inapoiarea Comandamentului trupelor din Transilvania la Oradia-Mare, după ocuparea Budapestei.

A doua zi, 22 Noembrie, toate trupele cari formau capul de pod la vest de Tisa şi acele cari erau lăsate pentru protecţia şi ridicarea podurilor de pontoane din Szolnok, au fost trecute la est de Tisa.

După trecerea liniei Tisa, Comandamentul trupelor din Transilvania dispune o nouă împărţire a teritoriului cuprins între Tisa şi Carpaţi, după cum urmează:

1. *Zona grupului Tisa* (cuprinsă între Tisa, limitele de vest ale

districtelor Szatmar, Bihor şi Arad, iar la sud Mureşul), cu postul de comandă la Oradia-Mare.

In compunerea acestui grup intrau Diviziile XX-a şi XXI-a, având ca misiune supravegherea şi acoperirea Tisei (sectorul dela gura Someşului pânăla Fegyvernek inclusiv fiind afectat Diviziei XX-a, iar sectorul dela Fegyvernek pânăla gura Mureşului şi de acì pânăla Mako, Diviziei XXI-a).

2. *Zona de supraveghere a Corpului VI armată.*

3. *Zona de supraveghere a Corpului VII armată.*

La sfârşitul lunii Noembrie 1919, Diviziile XX-a şi XXI-a iau în primire sectoarele respective dela Divizia XVIII-a; ele execută paza şi supraveghierea Tisei prin patrulări şi posturi fixe, având câte o brigadă în acoperire şi una în rezervă.

In cursul lunilor Decembrie şi Ianuarie, au loc deplasări de trupe, în legatură cu noua situaţie politică:

1. Divizia II-a de infanterie s'a deplasat dela Arad la Bălţi (Basarabia), operaţiune terminată la 1 Ianuarie 1920.

2. Pânăla mijlocul lunii Ianuarie, s'a terminat transportul tuturor impedimentelor Diviziilor VII-a, VI-a şi I-a, începând şi transportul Diviziei II-a de cavalerie spre garnizoanele de pace din Moldova.

La începutul lunei Februarie, Guvernul român hotărând evacuarea regiunei dela est de Tisa (care aparţineà Ungariei, conform deciziunii Conferinţei de pace), Comandamentul trupelor din Transilvania, în vederea executării acestei operaţiuni, a intrat în legătură cu reprezentanţii aliaţilor la Budapesta, pentru a stabilì: data începerii evacuării, planul evacuării şi zonele neutre cari trebuiau să existe zilnic între trupele noastre şi cele ungureşti.

In acelaş timp, Comandamentul trupelor din Transilvania a determinat, în decomun acord cu Consiliul dirigent şi Corpul grănicerilor, linia provizorie de frontieră (care trebuià stabilită ulterior de către o comisiune mixtă, conform deciziunii Conferinţei de pace) şi a luat apoi măsuri în vederea executării evacuării, dispunând 2 categorii de transporturi:

Categoria I-a cuprindeà: evacuarea depozitelor şi împedimentelor trupelor, precum şi a depozitelor Consiliului dirigent.

Categoria 2-a cuprindeà: evacuarea autorităţilor administrative, a grănicerilor şi vămilor, a materialului rulant şi a trupelor de operaţiuni.

Câteva zile înainte de începerea transporturilor, gările principale au fost ocupate de trupe din Grupul Tisa.

Comandamentul trupelor din Transilvania intervenì la Marele cuartier general, ca să trimeată personalul necesar de căi ferate din ţară, pentru a nu se întâmpinà dificultăţi din partea personalului unguresc. Personalul trimis de Direcţia generală a căilor ferate fiind insuficient, se puse la dispoziţia Comandamentului trupelor din Transilvania Compania 8-a de căi ferate din ţară şi Compania de căi ferate dela Teiuş.

Garnizoanele Arad, Oradia Mare şi Careii Mari luară măsuri pentru descărcarea trenurilor, ce urmau să sosească zilnic în gă-

Figura 33.
Inapoiarea Comandamentului trupelor din Transilvania la Sibiu, după ocuparea Budapestei.

rile de destinaţie, cu începere dela 14 Februarie 1920, conform planului şi orariului întocmit.

Planul de transport pentru categoria I-a cuprindeà:

a) Transporturile depozitelor de cereale şi furaje ale zonei militare, ridicându-se la cifra de 1846 vagoane, precum şi 500 vagoane de porumb ale Consiliului dirigent, total 2346 vagoane;

b) Transporturile a 840 vagoane cu impedimentele trupelor.

Categoriei 1-a de transporturi au fost afectate, în total, 90 de trenuri.

Pentru efectuarea transporturilor categoriei a 2-a, biuroul trans-

porturilor a întocmit planuri de transport speciale, ataşând la trenurile militare un număr de vagoane acoperite, destinate evacuării personalului autorităţilor administrative şi de căi ferate.

Evacuarea teritoriului unguresc dela est de Tisa s'a executat în 4 etape, aşà cum prevedeà ordinul operativ al Comandamentului trupelor din Transilvania, şi anume:

In *dimineaţa zilei* de 24 Februarie 1920, trupele Diviziilor XX-a şi XXI-a au început mişcarea de evacuare a teritoriului dela est de Tisa, trecând în ziua de 26 Februarie la est de linia: Csap, cursul Tisei pânăla Szt. Maria myr, liziera est Ibrany, Menyhert tn, Dessenffg, liziera est Hajdu Nanas, podul dela K. Hordobagy, cursul pârâului Hordobagy până la Köves halom, Kovacs Imre tn., Ambros Ianos tn., Psz. Mester Szalas şi cursul Crişului pânăla confluenţa cu Tisa.

Trupele Diviziei I-a de cavalerie executară supravegherea liniei etapei 1-a, prin posturi fixe şi patrulări.

Divizia XX-a terminându-şi gruparea, începe transportul cu calea ferată spre garnizoanele de reşedinţă.

In dimineaţa zilei de 2 Martie 1920, trupele Diviziei XXI-a încep executarea operaţiunilor de evacuare a etapei a 2-a şi în cursul zilei de 3 Martie, ultimele elemente ale diviziei trec la răsărit de linia etapei a 2-a, predând oraşele Hodmezö Vasarhely, Szarvas şi Mezö Tur, în prezenţa delegaţilor misiunilor militare interaliate.

Etapa 2-a urmà linia descrisă mai sus la etapa 1-a pânăla Köves halom, apoi cursul pârâului Hordobagy pânăla confluenţa sa cu Hordobagy Csatorna, Hordobagy Csatorna pânăla Kerek Tiszta, Sütött halom, Kutasi (12 km. sud-vest de Oroshaza), Csomorkany Psz, Tanczosdomb, liziera est Lele şi Püspök myr (pe Mureş).

Linia de demarcaţie a etapei a 2-a a fost supravegheată de Regimentul 1 de roşiori.

Trupele Diviziei I-a de cavalerie, în cursul zilei de 9 Martie, înlocuiră grănicerii depe linia veche ce li se atribuise, predând oraşul Püspök—Ladany autorităţilor ungare, în faţa delegaţilor misiunilor militare interaliate.

In cursul zilei următoare au fost predate localităţile Nyiregyhaza, Kisvarda, Hajdu Hadhaz, Balmaz Ujvaros şi Hajdu Böszörmeny, iar la sfârşitul zilei de 11 Martie 1920, întreg teritoriul unguresc, dela vest de linia etapei a 3-a, erà complect evacuat de trupele noastre (oraşul Debreţin a fost predat autorităţilor ungureşti în prezenţa membrilor misiunilor militare interaliate).

Linia de despartire a etapei a 3-a urmà: Kis Varsany (pe Tisa), vest Nyir—Mada, Tamas, Vagas, Szabo tn. Szücs tn, Ludas csd, Sebes tn., nord Sarand, cursul pârâului Kendoros.

Trupele de cavalerie executară paza liniei etapei a 3-a, înlocuind trupele de grăniceri.

In cursul zilelor de 17 şi 18 Martie 1920, trupele Diviziei I-a de cavalerie, din zona dela nord de Er. Mihalyfalva—Debreţin, trecură la est de linia Mateszalka, Nyir Bator, Hajdu Vamos Percs, Ludas csd, terminându-se cu aceasta operaţiunea 1-a din etapa 4-a.

Pânala 25 Martie, întreg teritoriul unguresc dela Ludas csd pânala Zsofia myr (pe Criş) este evacuat de trupele noastre, iar Brigada 2-a de cavalerie a luat în primire, dela Divizia XXI-a, sectorul dela Criş pânăla Mureş (Zsofia myr—Püspök myr). Cu aceasta se termina operaţiunea a 2-a din etapa a 4-a.

La 28 Martie 1920, trupele aflate pe linia Zsofia myr—Püspök myr, încep şi ele evacuarea teritoriului unguresc dela est de Tisa. Cu aceasta s'a terminat a 3-a şi ultima operaţiune din etapa à 4-à.

Dela această dată, toate trupele noastre se găsesc la răsărit de frontiera dintre noi şi duşmanii noştri milenari, frontieră ce ne-a fost afectată de Conferinţa dela Paris şi care a fost trasă prin eroismul tradiţional şi jertfa de sânge a bravilor noştri ostaşi.

In momentul trecerii trupelor noastre la răsărit de frontieră, granicerii se găsiau instalaţi deja la hotarul dinspre vest al României Mari.

După evacuarea terenului unguresc dela est de Tisa, Comandamentul trupelor din Transilvania a întocmit un proiect de gruparea forţelor, corespunzătoare nouei situaţiuni ce se crease. Acest proect a fost înaintat Marelui cuartier general, spre aprobare.

La data de 20 Aprilie 1920, când operaţiunile contra duşmanului nostru dela vest erau complect terminate; când trupele se instalaseră în cantonamente; în fine, când frontiera despre apus se gasià sub paza organelor noastre de supraveghere, am fost chemat la Inspectoratul technic al infanteriei, vechiul meu post.

Cu ocaziunea plecării, am adresat trupelor ordinul de zi de mai jos:

Ordin de zi No. 234, din 20 Aprilie 1920.

Ofiţeri, subofiţeri şi soldaţi,

Fiind chemat în alt serviciu, cu multă părere de rău mă depărtez de voi.

Zic, că mă departez de voi, pentrucă amintirea celor mai frumoase zile ale carierei mele fiind legată de voi, nu pot să mă despart de voi, ci, las gândul şi toată dragostea mea în mijlocul vostru.

Dar, nu numai recunoştinţa mă leagă necurmat de voi—căci alături de voi am scris împreună cele mai glorioase pagini ale Istoriei neamului nostru—ci, neîntrecutele voastre calităţi ostăşeşti, dovedite în cursul luptelor grele contra duşmanului, au săpat neşters în mintea mea toată admiraţiunea pentru voi şi, prin urmare, ca bun Român şi ca şef, care v'a cunoscut şi condus la victorie, am în voi toată încrederea pentru viitor, cuvânt pentru care ochiul meu vă va urmà oricând şi oriunde.

Ofiteri, subofiţeri şi soldaţi,

Vă mulţumesc la fiecare în parte pentru bunacredinţa şi întreaga bunăvoinţă ce-aţi pus necurmat în îndeplinirea îndatoririlor voastre faţă de Neam, Ţară şi Tron şi pentru încrederea de tot momentul cu care m'aţi înconjurat; şi, depărtându-mă de voi, am toată convingerea, că veţi continuà a paşi pe calea sanătoasă ce-aţi urmat până acum, pentru a merità întreaga binecuvântare a generaţiilor viitoare.

Ofiţeri, subofiţeri şi soldaţi,

Vă doresc la toţi voe bună şi rămâneţi cu bine.

Comandantul trupelor de vest
Generalul Mărdărescu.

Astfel s'au desfăşurat operaţiunile, în luptele duse pentru desrobirea Ardealului şi ţinuturilor ungureşti locuite de Români; şi, am ţinut să public un moment mai de vreme această lucrare, spre a spulberà oarecare legende, cari încearcă să-şi croiască drum, astăzi chiar, când majoritatea participanţilor la lupte trăesc încă. Rămâne, cum am zis, ca uvrajul Marelui stat-major, asupra acestor operaţiuni, să procure profesioniştilor datele necesare, după cari să se poată face un studiu amănunţit.

TABLA DE MATERIE

PARTEA I-a.

Dela începutul operațiunilor pentru desrobirea Ardealului pânăla ofensiva din Aprilie 1919.

PARTEA II-a.

Dela ofensiva din Aprilie 1919 pânăla ofensiva din Iulie 1919.

PARTEA III-a.

Dela ofensiva Ungurilor din Iulie pânăla pronunțarea contra ofensivei noastre.

PARTEA IV-a.

Dela pronunţarea contraofensivei noastre contra Ungurilor pânăla evacuarea Ungariei.

PARTEA V-a.

Evacuarea Ungariei şi fixarea grănicerilor pe frontiera definitivă.

Schița No 1

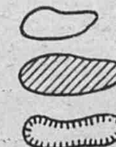
Legendă

Situația trupelor noastre :

In prima jumătate a lui Noem

La finele lui Noembrie

La 20 Decembrie

Scara 1: 1.800.000

BISTRIȚA-NASĂUD

SOLNOC DOBÂCA

DEJ

BISTRIȚA

Gherla

R. Criș

COJOCNA

R. Someș

CLUJ

TURDA

TURDA-ARIEȘ

DIVIZIA VI-A

DIVIZIA VII-A

MUREȘ-TURDA

Szász Regen

R. Mureș

T. MUREȘ

Borszek

Prisăcani

PIATRA NEAMȚ

Toplicza

Ditro

György Szt. Miklos

CIUC

Czik Szt. Domokos

Palanca

Csik Sepviz

Asău

Comănești

CSIK SZEREDA

ODORHEIU

ODORHEIU

R. Târnava mică

TÂRNAVA MICĂ

AIUD

ALBA DE JOS

Teiuș

DIVIZIA I-A VÂNĂTORI

SIGHIȘOARA

Alba Iulia

R. Târnava mare

Copșea mică

DIVIZIA II-A

TÂRNAVA MARE

TREI SCAUNE

DEVA

Orăștie

Hunedoara

HUNEDOARA

SIBIU

SIBIU

R. Olt

FĂGĂRAȘ

DIVIZIA III-A VÂNĂTORI

BRAȘOV

Hațeg

Predeal

Petrila

Petroșani

Aninoasa

Lupeni

Schița No 2.

Situația trupelor noastre la 10 Ianuarie

Trupe sosite în I-a jumătate a lui Februarie

Scara 1:1.800.000

BISTRIȚA-NĂSĂUD

SOLNOC DOBÂCA

CLUJ

TURDA ARIEȘ

MUREȘ TURDA

CIUC

ODORHEIU

TÂRNAVA MICĂ

ALBA DE JOS

TÂRNAVA MARE

TREI SCAUNE

HUNEDOARA

SIBIU

FĂGĂRAȘ

DIVIZIA VII-A

DIVIZIA VI-A

DIVIZIA I-A VÂNĂTORI

DIVIZIA II-A VÂNĂTORI

DIVIZIA

DIVIZIA

Bg. 2 R.

Rg. 7 I.

Sighet, Baia mare, Nagy Sikarlo, Illesfalva, Zilău, Dej, Bistrița, Carei mari, Satmar, Apsza, Trebușa, Ciucea, Huedin (Banffy Hunyad), Cluj, Turda, T. Mureș, Szasz Regen, Toplița, Gyergyo Szt. Miklos, Csik Szereda, Prisăcani, Palanca, Odorheiu, Sighișoara, Aiud, Alba Iulia, Sebeșul Săsesc, Deva, Orăștie, Hunedoara, Sibiu, Făgăraș, Brașov, Hațeg, Petroșani, Bukova, Runc, Zam, Pozsoaga, Fintoag, Piski, Maros Illye

Schița No. 3

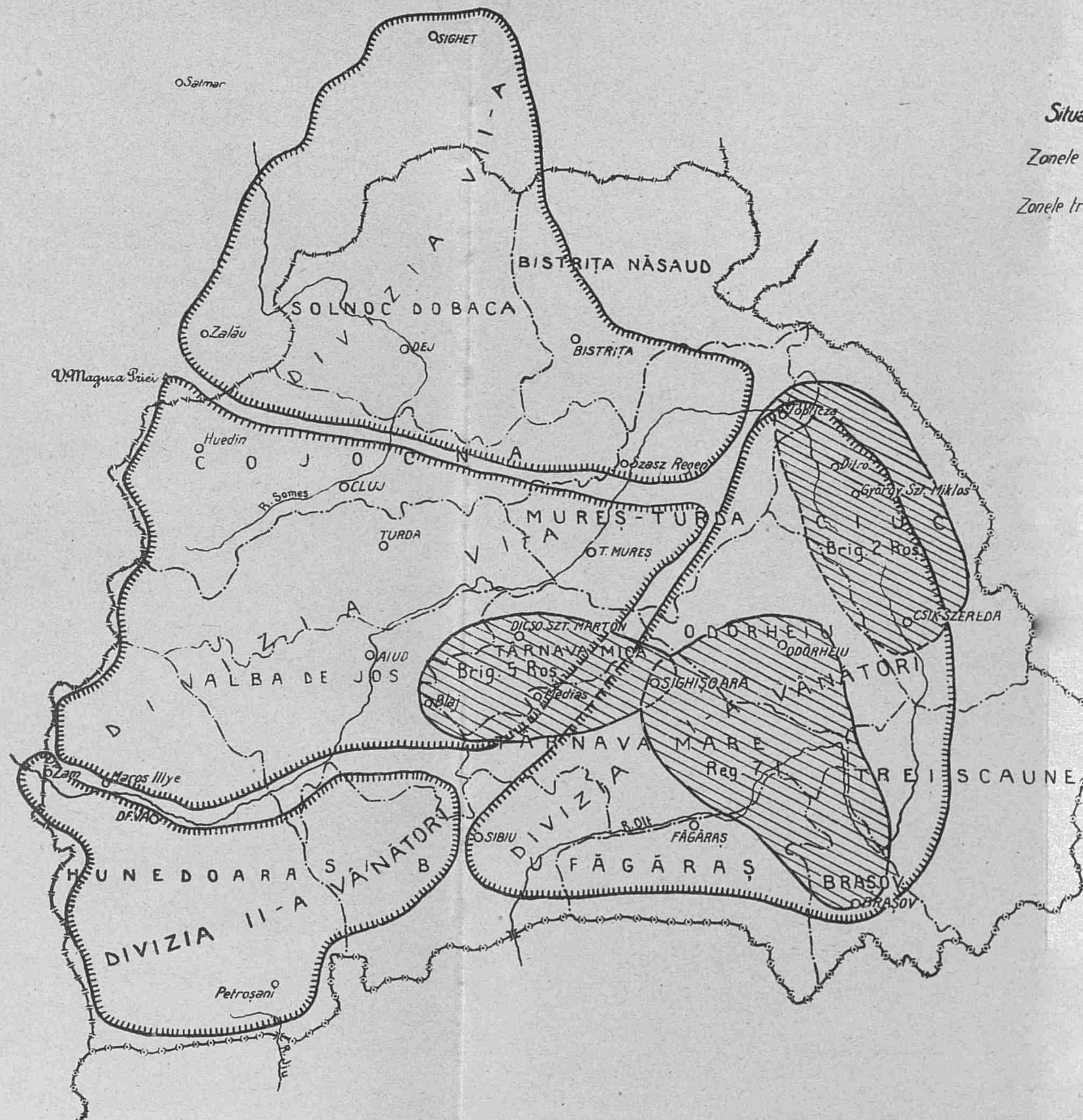
Legenda

Situația trupelor la finele lui Februarie

Zonele diviziilor

Zonele trupelor neindivizionate

Scara 1: 1.800.000

Schița N°4

Legendă

Situația trupelor noastre în prima jum. a lui Martie

Zonele de divizii ....

Trupe pentru menținerea ordinei ....

Scara 1: 1.800.000

SIGHET
DIVIZIA VI-A
SOLNOC-DOBÂCA
Zalău
BISTRITA-NĂSĂUD
BISTRIȚA
PIATRA
DIVIZIA VI-A
COJOCNA
CLUJ
R. Someș
R. Mureș
Toplița
Ditro
CIUC
Brig. 2 Roș
MUREȘ-TURDA
T. MUREȘ
TURDA
TURDA-ARIEȘ
CSIK SZEREDA
DICSÖ SZT. MARTON
TÂRNAVA MICĂ
ODORHEIU
ODORHEIU
Brig. 5 Roș
Blaj
Mediaș
SIGHIȘOARA
ALBA DE JOS
Aiud
Teiuș
Alba Iulia
TÂRNAVA MARE
Reg. 7 I.
TREI-SCAUNE
DIVIZIA V
Zam
DEVA
Orăștia
SIBIU
R. Olt
FĂGĂRAȘ
HUNEDOARA
SIBIU
FĂGĂRAȘ
BRAȘOV
BRAȘOV
Bukova
Petroșani

Schița No. 5

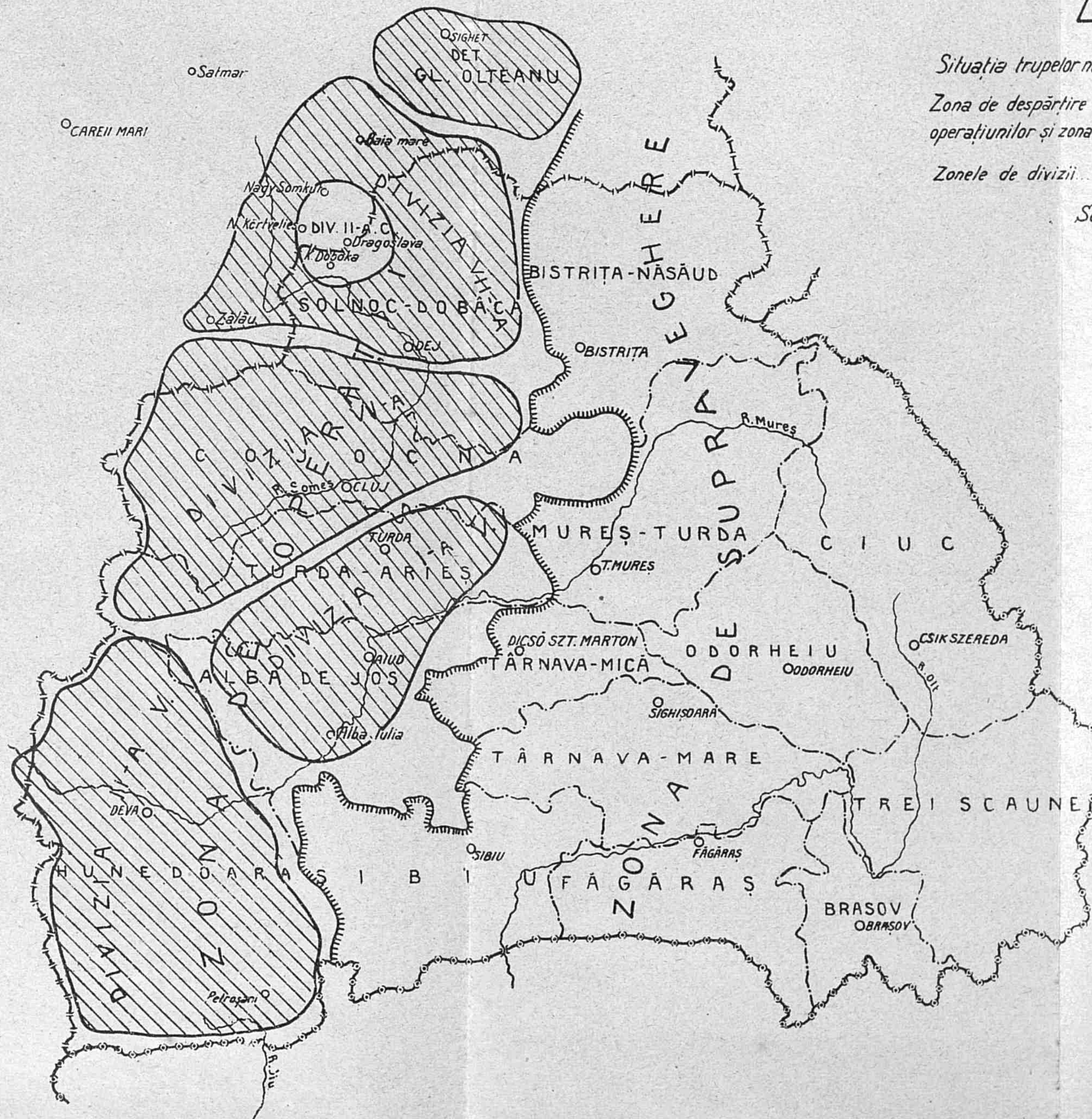
Legenda

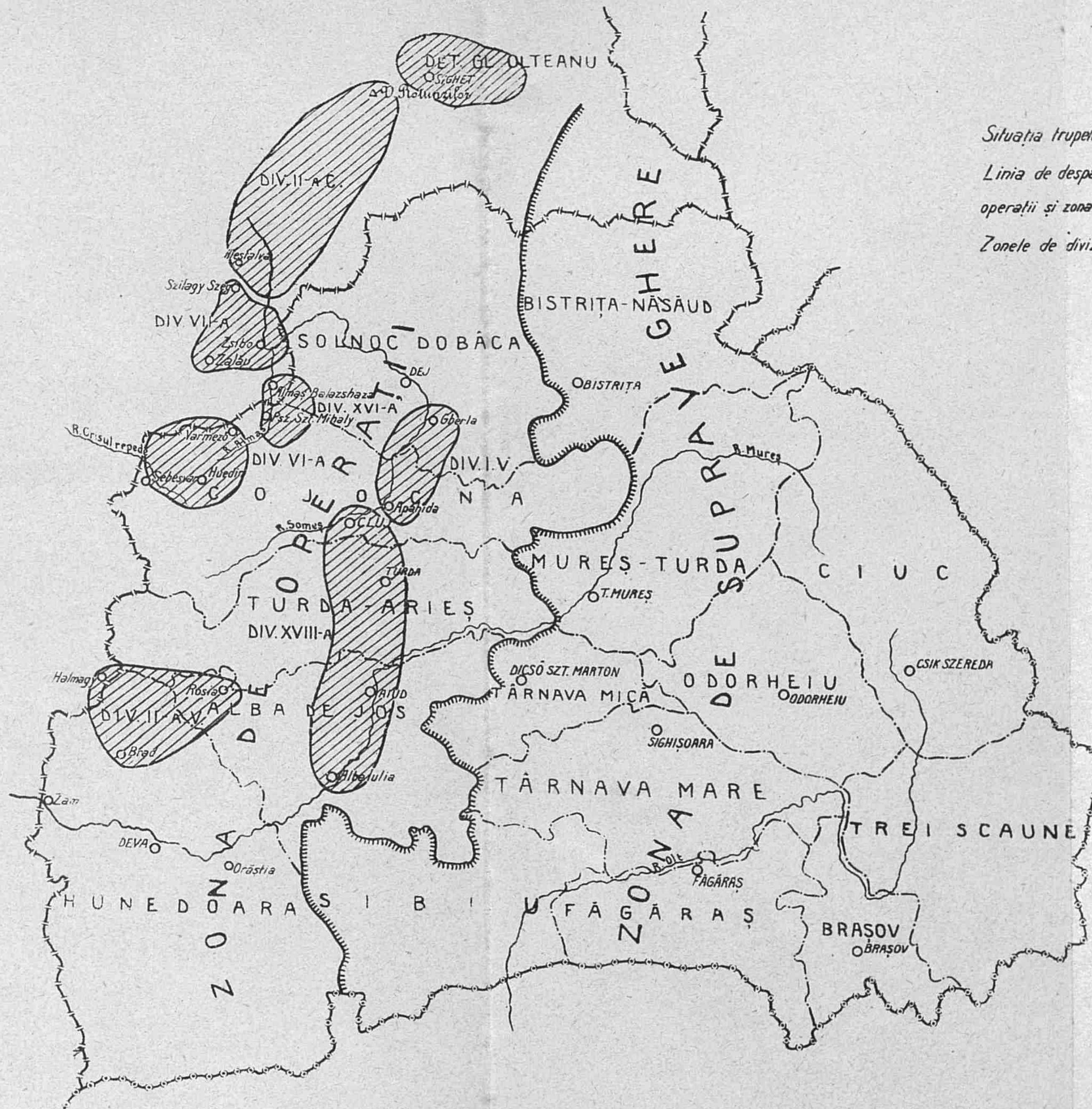
Situația trupelor noastre în a doua jum. a lui Martie

Zona de despărțire între zona operațiunilor și zona de supraveghere

Zonele de divizii

Scara 1:1.800.000

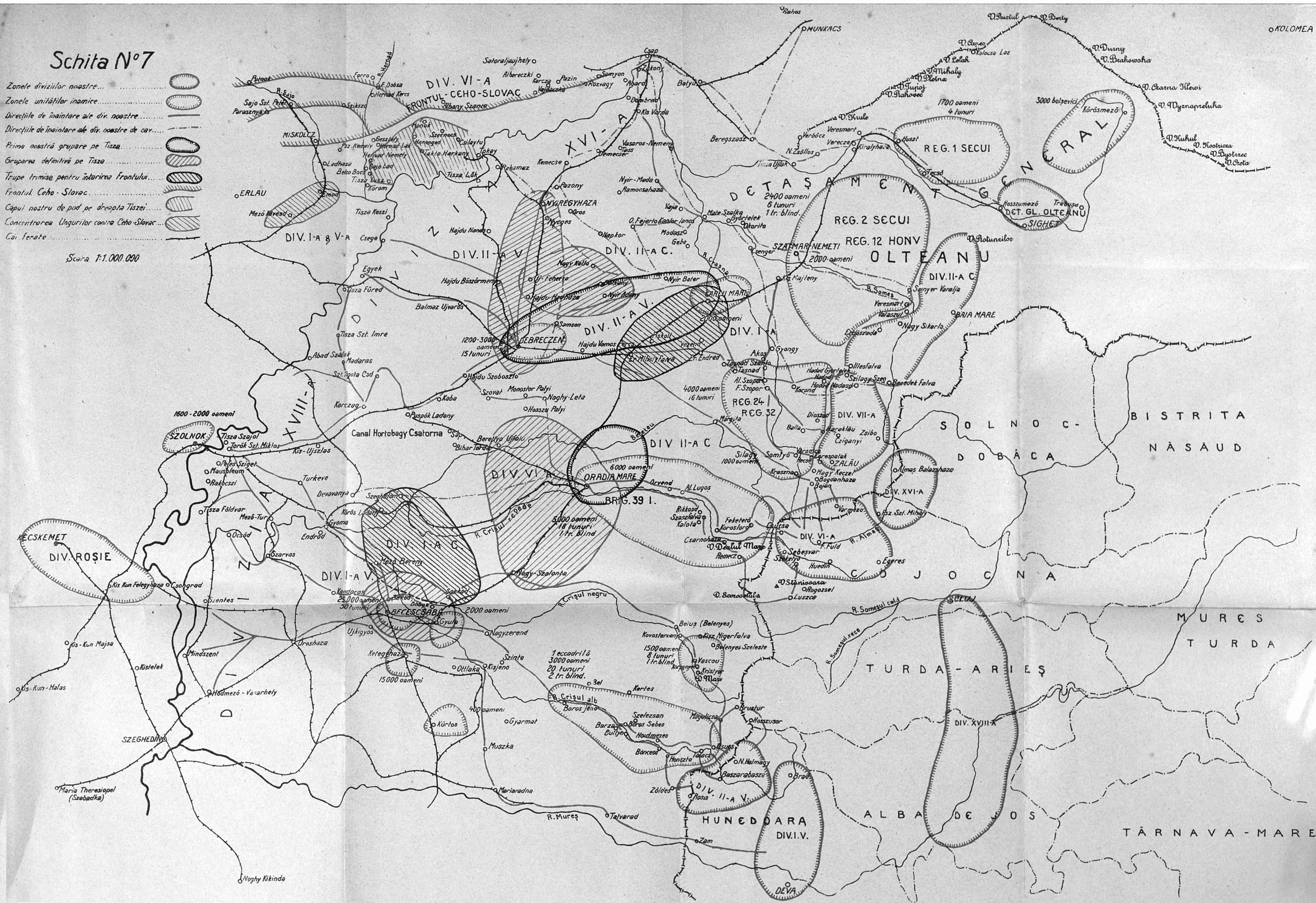
Schița No 6
Legenda

Situația trupelor noastre la mijlocul lui Aprilie

Linia de despărțire între zona de operații și zona de supraveghere

Zonele de divizii

Scara 1:1.800.000

Schita N°7
Zonele diviziilor noastre
Zonele unităților inamice
Direcțiile de înaintare ale div. noastre
Direcțiile de înaintare ale div. noastre de cav.
Prima noastră grupare pe Tisza
Gruparea definitivă pe Tisza
Trupe trimise pentru întarirea frontului
Frontul Ceho-Slovac
Capul nostru de pod pe dreapta Tiszei
Concentrarea Ungurilor contra Ceho-Slovac
Căi ferate
Scara 1:1.000.000
DIV. VI-A
FRONTUL CEHO-SLOVAC
MISKOLCZ
ERLAU
DIV. I-A & V-A
DIVIZIA XVI-A
DIV. II-A V.
DIV. II-A C.
DEBRECZEN
NYIREGYHAZA
DETAȘAMENT GENERAL
REG. 1 SECUI
REG. 2 SECUI
REG. 12 HONV
OLTEANU
DET. GL. OLTEANU
SIGHET
SZATMAR-NEMETI
CARLUI MARE
DIV. I-A
DIV. II-A C
REG. 24
REG. 32
DIV. VII-A
ZALĂU
DIV. XVI-A
BAIA MARE
SOLNOC-DOBÂCA
BISTRITA NĂSĂUD
ORADIA MARE
BRIG. 39 I.
DIV. VI-A
SZOLNOK
1600-2000 oameni
DIVIZIA XVIII-A
Canal Hortobagy Csatorna
DIV. I-A C.
DIV. I-A V.
KECSKEMET
DIV. ROȘIE
BEKESCSABA
SZEGHEDIN
COJOCNA
CLUJ
MUREȘ TURDA
TURDA-ARIEȘ
DIV. XVIII-A
ALBA DE JOS
TÂRNAVA-MARE
HUNEDOARA
DIV. I. V.
DIV. II-A V.
DEVA
R. Mureș
R. Crișul alb
R. Crișul negru
KOLOMEA
MUNKACS

Frontul Ceho-slovac

GRUPUL DE NORD

Det. Szanto

MISKOLCZ

DIV. I-A

Brig. 2 și 3 indep. Secui și lucrători

DIVIZIA XVI-A

GRUPUL DE NORD

DIV. II-A V.

Nyiregyhaza

Tisza

Someșul

SZATMAR

DIV. III-A

Poroszlo Brg. 80 Inf.

DIV. II-A C.

Hajdu Hadhaz

DEBRECZEN

DIV. I-A

CAREII MARI

Er. Mihalyfalva

GRUPUL PRINCIPAL

DIV. 5-A

½ DIV. 3-A

DIV. VIII-A

CZEGLED

RERGEN

DIV. 7-A

SZOLNOK

DIV. 6-A

GRUPUL DE MANEVRĂ

DIV. I-A

DIV. VI

Canal Hortobagy

REZERVA ARMATEI

Berettyo Ujfalu

Bereteul

ORADIA MARE

DIV. VI-A

Crișul repede

KECSKEMET

GRUPUL DE SUD

DET. GL. PAPP

DET. GL. LECA

DIV. I-A C.

DIV. I-A V.

Crișul negru

Nagy-Szalonta

Sarkad

Bekescsaba

Crișul alb

GRUPUL DE SUD

DIV. 2-A

DIV. 4-A

Oroshaza

Det. Col. Pirici

Hodmezö-Vasarhely

DET. COL. PIRICI

Frontul Franco-sârb

SZEGEDIN

Tisa

Mureșul

ARAD

Schița N° 8C.

Gruparea noastră în momentul pronunțărei ofensivei Unguresți

Limite de sectoare

Prima noastră grupare în cursul operațiunilor

Direcțiunile generale de înaintare ale unităților noastre

A doua noastră grupare în cursul operațiunilor

Direcțiunile generale de înaintare ale unităților noastre

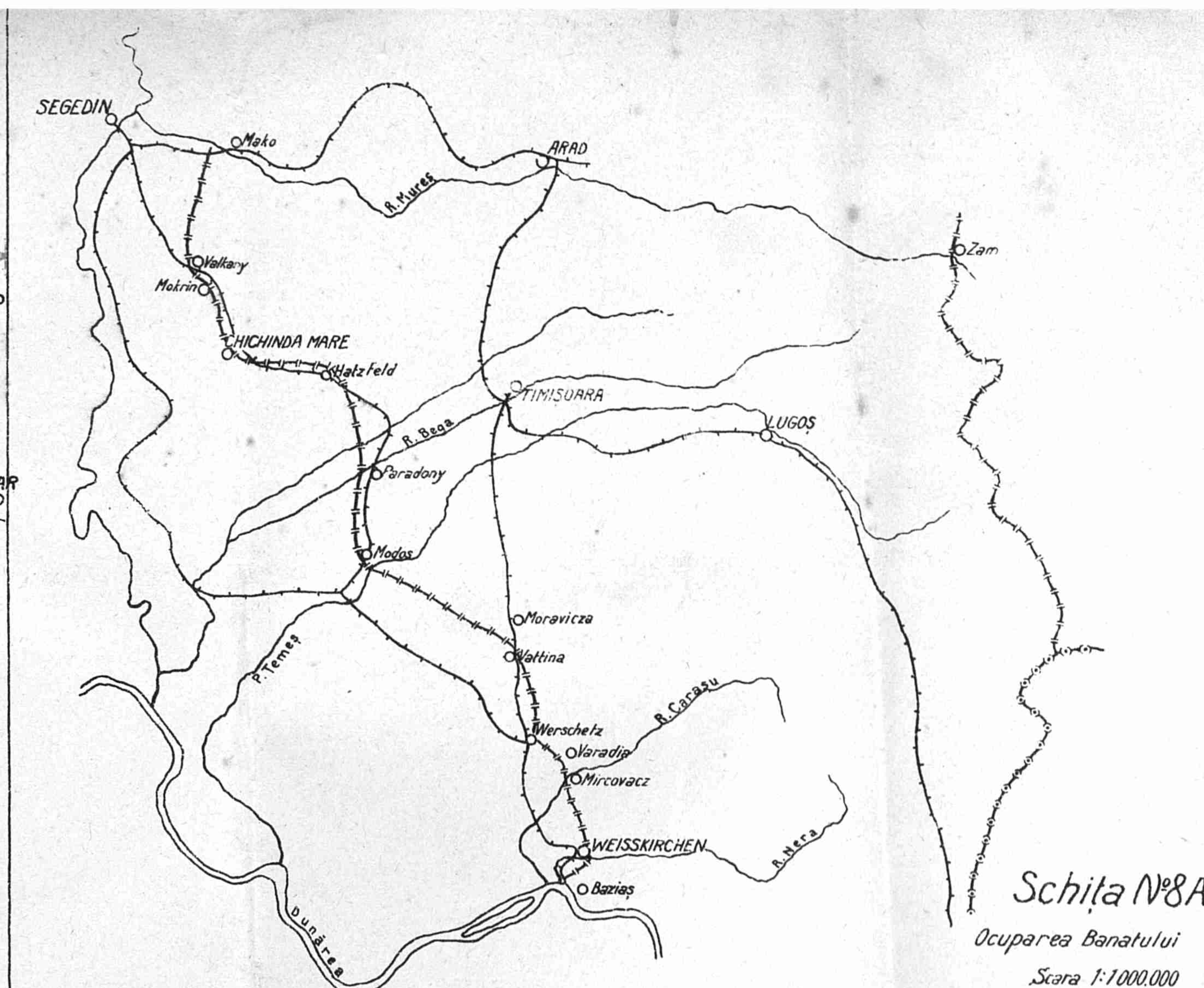
Gruparea unităților inamice

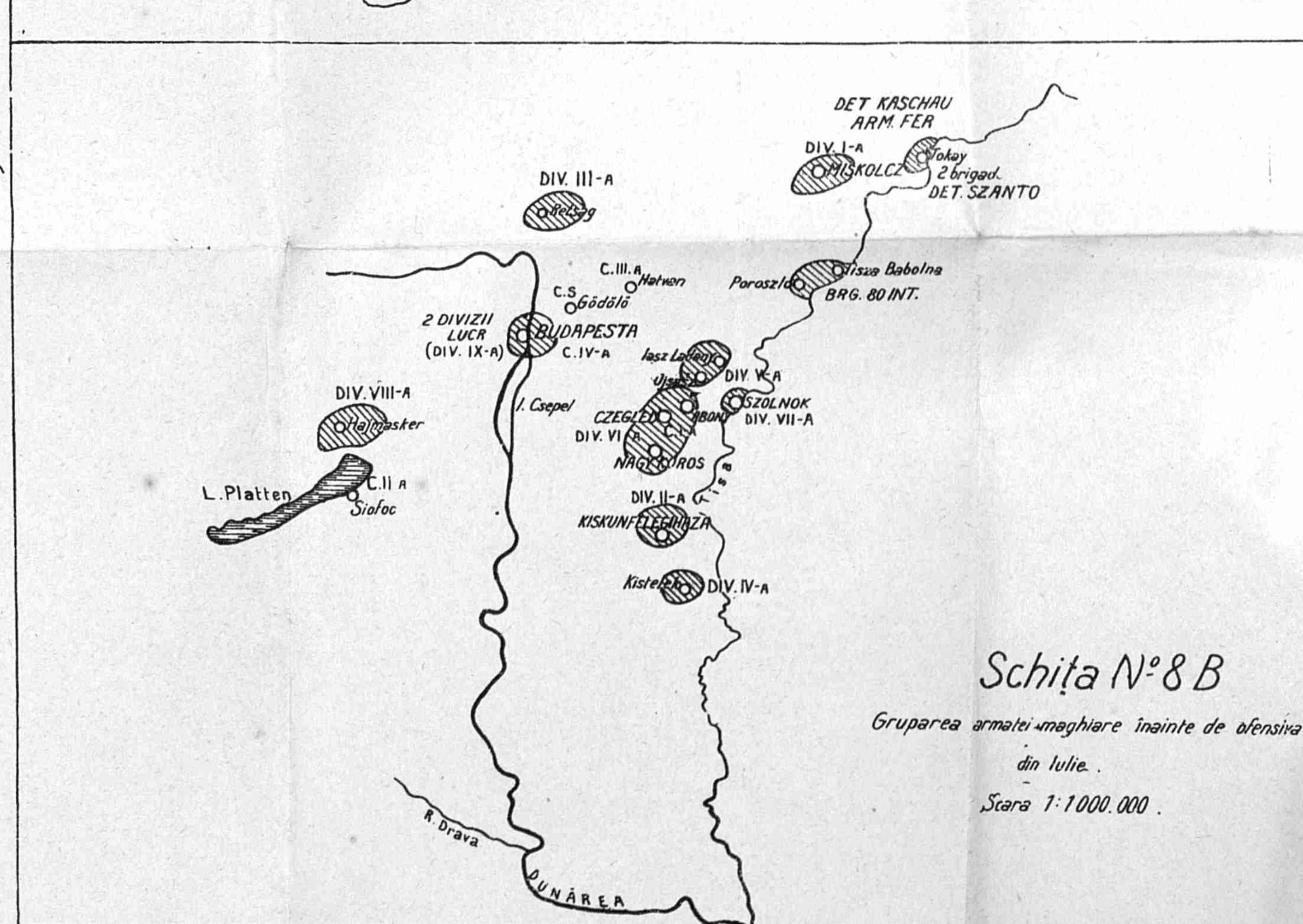
Capetele de pod inamice pe stânga Tisei

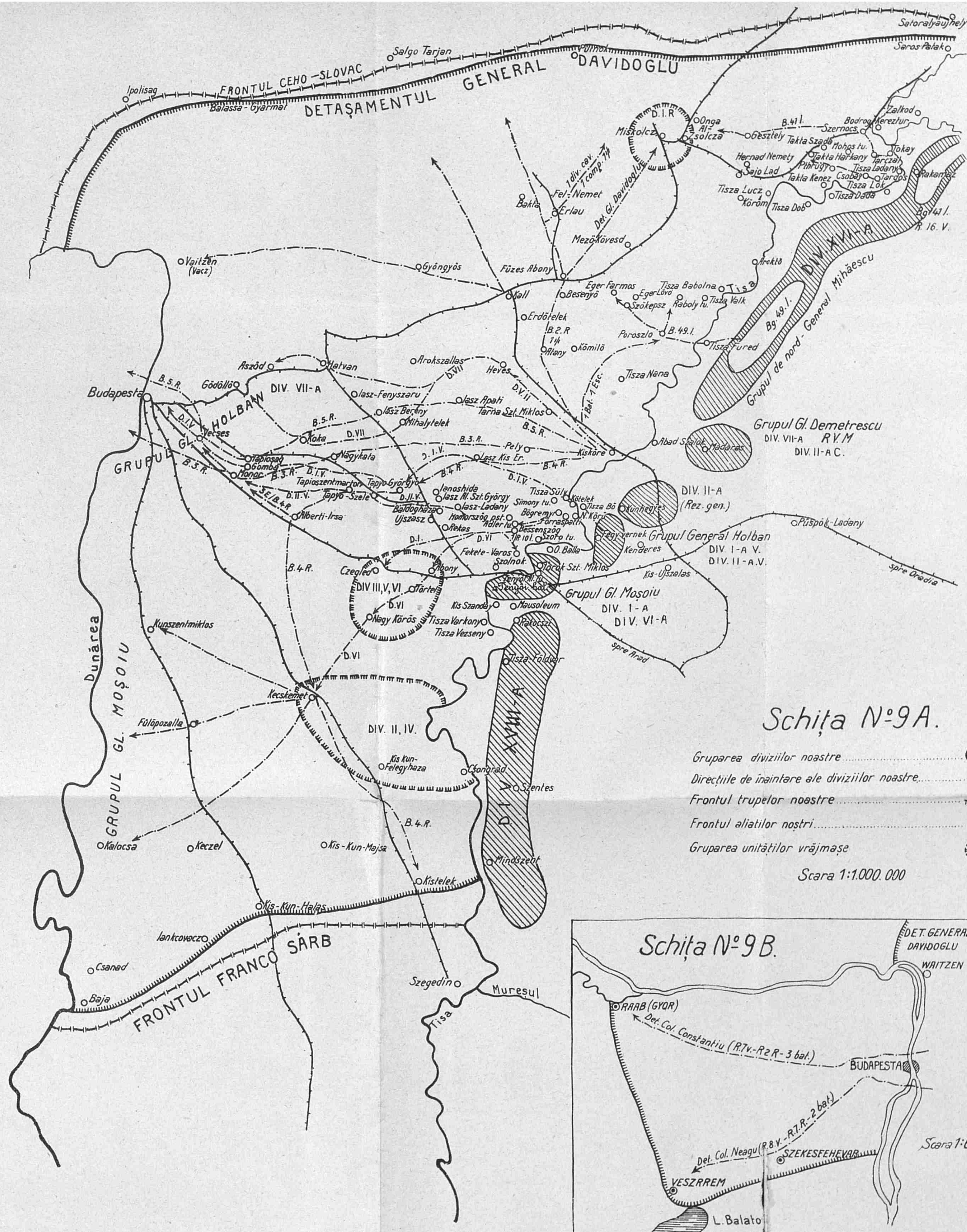
Direcțiile generale de înaintare ale inamicului

Fronturile aliaților noștri

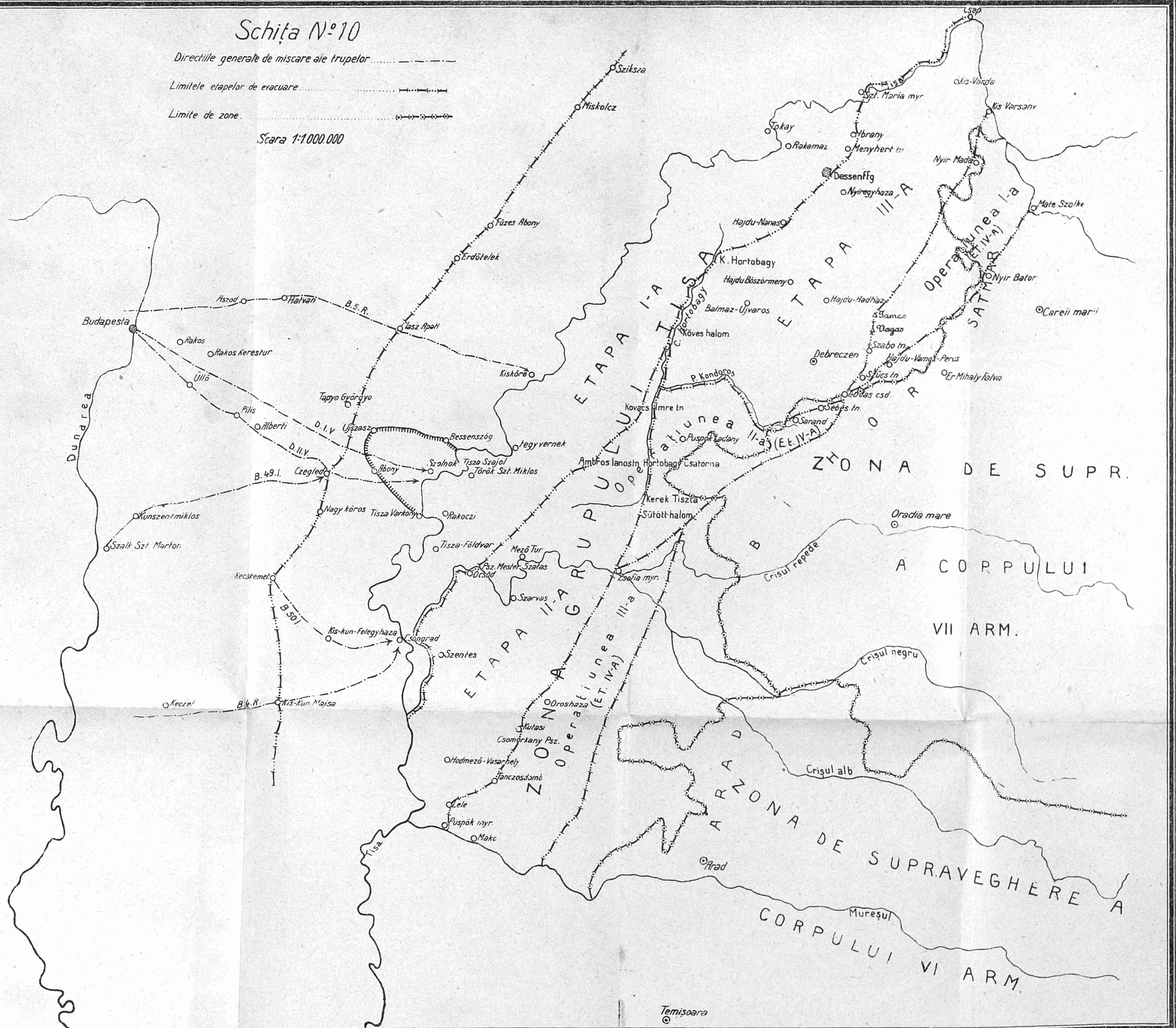
Scara 1:1.000.000

Schița N° 9 A.
Gruparea diviziilor noastre
Direcțiile de înaintare ale diviziilor noastre
Frontul trupelor noastre
Frontul aliaților noștri
Gruparea unităților vrăjmașe
Scara 1:1.000.000
FRONTUL CEHO-SLOVAC
DETAȘAMENTUL GENERAL DAVIDOGLU
Satoralyaujhely
Saros Patak
Salgo Tarjan
Putnok
Ipolisag
Balassa-Gyarmat
Miskolcz
D.I.R.
Onga
Al-solcza
Gesztely
B.41.I.
Szernocs
Bodrog Kereztur
Zalkod
Takta Szada
Mohos tu.
Tokay
Hernad Nemety
Takta Harkany
Tarczal
Sajo Lad
Tisza Ladany
Takta Kenez
Csobay
Tisza Lok
Tarcos
Rakamaz
Tisza Lucz
Körom
Tisza Dob
Tisza Dada
Bg.41.I.
R.16.V.
DIV. XVI-A
Grupul de nord-General Mihăescu
Bg.49.I.
1 div. cav.
1 comp. 14
Det. Gl. Davidoglu
Fel-Nemet
Bakta
Erlau
Mező Kövesd
Arktö
Tisa
Vaitzen (Vacz)
Gyöngyös
Füzes Abony
Vall
Besenyö
Eger Farmos
Tisza Babolna
Eger Lörö
Szökepsz
Raboly tu.
Tisza Valk
Erdötelek
B.2.R
1/4
Alany
Kömilö
Poroszlo
B.49.I.
Tisza Füred
Aszöd
Hatvan
Arokszallas
Heves
D.VII
Budapesta
Gödöllö
DIV. VII-A
B.5.R.
Iasz-Fenyszaru
Iasz Apati
D.II
Tarna Szt. Miklos
Iasz Bereny
Mihalytelek
D.IV.
GRUPUL GL. HOLBAN
Vecses
Koka
D.VII
B.3.R.
Pely
Kiskore
1 Bat. 1 Esc.
Tisza Nana
Grupul Gl. Demetrescu
DIV. VII-A
R.V.M
DIV. II-A C.
Abad Szalok
Madaras
Tapioszag
Gomba
Monor
Nagykata
Iasz Kis Er.
B.4.R.
D.I.V.
Tapioszentmarton
Tapyo György
D.II.V.
Tapyo Szele
Janoshida
Iasz M. Szt. György
Iasz-Ladany
Tisza Sül
Kötelek
Tisza Bö
N. Körü
Simony tu.
Kunhegyes
DIV. II-A
(Rez. gen.)
Alberti-Irsa
Baldogháza
Ujszasz
Komorszög pst.
Bögremy
Forraspatti
Adler tu.
Bessenszög
Püspök Ladany
Fegyvernek
Grupul General Holban
Kenderes
DIV. I-A V.
DIV. II-A V.
Szöro tu.
O. Balla
Fekete-Varos
Szolnok
Török Szt. Miklos
Kis-Ujszalas
spre Oradia
Czegled
Abony
DIV III, V, VI
Törtel
Grupul Gl. Moșoiu
DIV. I-A
DIV. VI-A
D.VI
Nagy Körös
Kis Szandó
Mausoleum
Rakoczi
Tisza Varkony
Tisza Vezseny
spre Arad
Tisza Földvar
B.4.R.
Kunszentmiklos
D.VI
Kecskemet
Dunărea
GRUPUL GL. MOȘOIU
Fülöpszallas
DIV. II, IV.
Kis Kun-Felegyhaza
Csongrad
Szentes
DIV. XVIII-A
Kalocsa
Keczel
Kis-Kun-Majsa
Mindszent
Kistelek
Kis-Kun-Halas
Iankovocz
Csanad
Baja
FRONTUL FRANCO SÂRB
Szegedin
Mureșul
Tisa
Schița N° 9 B.
DET. GENERAL DAVIDOGLU
WAITZEN
RAAB (GYOR)
Det. Col. Constantiu (R.7 v.-R.2 R.-3 bat.)
BUDAPESTA
Det. Col. Neagu (R.8 V.-R.7 R.-2 bat.)
SZEKESFEHEVAR
VESZPREM
L. Balaton
Scara 1:600.000

Schița N° 10
Directiile generale de miscare ale trupelor
Limitele etapelor de evacuare
Limite de zone
Scara 1:1000.000
Csap
Tisa
Szt. Maria myr.
Kis-Varda
Kis Varsany
Szikszo
Miskolcz
Tokay
Ibrany
Rakamaz
Menyhert
Nyir Mada
Dessenffg
Nyiregyhaza
Mate Szolke
Hajdu-Nanas
Füzes Abony
Erdötelek
K. Hortobagy
Hajdu Böszörmeny
Hajdu-Hadhaz
Nyir Bator
Careii mari
Balmaz-Ujvaros
Köves halom
Aszod
Hatvan
B.5.R.
Jasz Apati
Budapesta
Rakos
Rakos Kerestur
Kiskörö
Debreczen
Szabo
Hajdu-Vamos-Pércs
Er Mihaly Falva
P. Kondoros
Ullö
Pilis
Alberti
Tapyo Györgyo
D.I.V.
D.II.V.
Ujszasz
Bessenszög
Tegyvernek
Kovacs Imre
Sarand
Szolnok
Tisza Szajol
Török Szt. Miklos
Abony
Czegled
B.49.I.
Ambros Ianos Hortobagy Csatorna
Kerek Tisza
Sütött halom
Nagy köros
Tisza Varkony
Rakoczi
Kunszentmiklos
Szalk Szt. Marton
Tisza-Földvar
Mezö Tur
Psz. Mester Szalas
Orsöd
Szarvas
Kecskemet
B.50.I.
Kis-kun-Felegyhaza
Csongrad
Szentes
Keczel
B.4.R.
Kis-Kun Majsa
Oroshaza
Kutasi
Csomorkany Psz.
Hodmezö-Vasarhely
Tanczosdomb
Lele
Puspok myr.
Mako
Tisa
Dunarea
Oradia mare
Crișul repede
Crișul negru
Crișul alb
Arad
Mureșul
Temișoara
ETAPA I-A
ETAPA II-A
ETAPA III-A
ZONA GRUPULUI TISA
Operatiunea I-a
(ET.IV-A)
Operatiunea II-a
(ET.IV-A)
Operatiunea III-a
(ET.IV-A)
ZONA DE SUPR.
A CORPULUI
VII ARM.
ARAD
ZONA DE SUPRAVEGHERE A
CORPULUI VI ARM.
SATMAR
BIHOR

DIN PUBLICAȚIUNILE „CĂRȚEI ROMANEȘTI"

CĂRȚI APĂRUTE

Băgulescu Gh. căpitan, «*Zile de energie*» *Lei 6.50*
Cornea G., «*Simfonia morții*» — premiată de Cartea Românească. . . . . *Lei 14.*
Costăchescu Gh. locot., «*In umbra steagului*» — «*Insemnări din războiu*» — premiată de Cartea Românească. . . . . *Lei 7.*
Coșbuc Gh., «*Povestea unei Coroane de oțel*».
" " «*Războiul nostru pentru neatârnare*». *Lei 15*
Drăghiceanu N. N., «*707 zile sub cultura pumnului german*». . . . . *Lei 16.*
Rădulescu Mircea Dem., «*Eroice*» — «*Sufletul Patriei*». . . . . *Lei 12.*
Rodica, «*Zile de sbucium*» — «*Impresii din timpul răsboiului*». . . . . *Lei 7.*
Russu Ardeleanu N., «*Prizonier în țara ta — 8 luni în teritoriul ocupat*». . . . . *Lei 4.*
Russu Ardeleanu N., «*Nouăsprezece luni în Bulgaria*» — «*După dramaticele povestiri ale unor ofițeri întorși din captivitate*». . . . . . *Lei 2.*
Savel V., «*Intre rețele*» — *Insemnări din răsboiu*» *Lei 6.*
Stoenescu A. I. general, «*In ploaie de gloanțe*» *Lei 6.*
Tăsláuanu Octav C., «*Hora Obuzelor*» — «*Scene și Icoane din răsboiu*». . . . . *Lei 5.*
Tăslăuanu Octav C., «*3 luni pe câmpul de răsboiu*». . . . . *Lei 4.*

BUCUREȘTI

Catalogul general se trimete gratis la cerere.